

รายงานวิจัย

โครงการ การจัดระบบบริการในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

โดย สถาบันพัฒนาการสาธารณสุขอาเซียน
มหาวิทยาลัยมหิดล

สนับสนุนโดย เครือข่ายวิจัยสุขภาพ
สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

มีนาคม 2550

รายชื่อผู้วิจัย

โครงการ การจัดระบบบริการในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

หัวหน้าโครงการ

รองศาสตราจารย์ศิริกุล อิศรานุรักษ์ สถาบันพัฒนาการสาธารณสุขอาเซียน มหาวิทยาลัยมหิดล

ผู้ช่วยหัวหน้าโครงการ

นางสาวบังอร เทพเทียน สถาบันพัฒนาการสาธารณสุขอาเซียน มหาวิทยาลัยมหิดล

นายเกรียงศักดิ์ ชี้อเลื่อม สถาบันพัฒนาการสาธารณสุขอาเซียน มหาวิทยาลัยมหิดล

นางสาวปราณี สุทธิสุนทร สถาบันพัฒนาการสาธารณสุขอาเซียน มหาวิทยาลัยมหิดล

นายเจวิชัย นิลโคตร สถาบันพัฒนาการสาธารณสุขอาเซียน มหาวิทยาลัยมหิดล

นักวิจัย

นางสาวปิยฉัตร ตระกูลวงษ์ สถาบันพัฒนาการสาธารณสุขอาเซียน มหาวิทยาลัยมหิดล

นางสาวดุชนิ ดำมี สถาบันพัฒนาการสาธารณสุขอาเซียน มหาวิทยาลัยมหิดล

นางสาวปรีดา ตาสี สถาบันพัฒนาการสาธารณสุขอาเซียน มหาวิทยาลัยมหิดล

นางสุภัทรา อินทร์ไพบูลย์ สถาบันพัฒนาการสาธารณสุขอาเซียน มหาวิทยาลัยมหิดล

ผู้ประสานงานพื้นที่

นางสาวกาญจนา เอกปัญญานันท์ จังหวัดแพร่

นางสาวศรีอัมพร เมฆหมอก จังหวัดบุรีรัมย์

ดร.เพชรน้อย ศรีผดุงเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี

ดร.วนัสรา เชาวินิยม จังหวัดชลบุรี

นางภัทรา ยุ่งเกี่ยว จังหวัดตรัง

ชุดโครงการเสริมสร้างพัฒนาการเด็กไทย

สนับสนุนโดย เครือข่ายวิจัยสุขภาพ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

(ความเห็นในรายงานนี้เป็นของผู้วิจัย สกว.ไม่จำเป็นต้องเห็นด้วยเสมอไป)

สารบัญ

คำย่อ	จ
รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณารายงานวิจัย	ฉ
กิตติกรรมประกาศ	ช
Executive Summary	ช
บทคัดย่อภาษาไทย	ฅ
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ (Abstract)	ฐ
ความนำ	1
วัตถุประสงค์การศึกษา	2
คำนิยามตัวแปร	3
การทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง	3
วิธีการศึกษา	17
รูปแบบการศึกษา	17
กลุ่มเป้าหมาย	17
พื้นที่ศึกษา	17
เครื่องมือรวบรวมข้อมูล	18
วิธีการเก็บข้อมูล และระยะเวลาที่เก็บ	19
การวิเคราะห์ข้อมูล	21
ผลการศึกษา	22
ส่วนที่ 1 การจัดระบบบริการในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก	22
ส่วนที่ 2 การบริหารจัดการศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก	58
ส่วนที่ 3 มุมมองของผู้ดูแลเด็ก	72
ส่วนที่ 4 นโยบายและการสนับสนุนของ อบต.	100
ส่วนที่ 5 ความพึงพอใจและความคาดหวังของผู้ปกครอง	124
การอภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	137
สรุป	137
การอภิปรายผล	139
ข้อเสนอแนะ	142
เอกสารอ้างอิง	143
ภาคผนวก	145
ภาคผนวก ก ตารางเพิ่มเติม	145
ภาคผนวก ข แนวคำถามในการรวบรวมข้อมูล	146
ภาคผนวก ค แบบสำรวจความพึงพอใจ และความคาดหวังผู้ปกครอง	148
ภาคผนวก ง ภาพกิจกรรม	149
สถาบันพัฒนาการสาธารณสุขอาเซียน มหาวิทยาลัยมหิดล	ก

สารบัญตาราง

ตาราง 1	จำนวนศูนย์พัฒนาเด็กเล็กจำแนกตามสังกัดและจังหวัด	18
ตาราง 2	สรุปประเด็นที่ใช้ในการเก็บข้อมูลของกลุ่มเป้าหมายแต่ละกลุ่ม	19
ตาราง 3	ระยะเวลาการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามในพื้นที่ศึกษา	20
ตาราง 4	จำนวนและอายุเฉลี่ยของเด็กทั้งหมด	23
ตาราง 5	สรุปจำนวน ศพด. แยกรายจังหวัดและข้อมูลเกี่ยวกับเด็ก	27
ตาราง 6	สรุปจำนวน ศพด. แยกรายจังหวัดและข้อมูลเกี่ยวกับสื่อและเครื่องเล่น	31
ตาราง 7	สรุปจำนวน ศพด. แยกรายจังหวัดและข้อมูลที่มาของหลักสูตร	33
ตาราง 8	กิจกรรมประจำวันของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก	35
ตาราง 9	สรุปจำนวน ศพด. แยกรายจังหวัดและข้อมูลเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน	39
ตาราง 10	สรุปจำนวน ศพด. แยกรายจังหวัดและข้อมูลอาคารและสถานที่ของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก	43
ตาราง 11	จำนวน ศพด. แยกรายจังหวัดและการบริหารศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก	45
ตาราง 12	จำนวน ศพด. แยกรายจังหวัดและลักษณะและสถานที่ตั้งของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก	45
ตาราง 13	สรุปจำนวน ศพด. แยกรายจังหวัดและข้อมูลเกี่ยวกับสภาพและสิ่งแวดล้อมของศูนย์	47
ตาราง 14	สรุปข้อมูลเกี่ยวกับความปลอดภัย	49
ตาราง 15	ตัวอย่างรายการอาหารตลอดสัปดาห์	50
ตาราง 16	สรุปจำนวน ศพด. แยกรายจังหวัดและข้อมูลอาหารของเด็ก	53
ตาราง 17	สรุปจำนวน ศพด. แยกรายจังหวัดและข้อมูลสุขอนามัยด้านต่างๆ ของเด็ก	56
ตาราง 18	จำนวน ศพด. แยกรายจังหวัดและวุฒิการศึกษาหัวหน้าศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก	58
ตาราง 19	สรุปเปรียบเทียบการดำเนินงาน ศพด. ระหว่าง อบต. และเทศบาล	70
ตาราง 20	จำนวน ผดด. ต่อศูนย์แยกตามจังหวัด	72
ตาราง 21	ข้อมูลทั่วไปของผู้ดูแลเด็กจำแนกตามจังหวัด	73
ตาราง 22	ข้อมูลทั่วไปของผู้ดูแลเด็กตามประเภทองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น	75
ตาราง 23	จำนวนและร้อยละของผู้ดูแลเด็กแยกตามเงินเดือนและประสบการณ์	77
ตาราง 24	จำนวนและร้อยละผู้ให้ข้อมูลในแต่ละแห่ง	124
ตาราง 25	ร้อยละของเหตุผลที่ผู้ปกครองส่งเด็กมาที่ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กแยกตามรายจังหวัด	126

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตาราง 26	เหตุผลของผู้ที่มาส่งเด็กแยกตามประเภทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น	128
ตาราง 27	ความพึงพอใจของผู้ที่มาส่งเด็กด้านต่างๆ ในภาพรวม	130
ตาราง 28	การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของความพึงพอใจของผู้ที่มาส่งเด็กในด้านต่างๆ จำแนกตามความเกี่ยวข้องกับตัวเด็ก	130
ตาราง 29	การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของความพึงพอใจของผู้มาส่งเด็ก จำแนกตามระยะเวลาที่เด็กอยู่ในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก	131
ตาราง 30	ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานความพึงพอใจของผู้มาส่งเด็กด้านต่างๆ จำแนกรายจังหวัด	132
ตาราง 31	ค่าเฉลี่ยความพึงพอใจของผู้มาส่งเด็กด้านต่างๆ จำแนกรายองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น	134
ตาราง 32	การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของความพึงพอใจของผู้มาส่งเด็กในด้านต่างๆ จำแนกตามประเภทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น	135

สารบัญภาพ

ภาพที่ 1 รูปแบบการส่งเสริมการจัดการศึกษาปฐมวัยของ อบท.	5
ภาพที่ 2 เหตุผล จุดเริ่มต้นและแรงบันดาลใจ	82
ภาพที่ 3 ทักษะ ประสิทธิภาพ	87
ภาพที่ 4 บทบาทหน้าที่	90
ภาพที่ 5 ปัญหาและอุปสรรค	93
ภาพที่ 6 ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะ	99
ภาพที่ 7 การจัดการศึกษาสำหรับเด็กอายุต่ำกว่า 6 ปี โดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น	107
ภาพที่ 8 รายได้ของ อบท. และการสนับสนุนการจัดการศึกษาของแหล่งรายได้	109
ภาพที่ 9 ปัญหาและอุปสรรคของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ในมุมมอง/ทัศนะของ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น	115
ภาพที่ 10 ปัญหาและอุปสรรคสำหรับนักจัดการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น	116
ภาพที่ 11 ภาพรวมของผู้ตอบแบบสอบถาม	124
ภาพที่ 12 เหตุผลที่ผู้ปกครองส่งเด็กมาที่ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในภาพรวม	125
ภาพที่ 13 ความคาดหวังในด้านต่างๆ ของผู้ที่มาส่งเด็ก	129
ภาพที่ 14 ภาพรวมความพึงพอใจของผู้มาส่งเด็กในรายจังหวัดโดย Box Plot	133
ภาพที่ 15 ภาพรวมความพึงพอใจของผู้มาส่งเด็กในรายองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นโดย Box Plot	136

คำย่อ

อปท.	องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
ศพด.	ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก
ผดด.	ผู้ดูแลเด็ก
อบต.	องค์การบริหารส่วนตำบล
อบจ.	องค์การบริหารส่วนจังหวัด

ผู้ทรงคุณวุฒิที่พิจารณารายงานการวิจัย
โครงการ การจัดระบบบริการในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

รองศาสตราจารย์แพทย์หญิงลัดดา เหมาะสุวรรณ

คณะแพทยศาสตร์

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

แพทย์หญิงรัตโนทัย พลับรู้อการ

นายแพทย์ 10

สถาบันสุขภาพเด็กแห่งชาติมหาราชินี

กรมการแพทย์ กระทรวงสาธารณสุข

กิตติกรรมประกาศ

คณะผู้วิจัย ขอขอบคุณผู้บริหารและผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ศึกษาทุกท่านที่ได้ให้ความอนุเคราะห์ข้อมูลต่างๆ ขอขอบคุณหัวหน้าศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก คุณครู และผู้ปกครองเด็กทุกท่านที่ให้ความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ขอขอบคุณผู้ประสานงานพื้นที่ในจังหวัดที่ศึกษาที่ติดต่อประสานงาน ทำให้การเก็บข้อมูลเป็นไปด้วยความเรียบร้อย

ขอขอบคุณมูลนิธิสาธารณสุขแห่งชาติ และเครือข่ายสุขภาพ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย ที่ได้ให้โอกาสสถาบันพัฒนาการสาธารณสุขอาเซียน มหาวิทยาลัยมหิดล ได้มีส่วนร่วมในการศึกษาครั้งนี้

คณะผู้วิจัย

Executive Summary

การศึกษานี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพเกี่ยวกับรูปแบบการจัดบริการใน ศพด. ที่อยู่ในความดูแลของ อบท. โดยมีวัตถุประสงค์ คือ

- 1) เพื่อประเมินรูปแบบการจัดบริการเพื่อการพัฒนาเด็กในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
- 2) เพื่อประเมินความต้องการ ปัญหา อุปสรรค ในการดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
- 3) เพื่อเสนอแนะแนวทางการส่งเสริมสนับสนุนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต่อการดำเนินงานของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

พื้นที่ศึกษาประกอบด้วย 5 จังหวัด กระจายทั่วประเทศ ได้แก่ แพร่ บุรีรัมย์ ชลบุรี สุพรรณบุรีและตรัง ในแต่ละจังหวัดศึกษา ศพด. จำนวน 6 แห่ง โดยคัดเลือกให้กระจายตามขนาด อบท. ได้แก่ เทศบาลนคร เมือง และตำบล และองค์การบริหารส่วนตำบล ขนาดใหญ่ กลาง และเล็ก เพื่อให้ข้อมูลมีความหลากหลายและครอบคลุมรวมเป็น ศพด. ทั้ง 30 แห่ง มีเด็กทั้งหมด 2,723 คน

กลุ่มเป้าหมายที่ศึกษา ได้แก่ นายก อบท. หรือผู้แทนในฐานะผู้บริหารที่กำกับดูแล ศพด. จำนวน 30 คน หัวหน้าศูนย์ ศพด. จำนวน 30 คน ผดด. จำนวน 145 คน ผู้ปกครอง จำนวน 1,246 คน และตัวเด็ก เก็บข้อมูลในระหว่างเดือนธันวาคม 2549 และมกราคม 2550 โดยมีวิธีการและเครื่องมือในการรวบรวมข้อมูล คือ

- 1) แนวคำถาม สัมภาษณ์เชิงลึก ผู้บริหารที่กำกับดูแล ศพด. ในประเด็นแนวนโยบายของ อบท. เกี่ยวกับ ศพด. การสนับสนุนในด้านต่างๆ และข้อคิดเห็นต่อการดำเนินงาน
 - 2) แนวคำถามสัมภาษณ์เชิงลึก หัวหน้าศูนย์เกี่ยวกับการบริหารจัดการในด้านต่างๆ การจัดหลักสูตรหรือกิจกรรมให้แก่เด็ก การสนับสนุนจาก อบท. การมีส่วนร่วมจากผู้ปกครอง และปัญหาอุปสรรค และความต้องการในการพัฒนา ศพด.
 - 3) แนวคำถามการสนทนากลุ่ม ผดด. เกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจในการดำเนินงาน ศพด. การพัฒนาตน และแรงจูงใจในการเลือกอาชีพนี้
 - 4) แบบสังเกตกิจกรรมตลอดวันและตัวเด็ก ตั้งแต่ช่วงเช้าที่เด็กมายัง ศพด. จนกลับบ้าน รวมทั้งการสังเกตสภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอก และวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการจัดกิจกรรม
 - 5) แบบสอบถามความพึงพอใจของผู้ปกครองในด้านต่างๆ ของ ศพด. โดยขอให้ผู้ปกครองที่มาส่งเด็กในวันนั้นเฉพาะที่เป็นพ่อแม่หรือญาติเป็นผู้ตอบ
- วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยการวิเคราะห์เนื้อหา ประมวลประเด็นที่สำคัญ เพื่อนำเสนอรูปแบบการจัดบริการที่เหมาะสมต่อไป

ผลการศึกษาพบประเด็นที่สำคัญ ดังต่อไปนี้

1) การถ่ายโอนภารกิจ ศพด. จากหน่วยงานเดิม ยังไม่สมบูรณ์ โดยเฉพาะจากวัด (กรมศาสนา) ซึ่งทาง ศพด. ยังคงอยู่ภายในวัด การพัฒนาทั้งเชิงกายภาพและสิ่งแวดล้อมมีข้อจำกัด เนื่องจากระเบียบการบริหารงานส่วนท้องถิ่นยังไม่เอื้อให้ดำเนินการ รวมทั้งการบริหารจัดการทั่วไปและด้านการส่งเสริมพัฒนาเด็กมีการติดขัด ขึ้นอยู่กับความร่วมมือของเจ้าอาวาส ทำให้ อปท. หาทางออกโดยการสร้าง ศพด. ขึ้นใหม่ และดูแลบริหารจัดการเองอย่างครบวงจร

2) อปท. ขนาดใหญ่ มีความได้เปรียบในเรื่องเงินทุนและข้อมูลข่าวสาร ทำให้สามารถพัฒนาสถานที่ สิ่งแวดล้อมด้านกายภาพ ตลอดจนวัสดุอุปกรณ์ และเครื่องเล่นต่างๆ ได้เต็มที่ ในขณะที่ อปท. ขนาดเล็ก เงินทุนน้อยและยังต้องนำไปพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานทั่วไปของท้องถิ่นก่อน อปท. ที่มีนักวิชาการศึกษามีแนวโน้มให้ความสำคัญกับการพัฒนาเด็กปฐมวัย

3) ผู้บริหารท้องถิ่นเห็นว่าเด็กเป็นประชากรที่มีความสำคัญ แต่ไม่เข้าใจว่าการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์จำเป็นต้องเริ่มตั้งแต่วัยเด็กเล็ก และต้องอย่างต่อเนื่องจริงจัง มีคุณภาพ และต้องใช้เวลาจึงจะเห็นผลลัพธ์ นั่นคือการที่มีประชากรในท้องถิ่นที่มีคุณภาพทั้งกาย ใจ อารมณ์ คุณธรรม จริยธรรม และปัญหา มาสร้างสรรคท้องถิ่นให้เจริญก้าวหน้าอย่างยั่งยืน รุ่นต่อรุ่น

4) ผดต. หรือครูที่ดูแลเด็ก มีความสำคัญอย่างยิ่งในการตอบสนอง หรือจัดประสบการณ์ให้เอื้อต่อการพัฒนาเด็กที่เต็มศักยภาพ ดังนั้น อัตราส่วนของ ผดต. ต่อเด็กตามอายุ ความรักในงานที่ทำ วุฒิการศึกษา ตลอดจนภาระงานของ ผดต. จึงเป็นเงื่อนไขสำคัญต่อผลสำเร็จดังกล่าว อัตราส่วน ผดต. ต่อเด็กเฉลี่ยในการศึกษาคั้งนี้ คือ 1: 20 ซึ่งดูเหมือนเข้าเกณฑ์ (เด็ก 3 ปี ขึ้นไป จำนวน ผดต. 1 คน ต่อเด็ก 20-25 คน) แต่ ผดต. หลายคนต้องทำงานหลายหน้าที่ เช่น เป็นแม่ครัว พนักงานทำความสะอาด ดูแลสถานที่ และทำหน้าที่ด้านธุรการ ซึ่งเป็นภาระงานที่เพิ่มเติมจากการดูแลเด็ก ส่วนวุฒิการศึกษาเป็นที่น่าสนใจว่า ผดต. ที่จบระดับปริญญาตรีมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะด้านปฐมวัย ซึ่งจะทำให้การจัดกิจกรรมนี้สำหรับเด็กเป็นไปตามเป้าหมาย แต่อย่างไรก็ตามวุฒิการศึกษาที่สูงไม่สามารถยืนยันประสิทธิภาพประสิทธิผลของการทำงาน หากบุคคลนั้นไม่มีความรักในงานที่ทำ สิ่งหนึ่งที่เป็นการบารุงขวัญและกำลังใจของ ผดต. คือ การมีระบบสวัสดิการที่มั่นคง และการได้มีโอกาสพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง ซึ่งพบว่า การสนับสนุนขึ้นกับการให้ความสำคัญของการพัฒนาเด็กของผู้บริหารอปท. ส่วนแรงจูงใจที่ทำให้มาทำงานนี้มีหลากหลาย เช่น ความพึงพอใจต่อลักษณะงาน เป็นคนพื้นที่ทำให้สะดวกในการเดินทาง และเป็นงานที่มีรายได้

5) หัวหน้าศพด.มีทั้งแต่งตั้งอย่างเป็นทางการ ซึ่งมักจะเป็นนักวิชาการศึกษาของอปท. ส่วนที่ไม่เป็นทางการ คือ การได้รับความไว้วางใจจากผดต.ในศูนย์ ให้ทำหน้าที่หัวหน้าในการประสานงานกับอปท.ควบคู่กับการเป็นผดต.ด้วย

6) หลักสูตรและกิจกรรมที่จัด มีความคล้ายคลึงกัน ได้แก่ กิจกรรมสร้างสรรค์ กิจกรรมเสรีเล่นตามมุม กิจกรรมเคลื่อนไหวและเข้าจังหวะ กิจกรรมเสริมประสบการณ์ กิจกรรมกลางแจ้ง เกมการศึกษา การจัดอาหารและโภชนาการ และการนอนหลับช่วงกลางวัน โดยการเรียงลำดับแตกต่างกันบ้างในแต่ละ

แห่ง บางแห่งมีกิจกรรมเพิ่มเติม เช่น การสนทนาข่าว การนำเด็กไปสวนมนต์ที่วัด หลักสูตรและกิจกรรมเหล่านี้ หัวหน้าศูนย์ และ ผด. ใช้แนวคิดจากประสบการณ์ของตนที่เคยทำงานด้านพัฒนาเด็กมาก่อน และขอแนะนำจากกระทรวงศึกษาธิการ รวมทั้งการกำหนดเมนูอาหารในแต่ละวัน โดยระบุว่ายึดหลักอาหาร 5 หมู่

7) วัสดุ อุปกรณ์ ของเล่น และเครื่องเล่น ค่อนข้างมีเพียงพอ บางแห่งมีมากจนเกินจำเป็น แต่มีบางแห่งที่ยังขาดแคลน โดยเฉพาะ ศพด. ที่สังกัด อบท. ขนาดเล็ก ซึ่ง ผด. ต้องช่วยกันจัดทำด้วยตนเอง จากวัสดุเหลือใช้ต่างๆ ซึ่งไม่เพียงพอ เครื่องเล่นกลางแจ้ง หลายแห่งอยู่ในสภาพทรุดโทรม และไม่ปลอดภัย

8) อาคารสถานที่หลายแห่งยังดูคับแคบ แสงสว่างน้อย อากาศถ่ายเทน้อย มีเสียงรบกวนเนื่องจากติดถนนที่มีรถสัญจรไปมาตลอดเวลา และจากฝุ่นละออง ทำให้ต้องปิดหน้าต่างมิดชิด ที่ล้างมือแปรงฟันของเด็กๆ ยังไม่ถูกสุขลักษณะ รอบบริเวณบางแห่งมีแหล่งน้ำแต่ไม่มีรั้วรอบขอบชิดที่แข็งแรง ห้องน้ำและห้องสุขายังไม่เพียงพอและเป็นขนาดผู้ใหญ่ไม่เหมาะสมสำหรับเด็กเล็ก และบางแห่งครูต้องนำเด็กๆ ข้ามถนนไปเข้าห้องสุขา

9) เด็กส่วนใหญ่เป็นเด็กปกติ ร่าเริง แจ่มใส บางช่วงอาจเป็นหวัดบ้าง ตามลักษณะอากาศ มีบางแห่งที่รับเด็กพิเศษเข้ามาด้วย เช่น เด็กออทิสติกส์ เด็กดาวน์ซินโดรม และเด็กสมาธิสั้น ซึ่งมีเพียง 1-2 คน ต่อ ศพด. ส่วนใหญ่เกิดจากการขอรับรองของผู้ปกครอง ซึ่ง ผด. ไม่ขัดข้อง และมีความภูมิใจที่มีส่วนทำให้เด็กเหล่านี้มีพัฒนาการที่ดี จากการเรียนร่วมกับเด็กอื่นๆ นอกจากนี้ยังพบเด็กอ่อนจำนวนไม่น้อย นับเป็นปัญหาโภชนาการที่มีแนวโน้มสูงขึ้นในปัจจุบัน

10) การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการพัฒนา ศพด. ค่อนข้างน้อย บางแห่งผู้ปกครองเด็กจะร่วมเป็นคณะกรรมการดำเนินงานของ ศพด. ซึ่งมีน้อย การมีส่วนร่วมที่พบมาก คือ การสนับสนุนค่าใช้จ่าย โดย ศพด. แต่ละแห่งจะเก็บเงินจากผู้ปกครองในอัตราที่แตกต่างกัน ศพด. ในเขตเทศบาลขนาดใหญ่ เรียกเก็บสูงถึง 2,500 บาท ต่อเดือน ในขณะที่ ศพด. ในเขตชนบท เรียกเก็บเพียง 50 บาท ต่อปี เงินดังกล่าวจะมีคณะกรรมการศูนย์ดูแล และใช้เป็นค่าใช้จ่ายในกิจกรรมต่างๆ ของศูนย์โดยตรง

11) เหตุผลหลัก 3 อันดับแรกมีผู้ปกครองส่งเด็กมาเข้าศพด. คือ สะดวกใกล้บ้าน ให้เด็กได้รับความรู้เพราะเป็นคนเก่า และไม่มีผู้ดูแลที่บ้าน ความคาดหวังลำดับต้นๆ ที่เด็กจะได้รับจากศพด. คือ พัฒนาการด้านสติปัญญา และพัฒนาการด้านสังคม ซึ่งผู้ปกครองส่วนใหญ่มีความพึงพอใจต่อการดำเนินงานของศพด.

จากการศึกษา ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

1) สร้างความตระหนักให้ผู้บริหาร อบท. ให้เห็นความสำคัญของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตั้งแต่วัยเด็ก โดยการลงทุนพัฒนาคุณภาพของ ศพด. ในทุกๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็นสถานที่ คน และวัสดุอุปกรณ์ อบท. ที่มีขนาดใหญ่มีกำลังทรัพย์และปัจจัยเกื้อหนุนพร้อม ควรให้ความสำคัญสนับสนุนการดำเนินงาน ศพด. ของ อบท. ขนาดเล็ก เพื่อให้เด็กทุกคนของจังหวัดได้มีพัฒนาการอย่างองค์รวมใกล้เคียงกัน

2) อบต. ติดตามนิเทศงานเป็นระยะต่อเนื่อง เพื่อรับรู้ รับฟังปัญหา อุปสรรค และความต้องการของ ศพด. ที่แท้จริง พร้อมร่วมกันคิดแก้ไขปัญหาต่างๆ และวางแผนการดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

3) สนับสนุนการพัฒนาบุคลากรอย่างสม่ำเสมอ ในด้านความรู้ด้านการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก เพื่อให้ ผดด. มีความรู้ ความเข้าใจ และทักษะในการส่งเสริมการเรียนรู้ของเด็กเล็ก ซึ่งเป็นระยะที่สำคัญในการพัฒนาสมอง และการวางรากฐานของพัฒนาการด้านต่างๆ รวมทั้งสร้างขวัญกำลังใจด้วยระบบสวัสดิการที่มั่นคงให้กับ ผดด.

4) ควรเน้นสัดส่วน ผดด. กับเด็กให้เหมาะสม ตามเกณฑ์ที่กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข ให้ข้อเสนอแนะ เพื่อให้ได้การดูแลเด็กได้อย่างทั่วถึง เนื่องจาก ผดด. ต้องทำหน้าที่หลายด้านและเด็กกำลังอยู่ในวัยซน เกิดอุบัติเหตุได้ง่าย

5) พัฒนาคุณภาพการดำเนินงาน ศพด. โดยส่งเสริมให้ผู้ปกครองเด็กมีส่วนร่วมมากขึ้น ทั้งในด้านการวางแผนดำเนินการ การจัดทำกิจกรรมต่างๆ การพัฒนาสิ่งแวดล้อม ทางกายภาพ อาคารสถานที่ การสนับสนุนค่าใช้จ่ายตามกำลังความสามารถ ตลอดจนการติดตามประเมินผลการดำเนินงานของ ศพด. เพื่อให้ ศพด. เป็นเหมือนบ้านหลังที่ 2 ที่ช่วยพัฒนาลูกหลานให้มีพัฒนาการองค์รวมเต็มตามศักยภาพ

6) เน้นการให้ท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารงานโดยถือเป็นงานของชุมชน และมีการนำภูมิปัญญาท้องถิ่น คลังสมองในชุมชนมาช่วยเหลือพัฒนาเด็ก

7) ควรมีธนาคารของเล่น ธนาคารหนังสือให้พ่อแม่ได้มีโอกาสยืมไปให้เด็กเล่นที่บ้าน ให้เด็กพัฒนาเชาว์ปัญญาเชาว์อารมณ์เพิ่มขึ้น

8) บูรณาการแนวคิด เกณฑ์มาตรฐาน ตัวชี้วัด คู่มือต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับ ศพด. หรือศูนย์เด็กเล็ก ที่จัดทำโดยหน่วยงานต่างๆ ให้เห็นเอกภาพ โดยกรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งมีหน้าที่เชื่อมโยงประสานกับ อบต. เป็นเจ้าภาพหลัก และจัดทำในงาน**คณะกรรมการพัฒนาเด็กแห่งชาติ** เพื่อไม่ให้เกิดความสับสนแก่ผู้ปฏิบัติงาน ลดความซ้ำซ้อนของการทำงาน และการใช้จ่ายงบประมาณแผ่นดิน เนื่องจากมีหลายหน่วยงานมีการดำเนินงานกับกลุ่มเด็กปฐมวัย เช่น กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงมนุษย์ และกระทรวงมหาดไทย

บทคัดย่อภาษาไทย

การศึกษานี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพเกี่ยวกับรูปแบบการจัดบริการในศพด.ที่อยู่ในความดูแลของ อบท. โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินรูปแบบการจัดบริการ เพื่อการพัฒนาเด็กในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก (ศพด.) ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) และประเมินความต้องการ ปัญหา อุปสรรค ในการดำเนินงานพื้นที่ศึกษาประกอบด้วย 5 จังหวัด กระจายทั่วประเทศ ได้แก่ แพร่ บุรีรัมย์ ชลบุรี สุพรรณบุรี และตรัง ในแต่ละจังหวัดศึกษาศพด. จำนวน 6 แห่ง รวมเป็นศพด.ทั้งหมด 30 แห่ง มีเด็กในความดูแล 2,723 คน กลุ่มเป้าหมายที่ศึกษา ได้แก่ นายกอบท. หรือผู้แทนในฐานะผู้บริหารที่กำกับดูแลศพด. จำนวน 30 คน หัวหน้าศูนย์ศพด. จำนวน 30 คน ผดด. จำนวน 145 คน ผู้ปกครอง จำนวน 1,246 คน และตัวเด็ก เก็บข้อมูลในระหว่างเดือนธันวาคม 2549 และมกราคม 2550 รวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้แทนอปท. และหัวหน้าศพด. สนทนากลุ่มกับผู้ดูแลเด็ก (ผดด.) และใช้แบบสอบถามกับผู้ปกครอง รวมทั้งการสังเกตกิจกรรมประจำวันที่วัดให้ศพด. วิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา และประมวลประเด็นที่สำคัญ

ผลการศึกษาพบว่า การถ่ายโอนภารกิจศพด. จากหน่วยงานเดิมยังไม่สมบูรณ์ ซึ่งมีผลกระทบต่อการพัฒนาศพด. อปท.ขนาดใหญ่มีความได้เปรียบด้านเงินทุนและข้อมูลข่าวสาร ทำให้มีโอกาสพัฒนาศพด.ทั้งในด้านกายภาพและบุคลากรได้มากกว่า อปท.ขนาดเล็ก การพัฒนาศพด.มีความหลากหลายขึ้นกับวิสัยทัศน์ของผู้บริหารอปท. การจัดหลักสูตรและกิจกรรมในศพด.ใช้แนวทางจากกระทรวงสาธารณสุข และกระทรวงศึกษาธิการเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งเน้นการจัดกิจกรรมที่หลากหลายเพื่อพัฒนาเด็กอย่างองค์รวม อย่างไรก็ตามคุณภาพและผลที่ได้รับจากการจัดกิจกรรมมีความหลากหลายขึ้นกับคุณภาพและความตั้งใจของผดด. ถึงแม้ว่า ศพด.จะเป็นความต้องการของครอบครัว แต่การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองยังมีน้อยเฉพาะการดำเนินกิจกรรมบางอย่างของศูนย์เท่านั้น

บทคัดย่อภาษาอังกฤษ

The qualitative study on day-care services of Local Government Organization (LGO) aims to assess services organized in day-care centers of the LGO and assess needs of service providers and their constraints in conducting the activities. The study areas compose of five provinces: Phrae, Buriram, Chonburi, Suphanburi and Trang. Six day-care centers in each province were selected as study sites. Those 30 day-care centers had 2,723 children participated. The target groups for collecting data were 30 representatives from LGOs which administered the studied day-care centers, 30 heads of studied day-care centers, 145 teachers at day-care centers and 1,246 caregivers of children who are their parents or relatives. In-depth interview was used for representatives from LGOs and heads of day-care centers, focus-group discussion was used for teachers and self-administered questionnaire was used for children's caregivers. An observation was conducted to examine whole-day activities performed for children at the day-care centers. Content analysis and synthesis key issues were conducted to present the findings.

The results show that transference of day-care centers from original organizations to LGOs was not complete which affected the long-term development of day-care centers. Large LGOs had advantages towards the small ones such as finance and information that provided opportunities to strengthen day-care centers in many ways such as physical environment development and manpower development. The diversity of development in day-care centers depended mostly on vision of LGOs' leaders. Most day-care centers set activities more or less the same according to the guidelines of the Ministry Public Health and the Ministry of Education which focus on total child development. However, the diversity of quality of care and child outcomes was still existed. Although most families showed their needs for day-care services, few of them participated in day-care centers activities.

ความน่า

เป้าหมายของการพัฒนาเด็ก คือ การทำให้เด็กเจริญเติบโตเต็มศักยภาพ ทั้งทางร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม สติปัญญา มีคุณธรรมจริยธรรม และเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพในอนาคต ช่วงอายุตั้งแต่แรกเกิดจนถึง 6 ปี นับเป็นช่วงชีวิตที่สำคัญที่เป็นรากฐานของการเจริญเติบโตเต็มศักยภาพในวัยต่อมา ดังนั้น ผู้ที่ดูแลเด็กในช่วงนี้ จึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง ซึ่งจะต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ ความรัก ความเข้าใจ เกี่ยวกับเด็กวัยนี้ และตอบสนองความต้องการของเด็กได้อย่างเหมาะสม

เด็กรุ่นนี้จะอยู่ที่บ้าน ได้รับการดูแลอย่างใกล้ชิดจากครอบครัว โดยเฉพาะในช่วง 2 ปีแรกของชีวิตที่เด็กยังต้องพึ่งพาพ่อแม่อย่างเต็มที่ และเมื่ออายุครบเกณฑ์คือประมาณ 7 ปี ก็จะเข้าสู่ระบบโรงเรียน แต่ในปัจจุบันสภาวะเศรษฐกิจและสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป ทำให้เด็กจำนวนไม่น้อยต้องไปอยู่สถานรับเลี้ยงเด็กก่อน หรือที่เรียกว่า Nursery ตั้งแต่อายุน้อย เนื่องจากภาวะการทำงานของทั้งพ่อและแม่ เพื่อเพิ่มพูนรายได้แก่ครอบครัว ประกอบกับการแยกจากครอบครัวเดิมมาเป็นครอบครัวเดี่ยว จึงไม่มีญาติพี่น้องที่จะทำหน้าที่ดูแลเด็กขณะที่ทั้งพ่อและแม่ต้องออกไปทำงาน หรือเด็กอาจถูกส่งไปยังศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก หรือโรงเรียนอนุบาล ในช่วงอายุ 2-6 ปี เพื่อเตรียมความพร้อมก่อนเข้าโรงเรียนระดับประถมศึกษา ตามที่พ่อแม่คาดหวัง หรือด้วยเหตุผลอื่นๆ ดังนั้นบริการเกี่ยวกับสถานรับเลี้ยงเด็กก่อนศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก และโรงเรียนอนุบาล จึงเป็นที่ต้องการของครอบครัว ทั้งในเมืองและชนบท ทำให้เด็กปฐมวัยถูกนำมาเข้าศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเร็วขึ้นและจำนวนมากขึ้น

ที่ผ่านมา มีหน่วยงานภาครัฐหลายหน่วยงานที่จัดบริการศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก เช่น กรมศาสนา จัดตั้งศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด ซึ่งอบรมเด็ก ทั้งชายและหญิงอายุตั้งแต่ 3 ปี จนถึง 6 ปี กรมการพัฒนาชุมชนดำเนินงานพัฒนาเด็กในชนบทตั้งแต่อายุแรกเกิด ถึง 6 ปี ในรูปศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก กรมอนามัยจัดตั้งศูนย์โภชนาการเด็ก เพื่อแก้ไขปัญหาโภชนาการในเด็กวัย 2-5 ปี กรุงเทพมหานคร จัดสถานรับเลี้ยงเด็กกลางวัน ณ ศูนย์บริการสาธารณสุข และศูนย์พัฒนาเด็กในชุมชนแออัด เป็นต้น (กระทรวงศึกษาธิการ 2536) และเมื่อรัฐบาลมีนโยบายกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น ทำให้มีการถ่ายโอนภารกิจหลายประการ ตามกรอบของกฎหมาย ซึ่งเคยดำเนินงานโดยหน่วยงานภาครัฐ ไปสู่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2544 ภารกิจบริการสาธารณะที่สำคัญด้านหนึ่งที่จะต้องถ่ายโอนแก่ อปท. คือ ด้านงานส่งเสริมคุณภาพชีวิต ได้แก่ การส่งเสริมอาชีพ งานสวัสดิการสังคม การศึกษา การสาธารณสุข และการปรับปรุงแหล่งชุมชนแออัด และที่อยู่อาศัย (กรมส่งเสริม) ดังนั้น ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก หรือศูนย์ชื่ออื่นๆ มีจุดมุ่งหมายเช่นเดียวกัน จึงต้องถ่ายโอนภารกิจมาดำเนินการโดย อปท.

การดำเนินงานของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก มีหลายมิติที่ต้องคำนึงถึง ได้แก่ จำนวน และคุณสมบัติของครูผู้ดูแลเด็ก สัดส่วนของครูต่อเด็ก การจัดกิจกรรมประจำวันที่เสริมสร้างพัฒนาการอย่างองค์รวมของเด็ก การจัดอาหารและโภชนาการการดูแลสุขภาพและป้องกันอุบัติเหตุ การจัดอาหาร สถานที่ และสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก รวมทั้งของเล่น และเครื่องเล่นต่างๆ ดังนั้นการ

ดำเนินงานของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กจำเป็นที่จะต้องได้รับความเอาใจใส่จาก อบท. อย่างสม่ำเสมอต่อเนื่องในทุกมิติที่เกี่ยวข้องดังกล่าว เนื่องจากการลงทุนเพื่อเด็กในวัยนี้เป็นรากฐานสำคัญของการสร้างทรัพยากรบุคคลที่มีคุณภาพในอนาคต แต่เนื่องจากภาระหน้าที่ของ อบท. มีหลายด้าน การดำเนินงานของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กอาจไม่อยู่ในลำดับความสำคัญลำดับต้นๆ ซึ่งขึ้นอยู่กับแนวคิดของการพัฒนาท้องถิ่นของผู้บริหารแต่ละแห่ง หากเป็นเช่นนี้ ย่อมหมายถึงการได้รับการสนับสนุนจาก อบท. ที่มีต่อศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ย่อมมีความหลากหลายและส่งผลถึงคุณภาพบริการที่จะจัดให้เด็ก

มีการศึกษาหลายแห่งที่กล่าวถึงผลที่เด็กได้รับจากการมาเข้าศูนย์เด็กเล็ก ซึ่งมีทั้งทางด้านบวกและด้านลบ จากการทบทวนการศึกษาเกี่ยวกับผลกระทบของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กของ Zoritch B และคณะ (1998) พบว่าศูนย์พัฒนาเด็กเล็กมีส่วนส่งเสริมพัฒนาการด้านสติปัญญาและความสำเร็จในการเรียน และเมื่อติดตามเด็กเหล่านี้ไปจนโต พบว่าเด็กเหล่านี้มีโอกาสมีงานทำมากกว่า อัตราการตั้งครรรค์ในวัยรุ่นน้อยกว่า มีสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมที่ดี และมีพฤติกรรมที่ผิดกฎหมายน้อย นอกจากนั้นการนำเด็กมาเข้าศูนย์พัฒนาเด็กเล็กยังมีผลเชิงบวกต่อการศึกษาและการทำงานของมารดา และการมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีระหว่างพ่อแม่กับเด็ก และการศึกษาของ Silva EMK และคณะ (2000) พบผลเชิงบวกต่อสภาวะโภชนาการของเด็ก อย่างไรก็ตามหลายการศึกษาเช่นกันที่ พบว่าเด็กที่มาอยู่ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กจะมีโอกาสเจ็บป่วยด้วยโรคระบบทางเดินหายใจ และหูชั้นกลางอักเสบบ่อยกว่าเด็กที่เลี้ยงอยู่ที่บ้าน (Hernandez SF et al 1999, Schwartz B et al 1994, Collet JP et al 1994)

จากการเปลี่ยนแปลงของสภาวะเศรษฐกิจ สังคมของประเทศที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงของวิถีชีวิตของประชากร ทำให้ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก หรือสถานรับเลี้ยงเด็กในช่วงปฐมวัยเป็นความต้องการของครอบครัวมากขึ้น และถึงแม้ผลกระทบต่อเด็กที่มาอยู่ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กจะมีทั้งเชิงลบและเชิงบวก แต่ดูเหมือนว่าความคาดหวังของพ่อแม่ที่มีต่อการส่งเสริมพัฒนาการด้านสติปัญญา จะเป็นเงื่อนไขลำดับต้นๆ พร้อมๆ กับการเปิดโอกาสครอบครัวในด้านอาชีพมากขึ้น ดังนั้น ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กจึงเป็นที่พึ่งของครอบครัวและสังคม ในการวางรากฐานที่สำคัญในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตั้งแต่แรกเริ่ม สถาบันพัฒนาการสาธารณสุขอาเซียน มหาวิทยาลัยมหิดล จึงร่วมมือกับมูลนิธิสาธารณสุขแห่งชาติ ศึกษาการจัดระบบบริการในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กของ อบท. ซึ่งเป็นผู้รับผิดชอบหลักในการดูแลสุขภาพของประชากรในพื้นที่รับผิดชอบ

วัตถุประสงค์การศึกษา

1. เพื่อประเมินรูปแบบการจัดบริการเพื่อการพัฒนาเด็กในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
2. เพื่อประเมินความต้องการ ปัญหา อุปสรรค ในการดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
3. เพื่อเสนอแนะแนวทางการส่งเสริมสนับสนุนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต่อการดำเนินงานของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

คำนิยามตัวแปร

ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก (ศพด.) คือ สถานที่รับดูแลเด็กช่วยปฐมวัย อายุระหว่าง 3-6 ปี ที่อยู่ในความรับผิดชอบขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งในที่นี้ คือ เทศบาล และองค์การบริหารส่วนตำบล

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) คือ หน่วยบริหารราชการส่วนท้องถิ่น ที่เกิดจากข้อกำหนดของกฎหมาย เพื่อการกระจายอำนาจจากส่วนกลางไปสู่ท้องถิ่น ซึ่งมี 5 รูปแบบ คือ เทศบาล องค์การบริหารส่วนตำบล องค์การบริหารส่วนจังหวัด กรุงเทพมหานคร และเมืองพัทยา แต่ในการศึกษานี้ ศึกษาเฉพาะศูนย์พัฒนาเด็กเล็กที่อยู่ในความดูแลของเทศบาล และองค์การบริหารส่วนตำบล

ระบบบริการในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก หมายถึง กิจกรรมต่างๆ ที่จัดขึ้นในตลอดวัน ตั้งแต่เด็กเข้ามา จนถึงกลับบ้าน ซึ่งครอบคลุมทั้งการดูแลด้านอาหารและโภชนาการ การนอนหลับพักผ่อน การป้องกันอุบัติเหตุ ตลอดจนการจัดอาคาร สถานที่ อุปกรณ์เสริมการเรียนรู้ ของเล่น และเครื่องเล่นต่างๆ

หัวหน้าศูนย์ หมายถึง บุคลากรที่ได้รับแต่งตั้งหรือได้รับมอบหมายจาก อปท. ให้ปฏิบัติงานเป็นหัวหน้าของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

ผู้ดูแลเด็ก หมายถึง บุคลากรที่ทำหน้าที่จัดกิจกรรมประจำวันให้แก่เด็ก

ผู้แทน อปท. หมายถึง บุคคลที่ อปท. มอบหมายให้กำกับดูแลศูนย์พัฒนาเด็กเล็กที่อยู่ในความรับผิดชอบ

ผู้ปกครอง หมายถึง บุคคลที่มาส่งเด็กที่ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในวันที่มีวิจัยเข้าไปรวบรวมข้อมูล

การทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

นโยบายการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น

นโยบายการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นเริ่มมาตั้งแต่ พ.ศ. 2544 ในช่วง 4 ปีแรก (พ.ศ. 2544-2547) ของการถ่ายโอนภารกิจตามกรอบของกฎหมายว่าด้วยการกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่อปท. จะเป็นช่วงของการปรับปรุงระบบการบริหารงานภายในของอปท. ระบบบริหารราชการส่วนกลาง และระบบบริหารราชการส่วนภูมิภาค รวมทั้งการพัฒนายุทธศาสตร์ การสร้างความพร้อมในการรองรับการถ่ายโอนภารกิจ บุคลากร งบประมาณ และทรัพย์สิน รวมทั้งการแก้ไขกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ในส่วนของภารกิจที่ถ่ายโอนจะมีทั้งการถ่ายโอนให้อปท. อย่างสมบูรณ์และการดำเนินงานร่วมกันระหว่างอปท. ด้วยกันเอง และระหว่างอปท. กับหน่วยงานของรัฐ และจะมีบุคลากรจำนวนหนึ่งถ่ายโอนไปปฏิบัติงานภายใต้การกำกับดูแลของอปท.

หลังจากการถ่ายโอนในช่วง 4 ปี แรกสิ้นสุดลงจนถึงระยะเวลาการถ่ายโอนในปีที่ 10 (พ.ศ. 2548-2553) ตามกรอบของกฎหมายว่าด้วยการกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่อปท. จะเป็นช่วงเปลี่ยนผ่านมีการปรับบทบาทของระบบบริหารราชการส่วนกลาง ระบบบริหารราชการส่วนภูมิภาค อปท. และภาคประชาชนที่จะเรียนรู้ร่วมกันในการถ่ายโอนภารกิจ มีการปรับกลไกความสัมพันธ์ระหว่างอปท. กับระบบบริหารราชการส่วนภูมิภาคอย่างกลมกลืน รวมทั้งปรับปรุงกฎหมายที่เกี่ยวข้อง อันจะทำให้อปท. สามารถดำเนินกิจการสาธารณะที่ตอบสนองความต้องการของประชาชนในท้องถิ่นได้

ขึ้น และจะทำให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารงานของอปท. และอปท.จะสามารถพัฒนาขีดความสามารถในการดำเนินกิจกรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพและมีความโปร่งใส

ในช่วงเวลาหลังจากปีที่ 10 (พ.ศ. 2554 เป็นต้นไป) ประชาชนจะมีบทบาทในการตัดสินใจ การกำกับดูแลและการตรวจสอบ ตลอดจนการสนับสนุนการดำเนินกิจกรรมของอปท.อย่างเต็มที่ และอปท.จะมีการพัฒนาศักยภาพทางด้านการบริหารจัดการและการคลังท้องถิ่นที่พึ่งตนเองและเป็นอิสระมากขึ้น ราชการบริหารส่วนภูมิภาคจะเปลี่ยนบทบาทจากฐานะผู้จัดทำบริการสาธารณะ เป็นผู้ให้ความช่วยเหลือทางวิชาการ และกำกับดูแลการดำเนินงานของอปท.เท่าที่จำเป็นภายใต้ขอบเขตที่ชัดเจน ในปัจจุบันการปกครองส่วนท้องถิ่นมี 5 รูปแบบ คือ (กระทรวงมหาดไทย: 2545)

1. เทศบาล แบ่งออกเป็น เทศบาลนคร เทศบาลเมือง และเทศบาลตำบล
2. องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) แบ่งออกเป็นองค์การบริหารส่วนตำบลขนาดใหญ่ ขนาดกลาง ขนาดเล็ก
3. องค์การบริหารส่วนจังหวัด (อบจ.)
4. กรุงเทพมหานคร
5. เมืองพัทยา

ลักษณะภารกิจให้บริการสาธารณะที่จะต้องถ่ายโอนใน 4 ปี

ภารกิจการให้บริการสาธารณะที่จะต้องถ่ายโอนกำหนดไว้ 6 ด้าน ดังนี้

- ด้านโครงสร้างพื้นฐาน ได้แก่ การคมนาคมและขนส่ง สาธารณูปโภค สาธารณูปการ การผังเมือง การควบคุมอาคาร
- ด้านงานส่งเสริมคุณภาพชีวิต ได้แก่ การส่งเสริมอาชีพ งานสวัสดิการสังคม การศึกษา การสาธารณสุข การปรับปรุงแหล่งชุมชนแออัดและที่อยู่อาศัย
- ด้านการจัดระเบียบชุมชน/สังคม และการรักษาความสงบเรียบร้อย ได้แก่ การส่งเสริมประชาธิปไตย ความเสมอภาค สิทธิเสรีภาพของประชาชน การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่น การป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย การรักษาความสงบเรียบร้อยและความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน
- ด้านการวางแผน การส่งเสริมการลงทุน พาณิชยกรรม และการท่องเที่ยว ได้แก่ การวางแผนพัฒนาท้องถิ่น การพัฒนาเทคโนโลยี การส่งเสริมการลงทุน การพาณิชยกรรม การพัฒนาอุตสาหกรรม การท่องเที่ยว
- ด้านการบริหารจัดการ และการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม ได้แก่ การคุ้มครองดูแล บำรุงรักษา ให้อำนาจจากป่าไม้ ที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม การจัดการสิ่งแวดล้อมและมลพิษต่างๆ การดูแลรักษาที่สาธารณะ
- ด้านศิลปะ วัฒนธรรม จารีตประเพณีและภูมิปัญญาท้องถิ่น ได้แก่ การจัดการดูแลโบราณสถาน โบราณวัตถุ การจัดการดูแลพิพิธภัณฑสถานและหอจดหมายเหตุ

ดังนั้น การจัดการศึกษาเด็กปฐมวัย เช่นศพด.จึงเป็นภารกิจหนึ่งที่ต้องถ่ายโอนให้ อบท. ดำเนินการ

รูปแบบการจัดการศึกษาเด็กปฐมวัยของอบท.

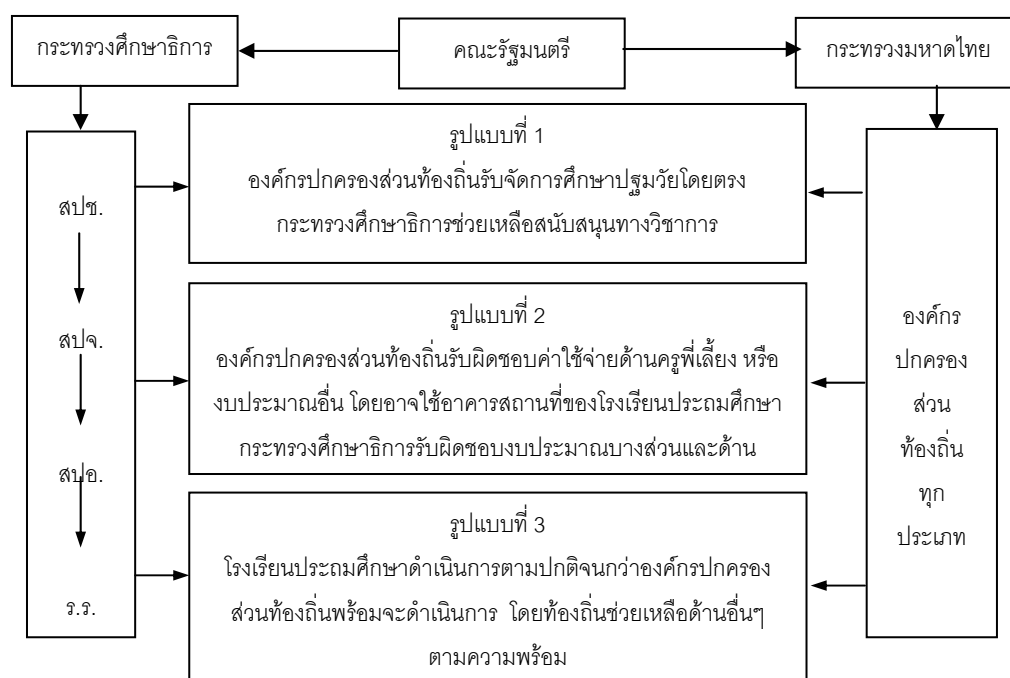
รูปแบบการส่งเสริมการจัดการศึกษาปฐมวัยของอบท.นั้นมี 3 รูปแบบ คือ (ชมรมพัฒนาความรู้ ด้านระเบียบกฎหมาย: 2543)

รูปแบบที่ 1 เป็นรูปแบบที่เหมาะสมกับอบท.ที่มีความพร้อมมากในด้านอาคารสถานที่ บุคลากร งบประมาณ วัสดุและการจัดการ โดยจัดในโรงเรียนอนุบาลประจำจังหวัด/อำเภอ และโรงเรียนสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาแห่งชาติ ซึ่งสำนักงานการประถมศึกษาแห่งชาติให้การสนับสนุนช่วยเหลือด้านวิชาการ

รูปแบบที่ 2 เป็นรูปแบบที่เหมาะสมกับอบท.ที่มีความพร้อมระดับปานกลาง ให้อบท.รับภาระเกี่ยวกับการจ้างครูพี่เลี้ยง วัสดุฝึก สื่อต่างๆ โรงเรียนให้สถานที่ จัดอาหารเสริม (นม) อาหารกลางวัน และดูแลด้านวิชาการ

รูปแบบที่ 3 เป็นรูปแบบที่เหมาะสมกับอบท.ที่มีความพร้อมน้อย ก็ให้โรงเรียนรับผิดชอบเป็นส่วนใหญ่ ส่วนอบท.รับผิดชอบบางส่วน เช่น ค่าจ้างครูพี่เลี้ยง หรือค่าวัสดุ/สื่อ เป็นต้น

การเลือกใช้รูปแบบในการถ่ายโอนหรือส่งเสริมการจัดการศึกษาปฐมวัยของอบท.สามารถเลือกรูปแบบตามความพร้อมเป็นหลักได้ และอบท.ควรพัฒนาจากรูปแบบที่ 3 เป็นรูปแบบที่ 2 และรูปแบบที่ 1 ตามลำดับ เพื่อเข้าสู่รูปแบบการดำเนินการที่เป็นอิสระต่อไป ทั้งนี้ควรดำเนินการให้ได้รูปแบบที่ 1 ภายในปี พ.ศ. 2545

ภาพที่ 1 รูปแบบการส่งเสริมการจัดการศึกษาปฐมวัยของอบท.

ที่มา : ชมรมพัฒนาความรู้ด้านระเบียบกฎหมาย: 2543

ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

ความเป็นมา

ในอดีตที่ผ่านมา มีหน่วยงานภาครัฐและเอกชนหลายหน่วยงาน ทำหน้าที่จัดการศึกษาในระดับปฐมวัย สรุปได้ดังนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ: 2536)

หน่วยงานในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ ได้แก่

1. สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ดำเนินการจัดการศึกษาในระบบโรงเรียนให้แก่เด็กก่อนเกณฑ์ภาคบังคับกลุ่มอายุ 4-6 ปี โดยจัดประสบการณ์ต่างๆ เพื่อเสริมสร้างให้เกิดการพัฒนาทางด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม และสติปัญญาเต็มตามศักยภาพ เพื่อให้มีความพร้อมในการเรียนในระดับประถมศึกษา

2. กรมการศาสนา ดำเนินการจัดการเรียนการสอนในระดับปฐมวัยนอกระบบโรงเรียน โดยจัดตั้งศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด สอนเด็กก่อนเกณฑ์ที่จะเข้ารับการศึกษภาคบังคับตามกฎหมาย ทั้งชายและหญิงที่มีอายุตั้งแต่ 3 ปี จนถึงย่างเข้าปีที่ 6

3. กรมการฝึกหัดครู ดำเนินการจัดการศึกษาในระดับปฐมวัยในระบบโรงเรียน ในโรงเรียนสาธิตของวิทยาลัยครู โดยจัดให้แก่เด็กอายุ 3-6 ปี เพื่อเตรียมความพร้อมของเด็กก่อนเข้าเรียนในระดับประถมศึกษา เป็นการแบ่งเบาภาระของอาจารย์และข้าราชการในวิทยาลัยครู รวมทั้งเป็นแหล่งฝึกงานสำหรับนักศึกษา วิทยาลัยครูวิชาเอกอนุบาล นอกจากนั้นยังเป็นที่ศึกษาเกี่ยวกับความเจริญเติบโตและพัฒนาการของเด็ก

4. กรมสามัญศึกษา มีกองการศึกษาพิเศษเป็นผู้รับผิดชอบดำเนินการจัดการศึกษาสงเคราะห์และการศึกษาพิเศษสำหรับเด็กปฐมวัยในระบบโรงเรียน

5. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน เช่น โรงเรียนอนุบาลของเอกชนต่างๆ ส่วนราชการอื่น ที่ร่วมดำเนินการจัดการศึกษาในระดับปฐมวัยมีหลายหน่วยงาน ได้แก่

1. กระทรวงมหาดไทย ซึ่งมีหน่วยงานที่ดำเนินการ ดังนี้

- 1.1 กรมการปกครอง โดยมีสำนักงานการศึกษาท้องถิ่นเป็นผู้รับผิดชอบดำเนินการ
- 1.2 กรมตำรวจ โดยมีกองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดนเป็นผู้รับผิดชอบในการจัดการศึกษาให้ประชาชนที่อยู่ในท้องถิ่นห่างไกลการคมนาคมไม่สะดวก หรือพื้นที่เป้าหมายเพื่อความมั่นคง
- 1.3 กรมประชาสงเคราะห์ ดำเนินการจัดการศึกษาให้แก่เด็กอายุ 3-6 ปี ในโรงเรียนหมู่บ้านชาวไทยต่างวัฒนธรรมและสถานสงเคราะห์เด็ก เป็นการดูแลเด็กกำพร้า หรือเด็กถูกทอดทิ้ง
- 1.4 กรมการพัฒนาชุมชน มีกองพัฒนาสตรี เด็ก และเยาวชน เป็นผู้รับผิดชอบดำเนินการจัดการศึกษาระดับปฐมวัยนอกระบบโรงเรียน โดยดำเนินการพัฒนาเด็กในชนบทตั้งแต่อายุแรกเกิด ถึงอายุ 6 ปี ได้แก่ การพัฒนาเด็กในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

2. กรุงเทพมหานคร ได้แก่ สำนักพัฒนาชุมชนและสำนักอนามัย เป็นผู้รับผิดชอบดำเนินการจัดบริการให้สถานรับเลี้ยงเด็กกลางวัน ณ ศูนย์บริการสาธารณสุข และศูนย์พัฒนาเด็กในชุมชนแออัด
 3. กระทรวงสาธารณสุข โดยกองโภชนาการ กรมอนามัยได้จัดตั้งศูนย์โภชนาการเด็กเพื่อแก้ไขปัญหาภาวะโภชนาการในเด็กโดยรับเด็กอายุ 2-5 ปี
 4. ทบวงมหาวิทยาลัย ได้ดำเนินการจัดการศึกษาระดับปฐมวัยในระบบโรงเรียนในโรงเรียนสาธิตของ
 5. องค์การเอกชน ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาเด็กมากขึ้น ได้จัดตั้งสภาองค์กรพัฒนาเด็กและเยาวชนขึ้น ประกอบด้วยองค์กรสมาชิก 50 องค์กรโดยมีเป้าหมายหลักในการทำงานเพื่อพัฒนาเด็กโดยเฉพาะเด็กที่อยู่ในภาวะเสี่ยง ทั้งเด็กด้อยโอกาส เด็กพิการ เด็กเร่ร่อน เด็กถูกทารุณกรรม ถูกทอดทิ้ง เป็นต้น
 6. องค์กรระหว่างประเทศ ให้ความสนับสนุนด้านเงินทุน วิชาการ และเทคโนโลยีต่างๆ แก่หน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนในประเทศไทย เพื่อดำเนินการพัฒนาเด็กปฐมวัยด้วยเช่นเดียวกัน
- ปัจจุบันหน่วยงานที่ดำเนินงานศพด.และได้ถ่ายโอนภารกิจให้อปท. คือ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กรมการศาสนา และกรมการพัฒนาชุมชน

หลักสูตรหรือแนวการจัดประสบการณ์

ปรัชญาการจัดการศึกษาระดับปฐมวัยนั้นมุ่งพัฒนาเด็กตั้งแต่แรกเกิดถึง 5 ปี บนพื้นฐานการอบรมเลี้ยงดู และการส่งเสริมกระบวนการการเรียนรู้ที่สนองต่อธรรมชาติและพัฒนาการของเด็กแต่ละคน ตามศักยภาพ ภายใต้บริบทสังคมและวัฒนธรรมที่เด็กอาศัยอยู่ ด้วยความรัก ความเอื้ออาทรและความเข้าใจของทุกคน เพื่อสร้างรากฐานคุณภาพชีวิตให้เด็กพัฒนาไปสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เกิดคุณค่าต่อตนเองและสังคม โดยคำนึงถึงแนวคิดเกี่ยวกับพัฒนาการของมนุษย์ การเรียนรู้ การเล่นของเด็ก วัฒนธรรมและสังคม ซึ่งต้องสร้างหลักสูตรที่ เหมาะสมโดยพิจารณาจากวัยและประสบการณ์ของเด็ก บนพื้นฐานของประสบการณ์เดิมและประสบการณ์ใหม่ที่เด็กจะได้รับซึ่งต้องมีความหมายกับตัวเด็ก โดยให้โอกาสทั้งเด็กปกติ เด็กด้อยโอกาส และเด็กพิเศษ ให้ได้รับการพัฒนาเต็มตามศักยภาพ หลักสูตรการจัดการศึกษาระดับปฐมวัยนั้นมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้เด็กมีพัฒนาการที่ครอบคลุม ด้านร่างกาย จิตใจ สังคม และสติปัญญา ดังนี้ (กรมวิชาการ: 2546)

1. ร่างกายเจริญเติบโตตามวัย และมีสุขนิสัยที่ดี
2. กล้ามเนื้อใหญ่และกล้ามเนื้อเล็กแข็งแรงใช้ได้อย่างคล่องแคล่วและประสานสัมพันธ์กัน
3. มีสุขภาพจิตดีและมีความสุข
4. มีคุณธรรม จริยธรรมและมีจิตใจที่ดีงาม
5. ชื่นชมและแสดงออกทางศิลปะ ดนตรี การเคลื่อนไหว รักการออกกำลังกาย
6. ช่วยเหลือตนเองได้เหมาะสมกับวัย
7. รักธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรมและความเป็นไทย

8. อยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุขและปฏิบัติตนเป็นสมาชิกของสังคมในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข
9. ใช้ภาษาสื่อสารได้เหมาะสมกับวัย
10. มีความสามารถในการคิดและการแก้ปัญหาเหมาะสมกับวัย
11. มีจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์
12. มีเจตคติที่ดีต่อการเรียนรู้ และมีทักษะในการแสวงหาความรู้ ซึ่งโครงสร้างของหลักสูตรจะกำหนดโครงสร้างในการเรียนรู้หรือแนวการจัดประสบการณ์ แบ่งเป็น 4 ด้าน คือ
 1. ด้านร่างกาย สาระที่ควรเรียนรู้ ได้แก่ เรื่องราวเกี่ยวกับตัวเด็ก
 2. ด้านอารมณ์และจิตใจ สาระที่ควรเรียนรู้ ได้แก่ เรื่องราวเกี่ยวกับบุคคลและสถานที่แวดล้อมเด็ก
 3. ด้านสังคม สาระที่ควรเรียนรู้ ได้แก่ ธรรมชาติรอบตัว
 4. ด้านสติปัญญา สาระที่ควรเรียนรู้ ได้แก่ สิ่งต่างๆ รอบตัวเด็ก

การจัดทำแผนการจัดประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัย 3-5 ปี นั้นจะไม่จัดเป็นรายวิชา แต่จัดในรูปของกิจกรรมบูรณาการผ่านการเล่น เพื่อให้เด็กได้รับประสบการณ์ตรง เกิดการเรียนรู้ได้พัฒนาทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา กิจกรรมที่จัดให้เด็กในแต่ละวันอาจใช้ชื่อเรียกกิจกรรมแตกต่างกันไปในแต่ละหน่วยงาน แต่ทั้งนี้ประสบการณ์ที่จัดจะต้องครอบคลุมประสบการณ์สำคัญที่กำหนดในหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย และควรยืดหยุ่นให้มีสาระการเรียนรู้ที่เด็กสนใจและสาระการเรียนรู้ที่ผู้สอนกำหนด เมื่อเด็กได้รับประสบการณ์สำคัญและทำกิจกรรมในแต่ละหัวเรื่องแล้วเด็กควรเกิดแนวคิดตามที่ได้เสนอแนะในหลักสูตร โดยยึดหลักการจัดประสบการณ์ไว้ดังนี้ (กรมวิชาการ: 2546)

1. จัดประสบการณ์การเล่นและการเรียนรู้เพื่อพัฒนาเด็กโดยองค์รวมอย่างต่อเนื่อง
2. เน้นเด็กเป็นสำคัญ โดยสนองความต้องการ ความสนใจ ความแตกต่างระหว่างบุคคล และบริบทของสังคมที่เด็กอาศัยอยู่
3. จัดให้เด็กได้รับการพัฒนาโดยให้ความสำคัญทั้งกับกระบวนการและผลผลิต
4. จัดการประเมินพัฒนาการให้เป็นกระบวนการอย่างต่อเนื่อง และเป็นส่วนหนึ่งของการจัดประสบการณ์
5. ให้ผู้ปกครองและชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาเด็ก

บทบาทผู้ที่เกี่ยวข้องในการจัดการศพด.

ผู้บริหารสถานศึกษา ควรมีบทบาทดังนี้

1. ทำความเข้าใจหลักสูตรและแผนการจัดประสบการณ์ให้ชัดเจน
2. เลือกบุคลากรที่ทำงานกับเด็ก เช่น ผู้สอน พี่เลี้ยง อย่างเหมาะสม
3. ส่งเสริมการจัดบริการทางการศึกษาให้เด็กได้เข้าเรียนอย่างทั่วถึง

4. ส่งเสริมให้ผู้สอนและผู้ปฏิบัติงานกับเด็กพัฒนาตนเองมีความรู้ก้าวหน้าอยู่เสมอ
5. เป็นผู้นำในการจัดทำหลักสูตร
6. สร้างความร่วมมือและประสานกับบุคลากรทุกฝ่ายในการจัดทำหลักสูตร
7. จัดข้อมูลสารสนเทศเกี่ยวกับตัวเด็ก งานวิชาการหลักสูตรอย่างเป็นระบบ
8. สนับสนุนการจัดสภาพแวดล้อม สื่อ วัสดุ อุปกรณ์ที่เอื้ออำนวยต่อการการเรียนรู้
9. นิเทศ กำกับติดตามการใช้หลักสูตร
10. ประเมินคุณภาพภายในสถานศึกษาและนำผลจากการประเมินไปใช้ในการพัฒนาคุณภาพเด็ก
11. ติดตามให้มีการประเมินการนำหลักสูตรไปใช้เพื่อปรับปรุงและพัฒนา

ครูผู้สอน เป็นผู้มีความสำคัญยิ่งในการทำให้กระบวนการจัดการเรียนอย่างมีประสิทธิภาพต้องเข้าใจเกี่ยวกับคุณลักษณะตามวัยของเด็กอายุ 3-6 ปี เพื่อนำข้อมูลไปช่วยพัฒนาเด็กให้เต็มตามความสามารถและศักยภาพ หรือช่วยเหลือเด็กได้ทันเวลาที่ในกรณีที่พัฒนาการของเด็กไม่เป็นไปตามวัยหาจุดบกพร่องและรีบแก้ไขโดยจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาเด็ก ต้องเปลี่ยนแปลงบทบาทจากผู้ออกความรู้หรือสั่งให้เด็กทำมาเป็นผู้อำนวยความสะดวก ในการจัดสภาพแวดล้อมประสบการณ์และกิจกรรม ส่งเสริมพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็ก โดยจะเป็นผู้สนับสนุนชี้แนะและเรียนรู้ร่วมกับเด็ก ส่วนเด็กเป็นผู้ลงมือกระทำ เรียนรู้ และค้นพบด้วยตนเอง ซึ่งครูต้องปรับปรุงใช้เทคนิคการจัดกิจกรรมต่างๆ ให้เหมาะกับเด็กผ่านการบูรณาการการเรียนรู้ ยึดหลักที่ว่า หนึ่งแนวคิดเด็กสามารถเรียนรู้ได้หลายกิจกรรม หนึ่งกิจกรรมเด็กสามารถเรียนรู้ได้หลายทักษะจึงควรมีบทบาทหน้าที่ ดังนี้

1. จัดประสบการณ์สภาพแวดล้อม สร้างบรรยากาศการเรียนรู้ของเด็กให้ครอบคลุมทุกด้าน
2. ส่งเสริมพัฒนาการเด็กทุกด้านทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา ฝึกให้เด็กช่วยเหลือตนเอง มีความเชื่อมั่น และ
3. วางแผนกำหนดหลักสูตร หน่วยการเรียนรู้ จัดกิจกรรม ประเมินผล ทำแผนการจัดประสบการณ์ ประเมินผลการใช้หลักสูตร

บทบาทของพ่อแม่หรือผู้ปกครองเด็กปฐมวัย ควรมีบทบาทหน้าที่ ดังนี้

1. กำหนดแผนการเรียนรู้ของเด็กร่วมกับผู้สอน
2. สนับสนุนกิจกรรมของสถานศึกษาเพื่อพัฒนาเด็กตามศักยภาพ
3. เป็นเครือข่ายการเรียนรู้ โดยจัดบรรยากาศภายในบ้านให้เอื้อต่อการเรียนรู้
4. สนับสนุนทรัพยากรเพื่อการศึกษาตามความเหมาะสมและจำเป็น
5. อบรมเลี้ยงดู เอาใจใส่ให้ความรักความอบอุ่น ส่งเสริมการเรียนรู้และพัฒนาการด้านต่างๆ ของเด็ก
6. ป้องกันและแก้ไขปัญหาพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์พร้อมทั้งส่งเสริมคุณลักษณะที่พึงประสงค์ โดยประสานความร่วมมือกับผู้สอนและผู้ที่เกี่ยวข้อง

7. เป็นแบบอย่างที่ดีทั้งในด้านการปฏิบัติตนให้เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ และมีคุณธรรมนำไปสู่การพัฒนาให้เป็นสถาบันแห่งการเรียนรู้
8. มีส่วนร่วมในการประเมินผลการเรียนรู้ของเด็กและในการประเมินการจัดการศึกษาของสถานศึกษา

บทบาทของชุมชน ควรมีบทบาทในการจัดการศึกษาปฐมวัย ดังนี้

1. มีส่วนร่วมในการบริหารสถานศึกษาในบทบาทต่างๆ
2. มีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาสถานศึกษา
3. เป็นศูนย์การเรียนรู้ เครือข่ายการเรียนรู้ ให้เด็กมีประสบการณ์จากสถานการณ์จริง
4. สนับสนุนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของสถานศึกษา
5. ระดมทรัพยากร วิทยากรภายนอกและภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อเสริมสร้างพัฒนาการของเด็ก
6. ประสานงานกับองค์กรทั้งภาครัฐและเอกชน สถานศึกษาเป็นแหล่งวิทยาการของชุมชน

สื่อและอุปกรณ์

การจัดหาสื่อและการผลิตสื่อ สื่อการเรียนการสอนเป็นตัวกลางในการถ่ายทอดเรื่องราวเนื้อหาการเรียนการสอนไปสู่ความรู้ ลักษณะสื่อที่ใช้ในการประกอบกิจกรรมควรเริ่มต้นจากง่ายไปหายาก เช่น จากสื่อของจริง ได้แก่ ภาพถ่าย ภาพโครงร่าง และสัญลักษณ์ และจากการใช้กิจกรรมและการเล่นเป็นสื่อ ได้แก่ กิจกรรมเสรี (เล่นตามมุม) เช่น บทบาทสมมุติ กิจกรรมสร้างสรรค์ เกมการศึกษา กิจกรรมเสริมประสบการณ์ กิจกรรมกลางแจ้ง กิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะ เป็นต้น ทั้งนี้การใช้สื่อต้องเหมาะสมกับวัย ภูมิภาค ความแตกต่างระหว่างบุคคล ความสนใจและความต้องการของเด็กที่หลากหลาย ซึ่งการเลือกใช้สื่อควรให้ตรงกับจุดมุ่งหมายการสอน เหมาะกับวัยและสภาพแวดล้อม ถูกต้องทันสมัย คุณภาพดี เข้าใจง่าย สัมผัสได้ (กรมวิชาการ 2546: 65-70)

การจัดสภาพแวดล้อม

การจัดสภาพแวดล้อม มีความสำคัญต่อเด็กเป็นอันมาก เนื่องจากธรรมชาติของเด็กในวัยนี้สนใจที่จะเรียนรู้ ค้นหา ทดลอง และต้องการสัมผัสกับสิ่งแวดล้อมรอบๆ ตัว จึงควรจัดดังนี้ (กรมวิชาการ 2546: 86-90)

1. สภาพแวดล้อมภายในห้องเรียน ควรจัดแบ่งพื้นที่ให้เหมาะสมกับการประกอบกิจกรรมตามหลักสูตร คือ
 - 1.1 พื้นที่อำนวยความสะดวกเพื่อเด็กและผู้สอน เช่น ที่แสดงผลงานของเด็ก ที่เก็บแฟ้มผลงานของเด็กรายบุคคล ที่เก็บเครื่องใช้ส่วนตัว ที่เก็บเครื่องใช้ของผู้สอนป้ายนิเทศ
 - 1.2 พื้นที่ปฏิบัติกิจกรรมและการเคลื่อนไหว โดยพื้นที่ที่เด็กสามารถจะทำงานได้ด้วยตนเอง และทำกิจกรรมด้วยกัน เช่น เด็กสามารถเคลื่อนไหวได้โดยไม่รบกวนผู้อื่น

1.3 พื้นที่จัดมุมเล่นหรือมุมประสบการณ์ จัดได้ตามความเหมาะสมขึ้นอยู่กับสภาพของห้องเรียน ควรจัดส่วนที่ใช้เสียงดังและส่วนที่เงียบออกจากกัน เช่น มุมบล็อกควรอยู่ห่างจากมุมหนังสือ มุมบทบาทสมมติอยู่กับมุมบล็อก มุมวิทยาศาสตร์อยู่ใกล้มุมศิลปะ เป็นต้น ซึ่งควรคำนึงถึงสิ่งต่อไปนี้ด้วยคือ

- ควรมีมุมเล่นอย่างน้อย 3-5 มุม
- ควรได้มีการผลัดเปลี่ยนสื่อของเล่นตามมุมบ้างตามความสนใจของเด็ก
- ควรจัดให้มีประสบการณ์ที่เด็กได้เรียนรู้ไปแล้วปรากฏอยู่ในมุมเล่น เช่น เด็กเรียนรู้เรื่องผีเสื้อ ผู้สอนอาจจัดให้มีการเลี้ยงหนอน หรือมีผีเสื้อตัวฟอสฟอเรสเซนต์ให้เด็กดูในมุมธรรมชาติศึกษาหรือมุมวิทยาศาสตร์
- เปิดโอกาสให้เด็กมีส่วนร่วมในการจัดมุมเล่น
- ควรเสริมสร้างวินัยให้กับเด็ก โดยมีข้อตกลงร่วมกันว่าเมื่อเล่นเสร็จแล้วจะต้องจัดเก็บอุปกรณ์ทุกอย่างเข้าที่ให้เรียบร้อย

2. สภาพแวดล้อมนอกห้องเรียน คือ การจัดสภาพแวดล้อมภายในอาณาบริเวณรอบๆสถานศึกษา รวมทั้งจัดสนามเด็กเล่น เครื่องเล่นสนาม จัดระวังรักษาความปลอดภัยภายในบริเวณและนอกบริเวณ ดูแลรักษาความสะอาด ปลุกต้นไม้ให้ความร่มรื่นรอบๆ บริเวณสถานศึกษา ได้แก่

2.1 บริเวณสนามเด็กเล่น ต้องจัดให้สอดคล้องกับหลักสูตร กล่าวคือ

- สนามเด็กเล่น ควรมีพื้นที่ผิวหลายประเภท เช่น ดิน หินทราย หญ้า พื้นที่สำหรับเล่นของเล่นที่มีล้อ รวมทั้งที่ร่ม ที่โล่งแจ้ง พื้นดินสำหรับขุด ที่เล่นน้ำ บ่อทราย พร้อมอุปกรณ์ประกอบการเล่นเครื่องเล่นสนามสำหรับปีนป่าย ทรงตัว ฯลฯ ทั้งนี้ต้องไม่ติดกับบริเวณที่มีอันตรายโดยหมั่นตรวจตราเครื่องเล่นให้อยู่ในสภาพแข็งแรงปลอดภัยอยู่เสมอและหมั่นดูแลเรื่องความสะอาด
- ที่นั่งเล่นพักผ่อนควรจัดที่นั่งไว้ใต้ต้นไม้มีร่มเงา เพื่อจัดกิจกรรมกลุ่มย่อยหรือกิจกรรมที่ต้องการความสงบ

2.2 บริเวณธรรมชาติ ควรปลูกไม้ดอก ไม้ประดับ พืชผักสวนครัว หากบริเวณสถานศึกษามีไม่มากนักอาจปลูกพืชในกระบะหรือกระถางก็ได้

การจัดตารางกิจกรรมประจำวัน

การจัดตารางกิจกรรมประจำวัน สามารถจัดได้หลายรูปแบบ เป็นการช่วยให้ทั้งผู้สอนและเด็กทราบว่าแต่ละวันจะทำกิจกรรมอะไร เมื่อใด อย่างไร การจัดกิจกรรมประจำวัน ควรยึดหลัก ดังนี้ (กรมวิชาการ 2546: 44-57)

1. กำหนดระยะเวลาในการจัดกิจกรรมแต่ละกิจกรรมให้เหมาะสมกับวัยของเด็กในแต่ละวัน ยืดหยุ่นได้ตามความต้องการและความสนใจของเด็ก ซึ่งเด็กวัย 3-4 ขวบ จะมีความสนใจช่วงสั้นๆ

ประมาณ 8-12 นาที

2. กิจกรรมที่ต้องใช้ความคิด ทั้งที่เป็นกลุ่มเล็กและกลุ่มใหญ่ ไม่ควรใช้เวลาต่อเนื่องนาน เกินกว่า 20 นาที

3. จัดกิจกรรมที่เด็กมีอิสระเลือกเล่นเสรี เช่น การเล่นตามมุม การเล่นกลางแจ้ง ควรใช้เวลาประมาณ 40-60 นาที

4. การจัดกิจกรรมควรมีความสมดุลระหว่างกิจกรรมในและนอกห้องเรียน กิจกรรมที่ใช้กล้ามเนื้อใหญ่ และกล้ามเนื้อเล็ก กิจกรรมที่เป็นรายบุคคล หรือเป็นกลุ่ม กิจกรรมที่เด็ก หรือครูผู้สอนเป็นผู้ริเริ่ม และกิจกรรมที่ใช้กำลังและไม่ใช้กำลัง ควรจัดให้ครบทุกประเภท

5. ขอบข่ายของกิจกรรมประจำวัน ควรครอบคลุมพัฒนาการในด้านต่างๆ ดังต่อไปนี้

5.1 การพัฒนากล้ามเนื้อใหญ่ เช่น การเคลื่อนไหวและความคล่องแคล่วในการใช้อวัยวะต่างๆ โดยให้เด็กได้เล่นอิสระกลางแจ้ง เล่นเครื่องเล่นสนาม เคลื่อนไหวร่างกายตามจังหวะดนตรี

5.2 การพัฒนากล้ามเนื้อเล็ก เพื่อให้เด็กได้พัฒนาความแข็งแรงของกล้ามเนื้อเล็ก การประสานสัมพันธ์ระหว่างมือและตา จึงควรจัดกิจกรรม เช่น เล่นเกมต่อภาพ ฝึกช่วยเหลือตนเองในการแต่งกาย หยิบจับชิ้นส่วน ใช้อุปกรณ์ศิลปะ เช่น สีเทียน กรรไกร พู่กัน ดินเหนียว

5.3 การพัฒนาอารมณ์ จิตใจ คุณธรรม จริยธรรม เพื่อให้เด็กมีความรู้สึกที่ดีต่อตนเองและผู้อื่น มีความเชื่อมั่น กล้าแสดงออก มีวินัยในตนเอง รับผิดชอบ ซื่อสัตย์ ประหยัด เมตตา กรุณา เอื้อเฟื้อ แบ่งปัน มีมารยาทและปฏิบัติตามวัฒนธรรมไทยและศาสนาที่นับถือ จึงควรจัดกิจกรรมต่างๆ ผ่านการเล่นให้เด็กได้มีโอกาสตัดสินใจเลือก ได้รับการตอบสนองตามความต้องการ ได้ฝึกปฏิบัติโดยสอดคล้องคุณธรรม จริยธรรม ตลอดเวลาที่โอกาสเอื้ออำนวย

5.4 การพัฒนาสังคมนิสัย เพื่อให้เด็กมีลักษณะนิสัยที่ดี แสดงออกอย่างเหมาะสมและอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข ช่วยเหลือตนเองในการทำกิจวัตรประจำ รักษาการทำงาน รู้จักระมัดระวังความปลอดภัยของตนเองและผู้อื่น จึงควรจัดให้เด็กได้ปฏิบัติกิจวัตรประจำวันอย่างสม่ำเสมอ เช่น รับประทานอาหาร พักผ่อนนอนหลับ ขับถ่าย ทำความสะอาดร่างกาย เล่นและทำงานร่วมกับผู้อื่น ปฏิบัติตามกฎกติกาข้อตกลงของส่วนร่วม

5.5 การพัฒนาการคิด เพื่อให้เด็กได้พัฒนาความคิดรอบยอด สังเกตจำแนกเปรียบเทียบ จัดหมวดหมู่ เรียงลำดับเหตุการณ์ แก้ปัญหา เช่น จัดกิจกรรมให้เด็กได้สนทนาอภิปราย แลกเปลี่ยนความคิดเห็น เชิญวิทยากรมาพูดคุยกับเด็ก ค้นคว้าจากแหล่งข้อมูลต่างๆ ศึกษาเอกสารสถานที่ ประกอบอาหาร หรือจัดให้เด็กได้เล่นเกมการศึกษาที่เหมาะสมกับวัย ฝึกการแก้ปัญหาในชีวิตประจำวันและในการทำกิจกรรมทั้งที่เป็น

รายบุคคลและเป็นกลุ่ม

- 5.6 การพัฒนาภาษา เพื่อให้เด็กได้มีโอกาสใช้ภาษาสื่อสารถ่ายทอดความรู้สึกรู้สึกนึกคิด ความรู้ความเข้าใจในสิ่งต่างๆ ที่เด็กมีประสบการณ์ จึงควรจัดกิจกรรมทางภาษาให้มีความหลากหลายในสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ มุ่งปลูกฝังให้เด็กรักการอ่าน
- 5.7 การส่งเสริมจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์ เพื่อให้เด็กได้พัฒนาความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ได้ถ่ายทอดอารมณ์ความรู้ และเห็นความสวยงามของสิ่งต่างๆ รอบตัว โดยใช้กิจกรรมศิลปะและดนตรีเป็นสื่อ ใช้การเคลื่อนไหวและจังหวะตามจินตนาการ ให้ประดิษฐ์สิ่งต่างๆ อย่างอิสระตามความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ของเด็ก เช่น เล่นบทบาทสมมติ ในมุมเล่นน้ำหรือทราย
6. ประเภทของการจัดกิจกรรมและประสบการณ์สำหรับเด็กระดับปฐมวัยนั้นมี 6 กิจกรรม คือ
 - 6.1 กิจกรรมเสรีหรือการเล่นตามมุม เป็นกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้เด็กได้เล่นอิสระตามมุม เล่นหรือมุมประสบการณ์หรือศูนย์การเรียนรู้ที่จัดไว้ในห้องเรียน เช่น มุมบล็อก มุมหนังสือ มุมวิทยาศาสตร์ มุมธรรมชาติศึกษา มุมบ้าน มุมร้านค้า เป็นต้น ซึ่งอาจทำได้หลายรูปแบบ คือ อาจกำหนดให้เด็กเลือกทำกิจกรรมในช่วงเวลาเดียวกันอย่างอิสระ หรือให้เด็กเลือกกิจกรรม 2-3 อย่างตามข้อตกลงในแต่ละวัน
 - 6.2 กิจกรรมสร้างสรรค์ เป็นกิจกรรมที่ช่วยให้เด็กได้แสดงออกทางอารมณ์ ความรู้สึกริเริ่มสร้างสรรค์และจินตนาการโดยใช้ศิลปะ เช่น การวาดภาพ ระบายสี การปั้น การฉีก ตัด ปะ การพิมพ์ภาพ การร้อย การประดิษฐ์ หรือวิธีการอื่นที่เด็กได้คิดสร้างสรรค์และเหมาะสมกับพัฒนาการ เช่น การเล่นพลาสติกสร้างสรรค์ การสร้างรูปจากกระดาษปักหมุด ฯลฯ
 - 6.3 กิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะ เป็นกิจกรรมที่จัดให้เด็กได้เคลื่อนไหวส่วนต่างๆ ของร่างกายอย่างอิสระโดยใช้เสียงเพลง คำคล้องจอง เครื่องเคาะจังหวะและอุปกรณ์อื่นมาประกอบการเคลื่อนไหวเพื่อส่งเสริมให้เด็กเกิดจินตนาการ ความคิดสร้างสรรค์ เรียนรู้จังหวะ และควบคุมการเคลื่อนไหวของตนเองได้
 - 6.4 กิจกรรมเสริมประสบการณ์หรือกิจกรรมในวงกลม เป็นกิจกรรมที่มุ่งเน้นให้เด็กพัฒนาทักษะการเรียนรู้ ฝึกการทำงานและอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่ม ทั้งกลุ่มย่อยและกลุ่มใหญ่ โดยฝึกให้เด็กได้มีโอกาส ฟัง พูด สังเกต คิดแก้ปัญหา โดยใช้เหตุผลและฝึกปฏิบัติ เพื่อให้เกิดความคิดรวบยอดเกี่ยวกับเรื่องที่เรียนโดยจัดกิจกรรมด้วยวิธีต่างๆ เช่น สันทนา อภิปราย สาธิต ทดลอง เล่านิทาน เล่นบทบาทสมมติ ร้องเพลง ท่องคำคล้องจอง ศึกษาศถานที่ เชิญวิทยากรมาให้ความรู้
 - 6.5 กิจกรรมกลางแจ้ง เป็นกิจกรรมที่จัดให้เด็กได้มีโอกาสออกไปนอกห้องเรียน เพื่อออกกำลังกายและแสดงออกอย่างอิสระ โดยยึดความสนใจและความสามารถของเด็กแต่ละคนเป็นหลัก เช่น การเล่นเครื่องเล่นสนาม การเล่นทราย

การเล่นน้ำ การเล่นสมมติในบ้านตุ๊กตาหรือบ้านจำลอง การเล่นในมุมช่างไม้ การเล่นกับอุปกรณ์กีฬา การเล่นเกมการละเล่น

6.6 เกมการศึกษา เป็นกิจกรรมที่ช่วยพัฒนาสติปัญญา เล่นคนเดียว หรือเล่นเป็นกลุ่มได้ ช่วยให้เด็กรู้จักสังเกต คิดหาเหตุผลและเกิดความคิดรวบยอดได้

การนิเทศการศึกษา

การนิเทศการศึกษา มีวัตถุประสงค์เพื่อมุ่งให้ความช่วยเหลือแนะนำครูให้ปรับปรุงการจัดกิจกรรม สื่อสารเรียน สภาพแวดล้อมต่างๆ ที่ถูกต้องและเหมาะสมให้กับเด็ก โดยอาศัยความร่วมมือจากครูระดับปฐมวัยและบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาทุกฝ่าย ทั้งนี้เพื่อก่อให้เกิดความเจริญของงาน และพัฒนาการแก่เด็ก (ศิริวรรณ ปักสี: 2537) ซึ่งการนิเทศงานอย่างเป็นระบบสม่ำเสมอ เป็นหัวใจสำคัญให้ประสบความสำเร็จและมีประสิทธิภาพ

การวัดและประเมินผล

การวัดและประเมินผล หมายถึง การประเมินว่าเด็กมีความพร้อมทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญาเพียงใด ซึ่งครูสามารถทำการประเมินได้ตลอดเวลา ทั้งนี้เพื่อจะได้พัฒนาในส่วนที่ยังบกพร่องอยู่ อาจทำได้หลายวิธี เช่น การสังเกต การสนทนา การสัมภาษณ์หรือการทดสอบปากเปล่า การสะสมผลงาน การใช้แบบทดสอบที่มีรูปภาพ เป็นต้น

การประเมินอีกด้านหนึ่ง คือ การประเมินคุณภาพการดำเนินงานของศพด. ปัจจุบัน กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข ซึ่งรับผิดชอบการส่งเสริมสุขภาพของประชาชนทุกกลุ่มอายุ ได้ดำเนินงานโครงการศูนย์เด็กเล็กนอกระบบมาตั้งแต่ พ.ศ. 2546 ด้วยตระหนักดีว่าศพด.เป็นความต้องการของครอบครัวและชุมชนและเป็นแหล่งสำคัญของการพัฒนาเด็กอย่างบูรณาการ ในสิ่งแวดล้อมที่สะอาดและปลอดภัย และได้จัดทำคู่มือดำเนินโครงการศูนย์เด็กเล็กนอกระบบ เพื่อเป็นแนวทางให้ศพด.ที่มีอยู่ได้เป็นแหล่งอ้างอิง พร้อมติดตามสนับสนุนในเชิงวิชาการให้ศพด.ทุกแห่งยกระดับมาตรฐานของตน โดยมีคุณลักษณะสำคัญของศูนย์เด็กเล็กนอกระบบ 5 ด้าน คือ สังคม เศรษฐกิจ กายภาพ สิ่งแวดล้อม และการบริหารจัดการ โดยกำหนดตัวชี้วัด 27 ข้อ ดังนี้ (กรมอนามัย: 2549)

1. เด็กทุกคนได้รับการเฝ้าระวังภาวะโภชนาการ โดยชั่งน้ำหนัก วัดส่วนสูง ทุก 3 เดือน
2. เด็กทุกคนแปรงฟันหลังรับประทานอาหารกลางวันทุกวัน
3. อาหารที่จัดให้เด็กมีคุณค่าทางโภชนาการ ครบ 5 หมู่
4. มีการจัดอาหารว่าง ที่มีคุณค่าทางโภชนาการ และไม่หวานจัด
5. เด็กทุกคนได้รับการตรวจสุขภาพทุกวัน
6. เด็กทุกคนได้รับการประเมินพัฒนาการตามเกณฑ์อายุโดยผู้ดูแลเด็ก
7. มีของเล่นเด็ก และหนังสือนิทาน เหมาะสมกับวัย และมีกิจกรรมการเล่นนิทาน อย่างน้อยวันละ 1 ครั้ง

8. มีมุมการเรียนรู้สำหรับผู้ปกครอง
9. ผู้ดูแลเด็กสามารถให้คำปรึกษาแก่ผู้ปกครอง เกี่ยวกับการเลี้ยงดูเด็ก
10. สถานที่เตรียม ปูรองอาหาร สะอาด ถูกสุขลักษณะ
11. น้ำดื่ม น้ำใช้ สะอาด เพียงพอ
12. อุปกรณ์และภาชนะใส่อาหารปลอดภัยและสะอาด
13. ผักสด ผลไม้ ต้องล้างสะอาด เนื้อสัตว์ ปิ้งให้สุก และมีการปกปิดอาหารที่พร้อมบริโภคแล้ว
14. ผู้ประกอบอาหารมีสุขภาพดี แต่งกายสะอาด สุขอนามัยดี
15. บริเวณศูนย์เด็กเล็กมีสภาพแวดล้อมภายใน ภายนอกอาคารสะอาด และปลอดภัย
16. ห้องน้ำ ห้องส้วม สะอาด ถูกสุขลักษณะ
17. พื้นที่ใช้สอย จัดเป็นสัดส่วน และเพียงพอ
18. เครื่องใช้สำหรับเด็ก สะอาด และเพียงพอ
19. ตัวอาคาร มั่นคง แข็งแรง และปลอดภัย
20. มีการจัดการขยะถูกสุขลักษณะ
21. มีแสงสว่างและการระบายอากาศเพียงพอ
22. มีการป้องกันแมลงและพาหะนำโรค
23. มีมาตรการความปลอดภัย
24. ผู้ดูแลเด็กทุกคนมีสุขภาพดี ทั้งร่างกายและจิตใจ
25. ผู้ดูแลเด็ก ร้อยละ 50 ได้รับการอบรมเกี่ยวกับการเลี้ยงดูเด็ก
26. มีอัตราส่วนการดูแลเด็กเหมาะสม ได้แก่

เด็กต่ำกว่า 1 ปี	มี ผดตด. 1 คน ต่อเด็ก 3 คน
เด็ก 1-2 ปี	มี ผดตด. 1 คน ต่อเด็ก 5 คน
เด็ก 2-3 ปี	มี ผดตด. 1 คน ต่อเด็ก 10-15 คน
เด็กอายุ 3 ปีขึ้นไป	มี ผดตด. 1 คน ต่อเด็ก 20-25 คน

27. ผู้ปกครอง ชุมชน ฯลฯ มีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ของศูนย์เด็กเล็ก

ส่วนสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (สกศ.) สำนักงานกฤษฎีกาได้ร่วมมือกับหน่วยงานต่างๆ เช่น กรมประชาสัมพันธ์ กรมอนามัย และกรุงเทพมหานคร จัดทำมาตรฐานการเลี้ยงดูเด็กอายุต่ำกว่า 3 ปี เพื่อเป็นแนวทางสำหรับเจ้าของสถานรับเลี้ยงเด็ก และผู้เกี่ยวข้องในการดำเนินกิจการ เอกสารดังกล่าวกำหนดมาตรฐานต่างๆ เกี่ยวกับสถานรับเลี้ยงเด็กอายุต่ำกว่า 3 ปี ได้แก่ ที่ตั้งตัวอาคาร ความสูงของอาคาร ความสูงของห้อง ทางเข้าออก ประตู หน้าต่าง พื้นที่ใช้ภายในการจัดกิจกรรมต่างๆ สำหรับเด็ก ห้องน้ำ ห้องสุขา วัสดุอุปกรณ์ ความปลอดภัย และการถ่ายเทอากาศ เป็นต้น และกำหนดมาตรฐานผู้เลี้ยงดูเด็กทั้งในเชิงหน้าที่และคุณสมบัติ ตลอดจนให้คำแนะนำเกี่ยวกับการบริหารจัดการ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ 2545) พร้อมทั้งจัดทำคู่มือตัวบ่งชี้การพัฒนาคุณภาพเด็กตามมาตรฐานการเลี้ยงดูเด็กอายุต่ำกว่า 3 ปี (ในสถานรับเลี้ยงเด็ก) ซึ่งประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ

84 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ 2546)

องค์ประกอบที่ 1 ปัจจัยแวดล้อมเด็ก มี 53 ตัวบ่งชี้

องค์ประกอบที่ 2 กระบวนการเลี้ยงดูและพัฒนาเด็ก มี 20 ตัวบ่งชี้

องค์ประกอบที่ 3 คุณภาพของเด็กมี 11 ตัวบ่งชี้

ซึ่งองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ดังกล่าวเป็นไปในแนวเดียวกันกับเกณฑ์มาตรฐานศูนย์เด็กเล็กนํ้าอยู่ ของกรมอนามัย เพียงแต่มีการแตกรายละเอียดเพิ่มเติม

กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย ซึ่งเป็นหน่วยงานที่กำกับดูแล อปท. โดยตรง ได้กำหนดมาตรฐานของศพด.ไว้เช่นกัน

วิธีการศึกษา

รูปแบบการศึกษา

การศึกษาในครั้งนี้ เป็นรูปแบบการศึกษาเชิงคุณภาพ เก็บรวบรวมข้อมูลโดยวิธีการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม การสนทนากลุ่ม และการสัมภาษณ์เชิงลึก มีการศึกษาเชิงปริมาณเพิ่มเติม โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ปกครองหรือผู้ที่มาส่งเด็กด้วยแบบสอบถาม

กลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มเป้าหมาย จำแนกเป็น 5 กลุ่ม ได้แก่

- 1) เด็กที่เข้ามาเรียนภายในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก
- 2) หัวหน้าศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก จำนวน 30 คน
- 3) ผู้ดูแลเด็ก จำนวน 145 คน
- 4) ผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในความดูแล จำนวน 30 คน
- 5) ผู้ปกครองหรือผู้ที่มาส่งเด็ก จำนวน 1,246 คน

พื้นที่ศึกษา

คณะผู้วิจัยได้คัดเลือกพื้นที่ศึกษาให้ครอบคลุมทุกภาคของประเทศไทย จึงกำหนดพื้นที่ศึกษาภาคละ 1 จังหวัด เลือกจังหวัดอย่างเจาะจงโดยคำนึงถึงความพร้อมของพื้นที่และผู้ประสานงานของแต่ละพื้นที่ ใน 1 จังหวัดจะเลือกศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก จำนวน 6 แห่งที่อยู่ในความรับผิดชอบขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้แก่ เทศบาลและองค์การบริหารส่วนตำบล รวมทั้งสิ้น 30 แห่ง รายละเอียดดังตาราง 1 จังหวัดที่คัดเลือกมีดังนี้

1) ภาคเหนือ	คือ จังหวัดแพร่
2) ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	คือ จังหวัดบุรีรัมย์
3) ภาคตะวันออก	คือ จังหวัดชลบุรี
4) ภาคใต้	คือ จังหวัดตรัง
5) ภาคกลาง	คือ จังหวัดสุพรรณบุรี

ตาราง 1 จำนวนศูนย์พัฒนาเด็กเล็กจำแนกตามสังกัดและจังหวัด

ระดับและขนาดของ อปท.	สุพรรณบุรี	ชลบุรี	แพร่	ตรัง	บุรีรัมย์	รวม
1. เทศบาล						14
เทศบาลนคร	0	0	0	1	0	1
เทศบาลเมือง	1	1	1	0	1	4
เทศบาลตำบล	3	2	1	2	1	9
2. องค์การบริหารส่วนตำบล						16
อบต. ขนาดเล็ก	1	2	4	3	3	13
อบต. ขนาดกลาง	1	0	0	0	1	2
อบต. ขนาดใหญ่	0	1	0	0	0	1
รวม	6	6	6	6	6	30

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วย เครื่องมือหลัก 5 ประเภท ได้แก่

1) **แนวการสังเกต** เกี่ยวกับการจัดระบบบริการภายในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ประกอบด้วย กิจกรรมประจำวัน อุปกรณ์เสริมการเรียนรู้ อาหารและโภชนาการ สุขอนามัย การพัฒนาเด็ก การพักผ่อนนอนหลับ สถานที่โดยรวม ลานเครื่องเล่นกลางแจ้ง สิ่งแวดล้อมใกล้เคียงภายใน 100 เมตร ความปลอดภัย และลักษณะทั่วไปของเด็ก

2) **แนวคำถามสัมภาษณ์เชิงลึก** สำหรับหัวหน้าศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเกี่ยวกับหลักสูตรประจำวัน การบริหารจัดการในด้านต่างๆ เช่น เกณฑ์และวิธีการรับเด็ก ข้อมูลการบริหารจัดการการเงิน การวางแผนเกี่ยวกับการจัดอาหาร นม วัสดุอุปกรณ์ ของเล่น การกำหนดบทบาทหน้าที่ของผู้ดูแลเด็ก การส่งเสริมการฝึกอบรมดูงาน การศึกษาต่อ ระบบสวัสดิการ และคณะกรรมการดำเนินงานของศูนย์ ข้อมูลเกี่ยวกับเด็ก ข้อมูลเกี่ยวกับผู้ดูแลเด็ก การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในด้านต่างๆ การสนับสนุนด้านต่างๆ ของ อปท. รวมทั้งปัญหาอุปสรรคและความต้องการ

3) **แนวคำถามสนทนากลุ่ม** สำหรับกลุ่มผู้ดูแลเด็กเกี่ยวกับเหตุผลที่มาเป็นผู้ดูแลเด็ก ความรู้ความเข้าใจ การฝึกอบรมเพิ่มเติม และข้อเสนอแนะในการพัฒนาศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

4) **แนวคำถามสัมภาษณ์เชิงลึก** สำหรับผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีศูนย์พัฒนาเด็กเล็กอยู่ในความรับผิดชอบ ประกอบด้วย แนวนโยบายของ อปท. เกี่ยวกับศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สัดส่วนงบประมาณสนับสนุน การสนับสนุนด้านอื่นๆ รวมทั้งข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะในการดำเนินงานของศูนย์

5) **แบบสอบถาม** สำหรับผู้ปกครองหรือผู้ที่มาส่งเด็ก โดยเน้นประเด็นที่เกี่ยวข้องกับความพึงพอใจที่มีต่อศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในด้านต่างๆ เช่น ด้านบริการ ด้านโภชนาการ ด้านเด็ก ด้านสิ่งแวดล้อมและความปลอดภัย และด้านการมีส่วนร่วม รวมทั้งความคาดหวังที่มีต่อศูนย์

ตาราง 2 สรุปประเด็นที่ใช้ในการเก็บข้อมูลของกลุ่มเป้าหมายแต่ละกลุ่ม

เด็ก	หัวหน้าศูนย์	ผู้ดูแลเด็ก	ผู้แทน อปท.	ผู้ปกครอง
1. กิจกรรมประจำวัน	1. หลักสูตรประจำวัน	1. เหตุผลที่มาเป็นผู้ดูแลเด็ก	1. นโยบายที่เกี่ยวข้องกับศูนย์	1. ความเกี่ยวข้องกับเด็ก
2. อุปกรณ์เสริมการเรียนรู้	2. การบริหารจัดการของศูนย์	2. ความรู้ความเข้าใจด้านการดูแลเด็ก	2. สัดส่วนของงบประมาณสนับสนุน	2. เหตุผลที่มาส่งเด็กที่ศูนย์
3. อาหารและโภชนาการ	3. ข้อมูลเกี่ยวกับเด็ก	3. การฝึกอบรมเพิ่มเติม	3. การสนับสนุนด้านอื่นๆ	3. ระยะเวลาที่เด็กอยู่ที่ศูนย์
4. สุขอนามัย	4. ข้อมูลเกี่ยวกับผู้ดูแลเด็ก	4. ข้อเสนอแนะในการทำงาน	4. ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะการดำเนินงาน	4. ความพึงพอใจในด้านต่างๆ
5. การพัฒนาเด็ก	5. การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในด้านต่างๆ			5. ความคาดหวังที่มีต่อศูนย์
6. การพักผ่อนนอนหลับ	6. การสนับสนุนด้านต่างๆของ อปท.			
7. สถานที่โดยรวม	7. ปัญหาอุปสรรคและความต้องการ			
8. ลานเครื่องเล่นกลางแจ้ง				
9. สิ่งแวดล้อมใกล้เคียง ภายใน 100 เมตร				
10. ความปลอดภัย				

วิธีรวบรวมข้อมูล และระยะเวลาที่เก็บ

คณะผู้วิจัยได้ประสานงานและนัดหมายพื้นที่ โดยติดต่อผู้ประสานงานพื้นที่ 5 จังหวัดเพื่อพิจารณาคัดเลือกศูนย์พัฒนาเด็กเล็กจังหวัดละ 6 แห่ง รวมทั้งสิ้น 30 แห่ง รวมทั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่รับผิดชอบศูนย์นั้นๆ ด้วย การเก็บรวบรวมข้อมูล แบ่งออกเป็น 2 วิธี ได้แก่

1) **การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ** เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยวิธีการสังเกต การสนทนากลุ่ม และการสัมภาษณ์เชิงลึกกับกลุ่มเป้าหมายที่กำหนดไว้ข้างต้น เพื่อทราบถึงรูปแบบระบบการจัดบริการในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

- การสังเกตเด็กที่เข้ามาเรียนภายในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก จะเริ่มตั้งแต่ผู้ปกครองมาส่งเด็กจนกระทั่งมารับเด็กกลับบ้าน ตามประเด็นแนวการสังเกตที่กำหนดขึ้นดังรายละเอียดข้างต้น
- การสนทนากลุ่มกับผู้ดูแลเด็ก จะชี้แจงรายละเอียดของการเก็บรวบรวมข้อมูล และประเด็นแนวคำถามให้ได้รับทราบ โดยส่วนใหญ่ใช้ช่วงเวลาที่เด็กนอนหลับพักผ่อนเพื่อสนทนากลุ่มตามประเด็นที่กำหนด ซึ่งผู้ดูแลเด็กจะทยอยมาร่วมสนทนากลุ่มครั้งละประมาณ 2-3 คน เนื่องจากผู้ดูแลเด็กต้องสับเปลี่ยนกันดูแลเด็กในการนอนหลับพักผ่อน

- การสัมภาษณ์เชิงลึกกับหัวหน้าศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก จะชี้แจงรายละเอียดของการเก็บรวบรวมข้อมูล และประเด็นแนวคำถามให้ได้รับทราบ หัวหน้าศูนย์ส่วนใหญ่บริหารและดูแลเด็กในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก บางส่วนทำงานเฉพาะการบริหารประจำอยู่ที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น การสัมภาษณ์จึงต้องใช้เวลาช่วงที่เด็กนอนหลับพักผ่อน หรือคำนึงถึงความพร้อมของผู้ให้ข้อมูลเป็นหลัก
- การสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่กำกับดูแลศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก เป้าหมาย จะชี้แจงรายละเอียดของการเก็บรวบรวมข้อมูล และประเด็นแนวคำถามให้ได้รับทราบ โดยช่วงเวลาของการสัมภาษณ์จะคำนึงถึงความพร้อมของผู้ให้ข้อมูลเป็นสำคัญ

2) การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณ เป็นการสำรวจความคิดเห็นเกี่ยวกับความพึงพอใจด้านต่างๆ ของผู้ปกครองหรือผู้ที่มาส่งเด็กที่ศูนย์ มีขั้นตอนดังต่อไปนี้

- การตอบแบบสอบถาม จะเน้นเฉพาะบิดามารดา ปู่ย่าตายาย หรือลูกป้าที่น่าอาทอนั้น เนื่องจากมีความใกล้ชิดกับเด็ก และทราบข้อมูลเกี่ยวกับศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเป็นอย่างดี การตอบแบบสอบถามให้ผู้ตอบกรอกเอง โดยมีคณะผู้วิจัยเป็นผู้คอยให้คำปรึกษาแนะนำในการกรอกแบบสอบถาม ยกเว้นผู้ที่เขียนหรืออ่านหนังสือไม่ได้ คณะผู้วิจัยจะอ่านคำถามและกรอกแบบสอบถามให้ตามคำตอบของผู้ตอบ
- คณะผู้วิจัยตรวจสอบความถูกต้องของแบบสอบถาม หากกรอกแบบสอบถามไม่ครบจะให้ผู้ตอบแบบสอบถามแก้ไขให้ถูกต้อง ครบถ้วน และสมบูรณ์

การศึกษานี้มีระยะเวลาดำเนินงาน 3 เดือน โดยเริ่มตั้งแต่วันที่ 26 พฤศจิกายน 2549 ถึงวันที่ 25 กุมภาพันธ์ 2550 การเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามในพื้นที่ศึกษา เริ่มตั้งแต่วันที่ 11-29 ธันวาคม 2549 ดังรายละเอียดของตาราง 3 ต่อไปนี้

ตาราง 3 ระยะเวลากการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามในพื้นที่ศึกษา

วัน/เดือน/ปี	พื้นที่ศึกษา
11-13 ธันวาคม 2549	สุพรรณบุรี
17-22 ธันวาคม 2549	ตรัง
18-22 ธันวาคม 2549	ชลบุรี
24-28 ธันวาคม 2549	แพร่
25-29 ธันวาคม 2549	บุรีรัมย์

วิธีวิเคราะห์ข้อมูล

วิธีวิเคราะห์ข้อมูล แบ่งออกเป็น 2 วิธี ได้แก่

1) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา และสรุปผลตามประเด็น โดยมีขั้นตอนการจัดการข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล ดังต่อไปนี้

- ถอดเทปข้อมูลที่ได้จากการสนทนากลุ่ม และการสัมภาษณ์เชิงลึก
- วิเคราะห์หาคำตอบจากแนวคำถามตามวัตถุประสงค์โครงการ
- ตรวจสอบความถูกต้องและครอบคลุมของข้อมูลที่ต้องการ
- สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลและข้อเสนอแนะ

2) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลโดยสถิติเชิงพรรณนา ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และวิเคราะห์ความสัมพันธ์ โดยสถิติ Chi-square และ Mann-Whitney เนื่องจากการกระจายของข้อมูลไม่สม่ำเสมอและคำตอบเป็น Rating Scale และนำเสนอในรูปแบบของตารางและกราฟ

ผลการศึกษา

ส่วนที่ 1 การจัดระบบบริการในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

ผลการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยวิธีการสังเกตการจัดกิจกรรมกับเด็กที่เข้ามาเรียนภายในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก จำนวน 30 แห่งในพื้นที่เป้าหมาย 5 จังหวัด เริ่มสังเกตตั้งแต่ผู้ปกครองมาส่งเด็กจนกระทั่งมารับเด็กกลับบ้าน และข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกหัวหน้าศูนย์และสันทนาการกลุ่มผู้ดูแลเด็ก แบ่งออกเป็นประเด็นต่างๆ ดังต่อไปนี้

- 1.1 ข้อมูลเกี่ยวกับเด็ก
- 1.2 สื่อและเครื่องเล่น
- 1.3 การจัดการเรียนการสอน
- 1.4 อาคารและสถานที่
- 1.5 สภาพและสิ่งแวดล้อม
- 1.6 ความปลอดภัย
- 1.7 อาหาร
- 1.8 สุขอนามัย

1.1 ข้อมูลเกี่ยวกับเด็ก

1.1.1 จำนวนและอายุของเด็ก

จากการสัมภาษณ์หัวหน้าศูนย์และผู้ดูแลเด็ก พบว่า ศพด.จำนวน 30 แห่งที่ศึกษามีเด็กรวมทั้งสิ้น 2,723 คน เป็นเพศชาย จำนวน 1,437 คน และเพศหญิง จำนวน 1,286 คน โดยจำนวนรวมของเด็กแต่ละศูนย์ที่มีจำนวนน้อยที่สุด คือ 20 คน ที่ศพด.จังหวัดแพร่และจังหวัดตรัง ส่วนจำนวนมากที่สุดคือ 256 คน ที่ศพด.จังหวัดชลบุรี

เด็กชายที่มีจำนวนต่ำสุด คือ 7 คนจากทั้งหมด 20 คน ที่ศพด.จังหวัดตรัง และจำนวนสูงสุด 137 คนจากทั้งหมด 256 คน ที่ศพด.จังหวัดชลบุรี ส่วนเด็กหญิงที่มีจำนวนต่ำสุด คือ 10 คนจากทั้งหมด 20 คน ที่ศพด.จังหวัดแพร่ และจำนวนมากที่สุด คือ 119 คนจากทั้งหมด 256 คน ที่ศพด.แห่งเดียวกันในจังหวัดชลบุรีที่พบว่ามีเด็กชายจำนวนสูงสุด เมื่อคำนวณแล้วพบว่า จำนวนรวมเฉลี่ยของเด็กทั้งหมดของแต่ละศูนย์ มีเท่ากับ 91 คนต่อศูนย์

ตาราง 4 จำนวนและอายุเฉลี่ยของเด็กทั้งหมด

จำนวนและอายุเฉลี่ย ของเด็กทั้งหมด	ต่ำสุด	จำนวน และอายุเฉลี่ย	สูงสุด
จำนวนเด็กรวม (คน)	20 คน	91 คน	166 คน
จำนวนเด็กชายรวม (คน)	7 คน	47 คน	137 คน
จำนวนเด็กหญิงรวม (คน)	10 คน	44 คน	119 คน
อายุ (ปี)	2 ปี	3 ปี 7 เดือน	7 ปี
ค่าเฉลี่ยอายุ (ปี)	2 ปี 6 เดือน		4 ปี 7 เดือน

อายุเฉลี่ยของเด็กทั้งหมด คือ 3 ปี 7 เดือน โดยมีอายุเฉลี่ยต่ำสุดของเด็กที่รับไว้ คือ 2 ปี 6 เดือน และอายุเฉลี่ยสูงสุด คือ 4 ปี 7 เดือน มีเด็กที่มีอายุน้อยที่สุด คือ อายุ 2 ปี พบที่ศพด.จำนวน 6 แห่ง คือศพด. 3 แห่งในจังหวัดแพร่ ศพด.ในจังหวัดสุพรรณบุรี จังหวัดตรัง และจังหวัดบุรีรัมย์ จังหวัดละ 1 แห่ง ส่วนเด็กที่มีอายุมากที่สุดที่รับไว้ คือ อายุ 7 ปี พบที่ศพด.แห่งหนึ่งในจังหวัดแพร่

1.1.2 การแต่งกาย

จากการสัมภาษณ์หัวหน้าศูนย์และผู้ดูแลเด็ก พบว่า ศูนย์ได้กำหนดระเบียบเกี่ยวกับการจัดการแต่งกายของเด็ก ออกเป็น 2 ประเภท คือ

1) **การแต่งกายแบบไม่มีข้อกำหนด** กล่าวคือ จะไม่มีข้อกำหนดเฉพาะเจาะจงเกี่ยวกับการแต่งกายว่าวันใดแต่งกายลักษณะใด เด็กจะแต่งกายด้วยชุดทั่วไปเหมือนกับที่สวมอยู่กับบ้านตามปกติ มีบางคนที่สวมเสื้อกันหนาวทับอีกชั้นหนึ่ง เนื่องจากอยู่ในช่วงฤดูหนาว

2) **การแต่งกายตามข้อกำหนด** แต่ละศูนย์กำหนดตารางการแต่งกายไว้อย่างชัดเจนว่า วันใดเด็กแต่งกายในลักษณะใด เพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อย เช่น ศพด.แห่งหนึ่งในจังหวัดสุพรรณบุรีได้กำหนดให้วันจันทร์สวมชุดนักเรียน วันอังคารและวันพุธสวมชุดตามสบาย วันพฤหัสบดีสวมชุดพลและวันศุกร์สวมชุดผ้าไทย ศพด.แห่งหนึ่งในจังหวัดตรัง ได้กำหนดให้วันจันทร์สวมชุดนักเรียน วันอังคารถึงวันพฤหัสบดีสวมชุดตามสบาย และวันศุกร์สวมชุดพล ส่วนศพด.แห่งหนึ่งในจังหวัดบุรีรัมย์ได้กำหนดให้วันจันทร์สวมเสื้อสีเหลือง วันอังคาร วันพฤหัสบดีและวันศุกร์สวมชุดตามสบาย และวันพุธสวมชุดนักเรียน เป็นต้น ที่น่าสนใจ คือศพด.ในจังหวัดสุพรรณบุรีและจังหวัดตรัง จังหวัดละ 1 แห่ง ศูนย์ได้กำหนดระเบียบการแต่งกายให้ 1 วันของสัปดาห์ เด็กแต่งกายด้วยชุดผ้าไทย เช่น เด็กผู้หญิงสวมเสื้อคอกระเช้าและผ้าถุง เด็กผู้ชายสวมเสื้อลายดอก หรือเป็นชุดผ้าไหม เป็นต้น

นอกจากนี้แล้ว วันที่เข้าสังเกตการณ์พบว่า ลักษณะการแต่งกายของเด็ก แบ่งออกได้ 4 ประเภทดังนี้

- **ชุดทั่วไปหรือชุดอยู่กับบ้านปกติ** เด็กส่วนใหญ่จะแต่งตัวตามสบายหรือสวมชุดเหมือนอยู่กับบ้านตามปกติ และมีบางแห่งที่จะสวมเสื้อกันหนาวลากสีทับไว้ เนื่องจากอยู่ในช่วง

อุทยานที่อากาศค่อนข้างหนาวเย็น ซึ่งพบที่ศพด.จำนวน 8 แห่งคือ ศพด. 3 แห่งในจังหวัดแพร่ ศพด.ในจังหวัดตรังและจังหวัดบุรีรัมย์ จังหวัดละ 2 แห่ง และศพด. 1 แห่งในจังหวัดสุพรรณบุรี

- **ชุดนักเรียนและสวมเอี๊ยมทับ** เด็กส่วนใหญ่จะสวมเสื้อนักเรียนสีขาว กางเกงหรือกระโปรงสีน้ำเงินหรือสีฟ้า และสวมเอี๊ยมสีต่างๆ ทับเพื่อจำแนกเด็กตามห้องหรือตามลำดับชั้นอายุ ซึ่งพบมากถึงครึ่งหนึ่งของศพด.ทั้งหมด ได้แก่ ศพด.ในจังหวัดสุพรรณบุรี จังหวัดตรัง และจังหวัดชลบุรี จังหวัดละ 2 แห่ง มีเอี๊ยมสีแดง ศพด.ในจังหวัดแพร่ และจังหวัดบุรีรัมย์ จังหวัดละ 1 แห่ง มีเอี๊ยมสีฟ้า ศพด.ในจังหวัดแพร่ และจังหวัดบุรีรัมย์ จังหวัดละ 1 แห่ง มีเอี๊ยมสีน้ำเงิน ศพด.ในจังหวัดสุพรรณบุรี จังหวัดตรัง และจังหวัดชลบุรี จังหวัดละ 1 แห่ง มีเอี๊ยมสีเขียว ส่วนศพด. 1 แห่งในจังหวัดแพร่มีเอี๊ยม 2 สีคือ สีชมพูและสีฟ้า และศพด. 1 แห่งในจังหวัดชลบุรีมีเอี๊ยมถึง 4 สีคือ สีแดง สีฟ้า สีเหลือง และสีเขียว โดยส่วนใหญ่ศูนย์จะเป็นผู้จัดหาเอี๊ยมมาให้ แต่ผู้ปกครองต้องนำกลับไปซักเองในทุกวันศุกร์ของสัปดาห์ และนำกลับมาใช้ใหม่ในวันจันทร์
- **ชุดนักเรียน** เด็กจะสวมชุดนักเรียนสีฟ้าทั้งชุด เด็กผู้ชายสวมกางเกงขาสั้น ส่วนเด็กผู้หญิงสวมกระโปรง และจะมีโบว์สีขาวที่คอเสื้อ ซึ่งพบได้ที่ศพด.แห่งหนึ่งในจังหวัดชลบุรี
- **ชุดพละ** เด็กส่วนใหญ่จะสวมเสื้อยืดคอกลม กางเกงขาสั้น รองเท้าผ้าใบและถุงเท้าสีขาวครบชุด พบได้ที่ศพด.จำนวน 6 แห่ง โดยแต่ละแห่งใช้สีที่แตกต่างกัน คือ ศพด. 2 แห่งในจังหวัดสุพรรณบุรี สีน้ำเงินทั้งชุด และเสื้อสีม่วงกางเกงสีดำ ศพด. 2 แห่งในจังหวัดบุรีรัมย์ เสื้อสีฟ้ากางเกงสีดำ และเสื้อสีส้มกางเกงสีดำ ศพด. 1 แห่งในจังหวัดตรัง เสื้อสีแดงกางเกงสีน้ำเงิน และศพด. 1 แห่งในจังหวัดชลบุรี เสื้อสีเหลืองกางเกงสีดำ

เด็กแทบทุกแห่งส่วนใหญ่แต่งตัวค่อนข้างสะอาดสะอ้าน และไม่ค่อยมอมแมม มีบางคนที่ใช้เสื้อตนเองเช็ดน้ำมูก หรือปัสสาวะและอุจจาระเลอะกางเกง แต่ผู้ดูแลเด็กก็จะให้การดูแลและช่วยเหลืออย่างใกล้ชิดโดยการเช็ดหน้า ล้างหน้า และทำความสะอาดร่างกายให้

เด็กสวมรองเท้าชนิดที่แตกต่างกันไปในแต่ละพื้นที่ แต่มีสัดส่วนใกล้เคียงกันระหว่างการสวมรองเท้าหนังสีดำ และรองเท้าฟองน้ำหรือรองเท้าแตะ กล่าวคือ ศพด.จำนวน 21 แห่ง หรือประมาณ 2 ใน 3 สวมรองเท้าหนังสีดำหรือรองเท้าผ้าใบและถุงเท้านักเรียนสีขาวอย่างเป็นระเบียบคือ ศพด.ทุกแห่งในจังหวัดสุพรรณบุรี ศพด. 5 แห่งในจังหวัดชลบุรี ศพด. 4 แห่งในจังหวัดตรัง ศพด.ในจังหวัดบุรีรัมย์และจังหวัดแพร่ จังหวัดละ 3 แห่ง ส่วนอีกจำนวน 8 แห่งหรือประมาณ 1 ใน 3 จะสวมรองเท้าฟองน้ำหรือรองเท้าแตะหลากสีคือ ศพด.ในจังหวัดบุรีรัมย์และจังหวัดแพร่ จังหวัดละ 3 แห่ง ศพด. 2 แห่งในจังหวัดตรัง นอกจากนี้ ศพด. 1 แห่งในจังหวัดชลบุรี เด็กจะสวมรองเท้านักเรียน และรองเท้าฟองน้ำหรือรองเท้าแตะในสัดส่วนใกล้เคียงกัน

1.1.3 ลักษณะของเด็ก

เด็กแทบทุกแห่งส่วนใหญ่มีอุปนิสัยร่าเริง แจ่มใส และไม่ค่อยงอแงหรือทะเลาะเบาะแว้งกัน แต่ที่ศพด. 1 แห่ง ในจังหวัดสุพรรณบุรี มีเด็กคนหนึ่งทีนินัยไม่ค่อยร่าเริง และหงอยเหงา ซึ่งจากการสอบถามผู้ดูแลเด็กเพิ่มเติม พบว่า พ่อชอบดื่มสุราอาละวาด ส่วนศพด. ในจังหวัดแพร่และจังหวัดบุรีรัมย์ จังหวัดละ 1 แห่ง พบว่า เด็กค่อนข้างตื้อ งอแง ซุกซน และไม่ค่อยเชื่อฟังครูเท่าใดนัก เนื่องจากเด็กส่วนใหญ่อายุน้อยมาก

นอกจากนี้แล้ว แทบทุกศูนย์เด็กผู้ชายบางรายชอบทะเลาะเบาะแว้งและแย่งของเล่นกัน และบางคนซุกซนมาก ผู้ดูแลเด็กจะมีวิธีการแก้ปัญหาต่างๆ เช่น ศพด. แห่งหนึ่งในจังหวัดสุพรรณบุรีทำโทษ โดยให้เด็กยืนกอดอกบริเวณใต้ครุ ศพด. แห่งหนึ่งในจังหวัดชลบุรีจะบอกให้เด็กขอโทษเพื่อน แยกเด็กออกจากกลุ่ม หรือแจ้งผู้ปกครองให้ทราบ ศพด. 2 แห่ง ในจังหวัดแพร่ จะสั่งสอนให้เด็กรู้จักแบ่งปันสิ่งของให้เพื่อน ไม่ให้เล่นของเล่น และแยกเด็กออกจากกลุ่มเพื่อน ศพด. แห่งหนึ่งในจังหวัดแพร่จะเรียกเด็กมาถามเหตุผล ตักเตือน และแจ้งผู้ปกครอง ส่วนศพด. 2 แห่ง ในจังหวัดชลบุรี และอีก 1 แห่ง ในจังหวัดสุพรรณบุรี ผู้ดูแลเด็กจะแยกเด็กออกจากกลุ่มเพื่อน และให้ไปนั่งข้างหน้าห้องเรียน

1.1.4 ระเบียบวินัย

ศพด. ส่วนใหญ่จะเน้นระเบียบวินัยในเรื่องการเข้าแถวระหว่างการทำกิจกรรมต่างๆ ได้แก่ การเปลี่ยนห้องเรียนและการรับประทานอาหาร กล่าวคือ เด็กจะเข้าแถวสูงมือหรือเกาะไหล่กันเดินเป็นแถว ยาวอย่างเป็นระเบียบ เช่น ช่วงการรับประทานอาหารว่างตอนเช้าและตอนบ่าย เด็กจะเดินเข้าแถวรับนม ขนม หรือผลไม้ ส่วนการรับประทานอาหารกลางวัน เด็กจะเข้าแถวสูงมือหรือเกาะไหล่เดินทยอยไปนั่งโต๊ะอาหาร หรือนั่งบนพื้นหันหน้าเข้าหากันอย่างเป็นระเบียบ โดยก่อนที่จะรับประทานอาหารกลางวัน จะมีการกล่าวคำขอบคุณข้าวด้วย

“ข้าวทุกจาน อาหารทุกอย่าง อย่ากินทิ้งขว้าง เป็นของมีค่า
ชานาเหนียวยาก ลำบากหนักหนา สงสารบรรดา คนยากคนจน”

...คำขอบคุณข้าว

นอกจากนี้ศพด. แห่งหนึ่งในจังหวัดชลบุรี หลังจากเด็กตื่นนอน ล้างหน้าและทาแป้งแล้ว เด็กจะมานั่งเรียงเป็นแถวบริเวณหลังห้อง ประมาณ 5-10 นาที เพื่อรอให้ผู้ปกครองมารับกลับบ้าน

การฝึกระเบียบวินัยในศพด. จำนวน 2 แห่ง ไม่เข้มงวดมากนัก คือ ศพด. แห่งหนึ่งในจังหวัดแพร่ ช่วงเวลารับประทานอาหารกลางวัน เด็กจะมานั่งกระจัดกระจายเพื่อรอแม่ครัวตักอาหารใส่ชาม ซึ่งทำให้ผู้ดูแลเด็กต้องดูแล และบังคับมากกว่าที่อื่นจึงจะเกิดความเป็นระเบียบขึ้น หรือช่วงที่เด็กแปรงฟันหลังอาหารจะไม่ค่อยเข้าแถวรับยาสีฟันที่ผู้ดูแลเด็กบีบให้ ส่วนศพด. แห่งหนึ่งในจังหวัดบุรีรัมย์ เด็กเข้าแถวไม่เรียบร้อย ทำให้ผู้ดูแลเด็กต้องเรียกหลายครั้ง

1.1.5 ปัญหาสุขภาพและเด็กพิเศษ

เด็กส่วนใหญ่แทบทุกแห่งเป็นหวัด และมีน้ำมูกไหลมากพอสมควร เนื่องจากอากาศหนาว และทุกแห่งเช่นกันพบว่า มีเด็กฟันผุเกินครึ่งหนึ่งของจำนวนเด็กทั้งหมดของศูนย์

เด็กอ่อนหรือเด็กน้ำหนักเกิน โดยตรวจสอบจากการชั่งน้ำหนักเปรียบเทียบกับกราฟโภชนาการ เด็กของแต่ละศูนย์ สามารถพบที่ศพด.จำนวน 5 แห่ง คือ ศพด.แห่งหนึ่งในจังหวัดตรัง มีจำนวนมากถึง 6 คนจากเด็กทั้งหมด 46 คน ศพด.แห่งหนึ่งในจังหวัดชลบุรีมีจำนวน 1 คนจากเด็กทั้งหมด 136 คน ส่วน ศพด. 3 แห่งในจังหวัดสุพรรณบุรี มีจำนวน 1 คนจากเด็กทั้งหมด 25 คน 1 คนจากเด็กทั้งหมด 80 คน และ 1 คนจากเด็กทั้งหมด 166 คนตามลำดับ

นอกจากนี้แล้ว ยังพบว่าศพด.จำนวน 8 ใน 30 แห่ง มีเด็กพิเศษเข้ามาเรียนร่วมกับเด็กปกติด้วย รวมทั้งสิ้น 9 คน ได้แก่ เด็กสมาธิสั้น พบที่ ศพด.ในจังหวัดสุพรรณบุรี จังหวัดตรัง จังหวัดบุรีรัมย์ และ จังหวัดชลบุรี จังหวัดละ 1 แห่ง เด็กออทิสติกส์ พบที่ ศพด. 2 แห่งในจังหวัดแพร่ ศพด.ในจังหวัดสุพรรณบุรีและจังหวัดบุรีรัมย์ จังหวัดละ 1 แห่ง และเด็กดาวน์ซินโดรม พบที่ ศพด. 1 แห่งในจังหวัดบุรีรัมย์ โดยศพด.บางแห่งในจังหวัดบุรีรัมย์ มีเด็กพิเศษสองประเภท คือ เด็กดาวน์ซินโดรมและเด็กสมาธิสั้น นอกจากนี้แล้ว จากการสัมภาษณ์ผู้ดูแลเด็กเพิ่มเติม พบว่า ปัญหาเด็กพิเศษเหล่านี้ ส่งผลให้เกิดความยากลำบากต่อกิจกรรมการเรียนการสอนของผู้ดูแลเด็ก ที่จะต้องให้การดูแลเด็กพิเศษกลุ่มนี้เป็นพิเศษ โดยผู้ดูแลเด็กจะให้เด็กมาอยู่ใกล้ชิดในช่วงที่ว่างเว้นจากกิจกรรม แต่ส่วนใหญ่ก็พบว่าหลังจากที่เด็กเหล่านี้ได้เข้ามาเรียนภายในศูนย์แต่ละแห่งแล้ว เด็กมีพัฒนาการทางด้านสังคมดีขึ้น

1.1.6 การพักผ่อนนอนหลับ

เด็กทุกแห่งส่วนใหญ่จะนอนหลับพักผ่อน ประมาณ 2 ชั่วโมง คือ เวลาประมาณ 12.00-14.00 น. โดยที่นอนและอุปกรณ์ต่างๆ มาจาก 2 แหล่ง คือ ศพด.จัดมาให้ หรือผู้ปกครองจัดมาให้เอง โดยผู้ปกครองจะต้องนำผ้าปูที่นอนไปซักทำความสะอาดที่บ้านทุกวันศุกร์และนำกลับมาใช้ใหม่ในวันจันทร์ ทำให้ที่นอนและอุปกรณ์การนอนต่างๆ ค่อนข้างสะอาด และไม่มีกลิ่นเหม็นเท่าใดนัก ยกเว้นเด็กจะนอนปัสสาวะรดที่นอน ซึ่งพบน้อยมาก

การนอนหลับพักผ่อน ส่วนใหญ่ผู้ดูแลเด็กจะทำหน้าที่ปูที่นอนให้เด็ก และจัดให้นอนเรียงเป็นแถวยาวหันศีรษะหรือปลายเท้าชนกัน ชิดผนังหรือกลางห้องตามความเหมาะสม ซึ่งจะเว้นให้มีช่องทางเดินแต่ละแถวพอสมควร ศพด.จำนวน 4 แห่งให้เด็กจะปูที่นอนเอง คือ ศพด. 3 แห่งในจังหวัดสุพรรณบุรี และศพด. 1 แห่งในจังหวัดชลบุรี ศพด.แต่ละแห่งจะมีวิธีการดูแลเด็กให้นอนหลับพักผ่อนที่แตกต่างกัน เช่น ศพด.แห่งหนึ่งในจังหวัดสุพรรณบุรีปิดม่านบังแสงและเปิดเครื่องปรับอากาศ ศพด.ในจังหวัดตรังและจังหวัดแพร่ จังหวัดละ 2 แห่ง จะให้เด็กลับสมาธิและสวดมนต์ก่อนนอน ศพด.แห่งหนึ่งในจังหวัดบุรีรัมย์ เด็กที่นอนหลับยากผู้ดูแลเด็กจะลูบตัวลูบตาและร้องเพลงกล่อมเด็ก ศพด.ในจังหวัดตรังและจังหวัดบุรีรัมย์ จังหวัดละ 2 แห่ง ผู้ดูแลเด็กจะเล่านิทานให้เด็กฟัง ศพด. 2 แห่งในจังหวัดสุพรรณบุรี จะเปิดซีดีเพลงกล่อมเด็กที่มีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ และพบว่า ศพด.จำนวน 3 แห่ง คือ ศพด. 2 แห่งใน

จังหวัดตรัง และศพด. 1 แห่งในจังหวัดแพร่ เด็กกว่าร้อยละ 80 ในศูนย์แต่ละแห่งดูขบวนการระหว่างนอนด้วย

ตาราง 5 สรุปจำนวนศพด.แยกจากรายจังหวัดและข้อมูลเกี่ยวกับเด็ก

ข้อมูลเกี่ยวกับเด็ก	แพร่	สุพรรณบุรี	บุรีรัมย์	ชลบุรี	ตรัง	รวม
1. การแต่งกาย (วันที่ไปสังเกตการณ์) (แยกตามจำนวนศพด.แต่ละจังหวัด)						
ชุดทั่วไป	3	1	2	0	2	8
ชุดนักเรียนและสวมเสื้อยืด	3	3	2	4	3	15
ชุดนักเรียน	0	0	0	1	0	1
ชุดพล	0	2	2	1	1	6
2. ลักษณะเด็ก						
สดใสแจ่มใส	5	5	5	6	6	27
หงอยเหวา (1 คน)	0	1	0	0	0	1
ชน งาม	1	0	1	0	0	2
3. ระเบียบวินัย						
การเข้าแถว	5	6	5	6	6	28
ไม่เข้มงวด	1	0	1	0	0	2
ชอบคุณข้าว	6	6	6	6	6	30
4. ปัญหาสุขภาพและเด็กพิเศษ						
เด็กอ้วน/เด็กน้ำหนักเกิน	0	3	0	1	1	5
เด็กออทิสติกส์	1	1	1	0	0	3
เด็กสมาธิสั้น	0	1	1	1	1	4
เด็กดาวน์ซินโดรม	0	0	1	0	0	1
5. การพักผ่อนนอนหลับ						
นำผ้าปูและอุปกรณ์กลับไปซักที่บ้านทุกสัปดาห์	6	6	6	6	6	30
ให้เด็กปูที่นอนเอง	0	3	0	1	0	4
ดูขบวนการและนอน	1	0	0	0	2	3
-ศพด.แต่ละแห่ง มีวิธีดูแลเด็กให้นอนหลับพักผ่อนต่างกัน เช่น ปิดม่านบังแสงและเปิดเครื่องปรับอากาศ ลูบหัวลูบตาเด็ก เล่านิทานให้เด็กฟัง เปิดเพลงกล่อมเด็ก เป็นต้น						

1.2 สื่อและการเล่น

1.2.1 สื่อและอุปกรณ์เสริมการเรียนรู้

สื่อและอุปกรณ์เสริมการเรียนรู้ที่ใช้ในกิจกรรมการเรียนการสอน จำแนกออกเป็น 5 ประเภท ได้แก่

1) หนังสือ แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

- หนังสือนิทาน เช่น นิทานอีสป นิทานชาดก นิทานสร้างเสริมประสบการณ์ และนิทานชุดมรดกไทย เป็นต้น
- หนังสือเรียน เช่น หนังสือแบบเรียน ก ไก่ หนังสือแบบเรียนภาษาอังกฤษ หนังสือพัฒนาภาษาไทย หนังสือพัฒนาทักษะหลัก และหนังสือส่งเสริมการอ่าน เป็นต้น

ศพด.ส่วนใหญ่จะมีหนังสือทั้งสองประเภทจำนวนมาก และเพียงพอกับจำนวนเด็กที่มีอยู่ มีศพด.ประมาณ 1 ใน 5 ของทั้งหมด ที่มีหนังสือนิทานค่อนข้างน้อย และไม่เพียงพอกับจำนวนเด็กที่มีอยู่ ได้แก่ ศพด. 4 แห่งในจังหวัดบุรีรัมย์ ศพด.ในจังหวัดชลบุรีและจังหวัดแพร่ จังหวัดละ 1 แห่ง และจากการสังเกตก็พบว่าศพด.แต่ละแห่ง เด็กไม่ให้ความสนใจกับการหยิบจับหนังสือทั้งสองประเภทมาดูรูปภาพมากเท่าใดนัก

2) ของเล่น อาจจำแนกออกเป็นประเภทต่างๆ ดังต่อไปนี้

- ลูกบอลพลาสติกหรือยางหลากหลายนสี เช่น เขียว แดง ชมพู และส้ม ซึ่งมีทั้งขนาดเล็ก กลาง ใหญ่ รวมไปถึงลูกฟุตบอล และบาสเกตบอล เป็นต้น
- ตัวต่อรูปร่างต่างๆ เช่น สามเหลี่ยม สี่เหลี่ยม วงกลม วงรี สี่เหลี่ยม ยาว ซึ่งมีทั้งที่ทำมาจากเป็นพลาสติกหลากสีและไม้ รวมทั้งผลิตเป็นรูปตัวอักษร กล้องสี่เหลี่ยม หรือกระดานไม้ เป็นต้น
- จิ๊กซอว์ ที่ทำมาจากกระดาษหรือไม้รูปต่างๆ
- เครื่องใช้หรือของใช้ในชีวิตประจำวันต่างๆ เช่น โทรศัพท์ ผลไม้พลาสติก ร้อยดอกไม้ พลาสติก และเครื่องครัวพลาสติก
- ตุ๊กตาผ้ารูปร่างต่างๆ เช่น ผู้ชาย ผู้หญิง และสัตว์นานาชนิด
- รถถีบประเภทต่างๆ เช่น รถจักรยานสามล้อถีบ รถถีบพลาสติกรูปสัตว์ และม้าโยกรูปสัตว์ ซึ่งพบมากที่ศพด.2 แห่งในจังหวัดแพร่ และศพด.1 แห่งในจังหวัดบุรีรัมย์
- เครื่องดนตรีจำพวกกลอง และที่เขย่า เป็นต้น

ของเล่นประเภทต่างๆ ที่ได้กล่าวมาข้างต้น พบได้ในศพด.แทบทุกแห่ง แต่จะมีปริมาณมากน้อยต่างกันก็ขึ้นอยู่กับ การสนับสนุนของ อบต. หรือหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ยกเว้นศพด.จำนวน 5 แห่งที่มีจำนวนน้อย สภาพเก่า และไม่เพียงพอกับจำนวนเด็กที่มีอยู่ คือ ศพด.ในจังหวัดแพร่ จังหวัดบุรีรัมย์ จังหวัดสุพรรณบุรี และจังหวัดชลบุรี จังหวัดละ 1 แห่ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งศพด.อีกแห่งหนึ่งในจังหวัดบุรีรัมย์ที่พบว่า ไม่มีของเล่นอื่นๆ เลย นอกจากตุ๊กตาเพียง 3 ตัวเท่านั้น

3) **โทรทัศน์ เครื่องเล่นซีดี และเครื่องเสียงหรือวิทยุ** ศพด.จำนวน 19 แห่ง มีโทรทัศน์ เครื่องเล่นซีดี และเครื่องเสียงหรือวิทยุ แต่มีปริมาณมากน้อยต่างกันขึ้นอยู่กับจำนวนห้องเรียน และการสนับสนุนของ อบต. หรือหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง คือ ศพด.ในจังหวัดชลบุรีและจังหวัดบุรีรัมย์ จังหวัดละ 5 แห่ง ศพด.ในจังหวัดสุพรรณบุรีและจังหวัดแพร่ จังหวัดละ 4 แห่ง ศพด. 1 แห่งในจังหวัดตรัง ศพด.จำนวน 6 แห่งมีโทรทัศน์และเครื่องเล่นซีดี อย่างน้อย 1 ชุด คือ ศพด. 4 แห่งในจังหวัดตรัง และศพด. 2 แห่งในจังหวัดสุพรรณบุรี ศพด.ที่มีโทรทัศน์และเครื่องเล่นซีดีมากกว่า 1 ชุด พบที่ศพด. 2 แห่งในจังหวัดแพร่ ส่วนศพด.แห่งหนึ่งในจังหวัดบุรีรัมย์มี 1 ชุดแต่ใช้การไม่ได้มาถึง 4 ปี นอกจากนี้แล้ว ยังพบว่าศพด.จำนวน 2 แห่ง ที่ไม่มีโทรทัศน์และเครื่องเล่นซีดีเลยคือ ศพด.ในจังหวัดชลบุรีและจังหวัดตรัง จังหวัดละ 1 แห่ง

ประเภทของซีดีนั้น ส่วนใหญ่จะเป็นจำพวกซีดีการ์ตูน ซีดีนิทานเด็กเล็ก ซีดีนิทานอีสป ซีดีเพลงประกอบการ์ตูน และซีดีเพลงสำหรับกายบริหาร เป็นต้น แต่จะมีปริมาณมากน้อยต่างกันขึ้นอยู่กับ การสนับสนุนของ อบต. หรือหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ส่วนศพด. 2 แห่งในจังหวัดสุพรรณบุรี เด็กจะนำซีดีมาจากบ้าน โดยส่วนใหญ่ผู้ดูแลเด็กจะกำหนดเวลาเปิดปิดซีดีให้เด็กดู คือ ช่วงก่อนและหลังการรับประทานอาหารกลางวัน ประมาณ 15- 30 นาที แต่มีศพด.จำนวน 3 แห่ง คือ ศพด.ในจังหวัดสุพรรณบุรี จังหวัดชลบุรี และจังหวัดแพร่ ที่จะเปิดซีดีให้ได้เด็กดูนานถึง 1 ชั่วโมง

4) **คอมพิวเตอร์** ศพด.แห่งหนึ่งในจังหวัดบุรีรัมย์ มีเครื่องคอมพิวเตอร์ประมาณ 10 เครื่อง สำหรับใช้ในกิจกรรมการเรียนการสอนแก่เด็ก โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสอนให้เด็กได้รู้จักการใช้คอมพิวเตอร์เบื้องต้น เช่น การใช้เมาส์ หรือการเล่นเกมส์ฝึกทักษะต่างๆ

5) **อุปกรณ์เสริมการเรียนรู้ และสื่อการเรียนการสอนประเภทอื่นๆ**

อุปกรณ์เสริมการเรียนรู้ และสื่อการเรียนการสอนประเภทอื่นๆ ประกอบด้วย

- รูปภาพหรือโปสเตอร์ ได้แก่ รูปที่ถ่ายจากของจริง หรือรูปภาพที่จัดพิมพ์ขาย และมีขนาดใหญ่พอสมควร เช่น รูปผลไม้ไทย รูปอวัยวะในร่างกาย โปสเตอร์พญานาคไทย 44 ตัว โปสเตอร์ภาษาอังกฤษ A-B-C โปสเตอร์เลขจำนวนนับ 1 ถึง 10 โปสเตอร์ 1 สัปดาห์มี 7 วัน โปสเตอร์ชื่อและสีวันจันทร์ถึงวันศุกร์ และโปสเตอร์ชื่อ 12 เดือน เป็นต้น
- ภาพวาดหรือภาพระบายสี ส่วนใหญ่เป็นผลงานของเด็กที่ครูนำมาติดผนังและประดับประดาห้องเรียน เพื่อให้เด็กได้ดูผลงานตัวเอง
- โนบาย ส่วนใหญ่ครูจะเป็นผู้ประดิษฐ์และแขวนประดับประดาทั่วบริเวณห้อง เพื่อเป็นสื่อการเรียนการสอนในเรื่องจำนวนนับเลข และสีต่างๆ อีกทั้งยังเป็นการเพิ่มสีสันและความสวยงามให้กับห้องเรียนได้อีกด้วย เช่น โนบายรูปนก รูปปลา และรูปผลไม้ต่างๆ เป็นต้น

ส่วนสภาพและความพอเพียงของสื่อและอุปกรณ์เสริมการเรียนรู้ประเภทต่างๆ นั้น ศพด.ส่วนใหญ่มีจำนวนมาก หลากหลายชนิด และมีสภาพการใช้งานค่อนข้างดี โดยศพด.แห่งหนึ่งในจังหวัดสุพรรณบุรี มีสื่อและอุปกรณ์เสริมการเรียนรู้ประเภทต่างๆ จำนวนมาก จำพวกของเล่นประเภทต่างๆ ไม่

ว่าจะเป็นตัวต่อไม้ พลาสติก หรือลูกบอลพลาสติกหลากสี เป็นต้น และได้นำไปบริจาคให้กับสถานศึกษาอื่นๆ แต่ในทางตรงกันข้ามมี ศพด.จำนวน 5 แห่งที่สื่อและอุปกรณ์เสริมการเรียนรู้ประเภทต่างๆ มีจำนวนน้อยมาก สภาพค่อนข้างเก่า และไม่เพียงพอกับจำนวนเด็กที่มีอยู่ คือ ศพด. 2 แห่งในจังหวัดบุรีรัมย์ ศพด.ในจังหวัดสุพรรณบุรี จังหวัดแพร่และจังหวัดชลบุรี จังหวัดละ 1 แห่ง ซึ่งจำเป็นต้องได้รับการสนับสนุนเพิ่มเติมจาก อปท. หรือหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง

1.2.2 เครื่องเล่นเด็ก

เครื่องเล่นเด็ก สามารถจำแนกออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่

1) **เครื่องเล่นเด็กที่ทำมาจากเหล็ก** ส่วนใหญ่มีสภาพค่อนข้างเก่า ใช้งานมาหลายสิบปี มีสนิมจับ บางชิ้นผุ หรือน้ำหนักจนเกินไปใช้การไม่ได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเครื่องเล่นบางชนิดจะไม่แข็งแรง เพราะไม่ยึดติดกับพื้น ทำให้โยกเยก โค้งเค้ง สามารถไถและล้มลงได้ง่าย ซึ่งพบได้ในพื้นที่ศพด. จำนวน 12 แห่ง คือ ศพด. 5 แห่งในจังหวัดบุรีรัมย์ ศพด.ในจังหวัดสุพรรณบุรีและจังหวัดแพร่ จังหวัดละ 3 แห่ง และศพด. 1 แห่งในจังหวัดชลบุรี แต่มีศพด.จำนวน 4 แห่งที่แม้เครื่องเล่นจะมีสภาพเก่า แต่ก็ยึดติดกับพื้นอย่างแน่นหนาและค่อนข้างแข็งแรง คือ ศพด. 3 แห่งในจังหวัดชลบุรี และศพด. 1 แห่งในจังหวัดแพร่

2) **เครื่องเล่นเด็กที่ทำมาจากไฟเบอร์กลาส** เครื่องเล่นส่วนใหญ่มีสภาพค่อนข้างใหม่ดีมาก เนื่องจากได้รับการสนับสนุนจาก อปท. ขนาดใหญ่ ไม่ว่าจะเป็นเทศบาลเมือง เทศบาลตำบล และองค์การบริหารส่วนตำบลที่มีศักยภาพเพียงพอ การติดตั้งจะยึดติดกับพื้นดิน มีพื้นสนามหญ้าที่มีลักษณะอ่อนนุ่มรองรับ ทำให้ค่อนข้างแข็งแรง และปลอดภัยสำหรับช่วงเวลาเด็กมาเล่น เนื่องจากไม่สามารถไถหรือล้มลงได้ง่าย ซึ่งพบที่ศพด.จำนวน 4 แห่ง คือ ศพด.ในจังหวัดสุพรรณบุรี จังหวัดบุรีรัมย์ จังหวัดตรัง และจังหวัดชลบุรี แต่ยังมีศพด.จำนวน 4 แห่งที่ตั้งเครื่องเล่นไว้ภายในอาคารที่มีหลังคา และไม่ยึดติดกับพื้น รวมทั้งพื้นมีลักษณะเป็นปูนที่มีสภาพค่อนข้างแข็ง ทำให้อาจเป็นอันตรายแก่เด็กได้ คือ ศพด. 3 แห่งในจังหวัดตรัง และศพด. 1 แห่งในจังหวัดสุพรรณบุรี

3) **เครื่องเล่นเด็กแบบผสมผสาน** หมายถึง ศูนย์ที่มีเครื่องเล่นที่ทำมาจากไฟเบอร์กลาสและเหล็กปะปนกัน ซึ่งเดิมศูนย์มีเครื่องเล่นที่ทำมาจากเหล็กอยู่ก่อน ต่อมาได้รับการสนับสนุนหรือบริจาคเพิ่มเติมจาก อปท. หรือหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง จึงทำให้มีเครื่องเล่นทั้งสองประเภทผสมผสานกัน พบที่ศพด. 2 แห่ง คือ ศพด.ในจังหวัดชลบุรีและจังหวัดแพร่

นอกจากนี้แล้ว พบว่าศพด.จำนวน 4 แห่งยังไม่ได้มีการจัดหาเครื่องเล่นเด็กไว้ภายในศูนย์ เนื่องจากอยู่ระหว่างการดำเนินงานโครงการปรับปรุงภูมิทัศน์ หรือจัดหาเครื่องเล่นชุดใหม่มาทดแทนชุดเดิมที่เสื่อมสภาพ คือ ศพด. 2 แห่งในจังหวัดตรัง ศพด.ในจังหวัดสุพรรณบุรีและจังหวัดแพร่ จังหวัดละ 1 แห่ง

สำหรับพื้นที่ที่เป็นที่ตั้งของเครื่องเล่นเด็กมีอยู่ 5 ลักษณะ ดังนี้

1) **พื้นหินกรวดหรือหินคลุก** พบได้ที่ศพด.จำนวน 3 แห่ง คือ ศพด. 2 แห่งในจังหวัดบุรีรัมย์

และศพด. 1 แห่งในจังหวัดสุพรรณบุรี โดยศพด. 1 แห่งในจำนวนนี้ เกิดข้อผิดพลาดในเรื่องเกี่ยวกับการจัดส่งวัสดุอุปกรณ์สำหรับปูพื้นสนาม จากที่ได้ทำเรื่องขอทรายละเอียด แต่เมื่อจัดส่งมากลายเป็นหินกรวดแทน

2) **พื้นปูนหรือกระเบื้อง** ส่วนใหญ่มีลักษณะค่อนข้างลื่น แข็งมาก และตั้งอยู่ในตัวอาคารที่มีหลังคา รวมทั้งก่อให้เกิดอันตรายได้ง่ายแก่เด็ก พบที่ศพด.จำนวน 5 แห่ง คือ ศพด. 4 แห่งในจังหวัดตรัง และศพด. 1 แห่งในจังหวัดสุพรรณบุรี

3) **พื้นทรายละเอียด** ส่วนใหญ่มีลักษณะค่อนข้างอ่อนนุ่ม พบที่ศพด.จำนวน 7 แห่ง คือ ศพด. 5 แห่งในจังหวัดชลบุรี และศพด. 2 แห่งในจังหวัดสุพรรณบุรี

4) **พื้นหญ้า** พบที่ศพด.จำนวน 8 แห่ง โดยศพด.ที่พื้นสนามหญ้ามีลักษณะอ่อนนุ่ม มีจำนวน 4 แห่ง คือ ศพด. 2 แห่งในจังหวัดแพร่ ศพด.ในจังหวัดชลบุรีและจังหวัดสุพรรณบุรี จังหวัดละ 1 แห่ง ส่วนศพด.ที่พื้นสนามหญ้ามีลักษณะค่อนข้างแข็ง มีจำนวน 4 แห่ง พบที่ ศพด.ในจังหวัดบุรีรัมย์และจังหวัดแพร่ จังหวัดละ 2 แห่ง

5) **พื้นดินค่อนข้างแข็งและมีฝุ่นละออง** พบที่ศพด.จำนวน 3 แห่ง คือ ศพด. 2 แห่งในจังหวัดบุรีรัมย์ และศพด. 1 แห่งในจังหวัดแพร่ ซึ่งต้องรดน้ำเพื่อป้องกันการปลิวของฝุ่นละออง

ตาราง 6 สรุปจำนวนศพด.แยกรายจังหวัดและข้อมูลเกี่ยวกับสื่อและเครื่องเล่น

ข้อมูลเกี่ยวกับสื่อและเครื่องเล่น	แพร่	สุพรรณบุรี	บุรีรัมย์	ชลบุรี	ตรัง	รวม
1. หนังสือ						
เพียงพอ	5	6	2	5	6	24
มีน้อย ไม่เพียงพอ	1	0	4	1	0	6
2. ของเล่น						
มีหลากหลายและจำนวนมาก	5	5	4	5	6	25
ขาดแคลน	1	1	2	1	0	5
3. โทรทัศน์และเครื่องเล่นซีดี						
มีโทรทัศน์ ซีดี 1 ชุด	1	2	0	0	4	7
มีโทรทัศน์ ซีดี มากกว่า 1 ชุด	1	0	0	0	0	1
มีโทรทัศน์ ซีดี และวิทยุ	4	4	5	5	1	19
มี แต่ใช้การไม่ได้	0	0	1	0	0	1
ไม่มี	0	0	0	1	1	2
4. คอมพิวเตอร์ (สำหรับสอนเด็ก)						
มี	0	0	1	0	0	1
ไม่มี	6	6	5	6	6	29

ตาราง 6 สรุปจำนวนศพด.แยกรายจังหวัดและข้อมูลเกี่ยวกับสื่อและเครื่องเล่น (ต่อ)

ข้อมูลเกี่ยวกับสื่อและเครื่องเล่น	แพร่	สุพรรณบุรี	บุรีรัมย์	ชลบุรี	ตรัง	รวม
5. อุปกรณ์เสริมการเรียนรู้						
และสื่อการเรียนการสอนประเภทอื่นๆ						
มีหลากหลาย เพียงพอและใช้งานได้	5	5	4	5	6	25
มีจำนวนน้อย เก่า และไม่เพียงพอ	1	1	2	1	0	5
6. เครื่องเล่นและพืชนาม						
6.1 เครื่องเล่น						
ทำจากเหล็ก สภาพปลอดภัย	1	0	0	3	0	4
ทำจากเหล็ก สภาพไม่ปลอดภัย	3	3	5	1	0	12
ทำจากไฟเบอร์กลาส	0	2	1	1	4	8
แบบผสมผสาน	1	0	0	1	0	2
ไม่มีเครื่องเล่น	1	1	0	0	2	4
6.2 พืชนามเครื่องเล่น						
พืชนกรวดหรือหินคลุก	0	1	2	0	0	3
พืชนหรือกระบ่อ	0	1	0	0	4	5
พืชนทรายละเอียด	0	2	0	5	0	7
พืชนหญ้า	4	1	2	1	0	8
พืชนดินแข็งและมีฝุ่นละออง	1	0	2	0	0	3
ไม่มีเครื่องเล่น	1	1	0	0	2	4

หมายเหตุ ศพด. 4 แห่ง ยังไม่มีเครื่องเล่น เนื่องจากอยู่ระหว่างการปรับปรุงภูมิทัศน์

1.3 การจัดการเรียนการสอน

1.3.1 หลักสูตรประจำวันและแนวทางการจัดกิจกรรมต่างๆ

1) **หลักสูตรประจำวัน** จากการสัมภาษณ์หัวหน้าศูนย์ พบว่า การจัดหลักสูตรประจำวันของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กส่วนใหญ่จะไม่มีหลักสูตรที่ชัดเจน แต่ผู้ดูแลเด็กจะนำหลักสูตรจากแหล่งต่างๆ มาประยุกต์ใช้ ดังนี้

- หลักสูตรของกรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น
- หลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ (การศึกษาปฐมวัย)
- หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พ.ศ. 2546
- แผนการจัดประสบการณ์ชั้นเด็กเล็ก กระทรวงศึกษาธิการ
- หลักสูตรของคณะกรรมการศึกษาเอกชน
- อื่นๆ (บูรณาการและประยุกต์ใช้ตามประสบการณ์ครู)

จากการสัมภาษณ์หัวหน้าศูนย์และผู้ดูแลเด็ก พบว่า แต่ละแห่งมีที่มาของหลักสูตรสำหรับการ

จัดการเรียนการสอนแตกต่างกันไป ศพด.ที่ก่อตั้งและอยู่ภายใต้การบริหารของ อบท. จะใช้หลักสูตรจาก กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น ส่วนศพด.ที่ได้รับการถ่ายโอนภารกิจทั้งจากกรมการศาสนา กรมการพัฒนาชุมชน และสำนักงานการประถมศึกษาแห่งชาติจะใช้หลักสูตรจากกระทรวงศึกษาธิการ โดยเฉพาะหลักสูตรการจัดการศึกษาปฐมวัย พ.ศ. 2546 แผนการจัดประสบการณ์ชั้นเด็กเล็กของ กระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งผู้ดูแลเด็กมีประสบการณ์ก่อนย้ายมาสังกัด อบท. ดังนั้น ปัจจุบันศพด.จำนวน 2 แห่งในจังหวัดสุพรรณบุรี ผู้ดูแลเด็กยังคงได้รับคำปรึกษาแนะนำเกี่ยวกับการจัดหลักสูตรของเด็กเล็ก จากครูในโรงเรียนเขตพื้นที่ที่ตั้งศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ส่วนการจัดหลักสูตรของคณะกรรมการศึกษาเอกชน นั้น เป็นหลักสูตรของโรงเรียนอนุบาลเอกชนที่เป็นประสบการณ์ของผู้ดูแลเด็กที่เคยสอนก่อนที่จะมา ประจำที่ศูนย์ และเห็นว่าสามารถนำมา ประยุกต์ใช้ได้เป็นอย่างดี

นอกจากนี้แล้ว ศพด.บางส่วนแม้จะมีหลักสูตรสำหรับการจัดการเรียนการสอน แต่ก็ยังเป็นหลักสูตรที่ จัดทำขึ้นเองตามประสบการณ์ของผู้ดูแลเด็กที่ได้รับจากการฝึกอบรม และความสามารถของผู้ดูแลเด็กที่ บุรณาการและประยุกต์ใช้ตามความเหมาะสมกับสภาพแวดล้อมของศูนย์แต่ละแห่ง เช่น เรื่อง โภชนาการจากสำนักงานสาธารณสุขจังหวัด (สสจ.) กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข หรือสถาบัน วิชาการท้องถิ่น เช่น วิทยาลัยการสาธารณสุข ที่เข้ามาให้การอบรมแก่ผู้ดูแลเด็กในเรื่องจิตวิทยา พัฒนาการ เทคนิคและวิธีการสอน เป็นต้น

ตาราง 7 สรุปจำนวนศพด.แยกรายจังหวัดและข้อมูลที่มาของหลักสูตร

ที่มาของหลักสูตร	แพร่	สุพรรณบุรี	บุรีรัมย์	ชลบุรี	ตรัง	รวม
1. กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น	0	1	1	1	2	5
2. กระทรวงศึกษาธิการ	2	4	3	2	3	14
3. คณะกรรมการศึกษาเอกชน	0	0	1	1	0	2
4. บุรณาการ	4	1	1	2	1	9
รวม	6	6	6	6	6	30

2) แนวทางการจัดกิจกรรมต่างๆ

แนวทางในการจัดกิจกรรมต่างๆ ของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กโดยมากจะบูรณาการแนวการจัด กิจกรรมต่างๆ ดังนี้

- พัฒนาการ 5 ด้าน ประกอบด้วย พัฒนาการด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม จิตใจ และสติปัญญา ได้แก่
 - (1) พัฒนาการด้านร่างกาย เช่น การรับประทานอาหารที่ถูกหลักโภชนาการ สุขอนามัย ด้านต่างๆ และการออกกำลังกาย เป็นต้น
 - (2) พัฒนาการด้านอารมณ์ เช่น การร้องเพลงประกอบลีลาในตอนเช้า และจับกลุ่มกัน เล่นตามความสนใจของเด็ก

(3) พัฒนาการด้านสังคม เน้นการสร้างวินัยให้แก่เด็ก เช่น การไหว้ทักทายคุณครู ไหว้ลาผู้ปกครอง การเข้าแถวก่อนเข้าห้องเรียน และวินัยทางด้านสุขอนามัย เช่น การล้างมือก่อนรับประทานอาหาร และการแปรงฟันหลังรับประทานอาหาร เป็นต้น

(4) พัฒนาการด้านจิตใจ ได้แก่ การฝึกให้เด็กสวดมนต์ไหว้พระก่อนนอน การรำลึกถึงพระคุณของข้าวปลาอาหาร รวมทั้งการเปิดเพลงกล่อมเด็กระหว่างนอนด้วย เป็นต้น

(5) พัฒนาการด้านสติปัญญา คือ กิจกรรมเตรียมความพร้อมให้กับเด็ก เช่น เรียกชื่อดอกไม้ นับเลข บินดินน้ำมัน และระบายสี เป็นต้น

- เน้นการปฏิบัติจริง เพื่อให้เด็กได้เรียนรู้และสัมผัสจริง ทั้งจากสื่อและสิ่งแวดล้อม โดยอาศัยสื่ออุปกรณ์ และของเล่นทั้งในร่มและกลางแจ้ง
- ให้ความบันเทิง เพื่อให้เด็กเกิดการตื่นตัว และอยู่ในศูนย์อย่างมีความสุข
- การพักผ่อนหลับนอนช่วงกลางวัน

นอกจากนั้น หัวหน้าศูนย์และผู้ดูแลเด็กยังเปิดโอกาสให้ผู้ปกครองและชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอน เช่น เปิดโอกาสให้ผู้สูงวัยเข้ามามีบทบาทในการถ่ายทอดประสบการณ์ด้วยการสอนภูมิปัญญาพื้นบ้าน ทั้งการเล่านิทานและสอนศิลปะพื้นบ้านง่ายๆ แก่เด็ก เป็นต้น นอกจากนี้แล้ว ศพด.ทุกแห่งจะจัดสภาพแวดล้อมให้เหมาะกับการเรียนการสอนแก่เด็ก เช่น การประดิษฐ์อักษร การประดิษฐ์ดอกไม้ กรอบรูปด้วยกระดาษสีหลากหลายเพื่อเสริมสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ให้แก่เด็ก โดยรวมการจัดกิจกรรมภายในศูนย์ส่วนใหญ่จะขึ้นกับประสบการณ์ของผู้ดูแลเด็กเป็นหลัก

1.3.2 ตารางกิจกรรมประจำวัน

จากการสังเกตกิจกรรมประจำวันของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กทั้ง 30 แห่ง พบว่าทุกศูนย์จัดตารางกิจกรรมที่มีลักษณะใกล้เคียงกัน ตั้งแต่การรับเด็ก เข้าแถวเคารพธงชาติ สวดมนต์ไหว้พระ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนประเภทต่างๆ การรับประทานอาหาร การพักผ่อนนอนหลับ จนกระทั่งผู้ปกครองมารับเด็กกลับบ้าน

ส่วนความแตกต่างของกิจกรรมประจำวัน คือ ช่วงเวลาที่จัดกิจกรรมแต่ละประเภทนั้น จะมีการสลับปรับเปลี่ยนตามความเหมาะสมและความสะดวกของศูนย์แต่ละแห่ง เช่น จัดกิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะหลังจากเข้าแถวเคารพธงชาติ จัดกิจกรรมเล่นกลางแจ้งก่อนรับประทานอาหารกลางวัน และจัดกิจกรรมเกมการศึกษาก่อนกลับบ้าน เป็นต้น สรุปรายละเอียดดังตาราง 8 ต่อไปนี้

ตาราง 8 กิจกรรมประจำวันของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

ช่วงเวลา	กิจกรรม
7.00 - 8.30 น.	รับเด็ก เข้าแถวเคารพธงชาติ และสวดมนต์ไหว้พระ
8.30 - 9.00 น.	กิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะ
9.00 - 9.15 น.	สนทนาข่าว ตรวจสอบสภาพร่างกายเด็ก สำนวณการมาโรงเรียน
9.15 - 9.45 น.	กิจกรรมเสริมประสบการณ์ หรือกิจกรรมในวงกลม
9.45 - 10.00 น.	รับประทานอาหารเช้า
10.00 - 10.30 น.	กิจกรรมสร้างสรรค์
10.30 - 11.00 น.	กิจกรรมเสรีหรือเล่นตามมุมต่างๆ
11.00 - 11.30 น.	กิจกรรมเล่นกลางแจ้ง
11.30 - 12.00 น.	รับประทานอาหารกลางวัน
12.00 - 14.00 น.	นอนหลับพักผ่อน
14.00 - 14.15 น.	เก็บที่นอน เข้าห้องน้ำ ล้างหน้า ทาแป้ง
14.15 - 14.30 น.	รับประทานอาหารเช้า
14.30 - 15.00 น.	กิจกรรมเกมการศึกษา
15.00 - 16.30 น.	เตรียมตัวนั่งรถ ผู้ปกครองมารับกลับบ้าน
หมายเหตุ แต่ละกิจกรรมอาจปรับเปลี่ยนเวลาได้ตามความเหมาะสม	

จากตารางข้างต้นสรุปได้ว่า กิจกรรมประจำวันของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กส่วนใหญ่มีแนวคิดในการจัดการเรียนการสอนให้ครอบคลุมกิจกรรมต่างๆ ได้แก่ **“กิน-ร้อง-เล่น-นอน-กลับบ้าน”**

1) **การรับประทานอาหาร** คือ การรับประทานอาหารเช้า อาหารกลางวัน อาหารว่างตอนเช้าและตอนบ่าย การดื่มนมและน้ำดื่มประเภทต่างๆ รวมทั้งการรับประทานผลไม้และขนมประเภทต่างๆ

2) **การร้องเพลง** ส่วนใหญ่จะเป็นการร้องเพลงประกอบระหว่างทำกิจกรรมต่างๆ เช่น เพลงเก็บของ เพลงดอกไม้ และเพลงดื่มนม เป็นต้น

เพลง...ดื่มนม
 “ดื่ม ดื่ม ดื่ม เมามาดื่ม ดื่มนมกันเถอะ
 ดื่มาแล้วอย่าทำเลอะเทอะ ดื่มาแล้วอย่าทำเลอะเทอะ
 ดื่มนมเยอะเยอะ ร่างกายแข็งแรง”

3) **การเล่นและทำกิจกรรมการเรียนการสอนประเภทต่างๆ** ซึ่งมีแนวคิดสำคัญที่เน้นให้ **“เด็กเรียนรู้จากการเล่นเป็นหลัก”** โดยในส่วนของประเภทกิจกรรมนั้น สามารถจำแนกออกเป็น 6 กิจกรรมสำคัญ ดังนี้

- กิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะ ได้แก่ การเต้นประกอบเพลง หรือการเต้นออกกำลังกาย เป็นต้น
- กิจกรรมเสริมประสบการณ์หรือกิจกรรมในวงกลม คือ การจัดให้เด็กนั่งล้อมกันเป็นวงกลม และจัดการเรียนการสอนเรื่องเกี่ยวกับสิ่งที่ได้พบเห็นในการดำเนินชีวิตประจำวัน เช่น ชื่อ และสีดอกไม้ ชื่อต้นไม้ และชื่อสัตว์ เป็นต้น
- กิจกรรมสร้างสรรค์ ได้แก่ ปั้นดินน้ำมัน ระบายสี และตัดปะ เป็นต้น
- กิจกรรมเสรีหรือเล่นตามมุมต่างๆ ได้แก่ มุมบล็อก มุมตุ๊กตา มุมดนตรี มุมศิลปะ และมุมบ้าน เป็นต้น ซึ่งจะเป็นการสอนให้เด็กได้รู้จักการแบ่งปัน เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่กัน และสอนเรื่องการเก็บของเข้าที่เดิม
- กิจกรรมเล่นกลางแจ้ง เช่น ให้เล่นเครื่องเล่นสนาม เกมมอญซ่อนผ้า และแม่จู้เอ๋ย เป็นต้น
- กิจกรรมเกมการศึกษา เช่น ภาพตัดต่อ ภาพเงา จับคู่ หรือเรียงลำดับ ซึ่งเป็นการสอนให้เด็กรู้จักการเปรียบเทียบ และจำแนกเป็น

4) **การเต้นประกอบเพลงและออกกำลังกาย** เป็นการสอนให้รู้จักการเคลื่อนไหวของร่างกาย และการออกกำลังกายตอนเช้าโดยใช้กิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะ รวมไปถึงการวิ่งเล่นตามเครื่องเล่นต่างๆ เป็นต้น

5) **การนอนหลับพักผ่อน** ศพด.ทุกแห่งจะต้องให้เด็กนอนหลับพักผ่อนเป็นเวลาประมาณ 2 ชั่วโมง ซึ่งอยู่ระหว่างเวลาประมาณ 12.00-14.00 น.

6) **กลับบ้าน** หลังจากที่เด็กได้ตื่นนอน ล้างหน้า ทาแป้ง และรับประทานอาหารเช้าเรียบร้อยแล้ว ตั้งแต่วเวลาประมาณ 15.00-16.30 น. เป็นต้นไป ผู้ปกครองก็จะทยอยมารับเด็กกลับบ้าน

1.3.3 กิจกรรมการเรียนการสอนจากการสังเกต

เด็กจะเริ่มทยอยมาศพด.ตั้งแต่วเวลาประมาณ 7.00-8.30 น. เมื่อถึงเวลา 8.00-8.30 น. เป็นเวลาเช้าแถวเคารพธงชาติ ศพด.ครึ่งหนึ่งจะให้เด็กเข้าแถวภายในอาคารเรียน ส่วนอีกครึ่งหนึ่งเข้าแถวกลางแจ้งหน้าเสาธงของศูนย์ โดยแต่ละแห่งจะให้เด็กยืนตรงและร้องเพลงชาติ โดยผู้ดูแลเด็กจะเป็นผู้นำการร้องเพลง หรือเปิดเพลงจากเครื่องเสียงหรือวิทยุ ระหว่างนั้นเด็กส่วนใหญ่จะไม่ค่อยอยู่นิ่ง ชอบยืนยุกยิก และยืนไม่อยู่กับที่เท่าใดนัก ผู้ดูแลเด็กจึงต้องมาคอยควบคุมตลอดเวลา ส่วนของการเชิญธงชาติขึ้นสู่ยอดเสา นั้น พบที่ศพด.จำนวน 13 แห่ง คือ ศพด. 4 แห่งในจังหวัดตรัง จังหวัดสุพรรณบุรีและจังหวัดบุรีรัมย์ จังหวัดละ 3 แห่ง ศพด. 2 แห่งในจังหวัดชลบุรี และศพด. 1 แห่งในจังหวัดแพร่ โดยให้ตัวแทนเด็กชายหญิงฝ่ายละ 1 คน มาร่วมกันเชิญธงชาติขึ้นสู่ยอดเสา และมีผู้ดูแลเด็กยืนดูแลและช่วยเหลืออยู่ข้างๆ หลังจากเคารพธงชาติจะสวดมนต์ไหว้พระ และยืนสงบนิ่ง ที่น่าสนใจพบว่า ศพด.จำนวน 2 แห่ง คือ ศพด.ในจังหวัดตรังและจังหวัดชลบุรี ผู้ดูแลเด็กจะพาเด็กเข้าวัดที่อยู่ข้างศูนย์เพื่อทำ

กิจกรรมดังกล่าว

เมื่อเข้าแถวเคารพธงชาติและสวดมนต์ให้พระเจ้าเสร็จเรียบร้อยแล้ว ส่วนใหญ่แต่ละศูนย์จะจัดกิจกรรมเคลื่อนไหวและออกกำลังกาย ผู้ดูแลเด็กจะทำหน้าที่เปิดเพลงที่มีจังหวะครึกครื้นและสนุกสนาน สอนให้เด็กเต้นออกกำลังกายประกอบเพลงด้วยท่าทางต่างๆ เช่น มือแตะไหล่และชูขึ้นเหนือศีรษะ มือเท้าเอวกระโดดเตะ ยกเท้าสลับซ้ายขวา และกระโดดตบมือประสานกัน เป็นต้น รวมทั้งนำร้องเพลงและให้เด็กร้องเพลงตามไปด้วย เช่น เพลงออกกำลังกายพื้นฐาน เพลงไถ่อย่างถูกเสีย และเพลงครูของหนู เป็นต้น ซึ่งจะใช้เวลาประมาณ 30 นาทีสำหรับกิจกรรมดังกล่าว หลังจากเสร็จเรียบร้อยแล้วก็จะแยกย้ายไปแต่ละห้อง เพื่อจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามความเหมาะสมในลำดับต่อไป

เพลง...ออกกำลังกายพื้นฐาน
“กำมือขึ้นแล้วหมุนหมุน ชูมือขึ้นโบกไปมา
กำมือขึ้นแล้วหมุนหมุน ชูมือขึ้นโบกไปมา
กางแขนขึ้นและลง พับแขนมือแตะไหล่
กางแขนขึ้นและลง ชูมือลงหมุนไปรอบตัว”

หลังจากเด็กแยกย้ายเข้าห้องเรียนแล้ว ศพด.ส่วนใหญ่จะเข้าสู่กิจกรรมการเรียนการสอนที่กำหนดไว้ แต่ยังมีศพด.บางแห่ง มีการสำรวจจำนวนเด็กที่มาศูนย์ ตรวจสอบสภาพร่างกายเด็ก หรือสนทนาข่าว ก่อนที่จะเข้าสู่กิจกรรมการเรียนการสอนตามที่กำหนดไว้ กล่าวคือ กิจกรรมการสำรวจจำนวนเด็กที่มาศูนย์พบที่ศพด.จำนวน 8 แห่ง คือ ศพด. 3 แห่งในจังหวัดสุพรรณบุรี ศพด. 2 แห่งในจังหวัดตรัง ศพด.ในจังหวัดแพร่ จังหวัดบุรีรัมย์ และจังหวัดชลบุรี จังหวัดละ 1 แห่ง กิจกรรมการตรวจสอบสภาพร่างกายเด็ก เช่น ตรวจนม ตรวจเล็บ ตรวจฟัน และตรวจหู พบที่ศพด.จำนวน 6 แห่ง คือ ศพด. 3 แห่งในจังหวัดชลบุรี ศพด.ในจังหวัดตรัง จังหวัดบุรีรัมย์ และจังหวัดแพร่ จังหวัดละ 1 แห่ง ส่วนกิจกรรมสนทนาข่าว คือ นำเนื้อหาข่าว หรือเรื่องน่าสนใจที่เด็กดูจากโทรทัศน์มาพูดคุยกัน พบที่ศพด.เพียง 4 แห่ง คือ ศพด.ในจังหวัดชลบุรีและจังหวัดแพร่ จังหวัดละ 2 แห่ง เมื่อเสร็จกิจกรรมดังกล่าวแล้วก็จะเข้าสู่กิจกรรมการเรียนการสอนหลักของแต่ละศูนย์ที่มีความคล้ายคลึงกัน คือ กิจกรรมเสริมประสบการณ์หรือกิจกรรมในวงกลม เน้นกิจกรรมที่ผู้ดูแลเด็กให้เด็กทุกคนยื่น หรือนั่งล้อมวงเป็นวงกลมหรือเป็นแถวทำกิจกรรมต่างๆ ร่วมกัน ไม่ว่าจะเป็นร้องเพลง เล่านิทาน ถามตอบ และเต้นประกอบเพลง เป็นต้น โดยแต่ละกิจกรรมส่วนใหญ่จะใช้เวลาประมาณ 30 นาที

หลังจากนั้น เป็นเวลารับประทานอาหารว่างตอนเช้า ประมาณ 15 นาที และเข้าสู่กิจกรรมการเรียนการสอนช่วงต่อไป โดยเริ่มต้นจากกิจกรรมสร้างสรรค์ เช่น วาดภาพ ลากเส้น เขียนหนังสือ ระบายสีรูปภาพ และปั้นดินน้ำมัน เป็นต้น ต่อด้วยกิจกรรมเสรีหรือเล่นตามมุมต่างๆ ซึ่งอาจจำแนกออกเป็น 6 มุม ได้แก่ มุมสร้างสรรค์หรือมุมศิลปะ มุมบล็อก มุมหนังสือ มุมดนตรี มุมร้านค้า และมุมบ้านหรือมุมตุ๊กตา เป็นต้น โดยขึ้นอยู่กับการจัดการเรียนการสอนที่กำหนดไว้ในแต่ละสัปดาห์ของปี

การศึกษาว่าเด็กต้องทำกิจกรรมประเภทใด ซึ่งสามารถปรับเปลี่ยนได้ตามความเหมาะสมและความสะดวกของผู้ดูแลเด็ก แต่ต้องยึดแนวทางการจัดการเรียนการสอนที่กำหนดไว้ เช่น เล่นอุปกรณ์ของเล่น เล่นลูกบอลพลาสติก ต่อตัวต่อไม้หรือพลาสติกพลาสติก หรือต่อรางรถไฟ เป็นต้น ตลอดจนให้เด็กทำกิจกรรมเล่นกลางแจ้ง คือ ให้เด็กกระโดดโลดเต้น วิ่งเล่น และปีนป่ายตามเล่นเครื่องเล่นต่างๆ ที่ตั้งไว้บริเวณศูนย์ เช่น ซิงช้า ม้าโยก ไม้กระดก กระดานลื่น อุโมงค์ และที่นาสนใจ คือ ศพด.แห่งหนึ่งในจังหวัดชลบุรีมีเครื่องเล่นที่เรียกว่า “ห้องนิ่ม” ที่ประกอบด้วยอุโมงค์ ลานลื่น และช่องขนาดใหญ่ที่ใช้สำหรับใส่ลูกบอลพลาสติกพลาสติก ซึ่งภายในห้องรองรับด้วยวัสดุที่ทำมาจากเบาะยางหรือพลาสติกที่มีลักษณะอ่อนนุ่ม และไม่เป็นอันตรายสำหรับเด็กนอกจากนี้แล้ว จากการสอบถามผู้ดูแลเด็กเพิ่มเติมได้ให้เหตุผลว่า หลังจากที่เด็กเล่นเครื่องเล่นหรือวิ่งเล่นจนเหนื่อยแล้วจะทำให้เด็กรู้สึกหิวและรับประทานอาหารกลางวันได้มากขึ้น รวมทั้งสามารถนอนหลับพักผ่อนได้ง่ายยิ่งขึ้น แต่ก็มีศพด.บางแห่งที่ไม่สามารถให้เด็กเล่นกิจกรรมกลางแจ้งได้ เนื่องจากข้อจำกัดด้านสถานที่ วัสดุอุปกรณ์ และความปลอดภัย

เวลาประมาณ 11.30 น. เป็นเวลารับประทานอาหารกลางวัน ซึ่งรายละเอียดข้อมูลเพิ่มเติมจะอยู่ในช่วงต่อไป หลังจากรับประทานอาหารกลางวันแล้วเด็กจะทยอยไปแปร่งฟัน และนอนหลับพักผ่อน ซึ่งเมื่อถึงเวลานอนหลับพักผ่อนเด็กส่วนใหญ่แทบทุกแห่งจะรู้หน้าที่ตนเอง คือ จะรีบไปหยิบที่นอนส่วนตัวมาให้ผู้ดูแลเด็กปูให้ ส่วนเด็กบางคนสามารถปูที่นอนเองได้ และนอนหลับพักผ่อนบนที่นอนของตนเอง บางแห่งผู้ดูแลเด็กต้องใช้เวลาพอสมควรกว่าจะทำให้เด็กแต่ละคนทยอยหลับได้จนหมด เวลาประมาณ 14.00 น. เด็กจะทยอยตื่นนอน เข้าห้องน้ำ ล้างหน้า ทาแป้ง และรับประทานอาหารว่างตอนบ่าย จำพวกนมโรงเรียน ขนมปังกรอบ และผลไม้ แล้วแต่ศพด.แต่ละแห่งจะจัดให้

หลังจากรับประทานอาหารว่างเสร็จเรียบร้อยแล้ว ก่อนที่ผู้ปกครองจะมารับเด็กกลับบ้าน ผู้ดูแลเด็กจะจัดให้มีกิจกรรมเกมการศึกษา ประมาณ 30 นาที ได้แก่ เกมต่อภาพ จับคู่ภาพและหาความสัมพันธ์ เช่น ซ้อนล้อม หรือกระทะตะหลิว รวมทั้งเปิดซีดีการ์ตูนให้เด็กดู หรือเล่นนิทานให้เด็กฟัง เป็นต้น

ระหว่างที่มีกิจกรรมการเรียนการสอนตลอดทั้งวันนั้น ผู้ดูแลเด็กส่วนใหญ่จะสอดแทรกการสอนเกี่ยวกับมีระเบียบวินัย เช่น การเข้าแถวเดินไปรับประทานอาหารว่าง อาหารกลางวัน และการสวมรองเท้าเข้าห้องน้ำ เป็นต้น หรือความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และการแบ่งปัน เช่น การให้และแบ่งปันสิ่งของหรือของเล่นซึ่งกันและกัน เป็นต้น นอกจากนี้แล้ว กิจกรรมการเรียนการสอนที่น่าสนใจของศพด.แห่งหนึ่งในจังหวัดชลบุรี พบว่า ช่วงเวลาที่เด็กเล่นสนามเด็กเล่นและเครื่องเล่น ผู้ดูแลเด็กจะกวาดใบไม้บริเวณหน้าศูนย์ก็จะเรียกให้เด็กอาสาช่วยเก็บขยะ และสอนให้เด็กรู้จักช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และสอนให้ช่วยกันรักษาความสะอาดของศูนย์ ศพด.อีกแห่งหนึ่งในจังหวัดชลบุรี จะสอนให้เด็กพับเครื่องบินและว่าวกระดาษ ส่วนศพด.แห่งหนึ่งในจังหวัดบุรีรัมย์ ผู้ดูแลเด็กสอนงานประดิษฐ์เกี่ยวกับการใช้ประโยชน์จากวัสดุธรรมชาติเหลือใช้ เช่น การนำแกนผักกาดขาวที่ตัดทิ้งมาจุ่มสีน้ำ และปั๊มเป็นรูปดอกไม้ ซึ่งเป็นการสอนให้เด็กมีความคิดสร้างสรรค์และรู้จักคุณค่าของสิ่งของ เป็นต้น รวมไปถึงมีของ

เล่นพื้นบ้านที่ทำจากภูมิปัญญาชาวบ้าน คือ เดินกะลา

ตาราง 9 สรุปจำนวนศพด.แยกรายจังหวัดและข้อมูลเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน

กิจกรรมการเรียนการสอน	แพร่	สุพรรณบุรี	บุรีรัมย์	ชลบุรี	ตรัง	รวม
1. การเข้าแถวเคารพธงชาติ						
● กลางแจ้งหน้าเสาธง	1	4	5	1	5	16
● ภายในอาคาร	5	2	1	5	1	14
2. การเชิญธงชาติสู่ยอดเสา						
● ตัวแทนเด็กทำ	1	3	3	2	4	13
● ธงชาติอยู่บนยอดเสาถาวร	5	3	3	4	2	17
3. การสวดมนต์						
● สวดมนต์ที่ศูนย์	6	6	6	5	5	28
● สวดมนต์ที่วัด	0	0	0	1	1	2
4. กิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะ	6	6	6	6	6	30
5. การสำรวจจำนวนเด็กมาศูนย์						
● ทำ	1	3	1	1	2	8
● ไม่ทำ	5	3	5	6	4	22
6. การตรวจสอบสุขภาพ						
● ทำประจำ	1	0	1	3	1	6
● ทำบางครั้ง	5	6	5	3	5	24
7. การสนทนาข่าว						
● ทำประจำ	2	0	0	2	0	4
● ทำบางครั้ง	4	6	6	4	6	26

1.4 อาคารและสถานที่

1.4.1 ลักษณะตัวอาคาร

อาคารของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก จำแนกออกเป็น 3 ลักษณะ คือ

1) **อาคารชั้นเดียว** ศพด.จำนวน 24 แห่ง มีอาคารเรียนเป็นแบบชั้นเดียว ประกอบด้วยห้องที่สำคัญ 3 ห้อง ได้แก่ ห้องเรียน ห้องครัว และห้องน้ำห้องส้วม โดยประโยชน์ใช้สอยของห้องเรียนส่วนใหญ่จะทำอย่างครบวงจรทั้งห้องเรียน ห้องทำกิจกรรมการเรียนการสอน และห้องนอน มีบางแห่งที่จะจัดแบ่งเป็นห้องพักครูต่างหากอีกห้องหนึ่งอย่างชัดเจน คือ ศพด.ในจังหวัดสุพรรณบุรีและจังหวัดชลบุรี จังหวัดละ 2 แห่ง ศพด.ในจังหวัดแพร่และจังหวัดบุรีรัมย์ จังหวัดละ 1 แห่ง นอกจากนี้แล้ว ศพด.จำนวน 4 แห่ง คือ ศพด. 2 แห่งในจังหวัดตรัง และศพด.ในจังหวัดสุพรรณบุรีและจังหวัดแพร่ จังหวัดละ 1 แห่ง

จะมีอาคาร 2 หลัง กล่าวคือ อาคารหลังแรกเป็นห้องเรียน ส่วนอาคารหลังที่สองเป็นโรงอาหาร ห้องครัว และห้องน้ำ

2) **อาคารสองชั้น** พบที่ศพด.จำนวน 4 แห่ง คือ ศพด. 2 แห่งในจังหวัดชลบุรี ซึ่งมีลักษณะเป็นอาคารปูนสองชั้น สภาพใหม่ มีห้องจำนวนประมาณ 5-6 ห้อง โดยแบ่งเป็นห้องเรียนและห้องพักครู ส่วนที่ศพด.ในจังหวัดแพร่และจังหวัดสุพรรณบุรี จังหวัดละ 1 แห่งจะเป็นอาคารไม้สองชั้น โดยชั้นล่างใช้เป็นห้องเรียน ห้องทำกิจกรรมการเรียนการสอน และห้องนอน ส่วนชั้นบนใช้เป็นห้องเก็บของและห้องพักครู

3) **ใช้อาคารร่วมกับผู้อื่น** ศพด.จำนวน 2 แห่งอาศัยสถานที่ของหน่วยงานอื่นเพื่อทำเป็นห้องเรียน ห้องทำกิจกรรมการเรียนการสอน และห้องนอนของเด็ก คือ ศพด. 1 แห่งในจังหวัดตรังใช้ชั้นล่างของกุฏิพระ ส่วนอีก 1 แห่งในจังหวัดสุพรรณบุรีใช้ห้องเรียนชั้นล่างของโรงเรียนระดับประถมศึกษา

1.4.2 การจัดห้องเรียนและห้องเล่นสำหรับเด็ก

การจัดห้องเรียนและห้องเล่นสำหรับเด็กของศพด.ทั้งหมด มีแนวคิดที่สำคัญ คือ การใช้พื้นที่แทบทุกส่วนภายในห้องให้เกิดประโยชน์สูงสุด ตั้งแต่กิจกรรมการเรียนการสอน การวาดภาพระบายสี การเดินออกกำลังกาย การเล่นตามมุมต่างๆ และการนอนหลับพักผ่อน ซึ่งอาจจะเรียกว่า “แบบรวม” โดยเริ่มตั้งแต่หน้าห้องเรียนของศูนย์ทุกแห่งจะติดรูป ชื่อครูและเด็กที่เป็นสมาชิกของแต่ละห้อง บางแห่งอาจจะติดตารางกิจกรรมการเรียนการสอนแต่ละวันไว้ด้วย เมื่อเข้ามาภายในห้องเรียน ด้านหน้าจะติดไวท์บอร์ดหรือกระดานดำ ด้านข้างหรือด้านหลังห้องจะมีชั้นหรือตู้เก็บกระเป๋านักเรียน สื่ออุปกรณ์เสริมการเรียนรู้ ของเล่นประเภทต่างๆ และที่นอนและอุปกรณ์การนอนตั้งชิดอยู่ภายในห้อง โดยทุกแห่งจะมีเทคนิคการจัดแบ่งพื้นที่ในห้องเรียนค่อนข้างใกล้เคียงกัน เช่น มีโต๊ะครู กล้องหรือแฟ้มใส่ผลงานของนักเรียนแต่ละคน รูปภาพ ภาพวาด โปสเตอร์ต่างๆ ที่มีประโยชน์สำหรับการจัดการเรียนการสอน และมีมุมต่างๆ สำหรับเด็กเล่น ไม่ว่าจะเป็นมุมหนังสือ มุมศิลปะ มุมตุ๊กตา และมุมบล็อก เป็นต้น แต่อาจแตกต่างกันที่ความคิดสร้างสรรค์และความสามารถในการประดิษฐ์ของผู้ดูแลเด็ก ผู้ดูแลเด็กส่วนใหญ่มีความสามารถในการประดิษฐ์สื่อการเรียนการสอน สิ่งของและเครื่องใช้ต่างๆ สำหรับเด็กเป็นอย่างดี เช่น โมบาย โปสเตอร์ ภาพวาด และกล่องใส่ยาสีฟัน เป็นต้น

การจัดโต๊ะเด็กให้กับเด็กนั่งทำกิจกรรมการเรียนการสอน จะไม่เป็นที่นิยมและไม่สะดวกสำหรับเด็ก ผู้ดูแลเด็กเห็นว่า เด็กชอบนอนวาดรูป ระบายสี หรือปั้นดินน้ำมันกับพื้นห้องเรียนที่ให้ความสะดวกมากกว่า แต่ก็มีศพด.จำนวน 4 แห่ง คือ ศพด. 3 แห่งในจังหวัดชลบุรีที่ให้เด็กนั่งทำกิจกรรมดังกล่าวบนโต๊ะนักเรียน หรือศพด.แห่งหนึ่งในจังหวัดแพร่ จะให้เด็กนั่งทำกิจกรรมดังกล่าวบนโต๊ะไม้ของเด็กขนาดใหญ่รูป 7 เหลี่ยม ที่ประกอบด้วยโต๊ะรูปสี่เหลี่ยมคางหมู จำนวน 8 ตัว ที่สามารถนำมาจัดวางต่อกันเป็นโต๊ะขนาดใหญ่ขึ้นได้

ที่น่าสนใจ คือ ศพด.แห่งหนึ่งในจังหวัดแพร่จะจัดห้องเรียน ห้องเล่น และห้องแต่งตัวหรือห้องนอนของเด็กแยกจากกันเป็นสัดส่วนอย่างชัดเจน ซึ่งอาจเรียกว่า “แบบแยกส่วน” กล่าวคือ มี

ห้องเรียนใช้สำหรับกิจกรรมการเรียนการสอน 2 ห้อง โดยแต่ละห้องแบ่งเด็กในสัดส่วนเท่าๆ กัน มีห้องเล่น 1 ห้อง เรียกว่า “ห้องสร้างสรรค์ปัญญา” ใช้สำหรับให้เด็กทั้ง 2 ห้องเล่นร่วมกันตามมุมต่างๆ ได้แก่ มุมดนตรี มุมตุ๊กตา และมุมบล็อก เป็นต้น “ห้องพัฒนาการ” ใช้สำหรับดูซีดีและดูหนังสือประเภทต่างๆ ส่วนห้องแต่งตัวหรือห้องนอนจะแบ่งออกเป็น 2 ห้องเช่นกัน โดยใช้สำหรับให้เด็กเปลี่ยนเสื้อผ้า แต่งตัว ทาแป้ง หวีผม และนอนหลับพักผ่อนเท่านั้น นอกจากนี้แล้วศพด.แห่งหนึ่งในจังหวัดชลบุรีจะมีห้องสมุด 1 ห้อง ภายในประกอบด้วยโต๊ะครู คอมพิวเตอร์สำหรับครู รวมทั้งมุมหนังสือและของเล่นประเภทต่างๆ นอกเหนือจากที่มีในห้องเรียน โดยผู้ดูแลเด็กจะต้องเซ็นชื่อเบิกก่อนที่จะนำไปใช้ในกิจกรรมการเรียนการสอน

1.4.3 การระบายอากาศ แสงสว่าง และเสียง

ศพด.แทบทุกแห่ง ส่วนใหญ่มีการระบายอากาศค่อนข้างดี และระบบแสงสว่างที่เพียงพอ ซึ่งส่งผลทำให้ห้องเรียนมีลักษณะโปร่ง และโล่งสบาย บางแห่งจะมีพัดลมตั้งพื้นหรือพัดลมติดเพดานเปิดเพื่อให้ระบบถ่ายเทอากาศดีขึ้นด้วย โดยศพด.จำนวน 2 แห่งในจังหวัดสุพรรณบุรีจะเปิดเครื่องปรับอากาศให้เด็กทุกห้อง แต่ในทางตรงกันข้ามศพด.จำนวน 4 แห่ง คือ ศพด. 2 แห่งในจังหวัดชลบุรี ศพด.ในจังหวัดตรังและจังหวัดแพร่ จังหวัดละ 1 แห่ง การถ่ายเทอากาศภายในห้องเรียนหรืออาคารเรียนไม่ค่อยดี ค่อนข้างอับ และมืด แม้จะเปิดไฟเพื่อให้แสงสว่างแล้วก็ตาม แต่ก็ยังไม่ค่อยสว่างเท่าใดนัก เนื่องจากโครงสร้างของตัวอาคารเรียนค่อนข้างเก่า เพดานห้องเรียนเตี้ย และมีหน้าต่างจำนวนน้อยเกินไป ส่วนศพด. 2 แห่งในจังหวัดชลบุรี และศพด. 1 แห่งในจังหวัดแพร่จะปิดประตูและหน้าต่างให้สนิท และฉีบน้ำบนพื้นบริเวณรอบนอกของอาคารให้เปียก เพื่อป้องกันฝุ่นละอองที่มีค่อนข้างมากจากแรงลมที่จะพัดเข้ามาภายในห้องเรียน จึงทำให้ห้องเรียนค่อนข้างอับ และการถ่ายเทอากาศไม่ค่อยดีไปด้วย

ในส่วนของเสียง ห้องเรียนของศพด.จำนวน 20 แห่ง จะแบ่งแต่ละห้องแยกออกจากกันอย่างชัดเจน ทำให้ห้องเรียนเงียบสงบดี แต่ศพด.อีกจำนวน 10 แห่งที่ได้รับเสียงดังรบกวนทั้งจากภายในอาคารเรียนและบริเวณละแวกใกล้เคียงกับศูนย์ กล่าวคือ ช่วงเวลาที่ผู้ดูแลเด็กจัดกิจกรรมการเรียนการสอนจะมีเสียงดังรบกวนซึ่งกันและกันทุกห้อง เนื่องจากไม่ได้กั้นห้องเรียนแยกให้เป็นสัดส่วนอย่างชัดเจน หรือหากกั้นกันนิยมใช้ตู้หรือกล่องใส่อุปกรณ์ของเด็ก หรือกำแพงเตี้ยๆ และไม่ซีลกัน ตีกันแบ่งไว้เท่านั้น คือ ศพด. 3 แห่งในจังหวัดแพร่ ศพด. 2 แห่งในจังหวัดตรัง ศพด.ในจังหวัดบุรีรัมย์และจังหวัดชลบุรี จังหวัดละ 1 แห่ง ได้รับเสียงรบกวนจากรถยนต์ที่วิ่งสัญจรผ่านไปมาเนื่องจากด้านหลังอาคารอยู่ติดกับถนนสายหลัก รวมไปถึงศพด.จำนวน 3 แห่ง คือ ศพด. 2 แห่งในจังหวัดสุพรรณบุรี และศพด. 1 แห่งในจังหวัดชลบุรี สถานที่ตั้งอยู่ในพื้นที่บริเวณของโรงเรียนระดับประถมศึกษาได้รับเสียงดังรบกวนจากเด็กนักเรียนที่เรียนอยู่ใกล้ๆ เช่นกัน

1.4.4 ห้องพยาบาล

ศพด.จำนวนเพียง 6 แห่งเท่านั้น ที่มีห้องพยาบาลโดยเฉพาะที่แยกเป็นสัดส่วนอย่างชัดเจน

และมีตู้ยาสามัญประจำบ้านไว้บริการ ซึ่งประกอบด้วย ยาลดไข้ ยาแก้ปวดท้อง ยาหม่อง ยาแดง ยา
ล้างแผล และผ้าพันแผล เป็นต้น ศพด.แห่งหนึ่งในจังหวัดแพร่มีตู้ยาสามัญประจำบ้านและเตียง
พยาบาล 2 เตียง ส่วนศพด.ในจังหวัดสุพรรณบุรีและจังหวัดบุรีรัมย์ จังหวัดละ 2 แห่ง และศพด. 1 แห่ง
ในจังหวัดแพร่ มีตู้ยาสามัญประจำบ้านและเตียงพยาบาล 1 เตียง

ในทางตรงกันข้าม ศพด.จำนวน 22 แห่ง จะไม่มีห้องพยาบาลโดยเฉพาะที่แยกเป็นสัดส่วน แต่
จะมีตู้ยาสามัญประจำบ้านและมุมพยาบาลไว้ให้บริการ คือ ศพด.ทุกแห่งของจังหวัดตรัง ศพด. 5 แห่ง
ในจังหวัดชลบุรี ศพด.ในจังหวัดบุรีรัมย์และจังหวัดแพร่ จังหวัดละ 4 แห่ง ศพด. 3 แห่งในจังหวัด
สุพรรณบุรี ในจำนวนนี้ ศพด.แห่งหนึ่งในจังหวัดบุรีรัมย์ หากเด็กไม่สบายผู้ดูแลเด็กจะพามาอนพักที่
ห้องพักรู ส่วนศพด.แห่งหนึ่งในจังหวัดชลบุรีไม่มีห้องพยาบาล แต่มีตู้ยาสามัญประจำบ้านที่ไม่ได้ใช้
งานและมีฝุ่นจับหนา นอกจากนี้แล้ว ศพด.จำนวน 2 แห่ง คือ ศพด.ในจังหวัดชลบุรี และจังหวัด
สุพรรณบุรี จะใช้ห้องพยาบาลร่วมกับเด็กในโรงเรียนระดับประถมศึกษา

จากการสอบถามผู้ดูแลเด็กเพิ่มเติม ได้อธิบายว่า หากเด็กเกิดอาการเจ็บป่วยเล็กน้อย เช่น
เป็นไข้หรือปวดศีรษะส่วนใหญ่มักจะให้รับประทานยาบรรเทาอาการเจ็บป่วย นอนหลับพักผ่อน และรีบ
แจ้งผู้ปกครองให้มารับกลับบ้าน แต่ถ้าหากเด็กป่วยหนักถึงขั้นอาเจียน หรือเกิดอุบัติเหตุร้ายแรงต่างๆ
ก็จะรีบนำส่งสถานอนามัยหรือโรงพยาบาลทันที พร้อมแจ้งให้ผู้ปกครองทราบ เช่น ศพด.แห่งหนึ่งใน
จังหวัดชลบุรี เด็กเคยประสบอุบัติเหตุหกล้มศีรษะแตก ผู้ดูแลเด็กได้รับนำเด็กไปส่งรักษาที่โรงพยาบาล
ที่อยู่ใกล้เคียงทันที

1.4.5 ห้องน้ำห้องส้วม

ศพด.จำนวน 25 แห่ง มีห้องน้ำห้องส้วมค่อนข้างสะอาดและไม่มียุงเห็บหมัด เนื่องจากตั้งอยู่
ภายในอาคารเรียนหรือบริเวณศูนย์ และใช้เฉพาะเด็กที่อยู่ภายในศูนย์ รวมทั้งยังได้รับการดูแลและทำ
ความสะอาดอย่างดีจากผู้ดูแลเด็กหรือแม่บ้านที่จ้างมาโดยเฉพาะ ห้องน้ำห้องส้วมแต่ละศูนย์มีความ
แตกต่างกันที่รูปแบบ ขนาด และจำนวน ซึ่งขึ้นอยู่กับองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นที่รับผิดชอบ และ
หน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องว่าจะให้การสนับสนุนในทิศทางใด

ศพด.จำนวน 5 แห่ง มีห้องน้ำห้องส้วมค่อนข้างสกปรกและมีกลิ่นเหม็น คือ ศพด. 2 แห่งใน
จังหวัดบุรีรัมย์ ศพด.ในจังหวัดสุพรรณบุรีและจังหวัดแพร่ จังหวัดละ 1 แห่ง เนื่องจากไม่มีห้องน้ำห้อง
ส้วมของศูนย์ จึงต้องไปใช้ห้องน้ำร่วมกับโรงเรียนหรือวัดที่อยู่ใกล้เคียง และบางแห่งอยู่ห่างจากศูนย์
ประมาณ 100 เมตร ศพด.แห่งหนึ่งในจังหวัดตรัง แม้ว่าจะมีห้องน้ำห้องส้วมส่วนตัว แต่ก็ยังมีกลิ่นเหม็น
มาก เพราะเด็กปัสสาวะเลอะราดไม่ลงถัง ขาดการดูแลและทำความสะอาด

การทำความสะอาดห้องน้ำห้องส้วมของศพด.นั้น ส่วนใหญ่จะเป็นหน้าที่และความรับผิดชอบ
ของผู้ดูแลเด็กแต่ละแห่ง แต่พบว่า มีเพียงศพด. 1 แห่งในจังหวัดตรังเท่านั้น ที่จะให้แม่บ้านมาทำความ
สะอาดให้ นอกจากนี้แล้ว ศพด. 1 แห่งในจังหวัดตรัง พบว่า ไม่มีการต่อน้ำเข้ามาที่ศูนย์ ผู้ดูแลเด็กจึง
ต้องไปขอน้ำจากชาวบ้านที่อยู่ฝั่งตรงข้ามศูนย์ เพื่อมาใช้แปรงฟันและใช้ในห้องน้ำห้องส้วมของเด็ก

จากการสังเกตพบว่า ห้องน้ำห้องส้วมที่เด็กใช้สามารถแบ่งเป็น 3 ประเภท ได้แก่

1) **ห้องน้ำห้องส้วมแบบเด็กแยกชายหญิง** หมายถึง ห้องน้ำห้องส้วมที่ถูกสร้างขึ้นมาจากลักษณะของวัสดุอุปกรณ์เครื่องใช้ต่างๆ ขนาดที่เหมาะสมสำหรับเด็ก และแยกเป็นเพศชายและเพศหญิงออกจากกันอย่างชัดเจน บางแห่งมีฝักบัวอาบน้ำ กระบอก อ่างล้างหน้า และก๊อกน้ำอีกด้วย พบที่ ศพด.จำนวน 5 แห่ง คือ ศพด. 3 แห่งของจังหวัดสุพรรณบุรี และศพด.ในจังหวัดแพร่และจังหวัดบุรีรัมย์ จังหวัดละ 1 แห่ง

2) **ห้องน้ำห้องส้วมแบบเด็กรวม** หมายถึง ห้องน้ำห้องส้วมที่ถูกสร้างขึ้นมาจากลักษณะของวัสดุอุปกรณ์เครื่องใช้ต่างๆ และขนาดที่เหมาะสมสำหรับเด็ก ซึ่งใช้รวมกันทั้งเพศชายและเพศหญิง พบได้ที่ศพด.จำนวน 5 แห่ง คือ ศพด. 2 แห่งในจังหวัดแพร่ ศพด.ในจังหวัดสุพรรณบุรีและจังหวัดชลบุรี จังหวัดละ 1 แห่ง ส่วนศพด.แห่งหนึ่งในจังหวัดแพร่มี 2 โถส้วม ห้องมีลักษณะเปิดโล่ง และไม่มีประตูล้อมทั้งปูพื้นด้วยแผ่นยาง

3) **ห้องน้ำห้องส้วมแบบผู้ใหญ่** หมายถึง ห้องน้ำห้องส้วมที่ถูกสร้างขึ้นมาจากลักษณะของวัสดุอุปกรณ์เครื่องใช้ต่างๆ สำหรับผู้ใหญ่ ทำให้บางครั้งมีขนาดไม่เหมาะสมสำหรับเด็ก และส่วนใหญ่อีกจะเป็นห้องน้ำห้องส้วมแบบรวมด้วย พบที่ศพด.จำนวนมากถึง 20 แห่ง หรือประมาณ 2 ใน 3 ของทั้งหมด คือ ศพด.ทั้งหมดในจังหวัดตรัง ศพด.ในจังหวัดชลบุรีและจังหวัดบุรีรัมย์ จังหวัดละ 5 แห่ง ศพด.ในจังหวัดแพร่และจังหวัดสุพรรณบุรี จังหวัดละ 2 แห่ง

ตาราง 10 สรุปจำนวนศพด.แยกรายจังหวัดและข้อมูลอาคารและสถานที่ของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

อาคารสถานที่	แพร่	สุพรรณบุรี	บุรีรัมย์	ชลบุรี	ตรัง	รวม
1. ลักษณะตัวอาคาร						
อาคารสองชั้น	1	1	0	2	0	4
อาคารชั้นเดียว	5	4	6	4	5	24
ใช้อาคารร่วมกับผู้อื่น	0	1	0	0	1	2
2. การจัดห้องเรียนห้องเล่น						
แบบรวม	5	6	6	6	6	29
แบบแยกส่วน	1	0	0	0	0	1

ตาราง 10 สรุปจำนวนศพด.แยกรายจังหวัดและข้อมูลอาคารและสถานที่ของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก (ต่อ)

อาคารสถานที่	แพร่	สุพรรณบุรี	บุรีรัมย์	ชลบุรี	ตรัง	รวม
3. การระบายอากาศ แสงสว่าง เสียง						
3.1 การระบายอากาศ แสงสว่าง						
ระบายอากาศดี	4	6	6	2	5	23
ระบายอากาศไม่ดี ค่อนข้างทึบ	2	0	0	4	1	7
3.2 เสียง						
ไม่ค่อยมีเสียงดังรบกวน	3	4	5	4	4	20
มีเสียงดังรบกวน	3	2	1	2	2	10
4. ห้องพยาบาล						
มีห้องพยาบาลโดยเฉพาะ	2	2	2	0	0	6
มุมพยาบาล/ตู้ยาสามัญประจำบ้าน	4	3	4	5	6	22
ใช้ห้องพยาบาลร่วมกับโรงเรียน	0	1	0	1	0	2
ระดับประถมศึกษา						
5. ห้องน้ำห้องส้วม						
5.1 ประเภท						
แบบเด็กแยกชายหญิง	1	3	1	0	0	5
แบบเด็กรวม	3	1	0	1	0	5
แบบผู้ใหญ่	2	2	5	5	6	20
5.2 ความสะอาดและกลิ่น						
สะอาด ไม่มีกลิ่น	5	5	4	6	5	25
ไม่ค่อยสะอาด	1	1	2	0	1	5

1.5 สภาพและสิ่งแวดล้อม

1.5.1 สภาพแวดล้อมใกล้เคียงในรัศมี 100 เมตร ศพด.ทุกแห่ง ส่วนใหญ่ด้านหน้าจะมีพื้นที่อาณาเขตติดถนนสายหลักภายในชุมชน หรือถนนสายหลักที่ใช้สัญจรไปมาระหว่างตำบลและอำเภอ และจะอยู่ใกล้สถานที่ราชการหรือสถานที่สำคัญภายในชุมชน เช่น วัด โรงเรียน สถานีนานามัย สถานีตำรวจ และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นต้น รอบบริเวณศูนย์มีต้นไม้ขนาดเล็ก กลาง และใหญ่ทั่วบริเวณ รวมทั้งมีการประดับด้วยกระถางดอกไม้

1.5.2 การบริหารและลักษณะของศูนย์ ศพด.จำนวน 30 แห่งอยู่ภายใต้การบริหารขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีระดับแตกต่างกัน กล่าวคือ ศพด.ที่อยู่ภายใต้การบริหารของเทศบาลแต่ละระดับ มีจำนวน 14 แห่ง โดยศพด. 1 แห่งในจังหวัดตรัง อยู่ภายใต้การบริหารของเทศบาลนคร ศพด. 4 แห่งอยู่ภายใต้การบริหารของเทศบาลเมือง และศพด. 9 แห่งอยู่ภายใต้การบริหารของเทศบาลตำบล

ศพด.ที่อยู่ภายใต้การบริหารขององค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) แต่ละระดับ มีจำนวน 16 แห่ง โดยศพด. 13 แห่งอยู่ภายใต้การบริหารของ อบต. ขนาดเล็ก ศพด. 2 แห่งอยู่ภายใต้การบริหารของ อบต. ขนาดกลาง ส่วนศพด.ที่อยู่ภายใต้การบริหารของ อบต. ขนาดใหญ่ พบที่ศพด. 1 แห่งในจังหวัด ชลบุรี (ตาราง 11)

ตาราง 11 จำนวนศพด.แยกจังหวังและการบริหารศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

การบริหารศูนย์ (อยู่ภายใต้)	แพร่	สุพรรณบุรี	บุรีรัมย์	ชลบุรี	ตรัง	รวม
1. เทศบาล						14
• เทศบาลนคร	0	0	0	0	1	1
• เทศบาลเมือง	1	1	1	1	0	4
• เทศบาลตำบล	1	3	1	2	2	9
2. องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.)						16
• ขนาดเล็ก	4	1	3	2	3	13
• ขนาดกลาง	0	1	1	0	0	2
• ขนาดใหญ่	0	0	0	1	0	1
รวม	6	6	6	6	6	30

ศพด.ที่มีสถานที่ตั้งเป็นเอกเทศ และใช้พื้นที่ส่วนหนึ่งของบริเวณวัดเป็นสถานที่ตั้งมีจำนวนใกล้เคียงกัน คือ 13 และ 12 แห่งตามลำดับ ส่วนศพด.ที่ใช้พื้นที่บริเวณโรงเรียนเป็นสถานที่ตั้งมีจำนวน 5 แห่ง นอกจากนี้แล้วศพด.จำนวน 3 แห่งมีสถานที่ตั้งติดกับองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น คือ ศพด.ในจังหวัดสุพรรณบุรี จังหวัดตรัง และจังหวัดชลบุรี

ข้อมูลที่น่าสนใจ คือ ศพด.จำนวนถึง 5 แห่งของจังหวัดบุรีรัมย์ ใช้พื้นที่ส่วนหนึ่งของวัดเป็นสถานที่ตั้งศูนย์ จังหวัดสุพรรณบุรี ไม่มีศพด.ใดเลยที่ใช้บริเวณวัดเป็นสถานที่ตั้ง และจังหวัดแพร่ จังหวัดตรัง และจังหวัดบุรีรัมย์ ก็ไม่มีศพด.ใดที่ใช้พื้นที่บริเวณของโรงเรียนเป็นสถานที่ตั้งเช่นกัน (ตาราง 12)

ตาราง 12 จำนวนศพด.แยกจังหวังและลักษณะและสถานที่ตั้งของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

ลักษณะของศูนย์ (อยู่กับ)	แพร่	สุพรรณบุรี	บุรีรัมย์	ชลบุรี	ตรัง	รวม
1. เอกเทศ	4	4	1	1	3	13
2. วัด	2	0	5	2	3	12
3. โรงเรียน	0	2	0	3	0	5
รวม	6	6	6	6	6	30

1.5.3 แหล่งน้ำที่อยู่บริเวณศูนย์ พบว่า ศพด.จำนวน 6 แห่ง มีบ่อน้ำ สระน้ำ หรือลำคลองขนาดเล็กอยู่ติดกับบริเวณศูนย์ คือ ศพด. 1 แห่งในจังหวัดบุรีรัมย์ ไม่มีรั้วรอบขอบชิด เด็กสามารถเดินจากศูนย์ข้ามถนนไปยังบ่อน้ำประมาณ 10 เมตร ศพด. 1 แห่งในจังหวัดสุพรรณบุรีมีรั้วเป็นกำแพงและเหล็กดัดกันไว้อย่างมิดชิด ศพด. 1 แห่งในจังหวัดแพร่มีรั้วลวดหนามสภาพแข็งแรงกันไว้ ส่วนศพด. 3 แห่งที่อยู่ในจังหวัดสุพรรณบุรี จังหวัดแพร่ และจังหวัดตรัง จะมีรั้วลวดหนามกันไว้ แต่มีสภาพขาดเป็นช่องขนาดกว้างพอสมควร จึงไม่ค่อยปลอดภัยเท่าที่ควร แต่ผู้ดูแลเด็กก็มีมาตรการป้องกันโดยไม่ให้เด็กออกไปเล่นกลางแจ้งโดยเด็ดขาด

1.5.4 สัตว์ ศพด.จำนวนถึง 17 แห่ง มีสัตว์เข้ามาพ่นพ่วนอยู่บริเวณศูนย์ คือ สุนัข ไก่ แมว และเป็ด พบได้ที่ ศพด.ในจังหวัดตรังและจังหวัดบุรีรัมย์ จังหวัดละ 4 แห่ง ศพด. 2 แห่งในจังหวัดชลบุรี ศพด.ในจังหวัดสุพรรณบุรีและจังหวัดแพร่ จังหวัดละ 1 แห่ง โดยสุนัขพบมากที่สุดที่ศพด.แห่งหนึ่งในจังหวัดบุรีรัมย์ที่มีจำนวนมากถึง 7-8 ตัว และศพด.แห่งหนึ่งในจังหวัดตรังมีจำนวน 5 ตัว ส่วนไก่พบมากที่สุดที่ศพด.แห่งหนึ่งในจังหวัดตรัง ที่มีจำนวนมากถึง 6 ตัว นอกจากนี้ ยังพบว่าศพด. 1 แห่งในจังหวัดตรัง มีแมว 5-6 ตัวและมีบ่อเลี้ยงปลา 1 บ่อ สูงประมาณ 60 เซนติเมตร รวมทั้งศพด.แห่งหนึ่งในจังหวัดบุรีรัมย์ มีกรงกระต่ายและน่านเลี้ยงไว้บริเวณศูนย์

1.5.5 ต้นไม้ ศพด.แทบทุกแห่งจะปลูกต้นไม้ขนาดเล็ก กลาง และใหญ่ไว้ทั่วบริเวณศูนย์ เพื่อใช้สำหรับบังแสงแดด ให้ร่มเงา และสร้างบรรยากาศอันร่มรื่นให้กับศูนย์ พันธุ์ไม้ต่างๆ ที่ปลูกไว้ เช่น ปาล์ม ลีลาวดี มะม่วง หูกวาง และมะขาม เป็นต้น ที่น่าสนใจ คือ ศพด.แห่งหนึ่งในจังหวัดตรังมีปายางพาราขึ้นรอบศูนย์ และด้านหลังศพด.แห่งหนึ่งในจังหวัดชลบุรีเป็นปามีลักษณะค่อนข้างทึบ ยกเว้น ศพด.ในจังหวัดสุพรรณบุรีและจังหวัดชลบุรี จังหวัดละ 1 แห่งไม่ค่อยมีต้นไม้ขนาดใหญ่ที่ให้ความร่มรื้นกับพื้นที่บริเวณศูนย์ ส่วนดอกไม้ก็มีการปลูกลงดินหรือใส่กระถางประดับเช่นกัน เช่น ต้นชวนชม หนุมาน และโกศล พบที่ ศพด.แห่งหนึ่งในจังหวัดชลบุรี ต้นเฟื่องฟ้า พบที่ศพด.แห่งหนึ่งในจังหวัดสุพรรณบุรี และต้นกุหลาบหนู พบที่ศพด.แห่งหนึ่งในจังหวัดแพร่ เป็นต้น

1.5.6 ขยะ ศพด.จำนวน 7 แห่งมีถัง กระจบอง หรือเข่งพลาสติกสำหรับไว้ทิ้งขยะ ซึ่งพบที่ ศพด. 2 แห่งในจังหวัดชลบุรี ศพด.ในจังหวัดสุพรรณบุรี จังหวัดแพร่ จังหวัดบุรีรัมย์ และจังหวัดตรัง จังหวัดละ 1 แห่ง โดยศพด.แห่งหนึ่งในจังหวัดบุรีรัมย์ ถึงขยะใช้วัสดุที่ทำมาจากยางรถยนต์ มีฝาปิดมิดชิด ส่วนศพด.จำนวน 23 แห่งไม่ค่อยพบว่ามีถังขยะตั้งอยู่ในบริเวณศูนย์เท่าใดนัก

ตาราง 13 สรุปจำนวนศพด.แยกรายจังหวัดและข้อมูลเกี่ยวกับสภาพและสิ่งแวดล้อมของศูนย์

สภาพและสิ่งแวดล้อมของศูนย์	แพร่	สุพรรณบุรี	บุรีรัมย์	ชลบุรี	ตรัง	รวม
1. แหล่งน้ำ						
มีแหล่งน้ำ แต่มีระบบป้องกัน	1	1	0	0	0	2
มีแหล่งน้ำ แต่ไม่มีระบบป้องกัน	1	1	1	0	1	4
ไม่มีแหล่งน้ำอยู่ใกล้ศูนย์	4	4	5	6	5	24
2. สัตว์เพื่อนบ้านในศูนย์						
มี	4	1	6	2	4	17
ไม่มี	2	5	0	4	2	13
3. ต้นไม้						
มีต้นไม้ทั่วไป	5	6	6	5	6	28
ไม่มี	1	0	0	1	0	2
4. ขยะ						
มีถังเก็บขยะ	1	1	2	2	1	7
ไม่มี	5	5	4	4	5	23

1.6 ความปลอดภัย

1.6.1 มาตรการรับส่งเด็ก

การรับส่งเด็ก เริ่มตั้งแต่เวลาประมาณ 7.00-8.30 น. ส่วนใหญ่จะมีผู้ปกครองมารับส่งเอง ผู้ดูแลเด็กจะทำหน้าที่รับเด็กที่อยู่ในความรับผิดชอบของตนเองก่อน แต่ก็ช่วยรับเด็กให้กับผู้ดูแลเด็กท่านอื่นๆ ด้วย ซึ่งทุกคนถือว่าเป็นหน้าที่ที่ต้องรับผิดชอบร่วมกันทั้งหมด

การให้ผู้ปกครองเซ็นชื่อรับส่งเด็กทั้งในตอนเช้าและตอนเย็น เพื่อป้องกันไม่ให้ผู้อื่นแอบแฝงมาลักขโมยเด็ก พบในศพด.เพียง 4 แห่งเท่านั้น คือ ศพด. 3 แห่งในจังหวัดสุพรรณบุรี และศพด. 1 แห่งในจังหวัดแพร่

ศพด.จำนวน 26 แห่ง ได้แก่ ศพด.ทุกแห่งในจังหวัดตรัง จังหวัดชลบุรี จังหวัดบุรีรัมย์ ศพด. 5 แห่งในจังหวัดแพร่ และศพด. 3 แห่งในจังหวัดสุพรรณบุรี จะไม่มีมาตรการเซ็นชื่อรับส่งเด็ก แต่ผู้ดูแลเด็กจะอาศัยความคุ้นเคยและรู้จักหน้าตาผู้ปกครองที่มาส่งอยู่แล้ว รวมทั้งมีมาตรการป้องกันไม่ให้คนแปลกหน้ารับเด็กกลับบ้านโดยเด็ดขาด นอกจากจะได้รับความยินยอมจากผู้ปกครองที่เคยมารับส่งเป็นประจำ หรือมีการสำเนาบัตรประจำตัวประชาชนของผู้ที่มาส่งเด็กแทนเก็บไว้เสียก่อน

ส่วนการรับส่งเด็กโดยรถนักเรียนนั้น พบได้ที่ ศพด.จำนวน 4 แห่ง คือ ศพด.ถึง 3 แห่งในจังหวัดบุรีรัมย์ และศพด. 1 แห่งในจังหวัดชลบุรี โดยระหว่างการเดินทางมายังศูนย์ผู้ดูแลเด็กหรือเจ้าหน้าที่ประจำรถจะคอยดูแลความปลอดภัยให้เด็กทั้งหมด และในจำนวนนี้ศพด. 1 แห่งในจังหวัดบุรีรัมย์ เด็กต้องนั่งเบียดเสียดกันประมาณ 25 คน เนื่องจากรถนักเรียนมีขนาดเล็ก

1.6.2 มาตรการเกี่ยวกับปลั๊กไฟ

ศพด.ส่วนใหญ่มีปลั๊กไฟจำนวนค่อนข้างน้อย หรือถ้ามีก็จะติดตั้งให้สูงจากพื้นประมาณ 150 เซนติเมตรขึ้นไป โดยที่ศพด.แห่งหนึ่งในจังหวัดสุพรรณบุรี ซึ่งเป็นศพด.แห่งเดียวจากทั้งหมด จะมีฝา

ครอบปิดช่องเสียบปลั๊กไฟไว้ทุกห้อง ในทางตรงกันข้าม ยังมีศพด.จำนวน 3 แห่งขาดความระมัดระวัง เกี่ยวกับการจัดวางปลั๊กไฟ คือ ศพด. 2 แห่งในจังหวัดสุพรรณบุรี ที่มีปลั๊กไฟวางสามตาวางอยู่บนชั้นวางโทรทัศน์ ที่เป็นมุมหนังสือของเด็กในมุมของห้องโถง และสูงจากพื้นเพียง 50 เซนติเมตรเท่านั้น ส่วนศพด.อีก 1 แห่งในจังหวัดสุพรรณบุรีเช่นกันก็มีสายไฟของเครื่องคอมพิวเตอร์วางระโยงระยางบริเวณโต๊ะครู ซึ่งอาจก่อให้เกิดอันตรายสำหรับความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ของเด็กได้

1.6.3 มาตรการด้านอุบัติเหตุ

สภาพแวดล้อมที่อาจก่อให้เกิดอุบัติเหตุแก่เด็ก มีดังต่อไปนี้

- เครื่องเล่นเด็กที่ศพด. 1 แห่งในจังหวัดชลบุรี พื้นห้องนี้มีลักษณะค่อนข้างแข็ง
- ศพด.จำนวน 3 แห่ง คือ ศพด.ในจังหวัดบุรีรัมย์ จังหวัดชลบุรี และจังหวัดแพร่ เครื่องเล่นเด็กไม่ยึดติดกับพื้นอย่างมั่นคงแข็งแรง
- มีแหล่งน้ำหรือบ่อน้ำข้างศูนย์ โดยไม่มีรั้ว หรือกำแพงกั้นอย่างมั่นคงแข็งแรง คือ ศพด.จำนวน 4 แห่ง คือ ศพด.ในจังหวัดสุพรรณบุรี จังหวัดตรัง จังหวัดบุรีรัมย์ และจังหวัดแพร่
- ท่อระบายน้ำ 2 ท่อน้ำศูนย์ไม่มีฝาปิด พบที่ศพด.แห่งหนึ่งในจังหวัดชลบุรี
- มีสะพานที่เป็นแผ่นไม้พาดข้ามคูเล็กๆ อยู่หน้าศพด.แห่งหนึ่งในจังหวัดตรัง
- เด็กต้องเดินข้ามถนนที่คนส่วนใหญ่ใช้สัญจรผ่านไปมาในหมู่บ้าน เพื่อเข้าห้องน้ำ โดยพบที่ศพด.แห่งหนึ่งในจังหวัดแพร่
- การเล่นปีนป่ายที่สูง ได้แก่ ศพด.แห่งหนึ่งในจังหวัดบุรีรัมย์ เด็กชอบปีนขึ้นไปเล่นบนหอระฆังของวัด ศพด.อีกแห่งหนึ่งในจังหวัดบุรีรัมย์ เด็กชอบปีนขึ้นไปนั่งบนถังขยะที่ทำจากยางรถยนต์ ศพด.ในจังหวัดบุรีรัมย์และจังหวัดชลบุรี จังหวัดละ 1 แห่ง เด็กชอบปีนขึ้นไปยืนบนที่วางรองเท้าซึ่งทำมาจากไม้ 2 ชั้น ซึ่งสูงประมาณ 80 เซนติเมตร และศพด.แห่งหนึ่งในจังหวัดแพร่ เด็กชอบปีนขึ้นไปยืนบนช่องปูนขนาดใหญ่ที่ใช้สำหรับปลูกต้นไม้สูงประมาณ 100 เซนติเมตร แล้วกระโดดขึ้นลง
- เจาะช่องว่างของกำแพงให้คนเดินผ่านไปยังถนนได้ พบที่ศพด.แห่งหนึ่งในจังหวัดบุรีรัมย์
- อาคารเรียนของศูนย์ที่มีสองชั้น เด็กชอบวิ่งแข่งขึ้นลงบันได พบที่ศพด. 2 แห่งในจังหวัดชลบุรี
- พื้นต่างระดับ พบที่ ศพด.ในจังหวัดสุพรรณบุรีและจังหวัดชลบุรี จังหวัดละ 1 แห่ง ที่รอบอาคารเรียนยกพื้นสูงจากพื้นดินปกติประมาณ 80 เซนติเมตร ซึ่งเด็กชอบปีนและกระโดดขึ้นลง ส่วนที่ศพด.แห่งหนึ่งในจังหวัดแพร่ แม้พื้นห้องน้ำจะปูด้วยแผ่นยางกันลื่น แต่พื้นห้องน้ำระหว่างพื้นล่างกับโถส้วมต่างระดับกันมาก ประมาณ 1 ฟุต
- เส้าไฟฟ้าหน้า ศพด.แห่งหนึ่งในจังหวัดสุพรรณบุรีเอียงใกล้ล้ม ซึ่งควรได้รับการดูแลและซ่อมแซมจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

จากสภาพแวดล้อมที่อาจก่อให้เกิดอุบัติเหตุแก่เด็กที่ได้กล่าวมาข้างต้น ศพด.มีมาตรการเพื่อป้องกันอุบัติเหตุดังกล่าว เช่น ปัญหาแหล่งน้ำ บ่อน้ำ และท่อระบายน้ำบริเวณศูนย์ โดยปิดประตูรั้วของศูนย์อย่างมิดชิด และไม่让孩子เล่นกลางแจ้ง แต่จะให้ผู้ปกครองของเด็กแต่ละคนที่มามารับเด็กกลับบ้านควบคุมดูแลอย่างใกล้ชิดเอง เนื่องจากผู้ดูแลเด็กไม่สามารถดูแลเด็กทั้งหมดได้อย่างทั่วถึง นอกจากนี้แล้ว ครูผู้ดูแลเด็กจะทำหน้าที่ดูแลความปลอดภัยอย่างใกล้ชิดในระหว่างที่เด็กทำกิจกรรมตลอดทั้งวัน

ตาราง 14 สรุปข้อมูลเกี่ยวกับความปลอดภัย

● ศพด.เพียง 4 แห่ง	มีมาตรการให้ผู้ปกครองเซ็นชื่อรับส่งเด็ก
● ศพด.4 แห่ง	มีรถรับส่งเด็กมายังศูนย์
● ศพด.1 แห่ง	มีฝาท่อระบายน้ำปิดช่องเสียปลั๊กไฟทุกห้อง
● ศพด.3 แห่ง	จัดวางปลั๊กไฟสูงจากพื้นประมาณ 50 เซนติเมตรเท่านั้น
● ศพด.3 แห่ง	เครื่องเล่นไม่ยึดติดกับพื้นอย่างมั่นคงแข็งแรง
● ศพด.4 แห่ง	มีแหล่งน้ำ บ่อน้ำบริเวณศูนย์ และไม่มีรั้วรอบขอบชิดแข็งแรง
● ศพด.1 แห่ง	มีท่อระบายน้ำ 2 ท่อไม่มีฝาท่อ
● ศพด.1 แห่ง	เด็กต้องเดินข้ามถนนในหมู่บ้านไปเข้าห้องน้ำ
● ศพด.1 แห่ง	เจาะช่องว่างของกำแพงให้คนเดินผ่านไปยังถนนได้
● ศพด.2 แห่ง	เด็กชอบวิ่งขึ้นลงบันไดของอาคารเรียนสองชั้น
● ศพด.3 แห่ง	พื้นปูนต่างระดับกัน ประมาณ 80 เซนติเมตร
● ศพด.5 แห่ง	เด็กชอบปีนป่ายที่สูง เช่น หอระฆัง ถังขยะ ที่วางรองเท้า และช่องปูนสูง เป็นต้น

1.7 อาหารและโภชนาการ

1.7.1 อาหาร

อาหารเช้า เด็กส่วนใหญ่จะรับประทานอาหารเช้ามาจากบ้าน และแทบทุกแห่งเด็กจะนำนมชนิดต่างๆ มาดื่มที่ศูนย์ระหว่างรอเข้าแถวเคารพธงชาติ เช่น นมเปรี้ยว นมรสหวาน หรือนมใส่ขวดนม เป็นต้น นอกจากนี้แล้ว ศพด.แห่งหนึ่งในจังหวัดชลบุรี เด็กจะมารับประทานอาหารเช้าที่มีขายบริเวณหน้าศูนย์ เช่น ข้าวผัด ผัดไข่ และผัดผักต่างๆ โดยผู้ปกครองจะเป็นผู้จัดซื้อให้

อาหารกลางวัน การรับประทานจะจัดให้เด็กรับประทานเป็นกลุ่มๆ ส่วนรายการอาหารของศพด.แต่ละแห่งส่วนใหญ่จะมีความหลากหลาย แต่จะครอบคลุมอาหาร 4 ประเภท ได้แก่

- ข้าวและกับข้าว 1 อย่าง
- ข้าวผัด
- ข้าวต้ม
- ก๋วยเตี๋ยวผัด และราดหน้า

ศพด.แห่งหนึ่งในจังหวัดแพร่ให้เด็กได้รับประทานข้าวเหนียว-หมูทอด (ไก่ทอด) ศพด. 2 แห่งในจังหวัดบุรีรัมย์ เด็กจะต้องเตรียมข้าวสอยมาจากบ้านซึ่งศูนย์จะทำกับข้าวให้ ส่วนศพด.แห่งหนึ่งในจังหวัดชลบุรี เด็กจะต้องเตรียมข้าวและกับข้าวมาจากที่บ้านเอง แต่ศูนย์จะมีกับข้าวและขนมหวานเสริมให้

ศพด.แต่ละแห่งจะมีผลไม้หรือขนมหวานเสริมให้เด็กรับประทานด้วย กล่าวคือ ศพด.จำนวน 4 แห่งเป็นผลไม้ คือ ศพด. 2 แห่งในจังหวัดแพร่เป็นแอปเปิ้ลและส้ม ศพด.แห่งหนึ่งในจังหวัดสุพรรณบุรีเป็นมันแกว ศพด.แห่งหนึ่งในจังหวัดชลบุรีเป็นสับปะรด ส่วนศพด.จำนวน 5 แห่งเป็นขนมหวาน คือ ศพด.3 แห่งในจังหวัดชลบุรีเป็นขนมรังผึ้ง โดนัท และถั่วเขียวต้มน้ำตาล ศพด. 2 แห่งในจังหวัดสุพรรณบุรีเป็นขนมปังน้ำแข็งใส่ไส้ด้วยและลอดช่องไทย

เมื่อนำรายการอาหารตลอดสัปดาห์มาวิเคราะห์แล้ว พบว่า รายการอาหารของทุกศูนย์ภายใน 1 สัปดาห์จะไม่ซ้ำกัน และไม่ซ้ำกันใน 4 สัปดาห์หรือ 1 เดือนเช่นกัน ซึ่งเมื่อครบ 4 สัปดาห์แล้ว จะนำรายการอาหารเดิมมาสลับทำใหม่อีกครั้งได้ โดยเน้นอาหารที่มีสารอาหารครบทั้ง 5 หมู่

ตาราง 15 ตัวอย่างรายการอาหารตลอดสัปดาห์

วัน	เช้า	กลางวัน	บ่าย
วันจันทร์	นมสดทุกวัน หรือ ผลไม้บางวัน	ข้าวสอย/กับข้าวประเภทต่างๆ	นมสดทุกวัน
วันอังคาร		ข้าวผัดประเภทต่างๆ	และ
วันพุธ		ข้าวต้มประเภทต่างๆ	ขนมหวาน
วันพฤหัสบดี		ก๋วยเตี๋ยว (ชนิดน้ำ) ประเภทต่างๆ	หรือ
วันศุกร์		ก๋วยเตี๋ยว (ชนิดแห้ง) ประเภทต่างๆ	ผลไม้บางวัน
หมายเหตุ กลางวันมีขนมไทย หรือผลไม้			

1.7.2 อาหารว่าง

อาหารว่างมี 2 ช่วง คือ อาหารว่างตอนเช้าและตอนบ่าย อาหารว่างตอนเช้า ส่วนใหญ่จะเป็นนมโรงเรียนรสจืดทั้งแบบถุงและแบบกล่อง ทุกแห่งจะมีเด็กน่านมและเครื่องดื่มที่ผู้ปกครองเตรียมให้มาดื่มด้วย ได้แก่ นมเปรี้ยว และนมรสหวานยี่ห้อต่างๆ เป็นต้น แทบทุกแห่งเช่นกันจะมีเด็กเล็กจำนวนหนึ่งที่ต้องดูนมจากขวด เช่น ศพด.ในจังหวัดแพร่และจังหวัดชลบุรี จังหวัดละ 1 แห่ง เป็นต้น และในส่วนของศพด.แห่งหนึ่งในจังหวัดชลบุรี มีอาหารว่างตอนเช้าเป็นผลไม้ คือ ส้มเขียวหวาน ส่วนอาหารว่างตอนบ่าย ส่วนใหญ่เป็นนมโรงเรียนรสจืดทั้งแบบถุงและแบบกล่อง บางแห่งเป็นผลไม้ตามฤดูกาล

เช่น ศพด.แห่งหนึ่งในจังหวัดแพร่เป็นแอ๊ปเปิ้ล และศพด.แห่งหนึ่งในจังหวัดชลบุรีเป็นกล้วยน้ำว้าสุก แต่บางแห่งเป็นขนมนานาชนิด เช่น ศพด.แห่งหนึ่งในจังหวัดชลบุรีเป็นขนมเค้ก ศพด.แห่งหนึ่งในจังหวัดแพร่เป็นขนมปังไส้สังขยา ศพด.แห่งหนึ่งในจังหวัดตรังเป็นขนมปังกรอบไส้ครีม และศพด.แห่งหนึ่งในจังหวัดสุพรรณบุรีเป็นขนมปังกรอบสาหร่าย

ศพด. 2 แห่งในจังหวัดตรัง และ ศพด.แห่งหนึ่งในจังหวัดบุรีรัมย์ ไม่มีอาหารว่างตอนเช้าให้เด็ก ส่วนศพด.อีก 3 แห่งไม่นิยมให้เด็กรับประทานอาหารว่างตอนเช้า คือ ศพด. 2 แห่งในจังหวัดแพร่ และ ศพด. 1 แห่งในจังหวัดสุพรรณบุรี โดยผู้ดูแลเด็กให้เหตุผลว่าหากเด็กรับประทานอาหารว่างตอนเช้า จะทำให้อิ่มและไม่ค่อยรับประทานอาหารกลางวัน จึงให้เด็กรับประทานอาหารว่างตอนบ่ายเพียงอย่างเดียว และให้เด็กนำอาหารว่างตอนเช้า คือ ขนมโรงเรียนกลับไปรับประทานที่บ้าน

1.7.3 น้ำดื่มและเครื่องดื่ม

ทุกแห่งให้เด็กดื่มน้ำเปล่า โดยแหล่งที่มาของน้ำดื่มจำแนกออกเป็น 3 ประเภท คือ น้ำประปา ดื่มได้ น้ำดื่มแบบถัง และน้ำกรองจากเครื่องกรองน้ำ ส่วนลักษณะภาชนะที่ใช้บรรจุน้ำดื่มก็แตกต่างกันไปเช่นกัน ได้แก่

1) **ถังน้ำอลูมิเนียมหรือสแตนเลส** โดยใช้ น้ำดื่มแบบถังมาเทใส่ถังดังกล่าวแล้วกดน้ำใส่แก้ว น้ำรวมหรือแก้วน้ำส่วนตัวดื่ม ซึ่งพบที่ ศพด.จำนวน 18 แห่ง คือ ศพด. 5 แห่งในจังหวัดตรัง ศพด.ในจังหวัดสุพรรณบุรี จังหวัดชลบุรี จังหวัดบุรีรัมย์ และจังหวัดแพร่ จังหวัดละ 3 แห่ง ส่วนศพด.แห่งหนึ่งในจังหวัดชลบุรี ใช้ น้ำประปาดื่มได้ที่รองจากก๊อกน้ำใส่ถังอลูมิเนียมให้เด็กกดใส่แก้วน้ำดื่มรวมที่จัดวางไว้

2) **ตู้เครื่องทำน้ำเย็น** ที่มีทั้งแบบก๊อกเดียวและหลายก๊อกมีที่ศพด.จำนวน 6 แห่ง คือ ศพด. 2 แห่งในจังหวัดสุพรรณบุรี ศพด.ในจังหวัดบุรีรัมย์ จังหวัดแพร่ และจังหวัดตรัง จังหวัดละ 1 แห่ง ส่วน ศพด. 1 แห่งในจังหวัดชลบุรี มีเครื่องกรองน้ำรวมอยู่ด้วย

3) **ภาชนะบรรจุเป็นพลาสติก** มีที่ ศพด.จำนวน 5 แห่ง กล่าวคือ ศพด. 2 แห่งในจังหวัดแพร่ ใช้กระติกน้ำพลาสติกขนาดกลาง ศพด.แห่งหนึ่งในจังหวัดชลบุรี ผู้ดูแลเด็กใช้ น้ำดื่มแบบถังเทใส่เหยือกพลาสติกรินใส่แก้วให้เด็กดื่ม ส่วนศพด. 2 แห่งในจังหวัดบุรีรัมย์ใช้ถังน้ำพลาสติก โดยแห่งแรกเด็กจะใช้ แก้วน้ำรวมหรือแก้วน้ำส่วนตัวกดน้ำดื่มจากภาชนะใส่แก้วดื่ม แต่อีกแห่งหนึ่งเด็กจะใช้แก้วน้ำดักลงไปในภาชนะพลาสติกเลย

4) **โหลแก้ว** พบที่ศพด.แห่งหนึ่งในจังหวัดสุพรรณบุรี โดยใช้ น้ำดื่มแบบถังเทใส่โหลแก้วแล้วใช้กระบอกตักน้ำใส่แก้วให้เด็กดื่ม

นอกจากนี้แล้ว ศพด.จำนวน 3 แห่งยังมีเครื่องดื่มประเภทอื่นให้เด็กดื่มด้วยนอกจากน้ำเปล่า แต่จัดให้เป็นบางวันเท่านั้น คือ ศพด.แห่งหนึ่งในจังหวัดชลบุรีเป็นน้ำมะตูม ศพด. 2 แห่งในจังหวัดสุพรรณบุรีเป็นน้ำสับปะรดและน้ำหวาน

1.7.4 ขนมอบกรอบชนิดต่างๆ

เด็กบางคนจะนำขนมอบกรอบชนิดต่างๆ มารับประทานที่ศูนย์ ไม่ว่าจะเป็นมันฝรั่งทอด ข้าวเกรียบกุ้ง บะหมี่กึ่งสำเร็จรูป เวเฟอร์ ลูกอม อมยิ้ม และเยลลี่ เป็นต้น ซึ่งพบที่ศพด.จำนวนมากถึง 17 แห่ง ได้แก่ ศพด.ในจังหวัดตรังและจังหวัดบุรีรัมย์ จังหวัดละ 5 แห่ง ศพด. 4 แห่งในจังหวัดชลบุรี ศพด. 2 แห่งในจังหวัดแพร่ และศพด.เพียงแห่งเดียวในจังหวัดสุพรรณบุรี

แต่ศพด.จำนวน 13 แห่งจะไม่ให้นำขนมอบมาที่ศูนย์เด็ดขาด เนื่องจากมีกฎระเบียบที่ชัดเจน ได้แก่ ศพด. 5 แห่งในจังหวัดสุพรรณบุรี ศพด. 3 แห่งในจังหวัดแพร่ ศพด. 2 แห่งในจังหวัดชลบุรี และศพด. 1 แห่งในจังหวัดตรัง ศพด.แห่งหนึ่งในจังหวัดแพร่ มีกฎระเบียบที่กำหนดไว้เป็นข้อตกลงของเรามา “ไม่นำขนมมา ไม่นำของเล่นมา ไม่นำเงินมา” ที่น่าสนใจ คือ ศพด.แห่งหนึ่งในจังหวัดบุรีรัมย์ มีกล่องพลาสติกที่เรียกว่า “ธนาคารอาหาร” ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ชั้น คือ ชั้นแรกเป็นขนมตัวอย่าง (กล้วย ส้ม) ชั้นที่สองเป็นขนมชมเชย (มะขาม ลำไย) และชั้นที่สามเป็นขนมไม่มีประโยชน์ (ลูกอม อมยิ้ม เยลลี่) โดยหากเด็กนำขนมมาผู้ดูแลเด็กจะริบขนมนำมาใส่กล่องดังกล่าวไว้ และจะให้เด็กมารับคืนตอนกลับบ้าน

1.7.5 การจำหน่ายอาหารบริเวณศูนย์

ศพด.จำนวน 12 แห่ง ไม่มีการขายอาหารบริเวณหน้าศูนย์ ได้แก่ ศพด.ในจังหวัดสุพรรณบุรี จังหวัดบุรีรัมย์ และจังหวัดแพร่ จังหวัดละ 3 แห่ง ศพด. 2 แห่งในจังหวัดชลบุรี และศพด. 1 แห่งในจังหวัดตรัง

ส่วนศพด.จำนวน 18 แห่งมีการขายอาหารบริเวณหน้าศูนย์ โดยเวลาประมาณ 14.00 น. หรือก่อนเด็กกลับบ้านจะมีรถเข็น รถมอเตอร์ไซด์ รถมอเตอร์ไซด์สามล้อ และรถกระบะ ทอยมาตั้งร้านและจอดขายอาหารบริเวณด้านหน้าของศูนย์ ได้แก่ ศพด. 5 แห่งในจังหวัดตรัง ศพด. 4 แห่งในจังหวัดชลบุรี ศพด.ในจังหวัดสุพรรณบุรี จังหวัดแพร่และจังหวัดบุรีรัมย์ จังหวัดละ 3 แห่ง โดยในจำนวนนี้ศพด.ที่มีจำนวนร้านค้ามากที่สุด คือ ศพด.แห่งหนึ่งในจังหวัดตรัง

อาหารที่นิยมนำมาจำหน่ายบริเวณหน้าศูนย์ ส่วนใหญ่จะเป็นอาหารจำพวก

- ลูกชิ้นทอด ไส้กรอกทอด ไก่ย่าง หมูย่าง ส้มตำ
- ผลไม้ต่างๆ ทั้งสดและดอง
- ขนมหวาน ขนมโตเกียว ลูกอม อมยิ้ม และเยลลี่รสต่างๆ
- ไอศกรีมรสและยี่ห้อต่างๆ เช่น ไอศกรีมตักรสะกั
- น้ำดื่ม จำพวกน้ำแข็งใส น้ำหวาน และน้ำอัดลม
- ขนมอบกรอบต่างๆ เช่น มันฝรั่งทอด ข้าวเกรียบกุ้ง และเวเฟอร์

ตาราง 16 สรุปจำนวนศพด.แยกรายจังหวัดและข้อมูลอาหารของเด็ก

อาหาร	แพร่	สุพรรณบุรี	บุรีรัมย์	ชลบุรี	ตรัง	รวม
1. อาหารว่าง						
มีอาหารว่างตอนเช้า	4	5	5	6	4	24
ไม่มีอาหารว่างตอนเช้า	2	1	1	0	2	6
2. น้ำดื่มและเครื่องดื่ม						
ถังน้ำอลูมิเนียมหรือแอสแตนเลส	3	3	3	4	5	18
ตู้เครื่องทำน้ำเย็น	1	2	1	1	1	6
ภาชนะบรรจุพลาสติก	2	0	2	1	0	5
โหลแก้ว	0	1	0	0	0	1
3. ขนมกรูบกรอบชนิดต่างๆ						
นำมาทาน	2	1	5	4	5	17
ไม่นำมาทาน	4	5	1	2	1	13
5. การขายอาหารบริเวณหน้าศูนย์						
ขาย	3	3	3	4	5	18
ไม่มีขาย	3	3	3	2	1	12

1.8 สุขอนามัย (Hygiene)

1.8.1 การล้างมือ

เด็กส่วนใหญ่จะล้างมือก่อนรับประทานอาหารกลางวัน และหลังจากเล่นเครื่องเล่นกลางแจ้ง กล่าวคือ ศพด.จำนวน 18 แห่งของทั้งหมด ได้แก่ ศพด. 5 แห่งในจังหวัดสุพรรณบุรี ศพด.ในจังหวัด ชลบุรีและจังหวัดแพร่ จังหวัดละ 4 แห่ง ศพด. 3 แห่งในจังหวัดตรัง และศพด. 2 แห่งในจังหวัดบุรีรัมย์ จะล้างมือจากก๊อกน้ำที่อยู่ภายในห้องน้ำหรือภายนอกอาคารเรียน ซึ่งส่วนใหญ่ล้างมือกับน้ำเปล่าอย่างเดียว แต่ในจำนวนนี้มีศพด.แห่งหนึ่งในจังหวัดสุพรรณบุรี เพียงแห่งเดียวที่ล้างมือด้วยน้ำกับสบู่

ศพด.อีกจำนวน 12 แห่ง ได้แก่ ศพด. 4 แห่งในจังหวัดบุรีรัมย์ ศพด. 3 แห่งในจังหวัดตรัง ศพด. ในจังหวัดแพร่และจังหวัดชลบุรี จังหวัดละ 2 แห่ง และศพด. 1 แห่งในจังหวัดสุพรรณบุรี ผู้ดูแลเด็กจะ ตักน้ำใส่ถังน้ำหรือกะละมังพลาสติกให้เด็กล้างมือรวมกัน ซึ่งไม่ค่อยถูกสุขลักษณะและสะอาดเท่าใดนัก สำหรับเด็กที่อยู่ลำดับท้ายๆ ที่ต้องล้างมือกับน้ำที่เพื่อนล้างไว้ก่อนหน้านั้น

1.8.2 การเตรียมอาหาร

การเตรียมอาหารและปรุงอาหาร สามารถแบ่งออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่

1) **ประเภทแรก** **จ้างแม่ครัวมาทำอาหารที่ศูนย์** โดยซื้อข้าว อุปกรณ์ และเครื่องปรุง ต่างๆ มาเตรียมและปรุงอาหารที่ศูนย์ ซึ่งพบที่ศพด.จำนวน 14 แห่ง ได้แก่ ศพด.ในจังหวัดสุพรรณบุรี และจังหวัดบุรีรัมย์ จังหวัดละ 4 แห่ง ศพด.ในจังหวัดชลบุรี จังหวัดแพร่ และจังหวัดตรัง จังหวัดละ 2

แห่ง โดยส่วนใหญ่แม่ครัวจะสวมหมวกคลุมผมระหว่างการปรุงอาหารด้วย

2) **ประเภทที่สอง จ้างแม่ครัวทำมาจากบ้าน** โดยแม่ครัวจะทำอาหารและปรุงสุกสำเร็จมาจากที่บ้าน แล้วยกมาตักใส่ถาดหรือชามให้เด็กรับประทานที่ศูนย์ ทำให้ไม่ทราบถึงกรรมวิธีการเตรียมอุปกรณ์ เครื่องปรุง วิธีการปรุง และความสะอาดของห้องครัวหรืออุปกรณ์เครื่องใช้ภายในครัวว่าเป็นอย่างไร ซึ่งพบได้ที่ศพด.จำนวน 10 แห่ง คือ ศพด. 4 แห่งในจังหวัดแพร่ ศพด.ในจังหวัดตรัง และจังหวัดชลบุรี จังหวัดละ 3 แห่ง

3) **ประเภทที่สาม ผู้ดูแลเด็กสับเปลี่ยนเวรกันทำ** ผู้ดูแลเด็กจะสับเปลี่ยนเวรกันเพื่อทำอาหารกลางวันให้เด็กรับประทาน ซึ่งพบได้ที่ ศพด.จำนวน 5 แห่ง ได้แก่ ศพด. 3 แห่งในจังหวัดบุรีรัมย์ ศพด.ในจังหวัดชลบุรี และจังหวัดตรัง จังหวัดละ 1 แห่ง

4) **ประเภทที่สี่ ครูที่สอนวิชาคหกรรมในโรงเรียนระดับประถมศึกษามาทำให้** ครูสอนวิชาคหกรรมในโรงเรียนประถมศึกษา จะมาทำอาหารให้เด็กรับประทานร่วมกับเด็กโรงเรียนระดับประถมศึกษา พบที่ศพด.แห่งหนึ่งในจังหวัดสุพรรณบุรี

นอกจากนี้แล้ว ศพด.จำนวน 2 แห่ง คือ ศพด.ในจังหวัดสุพรรณบุรี และจังหวัดชลบุรี แม่ครัวจะทำอาหารกลางวันให้เด็กรับประทานร่วมกับนักเรียน ครู และอาจารย์ในโรงเรียนระดับประถมศึกษาด้วย

ส่วนห้องครัว พบว่า ศพด.ส่วนใหญ่ค่อนข้างสะอาด เป็นสัดส่วน ภาชนะและอุปกรณ์เครื่องใช้ภายในครัวจัดวาง และแยกประเภทไว้อย่างเป็นระเบียบ บางแห่งใช้ผ้าขาวบางปิดคลุมภาชนะและอุปกรณ์เครื่องใช้ภายในครัว เพื่อป้องกันแมลงวันและฝุ่นละอองเป็นอย่างดี ยกเว้นศพด.แห่งหนึ่งในจังหวัดสุพรรณบุรี ที่พบว่า แม้จะมีห้องครัวเป็นสัดส่วนกันห้องด้วยเหล็กดัด ลักษณะโปร่ง อากาศถ่ายเทค่อนข้างสะดวก และมีผ้าขาวบางปิดคลุมภาชนะและอุปกรณ์เครื่องใช้ภายในครัว แต่บริเวณรอบห้องมีนกพิราบมาเกาะและถ่ายเยี่ยวรด

1.8.3 การครอบกั้นแมลงวัน/ฝุ่น

ศพด.จำนวน 19 แห่ง พบว่า หลังจากที่แม่ครัวปรุงอาหารสุกใหม่ๆ จะปิดฝาหม้อเพื่อกั้นแมลงวันและฝุ่นละอองไว้ และเมื่อถึงเวลารับประทานอาหารกลางวันก็จะตักอาหารใส่ถาดหรือชามให้เด็กรับประทานเลยทันที ศพด.จำนวน 6 แห่ง ใช้ผ้าขาวบางคลุมอาหารเพื่อกั้นแมลงวันและฝุ่นละออง คือ ศพด.ในจังหวัดบุรีรัมย์และจังหวัดตรัง จังหวัดละ 2 แห่ง ศพด.ในจังหวัดแพร่และจังหวัดสุพรรณบุรี จังหวัดละ 1 แห่ง ส่วนศพด.อีกจำนวน 2 แห่งในจังหวัดตรัง จะตักอาหารใส่ชามอลูมิเนียมที่มีฝาปิดมิดชิด

ศพด.จำนวน 3 แห่ง คือ ศพด.ในจังหวัดสุพรรณบุรี จังหวัดบุรีรัมย์ และจังหวัดแพร่ ไม่ได้ใช้ผ้าขาวบางคลุมกั้นแมลงวันและฝุ่นละออง โดยหลังจากที่แม่ครัวตักอาหารใส่ถาดหรือชามตั้งเรียงไว้ที่โต๊ะอาหารเพื่อรอให้เด็กมารับประทาน ระหว่างนั้นจะมีสัตว์จำพวกสุนัขมาเดินวนเวียนอยู่ใกล้ๆ และมีไก่ นกกระจอก หรือนกพิราบมาแอบจิกอาหารกินด้วย

1.8.4 การแปรงฟันหลังอาหาร

หลังจากรับประทานอาหารกลางวันเรียบร้อยแล้ว เด็กจะทยอยหยิบแปรงสีฟัน และแก้วน้ำส่วนตัวมาใช้สำหรับการแปรงฟัน ซึ่งครูจะบิบบยาสีฟันแบบฟลูออไรด์ให้เด็ก โดยศพด.จำนวน 17 แห่ง จะให้เด็กแปรงฟันภายในห้องน้ำหรือบริเวณนอกอาคารเรียน ซึ่งเป็นที่ล้างมือ มีอ่างล้างหน้า และก๊อกน้ำเรียงรายอยู่ ซึ่งอาจถือได้ว่าค่อนข้างจะถูกสุขลักษณะ ได้แก่ ศพด. 5 แห่งในจังหวัดสุพรรณบุรี ศพด.ในจังหวัดชลบุรีและจังหวัดแพร่ จังหวัดละ 4 แห่ง ศพด.ในจังหวัดบุรีรัมย์และจังหวัดตรัง จังหวัดละ 2 แห่ง

ศพด.จำนวน 12 แห่ง ได้แก่ ศพด. 4 แห่งในจังหวัดบุรีรัมย์ ศพด. 3 แห่งในจังหวัดตรัง ศพด.ในจังหวัดชลบุรีและจังหวัดแพร่ จังหวัดละ 2 แห่ง และศพด. 1 แห่งในจังหวัดสุพรรณบุรี เด็กจะทยอยเข้าไปล้างแปรงฟันตามลานกว้าง สนามหญ้า หรือรอบบริเวณอาคารของศูนย์ โดยผู้ดูแลเด็กจะทำหน้าที่ตักน้ำใส่ถังน้ำ หรือกะละมังพลาสติกให้เด็กใช้แก้วน้ำส่วนตัวตักน้ำแปรงฟัน แต่มีเด็กบางคนที่ใช้มือจุ่มลงไปในถังน้ำหรือกะละมังเพื่อแปรงฟัน ล้างปาก และล้างหน้า ซึ่งถือว่าอาจไม่ค่อยถูกสุขลักษณะและสะอาดเท่าใดนัก สำหรับเด็กที่อยู่ลำดับท้ายที่ต้องใช้น้ำที่มีอยู่เพื่อแปรงฟันต่อไปนอกจากนี้แล้ว ศพด.แห่งเดียวเท่านั้น คือ ศพด.แห่งหนึ่งในจังหวัดตรัง พบว่า เด็กไม่ได้แปรงฟันหลังรับประทานอาหารกลางวัน

นอกจากนี้ศพด.แห่งหนึ่งในบุรีรัมย์ เด็กทุกคนจะได้รับยาเม็ดฟลูออไรด์ 1 เม็ดทุกวัน ซึ่งได้มาจากทันตแพทย์ที่มานิเทศงานในสถานื่อนามัย เพื่อช่วยรักษาสุขภาพเหงือกและฟันอีกด้วย

1.8.5 การดูแลสุขอนามัยด้านอื่นๆ

การดูแลสุขอนามัยด้านอื่นๆ ที่ปรากฏ ได้แก่

1) **การตรวจสุขภาพร่างกาย** ศพด.จำนวน 5 แห่ง มีการสำรวจและตรวจสุขภาพร่างกายของเด็กก่อนเข้าสู่กิจกรรมการเรียนการสอนแต่ละวัน เช่น ตรวจฟัน ตรวจเล็บ ตรวจผม และตรวจหู พบได้ที่ ศพด.ในจังหวัดชลบุรีและจังหวัดตรัง จังหวัดละ 2 แห่ง ศพด. 1 แห่งในจังหวัดบุรีรัมย์

2) **การใช้แก้วน้ำดื่มส่วนตัว** เด็กดื่มน้ำโดยใช้แก้วน้ำดื่มส่วนตัวที่นำมาด้วย ซึ่งติดรูป ติดชื่อ หรือติดสัญลักษณ์ เพื่อช่วยในการจดจำแก้วน้ำดื่มของตนเอง โดยไม่ปะปนกับแก้วน้ำดื่มของคนอื่น พบที่ศพด.จำนวน 9 แห่ง คือ ศพด. 3 แห่งในจังหวัดตรัง ศพด.ในจังหวัดสุพรรณบุรีและจังหวัดชลบุรี จังหวัดละ 2 แห่ง ศพด.ในจังหวัดแพร่และจังหวัดบุรีรัมย์ จังหวัด 1 แห่ง ส่วนศพด.ที่เหลือจำนวน 21 แห่งส่วนใหญ่เด็กจะใช้แก้วน้ำดื่มร่วมกัน

3) **การสวมรองเท้าเข้าห้องน้ำ** ศพด.จำนวน 11 แห่ง คือ ศพด.ในจังหวัดบุรีรัมย์และจังหวัดตรัง จังหวัดละ 4 แห่ง และศพด. 2 แห่งในจังหวัดสุพรรณบุรี เด็กจะสวมรองเท้าที่ศูนย์จัดไว้ก่อนเข้าห้องน้ำ ซึ่งมีจำนวนค่อนข้างจำกัด และไม่เพียงพอกับจำนวนเด็กที่มีอยู่ ซึ่งแตกต่างจากศพด.แห่งหนึ่งในจังหวัดแพร่ เด็กจะมีรองเท้าแตะหรือรองเท้าฟองน้ำส่วนตัวอีกคนละ 1 คู่ จัดเก็บไว้ในตู้รองเท้าเพื่อสวมเข้าห้องน้ำ ส่วนศพด.อีกจำนวน 20 แห่ง ไม่พบว่าเด็กใส่รองเท้าเข้าห้องน้ำ

4) **การตากแปรงสีฟัน** หลังจากที่ได้แปรงฟันและล้างแปรงสีฟันเสร็จเรียบร้อยแล้ว ผู้ดูแลเด็กก็จะนำแปรงสีฟันและแก้วน้ำของเด็กมาตากแดดให้แห้งเพื่อป้องกันการเกิดเชื้อรา ซึ่งพบได้ที่ศพด. 1 แห่งในทุกจังหวัด คือ จังหวัดสุพรรณบุรี จังหวัดชลบุรี จังหวัดแพร่ จังหวัดตรัง และจังหวัดบุรีรัมย์

5) **การล้างผักผลไม้** พบที่ศพด.แห่งหนึ่งในจังหวัดตรัง โดยจะทำความสะอาดผักและผลไม้ด้วยน้ำยาล้างผัก

ตาราง 17 สรุปจำนวนศพด.แยกรายจังหวัดและข้อมูลสุขอนามัยด้านต่างๆ ของเด็ก

สุขอนามัยด้านต่างๆ	แพร่	สุพรรณบุรี	บุรีรัมย์	ชลบุรี	ตรัง	รวม
1. การล้างมือ						
ก๊อกน้ำ	4	5	2	4	3	18
ถึงน้ำหรือกะละมัง	2	1	4	2	3	12
- มีเพียง 1 แห่ง ล้างมือด้วยน้ำกับสบู่						
2. การเตรียมอาหาร						
จ้างแม่ครัวมาทำที่ศูนย์	2	5	3	2	2	14
จ้างแม่ครัวทำมาจากบ้าน	4	0	0	3	3	10
ครูผู้ดูแลเด็กสับเปลี่ยนเวรกันทำ	0	0	3	1	1	5
ครูคหกรรมของโรงเรียนมาทำให้	0	1	0	0	0	1
- ศพด.ส่วนใหญ่ห้องครัวสะอาด และเป็นสัดส่วน - ศพด.1 แห่ง ห้องครัวมีนกพิราบมาเกาะ และถ่ายเรี่ยราด						
3. การครอบก้นแมลงวัน/ฝุ่น						
ปิดฝาหม้ออาหาร	4	4	3	6	2	19
ใช้ผ้าขาวบางคลุม	1	1	2	0	2	6
ใช้ขามอลูมิเนียมมีฝาปิด	0	0	0	0	2	2
ไม่ได้ปิด	1	1	1	0	0	3
4. การแปรงฟันหลังอาหาร						
4.1 ไม่แปรง	0	0	0	0	1	1
4.2 แปรง	6	6	6	6	5	29
ก๊อกน้ำ	4	5	2	4	2	17
ถึงน้ำหรือกะละมัง	2	1	4	2	3	12
- ศพด.1 แห่ง เด็กได้รับยาเม็ดฟลูออไรด์ 1 เม็ดทุกวัน						
5. การดูแลสุขภาพอนามัยด้านอื่นๆ						
การตรวจสุขภาพร่างกาย	0	0	1	2	2	5
การใช้แก้วน้ำดื่มส่วนตัว	1	2	1	2	3	9
การสวมรองเท้าเข้าห้องน้ำ	1	2	4	0	4	11
การตากแปรงสีฟัน	1	1	1	1	1	5
การล้างผักผลไม้ด้วยน้ำยาล้างผัก	0	0	0	0	1	1

จากข้อมูลที่กล่าวมาข้างต้น ตั้งแต่ข้อมูลเกี่ยวกับเด็ก สื่อและเครื่องเล่น การจัดการเรียนการสอน อาคารและสถานที่ สภาพและสิ่งแวดล้อม ความปลอดภัย อาหาร และสุขอนามัย เมื่อเปรียบเทียบข้อมูลที่ได้จากการสังเกตระหว่างศพด.ที่อยู่ในความรับผิดชอบของ อปท. ในระดับต่างๆ ได้แก่ เทศบาล คือ เทศบาลนคร เทศบาลเมือง และเทศบาลตำบล และองค์การบริหารส่วนตำบล ตั้งแต่ขนาดเล็ก ขนาดกลาง และขนาดใหญ่ พบว่า การจัดระบบบริการ การดำเนินงานของศพด. และการสนับสนุนในด้านต่างๆ นั้น ไม่ได้ขึ้นอยู่กับขนาดของ อปท. ว่าอยู่ในระดับใด ข้อมูลที่ได้ส่วนใหญ่มีความใกล้เคียงและไม่ค่อยแตกต่างกันเท่าใดนัก แต่ประเด็นสำคัญขึ้นอยู่กับปัจจัยแวดล้อมที่สำคัญต่างๆ ได้แก่ นโยบาย แนวทาง และวิสัยทัศน์ในการทำงานของผู้บริหารเรื่องการให้ความสำคัญเกี่ยวกับการพัฒนาเด็ก ความพร้อมและศักยภาพขององค์กร ตลอดจนการสนับสนุนจากผู้ปกครอง ชุมชน และหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องทั้งในพื้นที่และนอกพื้นที่

ส่วนที่ 2 การบริหารจัดการศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

ข้อมูลส่วนนี้ได้จากหัวหน้าศูนย์พัฒนาเด็กเล็กที่ทำหน้าเป็นหัวหน้าผู้ปฏิบัติงานภายในศพด. ซึ่งถือว่าเป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key informants) ทั้งในฐานะที่เป็นผู้รับนโยบายตรงและผู้ปฏิบัติงาน และสามารถที่จะสะท้อนถึงแนวการดำเนินงานตลอดถึงปัญหาอุปสรรคต่างๆของพื้นที่ได้อย่างแท้จริง จากการลงพื้นที่ศึกษาภาคสนามพบว่าหัวหน้า ศพด. จำแนกออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มแรกจะประจำอยู่ที่ ศพด. ทำหน้าที่เป็นหัวหน้าและผู้ดูแลเด็กไปด้วย กลุ่มที่สองเป็นข้าราชการประจำ อบต. ทำหน้าที่กำกับดูแลทั้งด้านนโยบาย วิชาการ และการบริหารจัดการทั่วไป แต่ไม่ได้ทำหน้าที่เป็นผู้ดูแลเด็ก ดังนั้นผู้วิจัยจึงใช้วิธีการเก็บข้อมูลแบ่งเป็น 2 กรณี กล่าวคือ ในกรณีที่หัวหน้าศูนย์ไม่ได้ประจำที่ ศพด. จะใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกเป็นเครื่องมือสำคัญในการเก็บรวบรวมข้อมูล ส่วนกรณีที่หัวหน้าศูนย์เป็นผู้ดูแลเด็กด้วย และประจำอยู่ที่ ศพด. จะใช้วิธีการเก็บข้อมูลแบบการสนทนากลุ่ม พร้อมๆ กับผู้ดูแลเด็กคนอื่นๆ ทั้ง 2 กรณีจะมีแนวคำถามแบบมีโครงสร้างเป็นกรอบในการสัมภาษณ์ที่กำหนดไว้แล้ว

ระหว่างสัมภาษณ์ผู้วิจัยจะจดบันทึก บันทึกภาพด้วยกล้องดิจิทัลและบันทึกเทปเสียง จากนั้นจะถอดคำสนทนาจากเทปบันทึกเสียงนั้น ข้อมูลที่รวบรวมได้ทั้งหมดจะวิเคราะห์ตามเนื้อหา (Content Analysis) และพรรณนาตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา

2.1 ข้อมูลทั่วไปของหัวหน้าศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

2.1.1 วุฒิการศึกษา

หัวหน้าศูนย์พัฒนาเด็กเล็กทั้งหมด 30 คน วุฒิกศศึกษาอยู่ระหว่างมัธยมศึกษาปีที่ 6 (รวม มศ. 5, และ ปวช.) ถึงระดับปริญญาโท จำแนกได้เป็นผู้ที่สำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 7 คน ระดับอนุปริญญาจำนวน 2 คน ระดับปริญญาตรี จำนวน 18 คน เอกปริญญาร้อยจำนวน 12 คน และสาขาอื่นๆ จำนวน 6 คน (อยู่ระหว่างการศึกษาระดับปริญญาโท 1 คน) และสำเร็จการศึกษาระดับปริญญาโท สาขาบริหารการศึกษาจำนวน 3 คน หัวหน้าศูนย์พัฒนาเด็กเล็กที่ดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการกองการศึกษาจำนวน 1 คน เป็นนักวิชาการศึกษาที่ดูแลฝ่ายการศึกษา 2 คน เป็นผู้บริหารโรงเรียนในเขตเทศบาลแต่รับหน้าที่เป็นหัวหน้าศูนย์จำนวน 1 คน

ตาราง 18 จำนวน ศพด. แยกรายจังหวัดและวุฒิการศึกษาหัวหน้าศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

ระดับการศึกษา (คน)	แพร่	สุพรรณบุรี	บุรีรัมย์	ชลบุรี	ตรัง	รวม
1. ม.6/ปวช.	1	0	1	1	4	7
2. อนุปริญญา	1	0	1	0	0	2
3. ปริญญาตรี						
• ปริญญาตรี	3	2	4	2	1	12
• อื่นๆ	0	2	0	3	1	6
4. ปริญญาโท	1	2	0	0	0	3
รวม	6	6	6	6	6	30

จากการสัมภาษณ์และสนทนากลุ่มพบว่า หัวหน้าศูนย์พัฒนาเด็กเล็กที่สำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษา ส่วนใหญ่เป็นบุคลากรได้รับการถ่ายโอนภารกิจมาจากกรมการศาสนา และกรมการพัฒนาชุมชน และเป็นผลสืบเนื่องจากการจัดตั้ง ศพด. กรมการศาสนา และกรมการพัฒนาชุมชนในระยะแรกมีนโยบายรับสมัครผู้ดูแลเด็กที่มีภูมิลำเนาในพื้นที่ และมีวุฒิการศึกษาตั้งแต่ระดับมัธยมศึกษาปีที่ 3 หรือมัธยมศึกษาปีที่ 6 หลังจาก ศพด. ได้รับการถ่ายโอนภารกิจมายัง อปท. แล้ว ผู้ดูแลเด็กได้รับโอนมาทำหน้าที่ต่อ แม้ว่าภายหลังจะมีการกำหนดคุณสมบัติผู้ดูแลเด็กและหัวหน้าศูนย์เป็นระดับปริญญาตรีด้านปฐมวัยแล้ว แต่ด้วยเล็งเห็นความสำคัญที่มีประสบการณ์การสอน และประสบการณ์การบริหารจัดการศูนย์มาเป็นระยะเวลานาน จึงเป็นที่ไว้วางใจของผู้ปกครองเด็ก ชุมชนท้องถิ่น และฝ่ายบริหารของ อปท. ให้ทำหน้าที่เป็นหัวหน้าศูนย์สืบต่อมา อย่างไรก็ตามหัวหน้าศูนย์ทั้งหมดต่างให้ความสำคัญกับการพัฒนาด้านการศึกษาแก่ตนเองโดยส่วนใหญ่กำลังศึกษาต่อระดับปริญญาตรี เอกปฐมวัย

หัวหน้าศูนย์พัฒนาเด็กเล็กที่สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรีขึ้นไปสามารถแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มแรกเป็นผู้ดูแลเด็กมาก่อนและได้ศึกษาต่อเนื่องจนสำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรีเป็นผู้มีประสบการณ์ทางการจัดการเรียนการสอน และได้รับการยอมรับจากผู้ดูแลเด็กด้วยกันให้เป็นหัวหน้าศูนย์โดยพฤตินัย หัวหน้าศูนย์ที่สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรีนี้ จะเข้ามาสมัครเป็นผู้ดูแลเด็กของ อปท. ตามประกาศรับสมัคร ซึ่งมีทั้งผู้สำเร็จการศึกษาด้านการปฐมวัยโดยตรง และสาขาอื่นๆ แต่ส่วนใหญ่จะเป็นผู้มีประสบการณ์ทางการสอนเด็กเล็กทั้งจากการเป็นครูอัตราจ้างสอนหนังสือในโรงเรียนสังกัดของสำนักงานการประถมศึกษาแห่งชาติ (สพช.) และโรงเรียนเอกชนมาก่อน ทำให้มีประสบการณ์ในการสอนและการบริหารจัดการการเรียนการสอน ปัจจุบันทาง อปท. ได้เล็งเห็นความสำคัญในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของเด็กและเยาวชนมากขึ้น ประกอบกับต้องการเตรียมความพร้อมเพื่อรองรับการบริหารจัดการการศึกษาของท้องถิ่นตามนโยบายของภาครัฐ จึงมีนโยบายสนับสนุนและส่งเสริมให้หัวหน้าศูนย์และผู้ดูแลเด็กเข้าศึกษาต่อระดับปริญญาโทด้านบริหารการศึกษา บางส่วนผู้ดูแลเด็กสามารถเลือกสถานศึกษาได้ตามความประสงค์ และบางส่วนเข้าศึกษาต่อสถานศึกษาซึ่งเป็นความร่วมมือระหว่าง อปท. กับสถานศึกษากำหนดเป็นโควตา เพื่อส่งเสริมให้ผู้ดูแลเด็กได้เข้าศึกษา

สำหรับหัวหน้าศูนย์ที่สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาโทพบว่า เป็นข้าราชการที่สังกัดอยู่ใน อปท. จำนวน 2 คนและเป็นผู้บริหารโรงเรียน 1 คน มีประสบการณ์การบริหารจัดการด้านการเรียนการสอนมาก่อน ได้รับมอบหมายจาก อปท. และกองการศึกษาเพื่อเป็นหัวหน้าดูแลศูนย์โดยตรง แต่ไม่ได้ทำหน้าที่เป็นผู้ดูแลเด็ก หัวหน้าศูนย์ที่เป็นข้าราชการส่วนใหญ่จะสังกัด อปท. ที่มีความพร้อมในการบริหารจัดการงานการศึกษาได้อย่างเป็นเอกเทศ ทั้งด้านการกำหนดนโยบาย อาคารสถานที่ วิชาการ และการบริหารจัดการด้านอื่นๆ มีการจัดโครงสร้างการบริหารอย่างชัดเจน โดยมีกองบริหารการศึกษาคือเป็นผู้ดูแล

อย่างไรก็ตาม แม้ว่า ศพด. ส่วนใหญ่จะมีหัวหน้าศูนย์ทั้งหมด แต่ส่วนใหญ่ก็ไม่ได้มีการแต่งตั้งอย่างเป็นทางการ แต่รับหน้าที่โดยได้รับคัดเลือกจากการไว้วางใจของผู้ดูแลเด็กด้วยกันเอง และ

มอบหมายให้ทำหน้าที่เป็นหัวหน้าศูนย์ โดยพิจารณาจากประสบการณ์การสอน และการบริหารจัดการ รวมทั้งกรณี ศพด.มีผู้ดูแลเด็กเพียงคนเดียวจึงรับภาระหน้าที่เป็นหัวหน้าโดยพฤตินัย แม้ภาระหน้าที่จะเพิ่มขึ้นและไม่ได้สิทธิพิเศษอะไรเพิ่มเติม ดังคำสัมภาษณ์ของหัวหน้าศูนย์แห่งหนึ่งว่า “น้องๆ เขาคุยกัน แล้วเขาให้เราเป็นหัวหน้า คอยไปอบรมไปประชุม เป็นตัวแทนเขา เราก็ทำไปช่วยๆ กัน ไม่มีการออกคำสั่งแต่จะพูดคุยกัน ช่วยเหลือกันมากกว่า” การบริหารจัดการภายในศูนย์ยังมีลักษณะถ้อยทีถ้อยอาศัยกันและกันมากกว่าการบังคับบัญชา

ส่วน ศพด. ที่มีการแต่งตั้งหัวหน้าศูนย์อย่างเป็นทางการจะเป็น ศพด.ที่ อบต. ที่มีศักยภาพและมีนโยบายการบริหารจัดการการศึกษาได้อย่างสมบูรณ์ ส่วนใหญ่หัวหน้าศูนย์จะเป็นผู้อำนวยการกองการศึกษา หรือนักวิชาการศึกษาที่ได้รับมอบหมายเพื่อเข้ามาดูแลศูนย์โดยเฉพาะ

สำหรับภารกิจ บทบาท และหน้าที่ของหัวหน้าศูนย์จะมีความแตกต่างกัน หัวหน้าศูนย์ ซึ่งเป็นข้าราชการและทำงานประจำที่ อบต. โดยทำหน้าที่กำกับดูแลด้านนโยบาย การบริหารจัดการ ตลอดจนการประสานงานระหว่าง ศพด. และ อบต. เป็นการดูแลเชิงนโยบายมากกว่าเป็นผู้ปฏิบัติ ส่วนหัวหน้าศูนย์ที่เป็นผู้ดูแลเด็กและประจำอยู่ที่ ศพด. ด้วย จะทำหน้าที่ดูแลการดำเนินการภายในศูนย์ทั้งหมด ทั้งด้านการบริหารจัดการทั่วไป ด้านวิชาการ การเป็นตัวแทนของคณะผู้ดูแลเด็กในการดูงานและอบรมต่างๆ การประสานงานระหว่างผู้ปกครองของเด็ก และทำหน้าที่เหมือนผู้ดูแลเด็กคนอื่นๆ

2.1.2 สถานภาพและสถานที่ทำงาน

หลังจากที่มีการโอนภารกิจมายัง อบต. แล้ว ศพด. หลายแห่งยังต้องอาศัยสถานที่ดั้งเดิม เช่น ภายในบริเวณวัด ที่ธรณีสงฆ์ของวัด โรงเรียน เพื่อใช้เป็นที่จัดการเรียนการสอนเด็กเล็กต่อ ประกอบกับการที่ อบต. ส่วนใหญ่ยังไม่มีความพร้อมและมีศักยภาพที่จะจัดการเรียนการสอนอย่างสมบูรณ์แบบได้ เนื่องจากมีข้อจำกัดเรื่องงบประมาณ หัวหน้าศูนย์ส่วนใหญ่จึงอยู่ประจำอยู่ที่ ศพด. แยกส่วนออกจาก อบต.

จากข้อมูลภาคสนามพบว่า หัวหน้าศูนย์ที่ประจำอยู่ ศพด. และทำหน้าที่เป็นผู้ดูแลเด็กด้วยมีจำนวน 27 คน และหัวหน้าศูนย์ที่เป็นเจ้าหน้าที่ประจำของ อบต. มีจำนวน 3 คน และในจำนวนหัวหน้าศูนย์ทั้งหมด มีจำนวน 3 คนเป็นข้าราชการ ส่วนอีกจำนวน 27 คนเป็นลูกจ้างตามภารกิจของ อบต. ทั้งหมด ซึ่งมีการประเมินการปฏิบัติงานและต่อสัญญาจ้างทุก 5 ปี

2.2 นโยบายและการกำกับ

จากการสัมภาษณ์ พบว่าการบริหารจัดการของ ศพด. ขึ้นอยู่กับปัจจัยสำคัญประกอบด้วย

2.2.1 ด้านการเมืองท้องถิ่น คณะผู้บริหารท้องถิ่นเป็นผู้ดูแลนโยบายโดยตรง หากผู้บริหารซึ่งมาจากภาคการเมืองเห็นด้วยกับนโยบายการพัฒนาศูนย์ จะได้รับการดูแลทั้งด้านการเงิน บุคลากร และวิชาการ ส่งผลให้สามารถบริหารจัดการ ติดต่อประสานงาน และขอความร่วมมือได้สะดวกและรวดเร็ว แต่หากไม่ได้รับความเห็นชอบจากนักการเมืองท้องถิ่นหรือผู้บริหารแล้วการบริหารจัดการได้

ลำบากมากขึ้น

ศพด. ที่ผู้บริหาร อบต. ให้ความสำคัญในการพัฒนาส่วนใหญ่จะมีแนวคิดและนโยบายที่จะพัฒนาเด็กเล็กให้มีความพร้อมในด้านการศึกษา สำเนักรักท้องถิ่นตนเอง และคุณภาพชีวิตอื่นๆ ดังคำสัมภาษณ์หัวหน้าศูนย์ว่า “ที่ต้องการก็คือต้องการให้ลูกๆ หลานๆ ของเราได้รับการศึกษาที่ดี เท่าเทียมกับโรงเรียนของเอกชนเขา ไม่ต้องจ่ายเงินมาก และอยู่กับบ้านของเราเอง เด็กจะได้ รักบ้าน รักท้องถิ่น ไม่ต้องตื่นแต่เช้าเพื่อขึ้นรถรับส่งไปเรียนที่อื่น”

นอกจากนี้พบว่าผู้บริหาร อบต. บางพื้นที่ได้ให้ความสำคัญในเรื่องของการพัฒนาคนมากขึ้น เพราะเห็นว่าเมื่อพัฒนาสาธารณูปโภคและปัจจัยพื้นฐานด้านอื่นๆ ของท้องถิ่นแล้วสิ่งสำคัญที่จะพัฒนาและให้เห็นผลงานได้อย่างเป็นรูปธรรมและสามารถประชาสัมพันธ์ได้ก็คือการพัฒนาคนโดยเฉพาะเด็กเล็กภายใน ศพด. ดังคำสัมภาษณ์ว่า “ถนนหนทางสร้างเสร็จแล้วก็จัดบซ่อมแซมบำรุงไป แต่การสร้างคนต้องสร้างหมุนเวียนทุกปี ปีนี้เด็กรุ่นนี้ ปีหน้ามาใหม่ ทำดีผู้ปกครองก็ชม” การที่ ศพด. ของท้องถิ่นตนเองได้เป็นต้นแบบ เป็นสถานที่ดูงานให้แก่องค์กรหรือหน่วยงานอื่นๆ ถือว่าเป็นการสร้างชื่อเสียงให้แก่ อบต. และทีมผู้บริหารด้วย ซึ่งเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่มีส่วนสำคัญในการกระตุ้นให้ผู้บริหารได้เห็นความสำคัญของการพัฒนาดูแล ศพด.

“เวลามีคณะดูงานแต่ละครั้งเราบอกผู้บริหารว่านี่เป็นหน้าเป็นตาของเรานะ ดีเขาก็ชมเรา แต่เขาเห็นที่ไม่ดีเขาก็อายเขา ท่านก็บอกว่าดีจะทำอะไร เสนอมาจะดูให้”

หากทางการเมืองท้องถิ่นได้เห็นความสำคัญและมีนโยบายในการพัฒนาแล้ว นอกจาก ศพด. จะได้รับการดูแลและจัดสรรงบประมาณของ อบต. ตามปกติแล้ว ผู้บริหารยังให้การสนับสนุนโดยการของบประมาณสนับสนุนจากแหล่งทุนอื่นๆ เช่น งบประมาณจากองค์การบริหารส่วนจังหวัด (อบจ.) งบประมาณจากกรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น งบประมาณจากนักการเมืองระดับชาติ (ส.ส.) เป็นต้น ทั้งในรูปของเครื่องเล่นเด็กในร่มและกลางแจ้ง วัสดุอุปกรณ์การศึกษา และอาคารสถานที่ นอกจากนี้แล้ว อบต. ยังเปิดโอกาสให้ชุมชนท้องถิ่นได้มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ ศพด. ทั้งในรูปของคณะกรรมการ และการจัดการศึกษา เช่น การเชิญผู้ปกครอง และชุมชนมาร่วมเป็นครูสอนเผยแพร่ ศิลปพื้นบ้าน และภูมิปัญญาพื้นบ้าน เป็นต้น

ส่วน ศพด. ซึ่งไม่ได้รับสนับสนุนทางภาคการเมืองท้องถิ่น นอกจากนโยบายเกี่ยวกับการบริหารจัดการที่ไม่ชัดเจนแล้ว ระดับการปฏิบัติยังไม่ได้รับการสนับสนุนด้วย สาเหตุที่สำคัญ ได้แก่ ความขัดแย้งทางการเมือง ผู้บริหาร อบต. ยังไม่สามารถแยกแยะการบริหารกับความขัดแย้งทางการเมืองท้องถิ่นออกจากกันได้ เมื่อมีการปรับเปลี่ยนกลุ่มผู้บริหารชุดใหม่ ศพด.บางพื้นที่ถูกมองว่าเป็นเกิดจากกลุ่มบริการชุดเก่า ไม่ให้การสนับสนุนและไม่สนองตอบนโยบายผู้บริหารชุดใหม่ มีการปรับเปลี่ยนนโยบายและการบริหารใหม่ ซึ่งส่งผลให้ผู้ปฏิบัติขาดความเชื่อมั่น และขาดขวัญกำลังใจในการทำงานทำงานด้วยความระแวงไม่ไว้วางใจซึ่งกันละกัน ดังสะท้อนจากคำสัมภาษณ์ว่า “เขาก็บอกว่ากรรมการบริหารไม่ต้องมีแล้ว มีอะไรนายกฯ เป็นผู้ดูแลเองทั้งหมด เขาจะประเมินเรา เราก็บอกว่าออกก็ออก ไม่ให้อยู่ก็ไม่อยู่แล้ว เครียดมากเหมือนกัน บางวันก็นอนร้องไห้ ”

ความไม่พร้อมด้านสาธารณูปโภคและปัจจัยพื้นฐานต่างๆ เป็นอีกสาเหตุหนึ่งที่ อบท. บางพื้นที่ ยังให้ความสำคัญการพัฒนาด้านการศึกษาน้อยเมื่อเปรียบเทียบกับงบประมาณการพัฒนาในด้านอื่นๆ อีกทั้งผู้บริหาร อบท. บางพื้นที่ยังมีความเห็นว่าการพัฒนาการศึกษาควรเป็นบทบาทหน้าที่หลักของ กระทรวงศึกษาธิการทั้งด้านนโยบายและระดับปฏิบัติการ ในส่วนของ อบท. ยังไม่มีความพร้อมทั้งด้าน บุคลากร งบประมาณ และความรู้ในการบริหารจัดการ หน้าที่หลักของ อบท. ควรดูแลเรื่องโครงสร้าง พื้นฐานหลักๆ ของชุมชนท้องถิ่น ดังคำสัมภาษณ์ผู้บริหาร อบท. ผู้หนึ่งซึ่งทำหน้าที่เป็นหัวหน้าศูนย์ได้ กล่าวไว้ว่า “ต้องดูก่อน ต้องดูเรื่องนี้ก่อนถนนหนทาง เวลามีปัญหาชาวบ้านจะถาม อบต. ไปไหน อบต. ทำไม่ไม่ทำ เป็นเรื่องที่เห็นชัดกว่า”

การเมืองท้องถิ่น โดยเฉพาะจากกลุ่มผู้บริหารถือว่าเป็นปัจจัยสำคัญในส่งเสริมและพัฒนา ศพต. ทั้งระดับนโยบายและการปฏิบัติ ตลอดจนการสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการ ศพต. ให้สามารถเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของแต่ละศูนย์ได้

2.2.2 ด้านการไออนการกิจ ปัญหาสำคัญของการบริหารจัดการส่วนหนึ่งสืบเนื่องจากการไออน ศพต. จากสังกัดเดิม ดังนี้

อาคารและสถานที่ การไออนการกิจ ศพต. จากสังกัดเดิมโดยเฉพาะจากกรมการศาสนาและ กรมการพัฒนาชุมชน ศพต. บางพื้นที่ยังคงอาศัยสถานที่เดิมในการเรียนการสอน เช่น ศาลาการเปรียญ อาคารเรียนของวัดหรือโรงเรียน อบท. ไม่สามารถเข้าไปดำเนินการได้อย่างเต็มที่ เช่น การซ่อมแซมอาคารสถานที่ การจัดซื้อวัสดุอุปกรณ์เพื่อสนับสนุนการจัดการเรียนการสอน เป็นต้น ทั้งนี้ เนื่องจากติดเงื่อนไขและข้อบังคับทางกฎหมายของ อบท.

การบริหารจัดการ แม้ว่าศพต. จะได้รับการถ่ายโอนมายัง อบท. ทั้งหมด แต่ลักษณะการบริหารจัดการยังไม่สามารถดำเนินการได้อย่างสมบูรณ์ เช่น บุคลากรยังคงสังกัดกับต้นสังกัดเดิม แต่ใน ขณะเดียวกัน อบท. ซึ่งเป็นผู้ดูแลการบริหารจัดการทั้งหมดกลับต้องเป็นหน่วยงานที่ต้องประเมินให้คุณ และโทษ ต้องพิจารณาให้สวัสดิการและโบนัสประจำปี เป็นต้น ส่งผลให้ทั้งเจ้าหน้าที่ อบท. และผู้ดูแล เด็กเกิดความสับสน และไม่มั่นใจว่าต้องยึดตามระเบียบหรือข้อปฏิบัติของหน่วยงานในสังกัดใด และ นโยบายของภาครัฐจะเป็นอย่างไรต่อไปในอนาคต ดังคำสัมภาษณ์ของหัวหน้าศูนย์ว่า

“ไออนก็ไออนไม่เบ็ดเสร็จ ให้ดูแล แต่ไม่ให้กับ เทศบาลก็ไม่สามารถทำอะไรมากกว่าปัจจุบัน ก็อยู่ว่าตอนไหนจะไปไออนให้เสร็จ ถ้าไม่ได้ก็ให้กลับมาที่เดิมแหละ”

“เวลานี้ไม่รู้จะไปทางไหน อย่างเรื่องโบนัส ถาม ผอ. กองศึกษาบอกว่าได้ ถามปลัดบอกว่า ไม่ได้ เพราะไม่ได้สังกัดเทศบาล ตกลงเป็นยังงัย ตกลงจะไปถามใครได้ แล้วเราเป็นลูกจ้างของใครกัน แน่ ใครเป็นนายเรา เป็นของเทศบาลหรือของวัด ต้องไปตามเรื่องที่ใคร เรายังไม่รู้เลยจะไปยังงัย เขา พูดอย่างเดียวไม่ใช่หน้าที่เขา ไม่ใช่คนของเขา”

ความเชื่อมั่นของผู้ดูแลเด็ก หลังจากมีการไออนการกิจแล้ว ผู้ดูแลเด็กได้ถูกถ่ายโอนเพื่อมา สังกัดและเป็นเจ้าหน้าที่โดยเป็นลูกจ้างตามภารกิจของ อบท. ซึ่งมีการประเมินผลงานเพื่อต่อสัญญาจ้าง

ทุกปี ผู้ดูแลเด็กขาดความมั่นใจและไม่เชื่อมั่นระบบการประเมิน เพราะเชื่อว่าการถือพรคถือพวกและตนเองอาจจะไม่ได้รับการต่อสัญญาจ้าง นอกจากนี้แล้ว หลังจาก อปท.มีนโยบายสนับสนุนและส่งเสริมให้บุคลากรได้ศึกษาต่อ เพื่อรองรับการเตรียมถ่ายโอนการศึกษาสู่ท้องถิ่น ผู้ดูแลเด็กยังขาดความเชื่อมั่นว่า หลังจากที่ได้ศึกษาต่อซึ่งบางส่วนต้องใช้เงินของตนเองเป็นทุนการศึกษา และต้องใช้ระยะเวลาในการศึกษา หลังสำเร็จการศึกษาแล้ว อปท. จะยังให้ทำงานต่อหรือไม่ ดังคำให้สัมภาษณ์ว่า

“ไม่มีหลักแน่นอน ปัจจุบันให้ครูไปเรียน แต่ถามว่าจบแล้วมีหลักเกณฑ์อะไร มีมาตรการอะไรที่จะรองรับตรงนี้”

“เรื่องการโอนมาก็ดีอยู่หรอก แต่เรื่องความมั่นคงของเราละ เรียนไปแล้วถ้าไม่ได้รับการจ้างต่อเราก็เหนื่อยเปล่า เสียเวลาเปล่า”

หัวหน้าศูนย์เห็นว่า หากหน่วยงานภาครัฐสามารถสร้างความเชื่อมั่นและมีนโยบายที่ชัดเจนแล้วจะสามารถสร้างขวัญและกำลังใจให้แก่ผู้ดูแลเด็กได้ มีสวัสดิการ และสิทธิเท่าเทียมกับเจ้าหน้าที่ อปท.

2.3 การบริหารจัดการภายในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

2.3.1 การรับเด็กเข้าศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

ปัจจุบันจำนวนเด็กมีความสำคัญต่อการบริหารจัดการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการขอรับเงินสนับสนุนค่าอาหาร และค่านมเลี้ยงเด็ก ทาง ศพด. จึงตั้งเกณฑ์การรับเด็กเอาไว้ และมีวิธีการดำเนินการประชาสัมพันธ์เพื่อรับเด็ก ดังนี้

1) **กรณีตั้งเกณฑ์รับเด็ก** ศพด. จะเน้น เรื่องอายุและภูมิลำเนาของเด็ก โดย ศพด. จะพิจารณาเด็กในเขตพื้นที่ก่อน หากไม่ครบตามจำนวนเป้าหมายที่กำหนดไว้ ศพด. จะขยายการรับเด็กนอกเขตพื้นที่ และหากยังไม่ครบตามจำนวนเป้าหมายก็จะรับเด็กที่มีอายุต่ำกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้ลงมาเพื่อให้ครบจากการสัมภาษณ์พบว่า ศพด. ในบางพื้นที่รับเด็กอายุต่ำกว่า 2 ขวบ โดยการรับเด็กที่อายุ ต่ำกว่าเกณฑ์จะอยู่ในดุลยพินิจและข้อตกลงระหว่างครูผู้ดูแลเด็กและผู้ปกครอง เนื่องจากต้องคิดค่าใช้จ่ายเป็นค่าดูแลเพิ่มเติม การพิจารณาจากความพร้อมของศูนย์ เช่น จำนวนผู้ดูแลเด็กต่อจำนวนเด็ก และความพร้อมของสภาพอาคารสถานที่ เป็นต้น

2) **กรณีไม่ตั้งเกณฑ์รับเด็ก** ผู้ดูแลเด็กจะพิจารณาความพร้อมของเด็ก ความพร้อมของผู้ดูแลเด็ก และความสะดวกของผู้ปกครองเด็ก โดยจะรับเด็กทั้งในเขตพื้นที่ และนอกเขตพื้นที่ ศพด. บางแห่งรับเด็กชาวต่างด้าว ซึ่งติดตามผู้ปกครองมาทำงานในเขตพื้นที่ด้วย หัวหน้าศูนย์ให้เหตุผลว่าต้องการช่วยแบ่งเบาภาระสังคมไม่ต้องการให้เด็กเป็นเด็กเร่ร่อน และสร้างปัญหาแก่สังคม

“เราเห็นแล้วก็สงสาร และผู้ปกครองเขาต้องการให้เด็กได้รับโอกาสด้วย ปรึกษาผู้บริหารแล้วเห็นด้วย ก็เลยรับ สงสารเด็กด้วย”

การดำเนินการของ ศพด. จากจำนวน 30 แห่ง พบว่า ศพด. จำนวน 29 แห่ง อปท. จะเป็นผู้ดำเนินการรับเด็กทั้งหมด โดยใช้วิธีทำประกาศของ อปท. เรื่องการรับเด็กเล็กเข้าเรียน และประชาสัมพันธ์ทั้งด้านเอกสาร การประชาสัมพันธ์ด้วยเสียงตามสาย และแจ้งไปยังผู้นำชุมชน ส่วนอีก

จำนวน 1 แห่ง ศพด.จะเป็นดำเนินการเอง ซึ่งเป็นศูนย์ที่ได้รับการถ่ายโอนจากกรมการศาสนา และระบบการบริหารจัดการยังคงอยู่ภายในวัด การดำเนินการทั้งหมดเป็นหน้าที่ของหัวหน้าศูนย์ที่ได้รับคำสั่งโดยตรงจากเจ้าอาวาสซึ่งเป็นผู้ให้ความอุปถัมภ์ดูแลศูนย์ โดยจะจัดทำประกาศของ ศพด. แจ่งไปยังผู้ปกครองโดยตรงและผ่านการประชาสัมพันธ์ของวัด

อย่างไรก็ตาม ผู้ปกครองเด็กจะทราบช่วงระยะเวลาที่เด็กมีอายุตามเกณฑ์ต้องเข้า ศพด. อยู่แล้ว และผู้ดูแลเด็กแต่ละศูนย์จะมีข้อมูลเด็กในพื้นที่ ดังนั้นก่อนเปิดภาคเรียนใหม่ ศพด.จะแจ่งไปยังผู้ปกครองเด็กให้ทราบ

2.3.2 การจัดการการเงิน

กรณีเก็บเงินจากผู้ปกครองเด็ก ผู้ดูแลเด็กจะเก็บรวบรวมเป็นค่าใช้จ่ายของภายในศูนย์ โดยเปิดสมุดบัญชีธนาคารในชื่อของ ศพด. มีคณะกรรมการบริหารศูนย์เป็นผู้ดูแลการจัดการการเงิน ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ กรณีที่เด็กมีอายุตามเกณฑ์ และกรณีที่เด็กอายุต่ำกว่าเกณฑ์

1) **เด็กอายุตามเกณฑ์** ศพด.ที่เก็บเงินจากผู้ปกครองสูงสุดเก็บ 200 บาทต่อเดือน และต่ำสุด 50 บาทต่อเดือน (สุพรรณบุรี)

2) **เด็กอายุต่ำกว่าเกณฑ์** ศพด.จะเก็บจากผู้ปกครองเพื่อเป็นค่าใช้จ่ายและค่าดูแลเด็กเพิ่มเติม ทั้งนี้เนื่องจากเป็นนโยบายของ อปท.ให้ผู้ปกครองซื้ออุปกรณ์เครื่องใช้ของเด็ก ได้แก่ แปรงสีฟัน ชุดกันเปื้อน ที่นอน และเบาะ เป็นต้น

นอกจากนี้แล้ว บาง ศพด.ในจังหวัดแพร่ จะได้รับเงินบริจาคในงานประเพณีเทศกาลต่างๆ โดยจะนำเข้าบัญชีของ ศพด. ไว้เป็นค่าใช้จ่ายภายในศูนย์ มีคณะกรรมการบริหารศูนย์เป็นผู้ดูแล

2.3.3 การวางแผนเกี่ยวกับการจัดอาหาร และอาหารเสริม

ปัจจุบันค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการจัดอาหารและอาหารเสริมของ ศพด.ทั้งหมด จะดำเนินการผ่าน อปท. โดยมีกองการศึกษาหรือนักวิชาการศึกษาเป็นผู้ดูแล เรื่องการตรวจรับส่ง การบริหารจัดการเกี่ยวกับการจัดซื้ออาหารและอาหารเสริม มีเกณฑ์ ดังนี้

1) **เกณฑ์การจัดซื้ออาหาร** ทุกแห่งระบุว่า คำนึงถึงอาหาร 5 หมู่เป็นหลัก ตามที่หน่วยงานด้านสาธารณสุขให้ความรู้ เช่น สาธารณสุขจังหวัด สาธารณสุขอำเภอ และสถานีอนามัย เป็นต้น

2) **ผู้รับผิดชอบรายการอาหาร** อาหารประจำวันส่วนใหญ่แต่ละ ศพด.จะมีผู้ดูแลเด็กเป็นผู้กำหนดรายการอาหาร รongลงมาได้แก่ แม่ครัว โดยคำนึงถึงงบประมาณที่ทางอปท.เป็นผู้กำหนดให้ และอาหารที่สามารถหาได้ในท้องถิ่นได้สะดวก

2.3.4 การกำหนดบทบาทหน้าที่ของผู้ดูแลเด็ก

1) ศพด. ที่มีขนาดใหญ่ มีโครงสร้างการบริหารที่ชัดเจน จะมีคำสั่งแต่งตั้งอย่างเป็นทางการ และมีการกำหนดบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบของผู้ดูแลเด็กแต่ละคน เพื่อเป็นผู้รับผิดชอบงานหลัก

เช่น ฝ่ายวิชาการ ฝ่ายบริหาร ฝ่ายธุรการ และฝ่ายประชาสัมพันธ์ เป็นต้น ส่วนการปฏิบัติจริงนั้น ผู้ดูแลเด็กแต่ละคนจะช่วยกันทั้งหมด

2) ศพด. ที่ไม่มีคำสั่งแต่งตั้งอย่างเป็นทางการ คณะผู้ดูแลเด็กจะมอบหมายให้ผู้อาวุโสสูงสุด เป็นหัวหน้าศูนย์ เป็นตัวแทนของคณะผู้ดูแลเด็กในการประชุม การติดต่อประสานงานต่างๆ ส่วนการแบ่งหน้าที่ภายใน ศพด. จะแบ่งหน้าที่กันตามประสบการณ์ และความถนัดของแต่ละคน

3) ศพด. ที่มีผู้ดูแลเด็กเพียงคนเดียว จะรับภารกิจภายในศูนย์ทั้งหมด ตั้งแต่เปิดประตู ความสะดวก สอนเด็ก และรับส่งเด็ก

2.3.5 การวางแผนเกี่ยวกับการจัดหาวัสดุอุปกรณ์ ของเล่น และหนังสือเสริมพัฒนาการเด็ก

1) **องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตั้งงบประมาณเอาไว้** การจัดตั้งประมาณด้านการบริหารจัดการทาง อบต. ยังไม่มีการตั้งงบประมาณเพื่อการบริหารจัดการ ศพด. โดยตรง แต่จะตั้งงบประมาณไว้กับกองการศึกษา และให้ผู้ดูแลเด็กจัดประชุมเพื่อพิจารณา และนำเสนอการจัดซื้อวัสดุอุปกรณ์ และหนังสือ โดยกองการศึกษาจะเป็นผู้พิจารณาสนับสนุนตามความเหมาะสม

2) **ศพด. ดำเนินการเอง** ศพด. บางแห่ง ผู้ดูแลเด็กจะเป็นผู้สำรวจวัสดุอุปกรณ์ และจัดซื้อเอง จากเงินที่เก็บจากผู้ปกครองผ่านคณะกรรมการบริหารศูนย์

2.4 การดูงาน ฝึกอบรม ส่งเสริมให้ศึกษาต่อ และระบบสวัสดิการผู้ดูแลเด็ก

2.4.1 การดูงาน และการฝึกอบรม

การฝึกอบรมจะได้รับข้อมูลจากทาง อบต. เป็นหลัก และผู้ดูแลเด็กจะตอบรับเข้าฝึกอบรม โดยหากเป็นคำสั่งของ อบต. ผู้ดูแลเด็กจะส่งตัวแทนเข้ารับการฝึกอบรมตามคำสั่งของ อบต. แต่หากมีหนังสือแจ้งการฝึกอบรมมายัง ศพด. และผู้ดูแลเด็กเห็นว่า มีประโยชน์ต่อการจัดการเรียนการสอนจะเสนอขออนุมัติจาก อบต. เพื่อส่งตัวแทนเข้ารับการฝึกอบรม และนำมาถ่ายทอดให้ผู้ดูแลเด็กคนอื่นๆ เฉลี่ยมีการเข้ารับการอบรมประมาณ 2-3 ครั้ง/ปี โดยเนื้อหาและสถานที่จัดอบรมที่สำคัญมีดังนี้

1) การจัดการเรียนการสอน และความรู้ด้านวิชาการ จัดโดยมหาวิทยาลัย หรือสถาบันการศึกษาที่อยู่ในท้องถิ่น และกรมการปกครองส่วนท้องถิ่น

2) การส่งเสริมสุขภาพ โภชนาการ จิตวิทยาสำหรับเด็กเล็ก และพัฒนาการเด็ก จัดโดยหน่วยงานที่เกี่ยวกับการส่งเสริมสุขภาพ ได้แก่ โรงพยาบาลประจำจังหวัด สำนักงานสาธารณสุขจังหวัด หรือสาธารณสุขอำเภอ

นอกจากนี้แล้ว อบต. ส่วนมากจะเปิดโอกาสให้ผู้ดูแลเด็กเข้ามามีส่วนร่วมในการประชุม การสัมมนาประจำปี และดูงานประจำปี (กิจกรรมพัฒนาองค์กร) ในฐานะเป็นหน่วยงานสังกัดของ อบต. เป็นการสร้างความสัมพันธ์ระหว่าง ศพด. และเจ้าหน้าที่ของ อบต.

ส่วน อบต. บางแห่งซึ่งยังเห็น ศพด. ที่ได้รับการถ่ายโอนมา ยังไม่ใช่หน่วยงานสังกัดของตนเอง

ผู้ดูแลเด็กจะติดรับข้อมูลข่าวสารการฝึกอบรมด้วยตนเอง หากสนใจก็จะสมัครเข้ารับการฝึกอบรมและเป็นผู้ออกค่าใช้จ่ายเองทั้งหมด ดังคำสัมภาษณ์ว่า “เขาก็บอกว่าเราไม่ได้อยู่กับเขา ประชุมแต่ละเดือนเราก็ไม่ได้เข้า เราไม่รู้รู้อะไรเลย มีงานอบรมเราก็ต้องไปเอง ออกค่าใช้จ่ายเองทั้งหมด”

2.4.2 การศึกษาต่อ

อปท. ให้ความสำคัญกับการเปิดโอกาสให้บุคลากรได้เข้ารับการศึกษารับรู้พัฒนาการการศึกษา อปท. จะมีงบประมาณบุคลากรเพื่อให้ศึกษาต่อเสริมศักยภาพ โดย อปท. จะเป็นผู้สนับสนุนงบประมาณให้ หากศึกษาต่อในสาขาที่ตนเองต้องการจะต้องเป็นผู้ออกค่าใช้จ่ายเองทั้งหมด อปท. ที่มีขนาดใหญ่และบริหาร ศพด.ทั้งหมดจะสนับสนุนให้ผู้ดูแลเด็กศึกษาต่อถึงระดับปริญญาโท โดยจะให้การสนับสนุนเป็น 2 กรณี ได้แก่ กรณีแรกการตั้งงบเอาไว้ล่วงหน้า กรณีสองผู้ดูแลเด็กทำเรื่องแจ้ง และ อปท. จะพิจารณา ส่วนใหญ่เน้นการศึกษาต่อด้านปฐมวัย ส่วนการศึกษาต่อระดับปริญญาโท ทาง อปท. จะเน้นการบริหารการศึกษา ส่วน อปท. ที่มีขนาดเล็กยังไม่สามารถบริหารจัดการได้อย่างเป็นเอกเทศ ผู้ดูแลเด็กส่วนใหญ่จะศึกษาต่อด้วยทุนของตนเอง ทั้งนี้เนื่องจากต้องการพัฒนาตนเองตามที่ทาง อปท. กำหนดให้

2.4.3 ระบบสวัสดิการผู้ดูแลเด็ก

ศพด. ส่วนใหญ่จะได้รับสวัสดิการจาก อปท. ซึ่งผู้ดูแลเด็กที่โอนมาต่างก็เห็นว่าดีกว่าเดิมที่ไม่ได้รับสวัสดิการอะไรเลย แต่อย่างไรก็ตามสวัสดิการต่างๆ ที่ผู้ดูแลเด็กได้รับจะมีความแตกต่างกันตามความพร้อมของ อปท. ที่สังกัดอยู่ สวัสดิการที่ได้รับมีดังนี้

- (1) ค่าครองชีพประจำเดือน เดือนละ 1,000 บาท
- (2) โบนัสประจำปี
- (3) เงินประกันสังคม

นอกจากนี้แล้วผู้ดูแลเด็กบางแห่งยังได้สวัสดิการเพิ่มเติม เช่น อาหารกลางวันแม่ครัวได้จัดเพิ่มเติมให้ประจำแต่ละวัน เสื้อผ้าชุดทำงาน ค่าเช่าบ้านสำหรับหัวหน้าศูนย์ และค่าเดินทางกรณีเดินทางไปโรงพยาบาล เป็นต้น

2.5 การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในด้านต่างๆ

2.5.1 ค่าใช้จ่าย

ค่าใช้จ่ายภายใน ศพด. ส่วนใหญ่ผู้ปกครองจะมอบให้เป็นอำนาจการบริหารจัดการของศูนย์ ผู้ปกครองจะมีส่วนร่วมโดยผ่านคณะกรรมการบริหารของศูนย์พัฒนาเด็ก ซึ่งมีจะตัวแทนของผู้ปกครองเป็นกรรมการ

2.5.2 ด้านกิจกรรมต่างๆ

ศพด. จะเชิญผู้ปกครองเข้าร่วมกิจกรรมสำคัญเกี่ยวกับเด็ก เช่น วันเด็ก วันแม่ และงานประเพณีวันสงกรานต์ นอกจากนี้แล้ว ยังมีกิจกรรมตามประเพณีตามโอกาส เช่น วันเกิดของเด็กภายในศูนย์ หรือวันเกิดของผู้ปกครอง เป็นต้น

2.5.3 การมีส่วนร่วมในการกำหนดแผนของศูนย์

การกำหนดแผนการพัฒนาของ ศพด. จะผ่านคณะกรรมการบริหารศูนย์ ซึ่งมีสัดส่วนของผู้ปกครองและผู้นำท้องถิ่นเป็นคณะกรรมการอยู่แล้ว นอกจากนี้แล้ว ผู้ปกครองยังมีส่วนร่วมในการให้ข้อเสนอแนะเรื่องต่างๆ ผ่านสมุดสาสน์สัมพันธ์ผู้ปกครอง-ผู้ดูแลเด็ก แบบประเมินความพึงพอใจ ซึ่งผู้ดูแลเด็กได้จัดทำขึ้น และเป็นเครื่องมือสื่อสารของผู้ดูแลเด็กและผู้ปกครองด้วย

2.6 ปัญหา อุปสรรค และความต้องการสนับสนุนทางด้านวิชาการ

2.6.1 การถ่ายโอนภารกิจ

1) อปท.ยังไม่มีความพร้อมในการจัดการการศึกษา ทั้งด้านบุคลากรและสถานที่ แต่เมื่อได้รับการถ่ายโอน ศพด. มาแล้วก็ต้องรับและต้องดูแลเพราะเป็นลูกหลานของคนในพื้นที่ การบริหารจัดการทั้งหมดจึงมีลักษณะเรียนรู้ไป อปท.บางแห่งคงยังแบ่งรับแบ่งสู้เพราะไม่มีความรู้ จะดูแลเฉพาะด้านการเงินที่สนับสนุน ศพด. ดังคำสัมภาษณ์ว่า “ตอนนี้ถ้าวิชาการศึกษามีหน้าที่อย่างเดียวคือคอยตรวจรับว่านมครบมั้ย ครบตามจำนวนที่สั่งหรือไม่ ส่วนการสอนมอบให้ครูเด็กเล็กเขาดูแลกันเอง นักวิชาการก็ไม่ได้จบครูมา” นอกจากนี้แล้ว อปท. ยังเห็นว่าการดูแลเรื่องการศึกษาของเด็กน่าจะเป็นหน่วยงานหลักที่รับผิดชอบอยู่แล้วคือกระทรวงศึกษาธิการ ความเชี่ยวชาญ และประสบการณ์ที่มีอยู่แล้วน่าจะทำได้กว่าท้องถิ่นดำเนินการเอง

2) การกำหนดเขตพื้นที่เพื่อให้สอดคล้องกับการจัดสรรงบประมาณ ทำให้มีข้อจำกัดในการรับเด็กเข้า ศพด. เป็นการปิดโอกาสเด็กที่อยู่นอกเขตพื้นที่หรือบางครั้งเด็กนอกเขตพื้นที่ต้องการเข้าเรียนที่ศูนย์ก็ต้องจ่ายมากกว่าเด็กในพื้นที่

3) การถ่ายโอนแบบไม่เบ็ดเสร็จทำให้การบริหารจัดการไม่เต็มที่ อปท.ซึ่งเป็นผู้ดูแลไม่สามารถดำเนินการเพื่อการพัฒนาหรือจัดสรรงบประมาณได้เนื่องจากยังติดขัดในข้อกฎหมาย ผู้ดูแลเด็กเกิดความรู้สึกว่าไม่ใช่คนของ อปท. เป็นแต่เพียงอาศัยอยู่ใน อปท. เท่านั้น และขาดความเชื่อมั่นต่ออนาคตของตนเอง

4) นโยบายภาครัฐ ยังไม่มีความชัดเจนว่าจะให้บริหารจัดการอย่างไร และการกำหนดความรับผิดชอบว่า ศพด. ควรสังกัดกับหน่วยงานใด ส่งผลให้ผู้บริหารไม่กล้าตัดสินใจในการดำเนินการ ดังคำสัมภาษณ์ว่า “หน่วยเหนือสั่งมาเลยดีกว่าว่าต้องการให้เราทำอะไร ให้ชัดเจนไปเลย เราพร้อมอยู่แล้ว แต่ที่เป็นอยู่ติดขัดไปหมด จะทำสักก็ไม่ได้ จะไปซ่อมก็ผิด สั่งมาเลยให้มา อบต. ให้หมด เราทำอยู่แล้ว ก่อนหมดสมัยเรื่องเด็กจะทำให้เสร็จก่อน”

5) การเมืองท้องถิ่น ความขัดแย้งของกลุ่มการเมืองในท้องถิ่นเป็นปัญหาสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้การพัฒนา ศพด. เมื่อมีการปรับเปลี่ยนผู้บริหารชุดใหม่แล้วมักจะมีการเปลี่ยนแปลงนโยบายการบริหารใหม่ การบริหารขาดความต่อเนื่อง ผู้ดูแลเด็กกับผู้บริหาร อปท. ไม่ไว้วางใจซึ่งกันและกัน ขาดการประสานการทำงาน ส่งผลให้การบริหาร ศพด. ไม่ได้ประสิทธิภาพเท่าที่ควร

2.6.2 ความต้องการของ ศพด.

1) **นโยบายศูนย์พัฒนาเด็กเล็กที่ชัดเจน** หัวหน้าศูนย์ฯ ส่วนใหญ่เห็นว่าปัจจุบันนโยบาย ศพด. ยังกระจัดกระจาย ต่างคนต่างทำ ไม่มีรูปแบบที่ชัดเจน การกำหนดนโยบายที่ชัดเจนว่าควรจะดำเนินการอย่างไรจะทำให้การบริหารจัดการเป็นไปในทิศทางเดียวกัน และสามารถจะพัฒนาเด็กได้อย่างมีประสิทธิภาพ

“เดี๋ยวก็กรมการศาสนา เดี่ยวก็กรมการพัฒนาชุมชน โรงเรียน แล้ว อบต. อยากให้ชัดๆ ไปเลยดีกว่าว่าอยู่ตรงไหน กระทรวงศึกษาที่รับไปเลยดีกว่า เด็กก็ได้รับการพัฒนาที่ถูกต้อง คนทำงานไม่ต้องกังวลใจว่าจะผิดหรือถูก”

“หน่วยเหนือสั่งมาเลยดีกว่าว่าต้องการให้เราทำอะไร ให้ชัดเจนไปเลย เราพร้อมอยู่แล้ว แต่ที่เป็นอยู่ติดขัดไปหมด จะทำสักทีไม่ได้ จะไปซ่อมก็ผิด สั่งมาเลยให้มา อบต. ให้หมด เราทำอยู่แล้ว ก่อนหมดสมัยเรื่องเด็กจะทำให้เสร็จก่อน”

2) **การสนับสนุนด้านวิชาการ** อปท.ยังไม่มีประสบการณ์ในการจัดการศึกษา และยังขาดองค์ความรู้ในการบริหารจัดการ หน่วยงานส่วนกลางควรมีศูนย์กลางให้ความรู้การบริหารศูนย์พัฒนาเด็กเล็กอย่างครบวงจร

“สิ่งที่ต้องการจากฝ่ายวิชาการก็คืออยากให้มีศูนย์ที่เป็นศูนย์เฉพาะเรื่องการบริหารจัดการเด็กเล็ก ให้เป็นต้นแบบ และสามารถที่จะให้คำปรึกษาได้ตลอดเวลา ปัจจุบันเราต่างคนต่างเรียนรู้ ที่ไหนว่าดีเราก็ไปดูแล้วกลับมาทำ แต่เราก็ไม่รู้เลยว่าถูกต้องมั๊ย ใช่มั๊ย”

“ถ้าเป็นไปได้อยากให้เอกสารความรู้จากส่วนกลางเผยแพร่ให้พวกเรา จะได้ศึกษาและเรียนรู้ได้ หรือที่ไหนที่เราสามารถสืบค้นได้ อยากได้ตรงนั้นมากกว่า”

3) **ผู้บริหารเห็นความสำคัญการศึกษา** หัวหน้าศูนย์ฯ ส่วนใหญ่เห็นว่า อปท.ยังให้ความสำคัญกับการพัฒนาด้านการศึกษาน้อย การจะพัฒนา ศพด. ให้เป็นศูนย์ที่เป็นที่ยอมรับของชุมชนได้ต้องเริ่มจากผู้บริหาร ต้องเน้นการพัฒนาคนตั้งแต่เริ่มต้น

“ผู้บริหารเนี่ยสำคัญ โดยเฉพาะนายกฯ หากไม่เห็นด้วย ขอไปเถอะไม่มีทางได้ ต้องให้นายกฯ ที่เห็นความสำคัญว่าพัฒนาอะไรก็แล้วแล้วต้องคนก่อน คนต้องพัฒนาตั้งแต่เด็ก”

4) **การมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง** หัวหน้าศูนย์ฯ เห็นว่านอกจากจะมีสถานที่ มีผู้ดูแลเด็ก และมีกิจกรรมให้เด็กแล้ว สิ่งสำคัญก็คือต้องการให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการเสริมพัฒนาการเด็กด้วย ทั้งด้านความรู้ความเข้าใจพัฒนาการของเด็กและการเสริมทักษะหลังจากเด็กกลับจากศูนย์ฯแล้ว

“เด็กต้องเล่นเยอะๆ เขาจะได้ลองผิดลองถูก แต่ผู้ปกครองไม่ค่อยเข้าใจอยากให้อ่านออกเขียน

ได้ เข้าโรงเรียนเขียนได้โดยซึ่งวัยเขาไม่พร้อม”

“ผู้ปกครองเขาก็ควรเรียนรู้เรื่องการดูแลเด็กด้วย เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจ เสริมแรงจากครู จะได้เป็นการประสานกัน”

2.7 เปรียบเทียบการดำเนินการ ศพด. ระหว่าง เทศบาล และ อบต.

จากการสัมภาษณ์หัวหน้าศูนย์ พบว่าการดำเนินงาน ศพด. แต่ละแห่งจะมีความแตกต่างกัน ตามบริบทของพื้นที่ซึ่งมีปัจจัยหลายๆ อย่างประกอบกัน เช่น ขนาดและงบประมาณของ อบต. นโยบายด้านการศึกษา ประสบการณ์และระยะเวลาการดำเนินงานของ ศพด. เป็นต้น และเมื่อเปรียบเทียบการดำเนินงานด้านต่างๆ ที่สำคัญระหว่างหน่วยงานที่รับผิดชอบคือ องค์การบริหารส่วนตำบล และเทศบาล สามารถสรุปได้ดังนี้

2.7.1 ด้านบุคลากร ศพด.ที่อยู่ในความดูแลขององค์การบริหารส่วนตำบลส่วนใหญ่ยังขาด ผู้ดูแลเด็ก และต้องรับภาระหน้าที่หลายๆ อย่างด้วยกัน เช่น เป็นครูเวรรับ-ส่งเด็ก เป็นผู้ดูแลความสะอาดเปิด-ปิดห้องเรียนด้วยตนเอง เป็นต้น นอกจากนี้แล้วโอกาสทางการศึกษาต่อหรือการพัฒนาอบรมตนเองยังมีน้อยกว่าผู้ดูแลเด็กที่สังกัดเทศบาล และรวมถึงความไม่มั่นใจกับอนาคตของตนเองด้วย ส่วน ศพด. ที่สังกัดในเทศบาลจะมีบุคลากรที่พร้อมกว่า มีการแบ่งภาระหน้าที่อย่างชัดเจน ตั้งแต่หัวหน้าศูนย์ ผู้ดูแลเด็ก แม่ครัว และแม่บ้านดูแลความสะอาดศูนย์ และบุคลากรมีโอกาสการศึกษาและพัฒนา ศักยภาพด้านต่างๆ มากกว่า ศพด. ที่สังกัด อบต.

2.7.2 งบประมาณสนับสนุน งบประมาณสนับสนุนแบ่งออกเป็น 2 ส่วนสำคัญ ได้แก่ เงิน สำหรับบุคลากร พบว่าเงินเดือนและค่าครองชีพไม่แตกต่างกันมากนัก จะแตกต่างเรื่องเงินค่า ประสิทธิภาพเพิ่มเติมให้แก่ผู้ดูแลเด็กที่มีประสบการณ์สูงซึ่ง อบต.ส่วนใหญ่จะไม่มี แต่เทศบาลจะมีการ พิจารณาเงินค่าประสิทธิภาพด้วยผู้ดูแลในแต่ละปีหลังการประเมิน สำหรับงบประมาณสนับสนุนการ ดำเนินงาน งบประมาณอาหารกลางวันและอาหารเสริม ทั้ง อบต.และเทศบาลไม่แตกต่างกัน แต่เงิน สนับสนุนอุปกรณ์การศึกษาและเครื่องเล่น เทศบาลจะมีมากกว่า อบต.

2.7.3 อาคารสถานที่ ศพด. ที่สังกัด อบต.ส่วนใหญ่จะมีข้อจำกัดเรื่องอาคารสถานที่ โดยเฉพาะศูนย์ที่ได้รับการถ่ายโอนมาจากกรมการศาสนาและกรมพัฒนาชุมชนยังคงอาศัยอาคารและ สถานที่ของวัด สื่อ วัสดุอุปกรณ์ประกอบการสอนยังไม่เพียงพอ บางแห่งผู้ดูแลเด็กเป็นผู้จัดหาเอง ส่วน ศพด. ที่สังกัดเทศบาลส่วนใหญ่จะมีอาคารสถานที่ที่เป็นของตนเองและมีความพร้อมในการจัด กิจกรรมการเรียนการสอนมากกว่า มีการจัดห้องกิจกรรมและประสบการณ์สำหรับเด็กอย่างเป็นสัดส่วน เช่น ห้องเด็กเล่น ห้องเรียน ห้องนอน เป็นต้น นอกจากนี้แล้วยังมี สื่อ วัสดุอุปกรณ์อำนวยความสะดวก สำหรับช่วยเสริมประสบการณ์การเรียนรู้เด็กมากกว่า อบต.

2.7.4 การบริหารจัดการ ศพด.สังกัดอบต.ส่วนใหญ่ยังไม่มีนโยบายด้านการศึกษาที่ชัดเจน การดำเนินงาน ศพด. ยังคงอาศัยประสบการณ์ตรงของผู้ดูแลเด็ก มีคณะกรรมการบริหารและโครงสร้างการบริหารแต่ยังไม่สามารถดำเนินงานตามความเป็นจริง นอกจากนี้แล้วการประสานงานระหว่าง ศพด. และหน่วยงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องยังไม่เป็นระบบ ซึ่งแตกต่างจาก ศพด.ที่สังกัดเทศบาลจะมีนโยบาย โครงการการบริหาร การติดต่อประสานงานที่เป็นระบบมากกว่า และศพด.บางแห่งสามารถพัฒนาระบบการเรียนการสอนภายในศูนย์เพื่อเตรียมพร้อมการประเมินคุณภาพการศึกษาของ สมศ.

ตาราง 19 สรุปเปรียบเทียบการดำเนินงาน ศพด. ระหว่าง อบต. และเทศบาล

ประเด็น	องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.)	เทศบาล
1. บุคลากร	- ผดด. ยังไม่เพียงพอเมื่อเทียบกับจำนวนเด็ก - โอกาสในการศึกษาต่อ-รับฝึกอบรมน้อยกว่าเทศบาล - ขาดความเชื่อมั่นอนาคตตนเอง - มีภาระหน้าที่ที่ต้องรับผิดชอบมาก	- มี ผดด. เพียงพอ - ได้รับโอกาสการศึกษาต่อ-การอบรมพัฒนาอย่างต่อเนื่อง - มีความเชื่อมั่นอนาคตตนเอง - มีการแบ่งภาระหน้าที่กันอย่างชัดเจน
2. งบประมาณสนับสนุน	- เงินเดือน และค่าเบี้ยเลี้ยง - งบประมาณสนับสนุนวัสดุอุปกรณ์ยังน้อย	- มีเงินเดือน ค่าเบี้ยเลี้ยง และค่าประสบการณ์ - งบประมาณสนับสนุนวัสดุอุปกรณ์มากกว่า อบต.
3. อาคารสถานที่	- ส่วนใหญ่ยังไม่มีสถานที่เป็นของตนเอง อาศัยสถานที่วัด - สื่อ วัสดุอุปกรณ์ ประกอบการสอนยังน้อย	- มีอาคารสถานที่พร้อม - มีห้องกิจกรรมการเรียนการสอน เช่น ห้องเรียน ห้องเล่น ห้องนอน ห้องพยาบาล เป็นต้น - มีสื่อ วัสดุอุปกรณ์ สำหรับประกอบการสอนพร้อม - สถานที่ตั้งเครื่องเล่นทั้งในร่มและที่แจ้งพร้อม

ตาราง 19 สรุปเปรียบเทียบการดำเนินงาน ศพด. ระหว่าง อบต. และเทศบาล (ต่อ)

ประเด็น	องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.)	เทศบาล
4. การบริหารจัดการ	- นโยบายด้านการศึกษายังไม่ชัดเจน - ผู้บริหารยังให้ความสำคัญกับการศึกษาน้อยกว่าการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน - มีคณะกรรมการ มีโครงการบริหาร ศพด. แต่ยังไม่มีการดำเนินงานจริง - อบต. ส่วนใหญ่ยังคงสังกัดอยู่ภายใต้สำนักงานปลัด - การประสานภายใน ศพด. และภายนอกยังไม่เป็นระบบเท่าที่ควร	- มีนโยบายการศึกษาที่ชัดเจน - มีโครงสร้างการบริหาร มีคณะกรรมการบริหาร ตลอดถึงผู้ดูแลอย่างชัดเจน - มีกองการศึกษารับผิดชอบการศึกษาโดยตรง - การประสานงานภายใน ศพด. และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอย่างมีระบบ - มีระบบการประเมินคุณภาพภายในองค์กร และเตรียมความพร้อมเข้าสู่ระบบประกันคุณภาพการศึกษา

ส่วนที่ 3 มุมมองของผู้ดูแลเด็ก

ข้อมูลส่วนนี้ได้จากการสนทนากลุ่มกับกลุ่มผู้ดูแลเด็ก พื้นที่เป้าหมาย 5 จังหวัด คือ จังหวัดแพร่ จังหวัดสุพรรณบุรี จังหวัดบุรีรัมย์ จังหวัดชลบุรี และจังหวัดตรัง จำนวน 30 ศูนย์ รวมทั้งสิ้น 145 คน ทำให้ทราบแนวความคิดการดำเนินงาน จุดมคติ ทักษะและประสบการณ์ การพัฒนาศักยภาพบุคลากร บทบาทหน้าที่ของ ผดด. ตลอดจนปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะในระดับปฏิบัติการ ซึ่งสามารถนำไปเป็นข้อมูลประกอบการพัฒนา ศพด. ให้มีมาตรฐานต่อไป

ประเด็นสนทนาประกอบด้วย

1. ข้อมูลทั่วไป เช่น จำนวน อายุ เพศ เงินเดือน/ค่าตอบแทน ประสบการณ์ในการเป็น ผดด. ระดับการศึกษา การศึกษาต่อ และสัดส่วน ผดด. ต่อเด็ก
2. เหตุผล/ จุดเริ่มต้นหรือแรงบันดาลใจ
3. ประสบการณ์ด้านการดูแลเด็ก
 - ก่อนมาเป็น ผดด.
 - หลังมาเป็น ผดด.
4. บทบาทหน้าที่ ที่ปฏิบัติอยู่ ณ ปัจจุบัน
5. ปัญหาและอุปสรรค
6. ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะ

ข้อมูลทั่วไป

ตาราง 20 จำนวน ผดด. ต่อศูนย์แยกตามจังหวัด

ศูนย์ที่	แพร่	สุพรรณบุรี	บุรีรัมย์	ชลบุรี	ตรัง
1.	4	4	6	10	2
2.	4	4	4	10	5
3.	2	1	9	8	2
4.	7	5	6	6	4
5.	1	9	7	2	4
6.	4	1	6	3	5
รวม	22	24	38	39	22
รวมทั้งสิ้น 145 คน					

ตาราง 21 ข้อมูลทั่วไปของผู้ดูแลเด็กจำแนกตามจังหวัด

ข้อมูลผู้ดูแลเด็ก	แพร่ (n=22)		สุพรรณบุรี (n=24)		บุรีรัมย์ (n=38)		ชลบุรี (n=39)		ตรัง (n=22)		รวม (n=145)	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
อายุ (ปี)												
20-29	3	13.6	9	37.5	16	42.1	15	38.5	5	22.7	48	33.1
30-39	13	59.1	12	50.0	12	31.6	15	38.5	11	50.0	63	43.4
40-49	6	27.3	3	12.5	8	21.1	5	12.8	5	22.7	27	18.6
50-59	-	-	-	-	2	5.3	4	10.3	1	4.5	7	4.8
Mean,S.D.	35.9, 6.5		31.5, 7.0		33.8,8.5		33.7,8.4		35.5,6.9			
Min.Max.	24,49		21, 48		23,59		21,52		25,54			
เพศ												
หญิง	22	100.0	24	100.	35	92.1	39	100.0	21	95.5	141	97.2
ชาย	-	-	-	0	3	7.9	-	-	1	4.5	4	2.8
เงินเดือน (บาท/เดือน)												
4,100-5,580	-	-	-	-	1	2.6	-	-	2	9.1	3	2.0
5,581-5,880	-	-	11	45.8	6	15.8	9	23.1	2	9.1	28	19.3
5,881-7,350	18	81.8	7	29.2	12	31.6	22	56.4	18	81.8	77	53.1
7,351-8,360	-	-	5	20.8	19	50.0	2	5.1	-	-	26	17.9
> 8,360	4	18.2	1	4.2	-	-	6	15.4	-	-	11	7.6
ประสบการณ์ (ปี)												
< 1	-	-	2	8.3	2	5.3	4	10.3	-	-	8	5.5
1-<5	3	13.6	12	50.0	19	50.0	13	33.3	9	40.9	56	38.6
5-<10	4	18.6	8	33.3	7	18.4	13	33.3	6	27.3	38	26.2
10 ปีขึ้นไป	15	68.2	2	8.3	10	26.3	9	23.1	7	31.8	43	29.7
Mean,S.D.	11.6,6.1		5.4,6.2		5.8,4.9		6.6,5.9		8.5,7.6			
Min.Max.	1.0,30.0		0.5,29.0		0.2,18.0		0.3,29.0		1.0,30.0			
จบการศึกษา												
ต่ำกว่าม. 4	-	-	-	-	2	5.3	1	2.6	-	-	3	2.1
ม.4-ม.6,ปวช.	13	59.1	9	37.5	7	18.4	19	48.7	9	40.9	57	39.3
ปวส.อนุปริญญา	1	4.5	7	29.2	11	28.9	9	23.1	6	27.3	34	23.4
ป.ตรีปฐมวัย	7	31.8	2	8.3	5	13.2	2	5.1	4	18.2	20	13.8
ป.ตรีอื่นๆ	1	4.5	6	25.0	13	34.2	8	20.5	3	13.6	31	21.3
การศึกษาต่อ												
ไม่ได้ศึกษาต่อ	13	29.1	15	62.5	28	73.7	28	71.8	18	81.8	102	70.3
ศึกษาต่อต่ำกว่า ป.ตรี	-	-	-	-	-	-	5	12.8	-	-	5	3.4
ศึกษาต่อ ป.ตรีปฐมวัย	9	40.9	9	37.5	10	26.3	1	2.6	3	13.6	32	22.1
ศึกษาต่อ ป.ตรีอื่นๆ	-	-	-	-	-	-	4	10.2	-	-	4	2.8
ศึกษาต่อ ป.โท	-	-	-	-	-	-	1	2.6	1	4.5	2	1.4
สัดส่วนผดต./เด็ก												
1:10 และน้อยกว่า	-	-	-	-	9	23.7	-	-	2	9.1	11	7.6
1:11-1:20	22	100.	17	70.8	25	65.8	16	41.0	18	81.8	98	67.6
มากกว่า 1:20		0	7	29.2	4	10.5	23	29.0	2	9.1	36	24.8

จากตาราง 21 พบว่า ในจังหวัดแพร่ จังหวัดสุพรรณบุรี และจังหวัดตรัง ร้อยละ 50 ขึ้นไป ของ ผดต. อยู่ในช่วงอายุ 30-39 ปี ส่วนจังหวัดบุรีรัมย์ ผดต. อยู่ในช่วงอายุ 20-29 ปี คิดเป็นร้อยละ 42 โดยภาพรวมทั้ง 5 จังหวัด ส่วนใหญ่จะอยู่ในช่วงอายุ 30-39 ปี คิดเป็นร้อยละ 43.4 และที่น่าสังเกตมีเพียงส่วนน้อยเท่านั้นที่อยู่ในช่วง 50-59 ปี คิดเป็นร้อยละ 4.8 คือ จังหวัดบุรีรัมย์ จังหวัดชลบุรี และ จังหวัดตรัง

ผดต. ร้อยละ 97.2 เป็นเพศหญิง มีเพียงส่วนน้อยที่เป็นเพศชาย คือ ร้อยละ 2.8 อยู่ในจังหวัด บุรีรัมย์และจังหวัดตรัง

ด้านเงินเดือนส่วนใหญ่จะอยู่ระหว่าง 5,881 - 7,350 บาท สูงสุดอยู่ที่จังหวัดตรังและแพร่ใน สัดส่วนที่เท่ากัน คือร้อยละ 81.8 รองลงมาคือ จังหวัดชลบุรี จังหวัดบุรีรัมย์ จังหวัดสุพรรณบุรี ร้อยละ 56.4 31.6 และ 29.2 ตามลำดับ มีเพียงจังหวัดสุพรรณบุรี ที่เงินเดือนอยู่ระหว่าง 5,581 - 5,880 บาท สูง ถึงร้อยละ 45.8

ด้านประสบการณ์ของ ผดต. 10 ปีขึ้นไป ผดต. ในจังหวัดแพร่ มีประสบการณ์ในการทำงาน มากที่สุดเมื่อเปรียบเทียบกับจังหวัดอื่นๆ ถึงร้อยละ 68.2 รองลงมาคือ 1 - <5 ปี คือจังหวัดสุพรรณบุรี และจังหวัดบุรีรัมย์ ร้อยละ 50 และโดยภาพรวมทั้ง 5 จังหวัดจะอยู่ในช่วง 1 - <5 ปี เป็นส่วนใหญ่ คิด เป็นร้อยละ 38.6

ด้านการศึกษาส่วนใหญ่จะอยู่ในระดับ ม.4-ม.6 และ ปวช. คือ จังหวัดแพร่ จังหวัดชลบุรี จังหวัดตรัง และจังหวัดสุพรรณบุรี ร้อยละ 59.1 48.7 40.7 และ 37.5 ตามลำดับ ส่วน ผดต. ที่จบวุฒิ ปริญญาตรีเอกปฐมวัยมีเพียงจังหวัดแพร่ที่สูงสุดถึงร้อยละ 31.8 ส่วนปริญญาตรีด้านอื่นๆ สูงสุดอยู่ที่ จังหวัดบุรีรัมย์ร้อยละ 34.2 โดยภาพรวมคิดเป็นร้อยละ 35.1 ที่จบวุฒิปริญญาตรี และรองลงมาคือวุฒิ ม.4-ม.6 และปวช.

ด้านการศึกษาต่อของ ผดต. จังหวัดบุรีรัมย์ไม่ได้ศึกษาต่อคิดเป็นร้อยละ 70 ผดต. ในจังหวัด แพร่ได้ศึกษาต่อระดับปริญญาตรี เอกปฐมวัยถึงร้อยละ 40.9 รองลงมาคือ จังหวัดสุพรรณบุรีและจังหวัด บุรีรัมย์ ร้อยละ 37.5 และ 26.3 ตามลำดับ ส่วนในจังหวัด ชลบุรี และตรังมีผู้ศึกษาต่อระดับปริญญาโท จังหวัดละ 1 คน

ภาพรวมอัตราส่วน ผดต. ต่อเด็ก ร้อยละ 67.6 คือ ผดต. 1 คนดูแลเด็ก 20 คน ส่วนจังหวัด สุพรรณบุรี และจังหวัดชลบุรีมีสัดส่วน ผดต. 1 คนต้องดูแลเด็กมากกว่า 20 คน คิดเป็นร้อยละ 29

ตาราง 22 ข้อมูลทั่วไปของผู้ดูแลเด็กจำแนกตามเทศบาลและอบต.

ข้อมูลผู้ดูแลเด็ก	เทศบาล (n=71)		อบต. (n=74)		รวม (n=145)	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
อายุ (ปี)						
20-29	24	33.8	24	32.4	48	33.1
30-39	29	40.8	34	45.9	63	43.4
40-49	14	19.7	13	17.6	27	18.6
50-59	4	5.6	3	4.1	7	4.8
Mean,S.D.	33.99, 0.8		34.05, 7.5		-	
Min.Max.	21, 54		21, 59			
เพศ						
หญิง	67	94.4	74	100	141	97.2
ชาย	4	5.6	-	-	4	2.8
เงินเดือน (บาท/เดือน)						
4,100-5,580	-	-	3	4.1	3	2.0
5,581-5,880	16	22.5	12	16.2	28	19.3
5,881-7,350	29	40.8	48	64.9	77	53.1
7,351-8,360	16	22.5	10	13.5	26	17.9
> 8,360	10	14.1	1	1.4	11	7.6
ประสบการณ์ (ปี)						
< 1	4	5.6	4	5.4	8	5.5
1-<5	35	49.3	21	28.4	56	38.6
5-<10	12	16.9	26	35.1	38	26.2
10 ปีขึ้นไป	20	28.2	23	31.1	43	29.7
Mean,S.D.	2.6, 0.9		2.9, 0.9		-	
Min.Max.	1.0, 4.0		1.0, 4.0			
จบการศึกษา						
ต่ำกว่าม. 4	3	4.2	-	-	3	2.1
ม.4-ม.6,ปวช.	28	39.4	29	39.2	57	39.3
ปวส.อนุปริญญา	17	23.9	17	23.0	34	23.4
ป.ตรีปริญญา	12	16.9	8	10.8	20	13.8
ป.ตรีอื่นๆ	11	15.5	20	27.0	31	21.3

จากตาราง 22 พบว่าผด.ที่มีอายุระหว่าง 30-39 ปี มีมากที่สุด ในศพด.ที่รับผิดชอบโดยอบต. คิดเป็นร้อยละ 45.9 ส่วนศพด.ที่รับผิดชอบโดยเทศบาล ในอัตราที่ใกล้เคียงกันคือ ร้อยละ 40.8

ศพด.ที่รับผิดชอบโดยอบต.และเทศบาลส่วนใหญ่ ผด.เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 100 และ 94.4 ตามลำดับ เทศบาล ส่วนเพศชายมีเพียงส่วนน้อยคือ ร้อยละ 5.6 อยู่ในศพด.ที่รับผิดชอบโดยเทศบาล

ด้านเงินเดือน พบว่าผด.ที่มีเงินเดือนอยู่ระหว่าง 5,881-7,350 บาท มีสัดส่วนสูงสุด อยู่ที่ ศพด.ที่รับผิดชอบโดยอบต. ร้อยละ 64.9 ส่วนศพด.ที่รับผิดชอบโดยเทศบาล มีเพียงร้อยละ 40.8 เท่านั้น

ด้านประสบการณ์ ผด.ที่มีประสบการณ์ระหว่าง 1-<5 ปี มีสัดส่วนสูงสุดอยู่ที่ ศพด.ที่รับผิดชอบโดยเทศบาล ร้อยละ 49.3 รองลงมาร้อยละ 35.1 ผด.ที่มีประสบการณ์ระหว่าง 5-<10 ปี ซึ่งอยู่ในศพด.ที่รับผิดชอบโดย อบต.

ด้านการศึกษา สัดส่วนสูงสุดคือ ผด.ที่จบการศึกษาระดับ ม.4-ม.6 และ ปวช. ซึ่งศพด.ที่รับผิดชอบทั้งโดยเทศบาลและอบต. จะมีสัดส่วนที่ใกล้เคียงกัน ร้อยละ 39.4 และ 39.2 ตามลำดับ ส่วนผู้ที่จบปริญญาตรีสาขาปฐมวัย พบที่ศพด.ที่รับผิดชอบโดยเทศบาล คิดเป็นร้อยละ 16.9 และอบต.ร้อยละ 10.8

ด้านการศึกษาต่อ พบว่า ผด.ที่ไม่ได้ศึกษาต่อมี ร้อยละ 71.8 อยู่ในศพด.ที่รับผิดชอบโดยเทศบาล สำหรับศพด.ที่รับผิดชอบโดย อบต. มีผด.ที่ไม่ได้ศึกษาต่อร้อยละ 68.9 และด้านการศึกษาต่อระดับปริญญาตรีสาขาปฐมวัย ร้อยละ 25.6 อยู่ที่ศพด.ที่รับผิดชอบโดย อบต. สำหรับศพด.ที่รับผิดชอบโดยเทศบาลคิดเป็นร้อยละ 18.3 ด้านการศึกษาต่อปริญญาโท มีเพียงส่วนน้อยคิดเป็นร้อยละ 2.7 ซึ่งอยู่ในศพด.ที่รับผิดชอบโดยอบต.ทั้งหมด

สัดส่วนผด.ต่อเด็ก ใน ศพด.ที่รับผิดชอบโดยเทศบาลและอบต. อยู่ระหว่าง 1:11-1:20 คิดเป็นร้อยละ 56.3 และ 78.4 ตามลำดับ มีเพียงส่วนน้อยที่สัดส่วนผด.ต่อเด็ก อยู่ระหว่าง 1:10 และน้อยกว่า

ตาราง 23 จำนวนและร้อยละของผู้ดูแลเด็กแยกตามเงินเดือนและประสบการณ์

คุณลักษณะ	เงินเดือนของ ผดต. (บาท)				Chi - square	p-value
	4,100-7,350		มากกว่า 7,351			
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ		
ระดับการศึกษา					7.953	.047*
- ต่ำกว่า ม.4-ม.6 / ปวช.	50	83.3	10	16.7		
- ปวส.และอนุปริญญา	27	79.4	7	20.6		
- ป.ตรี เอกปฐมวัย	12	60.0	8	40.0		
- ป.ตรีสาขาอื่นๆ	19	61.3	12	38.7		
ประสบการณ์การทำงาน					9.111	.028*
- น้อยกว่า 1 ปี	19	95.0	1	5.0		
- 1 - <5 ปี	32	65.3	17	34.7		
- 5 - <10 ปี	30	83.3	6	16.7		
- 10 ปีขึ้นไป	27	67.5	13	32.5		

* มีนัยสำคัญที่ p-value < 0.05

จากตาราง 23 โดยการวิเคราะห์ความเชื่อมโยงระหว่างเงินเดือน ประสบการณ์และระดับการศึกษา พบว่า ผดด. ที่มีเงินเดือนน้อยกว่า 7,350 บาท ส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับต่ำกว่า ม.4-ม.6 และ ปวช. คือ ร้อยละ 83.3 ส่วนผู้ที่จบการศึกษาระดับ ปวส. และอนุปริญญา คิดเป็นร้อยละ 79.4 สำหรับผู้ที่จบการศึกษาระดับปริญญาตรีเอกปฐมวัยและปริญญาตรีสาขาอื่นๆ มีสัดส่วนที่ใกล้เคียงกันคือร้อยละ 60.0 และ 61.3 ตามลำดับ

ด้านประสบการณ์ในการทำงาน ส่วนใหญ่จะอยู่ในช่วงน้อยกว่า 1 ปี คือ ร้อยละ 95.0 รองลงมา 5-10 ปี ร้อยละ 83.0 ส่วนผู้ที่มีประสบการณ์ระหว่าง 10 ปีขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 67.5 โดยมีสัดส่วนใกล้เคียงกันกับประสบการณ์ 1-5 ปี คือ ร้อยละ 65.3

สำหรับ ผดด. ที่มีเงินเดือนมากกว่า 7,351 บาท ส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับปริญญาตรี เอกปฐมวัย และปริญญาตรีสาขาอื่นๆ คือ ร้อยละ 40.0 และ 38.7 ส่วนผู้ที่จบ ปวส. อนุปริญญา คิดเป็นร้อยละ 20.6 และต่ำกว่า ม.4-ม.6 และ ปวช. ร้อยละ 16.7 ตามลำดับ มีเพียงร้อยละ 5 เท่านั้นที่มีประสบการณ์การทำงานน้อยกว่า 1 ปี ทำให้ระดับการศึกษาและประสบการณ์ในการทำงานมีความสัมพันธ์กับเงินเดือนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ $p < 0.05$

ข้อมูลจากการสนทนากลุ่ม

1. จุดเริ่มต้น และแรงบันดาลใจ

จุดเริ่มต้น แรงบันดาลใจ ในการเข้ามาเป็น ผดด. นั้น จะมีเหตุผลที่แตกต่างกันออกไปตามความคิดเห็นและพื้นฐานของ ผดด. แต่ละคน ซึ่งสามารถสรุปได้ 5 ด้าน คือ

1.1 ด้านความพึงพอใจต่ออาชีพ

- **รักเด็ก** จาก ศพด. 5 แห่งของจังหวัดบุรีรัมย์ จังหวัดตรัง และจังหวัดชลบุรี และ 3 แห่งของจังหวัดแพร่ และ 2 แห่งของจังหวัดสุพรรณบุรี ตอบตรงกันว่าเหตุผลที่มาเป็นครูที่เลี้ยงเด็กเพราะรักเด็ก เวลาอยู่กับเด็กแล้วทำให้อารมณ์ดี น่ารักและไร้เดียงสานิสัยรักเด็กเป็นคุณสมบัติที่สำคัญของ ผดด. เพราะถ้ารักเด็กก็จะเสียสละและจะทำทุกอย่างเพื่อเด็กได้ เช่น ศพด. จังหวัดตรังพูดว่า “รักเด็กค่ะรู้สึกแววตาที่สดใส เขาจะมีความจริงใจให้เรา ความไร้เดียงสาของเขา พอมาได้คลุกคลีกับเด็กมากขึ้นก็จะเกิดความผูกพันเหมือนลูกเหมือนหลานตัวเองจริงๆ”
- **ชอบงานนี้/รักอาชีพนี้/เหมาะสมกับตนเอง** ศพด. 4 แห่งของจังหวัดบุรีรัมย์ 3 แห่งของจังหวัดแพร่และจังหวัดชลบุรี 2 แห่งของจังหวัดตรังและจังหวัดสุพรรณบุรี ตอบว่า เลือกลงานนี้เพราะเป็นอาชีพที่ชอบและเหมาะสมกับตัวเอง ซึ่งถ้าเป็นงานที่ชอบน่าจะทำงานได้ดีและมีประสิทธิภาพ

1.2 ด้านกายภาพ

- **ใกล้บ้าน** ผดด. บอกว่า เป็นการลดภาระค่าใช้จ่ายในด้านต่างๆ เช่น ค่าพาหนะ ค่าเช่าบ้าน ตลอดจนประหยัดค่าอาหารเย็นเพราะถ้าอยู่ใกล้บ้านจะทำอาหารรับประทานกันทั้งครอบครัว ทำให้ประหยัด และความสัมพันธ์ของครอบครัวก็ดีขึ้นด้วย จาก ศพด. 5 แห่งของจังหวัดชลบุรี 2 แห่งของจังหวัดแพร่ และ 2 แห่งของจังหวัดตรัง
- **เป็นคนในพื้นที่** ต้องการงานในท้องถิ่นของตนเอง ไม่ต้องการย้ายถิ่นฐานไปทำงานต่างจังหวัดหรือเดินทางเข้าสู่กรุงเทพมหานคร พบที่ศพด. 2 แห่งของจังหวัดแพร่ 1 แห่งของจังหวัดสุพรรณบุรี และ 1 แห่งของจังหวัดตรัง
- **สะดวกในการเดินทาง** ผดด. ผู้หญิง ที่ ศพด. 4 แห่งของจังหวัดชลบุรี บอกว่าเลือกทำงานที่ศูนย์ เพราะบางวันต้องกลับบ้านค่ำ และมีรถประจำทางวิ่งผ่าน หรือถนนที่ไม่เปลี่ยวมาก ต้องคำนึงถึงความสะดวกและปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินด้วย

1.3 ด้านสังคม

- **ทำประโยชน์ให้ชุมชน** ศพด. จังหวัด 1 แห่งของจังหวัดแพร่ บอกว่าเคยเป็น อสม. มาก่อนต้องการทำงานที่ทำประโยชน์ให้ชุมชนเหมือนตอนที่เป็น อสม. ส่วน 1 แห่งที่ จังหวัดตรังและจังหวัดบุรีรัมย์ บอกว่าอยากพัฒนาบ้านเกิดตามกำลังความสามารถ ของตนเองที่มีอยู่ “ก่อนมาทำที่นี่เป็น อสม. มาก่อน พี่เคยช่วยคุณหมอที่ สอ. ก็ทำ ทุกอย่าง หยอดโพลิโอ ชั่งน้ำหนัก วัดส่วนสูง ตรวจปัสสาวะ ตั้งแต่เริ่มทำงานมาก็อยู่กับเด็กมาตลอด พอลาออกจากอสม. พี่จึงตัดสินใจสมัครที่นี่ เพราะคิดว่าทำงานที่นี่ นอกจากได้ดูแลเด็กตามที่พี่ถนัดแล้ว งานตรงนี้เป็นการทำงานช่วยเหลือชุมชนเหมือนกัน”
- **ทำบุญกับเด็ก/ปลูกฝังเด็กให้เป็นคนดี/ต้องการสอนเด็ก**
 - ศพด. 1 แห่งของจังหวัดตรัง บอกว่า การทำงานดูแลเด็กที่ศูนย์ เหมือนได้ทำบุญ กับเด็กได้อบรมสั่งสอนให้เป็นคนดี เด็กอยู่ที่ศูนย์จะเข้าสังคมกับเพื่อนได้ และเพื่อเตรียมความพร้อมให้เด็กสามารถปรับตัวก่อนจะไปศึกษาต่อระดับประถมศึกษาไป
 - ส่วนที่ ศพด. ของจังหวัดชลบุรี จำนวน 3 ศูนย์ บอกว่าสาเหตุที่เข้ามาสมัครเป็น ผดต. เพราะต้องการสอนเขาให้เป็นคนดีเช่น ที่จังหวัดชลบุรีพูดว่า “พี่เองชอบไป วัด ฟังเทศน์บ่อยๆ หลวงพ่อบอกว่าคนเราต้องทำบุญบ้าง ซึ่งการทำบุญไม่ จำเป็นต้องทำด้วยปัจจัยเสมอไป การปรารถนาดี คิดดี ทำดี สิ่งนี้ก็เป็นบุญแล้ว พี่คิดว่าการได้มาดูแลเด็กที่ศูนย์นี้ เหมือนได้ทำบุญแล้วเพราะได้มีโอกาสอบรมสั่ง สอน ปลูกฝังให้เขาเป็นคนดี เพราะเด็กเหมือนผ้าขาว เราจะวาดอะไรลงไปเขาก็ เป็นอย่างนั้น”
- **มีวันหยุดทำให้มีเวลาว่างดูแลสมาชิกในครอบครัวได้** ศพด. 1 แห่งของจังหวัด ชลบุรี บอกว่า เลือกลงงานนี้เพราะมีวันหยุดพักผ่อนตามเวลาราชการ วันหยุดพักผ่อน เสาร์-อาทิตย์จะได้มีเวลาดูแลครอบครัว และลูกๆ ที่บ้าน โดยเฉพาะวันอาทิตย์ขอให้ เป็นวันของครอบครัว จะได้ทำกิจกรรมร่วมกันระหว่างสมาชิกในครอบครัวด้วย ส่วน อีกคนหนึ่งที่ ศพด. ชลบุรี บอกว่า เคยทำงานที่โรงงานแห่งหนึ่ง ไม่มีวันหยุดทำให้ไม่มี เวลาดูแลลูกทั้ง 3 คน
- **เคยเป็นอาสาสมัครช่วยดูแลเด็ก** ศพด. 2 แห่งของจังหวัดแพร่ และ 1 แห่งของ จังหวัดชลบุรี บอกว่า เคยเป็นอาสาสมัครเลี้ยงเด็กของศูนย์แห่งนี้มาก่อน
 - “เมื่อก่อนพี่เคยสมัครเข้ามาเป็นอาสาเลี้ยงน้องๆ ในศูนย์นี้ จำได้ว่าตั้งแต่เริ่มตั้ง ศูนย์ครั้งแรก ไม่มีครูมีแต่หัวหน้า 1 คน พี่เองมาช่วยเลี้ยงน้องๆ ตอนนั้นยังไม่มี กิจกรรมการเรียนการสอนแบบนี้หรอกค่ะ มาครั้งแรกหัวหน้าศูนย์ให้ค่าจ้างเดือน ละ 200 บาท บอกว่าขอช่วยค่าเดินทางน้อยนะ”

- ส่วน ศพด. ของจังหวัดแพร่ บอกว่า ที่ศูนย์แห่งนี้เคยเปิดรับสมัครครูที่จบปฐมนิเทศ หรือผ่านการอบรมด้านการดูแลเด็ก แต่ไม่มีใครมาสมัคร คณะกรรมการหมู่บ้านจึง แนะนำให้มาตนเองมาสมัครเป็นอาสาสมัครดูแลเด็กแทน
- **ครูไม่พอ/ขาดครู/ครูลาออก** ศพด. 1 แห่งของจังหวัดชลบุรี จังหวัดบุรีรัมย์ และ จังหวัดสุพรรณบุรี บอกว่าครูไม่พอ และ ศพด. ของจังหวัดแพร่บอกว่า ครูที่สอนอยู่ ก่อนลาออกมาแล้ว 5 คน ตนเองเห็นว่ากำลังขาดครูก็สมัครเข้ามาสอนที่นี่ ส่วนที่ ศพด. ของจังหวัดชลบุรีบอกว่า เคยพาน้องมาสมัครเข้าเรียน เห็นว่าที่นี่ขาดครูก็เลย สมัครเข้ามาเป็น ผดด. และ ศพด. ของจังหวัดบุรีรัมย์บอกว่า ได้พาลูกมาสมัครเข้า เรียนที่นี่ พบว่าครูไม่พอจึงได้สมัครเข้ามาสอน ศพด. ของจังหวัดสุพรรณบุรี บอกว่า ทราบว่าที่นี่ขาดครู ก็เลยมาทำงานที่นี่ ที่ขาดครูเพราะว่าครูผู้ช่วยย้ายกลับไปบ้านเดิม ตำแหน่งเลยว่าง ก็เลยรับสมัครเพิ่ม เดิมที่เป็นครูอัตราจ้างอยู่เทศบาลของจังหวัดหนึ่ง มาแล้ว 4 ปี สอบได้ก็เลยมาเลือกลงสุพรรณบุรี บรรจุเป็นข้าราชการครูผู้ช่วยของ กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย
- **แบ่งเบาภาระของผู้ปกครอง** ศพด. 1 แห่งของจังหวัดบุรีรัมย์ บอกว่าต้องการ ช่วยเหลือผู้ปกครองของเด็กที่มีภารกิจ หรือต้องไปทำงานต่างจังหวัด ทำให้เกิดปัญหา ในเด็กที่อาศัยอยู่กับญาติ เช่น ปัญหาเรื่องโภชนาการ การขาดความอบอุ่น เป็นเด็ก เกเร ไม่เชื่อฟัง ซึ่งปัญหาเหล่านี้สามารถแก้ไขได้บางส่วนจากการเข้ามาอยู่ในความดูแล ของศพด.

1.4 ด้านเศรษฐกิจ

- **ได้เงินเดือนสูง/สวัสดิการดี** ศพด. 1 แห่งของจังหวัดชลบุรี บอกว่าก่อนจะมาเป็น ผดด. ที่นี่เคยทำงานโรงงานมาก่อน ได้เงินเดือนและสวัสดิการน้อยกว่าที่นี่ และหักเงิน ค่าประกันสังคมอีกด้วย และที่ ศพด. 1 แห่งของบุรีรัมย์บอกว่า มาทำงานที่นี่ได้ สวัสดิการดีกว่าทำงานเอกชน เช่น เบิกค่าเช่าบ้านได้ 1,000 บาท สำหรับผู้มีทะเบียน บ้านอยู่นอกเขตเทศบาล ไม่ต้องจ่ายค่าประกันสังคม 5% และได้รับค่าครองชีพ 1,000 บาท
- **ทำงานช่วยครอบครัว** ศพด. 3 แห่งของจังหวัดบุรีรัมย์ จังหวัดสุพรรณบุรีและจังหวัด ชลบุรี จังหวัดละ 2 แห่ง และ ศพด. ของจังหวัดตรัง 1 แห่ง ตอบว่าหลังจากจบ การศึกษามาแล้ว พ่อแม่ต้องการให้หางานทำช่วยเหลือครอบครัว จึงไปสมัครงานที่ ต่างๆ ปรากฏว่าได้งานที่นี่ ก็เลยทำหน้าที่ ผดด. มาจนถึงปัจจุบัน

1.5 ด้านอื่นๆ

- **สมัครสอบตามประกาศของ อบท.** ศพด. 4 แห่งของจังหวัดแพร่ 2 แห่งของจังหวัดสุพรรณบุรี บอกว่าเทศบาลประกาศรับสมัคร จึงมาสมัครเพราะยังไม่มีงานทำ 3 แห่งของชลบุรี บอกว่าได้ทราบการรับสมัครสอบ ผดด. เพิ่มเติมจากประกาศของ อบท.
- **เป็นงานที่ทำหาย** จาก ศพด. 1 แห่งของจังหวัดชลบุรี บอกว่างานประเภทนี้ต้องมีความรับผิดชอบสูง ซึ่งถ้าตนเองได้ทำหน้าที่นี้จะได้ดีหรือไม่
- **มีบุคคลที่รู้จักแนะนำให้สมัคร** จาก ศพด. 3 แห่งของจังหวัดชลบุรี เข้ามาโดยการชักชวนจากเจ้าอาวาส หรือญาติที่อยู่ทำงานอยู่ใน อบท. ศพด. 3 แห่งของจังหวัดสุพรรณบุรีบอกว่า เข้ามาโดยพัฒนาชุมชนเป็นคนแนะนำให้มาสมัคร สำหรับศูนย์ 1 แห่งที่จังหวัดแพร่และจังหวัดตรัง บอกว่าเข้ามาเพราะคนรู้จักในศูนย์แนะนำให้มาสมัคร
- **มีเวลาว่างสามารถศึกษาต่อได้** ศพด. 1 แห่งที่จังหวัดชลบุรี บอกว่าเข้ามาสมัครเป็น ผดด. เพราะคิดว่ามีโอกาสพัฒนาตนเอง เพราะมีเวลาว่างเสาร์-อาทิตย์ซึ่งเป็นวันหยุด จะได้เข้าสมัครเข้าศึกษาต่อระดับปริญญาตรีได้ หรือมีเวลาศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมได้

สรุปเหตุผลที่ ผดด. ตอบมากที่สุด อันดับแรก คือ รักเด็ก มีมากที่ ศพด. 5 แห่งที่จังหวัดบุรีรัมย์ จังหวัดตรัง และจังหวัดชลบุรี ศพด. 3 แห่งที่จังหวัดแพร่ และ ศพด. 2 แห่งที่จังหวัดสุพรรณบุรี รวมทั้งหมด 5 จังหวัด จำนวน 20 แห่ง รองลงมาคือรักงานนี้ ชอบหรือเป็นงานที่เหมาะสมสำหรับตัวเอง ที่ ศพด. 4 แห่งที่จังหวัดบุรีรัมย์ ศพด. 3 แห่งที่จังหวัดแพร่และจังหวัดชลบุรี ศพด. 1 แห่งที่จังหวัดตรังและจังหวัดสุพรรณบุรี รวมทั้งหมด 5 จังหวัด จำนวน 12 ศูนย์ ตอบว่า เลือกรงานนี้เพราะเป็นอาชีพที่ชอบและเหมาะสมกับตัวเอง ซึ่งถ้าเป็นงานที่ชอบน่าจะทำงานได้ดีและมีประสิทธิภาพ

ภาพที่ 2 เหตุผล จุดเริ่มต้นและแรงบันดาลใจ

2. ทักษะ ประสบการณ์ และการพัฒนา

ทักษะ ประสบการณ์และการพัฒนาของ ผดด. จะแตกต่างกันตามอายุการทำงาน หรือ ประสบการณ์ของแต่ละคนที่มีมาแต่เดิม สามารถแบ่งได้เป็น 2 ด้าน คือ ทักษะประสบการณ์เดิม และ ทักษะประสบการณ์ใหม่

2.1 ทักษะประสบการณ์ที่มีอยู่เดิมก่อนเป็น ผดด. เกิดจาก

- **ดูวิดีโอ ตำรา ศึกษาจากสมุดสุขภาพเด็ก** ศพด. 2 แห่งที่จังหวัดชลบุรี ตอบว่า เคยศึกษาในสมุดสุขภาพแม่และเด็ก และดูจากวิดีโอที่โรงพยาบาลตอนไปฝากครรภ์ ตลอดจนอ่านจากตำราเลี้ยงดูลูกที่ซื้อมาศึกษาเองที่บ้านขณะที่ตั้งท้องลูกคนแรก ศพด. 1 แห่งที่จังหวัดแพร่ตอบว่า อ่านหนังสือการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ที่โรงพยาบาล มอบให้
- **เคยเลี้ยงลูก น้อง หรือเลี้ยงหลาน** จาก ศพด. 2 แห่งที่จังหวัดชลบุรี ตอบว่าได้ ประสบการณ์จากการเลี้ยงลูกเพราะมีลูกแล้ว และ 1 แห่งจากจังหวัดแพร่ ตอบว่าเคย เลี้ยงหลาน และเคยเลี้ยงน้องมาก่อน โดยบอกว่าได้อาศัยประสบการณ์ตรงมาปรับใช้ กับการดูแลเด็กที่ศูนย์แห่งนี้
- **เข้ารับการอบรมที่โรงพยาบาลขณะฝากครรภ์** ศพด. 1 แห่งที่จังหวัดแพร่ ตอบว่า มีประสบการณ์มาจากการเข้ากลุ่มโรงเรียนพ่อแม่ ขณะไปฝากครรภ์และคลอดลูกคน แรก โดยเข้าอบรม 2 ครั้ง ที่โรงพยาบาลประจำจังหวัดแพร่
- **เป็น อสม.มาก่อน** ศพด. 1 แห่งของจังหวัดแพร่ บอกว่าเคยเป็น อสม.มาก่อน ได้รับการ อบรมเรื่องเด็กจากการเข้าเป็นอสม. และได้ช่วยเหลือในเรื่องการดูแลเด็ก และการหยอดโปлио เป็นต้น
- **จบวิชาชีพครู/มีความรู้ด้านนี้** ศพด. แห่งที่ 1 ของจังหวัดตรัง ผดด. จบการศึกษา ประกาศนียบัตรวิชาชีพครู 2 คน แห่งที่ 2 จบปริญญาตรีศึกษาศาสตร์ 1 คน ส่วนที่ บุรีรัมย์ แห่งที่ 1 จบปริญญาตรีเอกประถมศึกษา 1 คน และ ประกาศนียบัตรวิชาชีพครู 1 คน แห่งที่ 2 จบ ประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง 1 คน ปริญญาตรีเอกประถมศึกษา 1 คน แห่งที่ 3 จบปริญญาตรีเอกประถมศึกษา 1 คนและปริญญาตรี เอกภาษาอังกฤษ 1 คน 1 แห่งของจังหวัดแพร่จบปวส. เอกพลศึกษา 1 คน ที่สุพรรณบุรี แห่งที่ 1 จบ การศึกษาระดับประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครูจำนวน 4 คน ประกาศนียบัตร วิชาชีพชั้นสูงเอกประถมศึกษาอีก 1 คน และปริญญาตรีเอกประถมศึกษา 1 คน ส่วน แห่งที่ 2 จบปริญญาตรีเอกประถมศึกษา 1 คน
- **เคยเป็นครูอนุบาล /เคยมีประสบการณ์สอนมาก่อน** ศพด. 3 แห่งของจังหวัดแพร่ 3 แห่งของจังหวัดชลบุรี 2 แห่งของจังหวัดตรัง และ 1 แห่งของจังหวัดสุพรรณบุรี ตอบว่า เคยสอนโรงเรียนเอกชน หรือเคยเป็นครูอนุบาลมาก่อน

- **ไม่มีความรู้มาก่อนเลย** เช่น ศพด. 3 แห่งของจังหวัดชลบุรี 2 แห่งของจังหวัดสุพรรณบุรี ตอบว่าไม่มีความรู้เกี่ยวกับพัฒนาการเด็กมาก่อนเลย เพราะยังไม่มีครอบครัว

2.2 ทักษะและประสบการณ์ใหม่ที่ได้รับหลังจากเข้ามาทำงานเป็น ผดด.

- **การฝึกอบรม** เกี่ยวกับการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ การทำสื่อ เทคนิคการเลี้ยงดูเด็ก พัฒนาการเด็ก IQ, EQ การดูแลเด็ก การจัดการเรียนการสอน โภชนาการ สุขอนามัย การดูแลเด็กที่มีพัฒนาการช้า เด็กออทิสติก การฉีดวัคซีน เทคนิคการเล่านิทาน การจัดกลุ่มเด็ก ทักษะการสื่อสาร กิจกรรมเคลื่อนไหว ศพด. ของจังหวัดสุพรรณบุรี มีโครงการอบรมเพื่อพัฒนา ผดด. จัดโดย อบท. ร่วมมือกับมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต ให้ครูเข้ารับการอบรมโดยค่าลงทะเบียน และค่าใช้จ่ายอื่นๆ เช่นค่าห้องพัก ค่าอาหาร ค่าเดินทาง อบท.จะสนับสนุนให้ทั้งหมด สำหรับ ศพด. ของจังหวัดบุรีรัมย์ ครูได้อบรมในเรื่องการเพิ่มประสิทธิภาพ ผดด. โดยกรมการศาสนาร่วมกับกรมการศึกษานอกโรงเรียน จัดหลักสูตรฝึกอบรมให้ ผดด. ฟรี เฉพาะภายในจังหวัดบุรีรัมย์
- **การฝึกฝนด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง** ศพด. ของจังหวัดชลบุรี ได้ฝึกในเรื่องศิลปะ การร้องเพลง ฝึกวาดภาพ และเรียนศิลปะเพิ่มเติม ครูบอกว่าหลังจากที่ได้ไปฝึกอบรมมาแล้วก็ต้องฝึกฝนด้วยตัวเอง เพื่อให้สามารถประดิษฐ์สื่อได้ดี
- **ประสบการณ์จากการทำงาน** คือ ระยะเวลาทำงานที่ ศพด. ผู้ที่ทำงานมานานมีโอกาสร่วมประสบการณ์เพิ่มเติมจากเพื่อนร่วมงานและจากการเรียนรู้ด้วยตนเอง
- **ศึกษาดูงาน** ศึกษาดูงานที่ศูนย์ต้นแบบ เช่น ศพด. ห้วยจรเข้มะ จังหวัด นครปฐม ดูงานที่สถาบันแห่งชาติเพื่อการพัฒนาเด็กและครอบครัว มหาวิทยาลัยมหิดล และโรงเรียนอนุบาลวัยใส กรุงเทพฯ ส่วน ศพด. แห่งหนึ่งของจังหวัดตรัง ผดด. ได้เดินทางไปศึกษาดูงานศูนย์เด็กเล็กที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือและที่ประเทศลาว จัดโดยกรมการพัฒนาชุมชน และสนับสนุนงบประมาณโดยยูนิเซฟ
- **ศึกษาต่อ**
 - **ศึกษาต่อระดับปริญญาโท** ศพด. ของจังหวัดชลบุรี ผดด. ได้ศึกษาต่อระดับปริญญาโท 1 คน ซึ่ง อบต. มีงบสนับสนุนค่าเทอมตลอดระยะเวลา 2 ปี โดยระบุสาขาการศึกษา คือ บริหารการศึกษา หรือรัฐศาสตร์ ที่มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต วิธีการสมัครเข้าศึกษาต่อ คือเขียนใบสมัครส่งให้กรรมการของ อบต. พิจารณา ส่วนที่ ศพด. จังหวัดตรัง มี ผดด. กำลังศึกษาต่อระดับปริญญาโทด้วยทุนตนเอง จำนวน 1 คน
 - **ศึกษาต่อระดับปริญญาตรีเอกปฐมวัย** ศพด. ของจังหวัดแพร่ ผดด. ได้ศึกษาต่อระดับปริญญาตรีเอกปฐมวัยมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 40.9 รองลงมาคือ

จังหวัดสุพรรณบุรี ร้อยละ 37.5 และจังหวัดบุรีรัมย์ 26.3 ตามลำดับ โดยที่จังหวัดบุรีรัมย์ อบต. จะสนับสนุนค่าเล่าเรียนแบบการให้กู้ตลอดระยะเวลาการศึกษา และต้องจ่ายเงินกู้คืนโดยวิธีผ่อนชำระเมื่อเรียนจบและกลับมาทำงานที่ศูนย์ ภายในระยะเวลาที่ทางคณะกรรมการเงินกู้ของ อบต. กำหนด

- **ศึกษาต่อระดับปริญญาตรี สาขาอื่นๆ** มี ศพด. ของจังหวัดชลบุรีเพียงจังหวัดเดียวที่ ผดด. ได้ศึกษาต่อระดับปริญญาตรีสาขาอื่น โดยส่วนใหญ่ใช้ทุนส่วนตัว ตามความต้องการและความถนัดของผู้เรียน ซึ่ง อบต. จะสนับสนุนในเรื่องเวลาในการเข้าศึกษาต่อ คือ ผู้ที่ศึกษาต่อสามารถลาเรียนได้ทั้งเต็มเวลาภาคปกติและภาคพิเศษเสาร์-อาทิตย์ หยุดงานเพื่อไปสอบหรืออ่านหนังสือเตรียมสอบเป็นครั้งคราวได้ โดยไม่ถือเป็นวันลาและไม่หักเงินเดือน
- **ศึกษาต่อระดับต่ำกว่าปริญญาตรี** มี ศพด. ของจังหวัดชลบุรีเพียงจังหวัดเดียวที่ ผดด. ได้ศึกษาต่อระดับต่ำกว่าปริญญาตรี ซึ่งทั้งหมดใช้ทุนส่วนตัว โดย อบต. สนับสนุนเวลาในการศึกษาต่อ คือ ภาคปกติ สามารถลาเพื่อศึกษาต่อได้เต็มเวลา ส่วนภาคพิเศษ สามารถหยุดงานเพื่อเตรียมตัวสอบได้โดยไม่ถือเป็นวันลาและไม่หักเงินเดือน
- **หน่วยงานสนับสนุนด้านเงินทุนและวิชาการ**
 - **สสจ. อบต. สอ. เทศบาล กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น** ฝ่ายการศึกษาของ อบต. เทศบาล ซึ่งเป็นหน่วยงานที่สนับสนุนให้ ผดด. ได้มีโอกาสพัฒนาตนเอง โดยประสานกับหน่วยงานดังกล่าวข้างต้นจัดอบรมฟรีให้กับครูที่อยู่ในความรับผิดชอบของ อบต. นั้น เช่น ศพด. ของจังหวัดแพร่ อบต. ร่วมกับ สอ. ได้จัดอบรมให้ ผดด. เรื่องโภชนาการ และสุขอนามัยเด็ก
 - **โครงการในพระราชดำริ** ศพด. ของจังหวัดแพร่ได้รับการสนับสนุนจากโครงการพระราชดำริสมเด็จพระบรมราชินีนาถ จัดอบรมฟรีให้ครูปีละ 1 ครั้ง โดยจะเปลี่ยนหัวข้อ การอบรมทุกปี
 - **ชมรม ผดด.** ศพด. ของจังหวัดแพร่ มีการจัดตั้งชมรม ผดด. ระดับจังหวัด เป็นที่พบปะสังสรรค์ แลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างสมาชิกตลอดจนเสนอแนะข้อคิดเห็น ข้อเสนอแนะ ปัญหาและอุปสรรคต่างๆ เพื่อหาวิธีการแก้ไขและปรับปรุงรูปแบบการทำงานให้ดีขึ้น ซึ่ง ผดด. ใน ศพด. จังหวัดแพร่เข้าเป็นสมาชิกของชมรม
 - **ความร่วมมือระหว่างหน่วยงาน** เช่น ความร่วมมือระหว่าง อบต. กับ มหาวิทยาลัยราชภัฏ ที่ ศพด. จังหวัดสุพรรณบุรี มีโครงการความร่วมมือระหว่าง อบต. กับ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต สนับสนุนให้ ผดด. ได้ศึกษาต่อระดับ

ปริญญาตรี โดย อปท. จะสนับสนุนค่าเล่าเรียนตลอดปีการศึกษา ส่วนมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิตจะเปิดหลักสูตรปริญญาตรีเอกปรุ้มวัย ผดด. สมัครผ่าน อปท. และคณะกรรมการ อปท. เป็นผู้พิจารณาคัดเลือก มีผู้เข้าร่วมโครงการจำนวน 6 คน จากทั้งหมด 9 คน

ทักษะและประสบการณ์ของ ผดด. นั้น ทุก ศพด. จะมีนโยบายในการจัดอบรมทักษะของ ผดด. ทุกคน แต่มีบางคนยังไม่ได้รับการฝึกอบรมเลย เนื่องจากเพิ่งเข้าทำงานเป็น ผดด. ที่ ศพด. แห่งนี้ ได้ไม่ถึง 1 ปี เช่น ที่ ศพด. จังหวัดแพร่ มี ผดด. ที่ยังไม่ได้รับการอบรมเลย 1 คน เพราะเพิ่งเข้ามาเป็นครูเมื่อต้นปี 2549

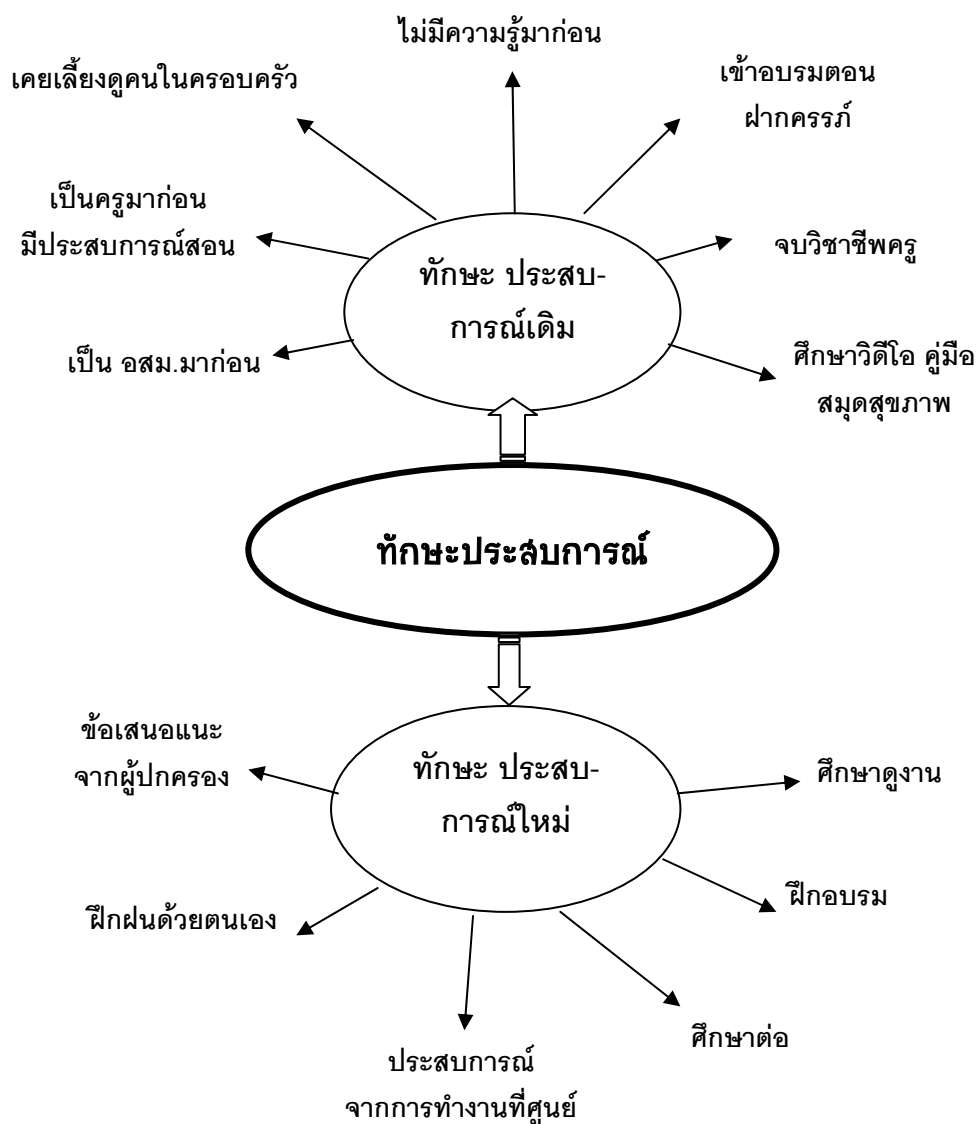
ทักษะประสบการณ์เดิมที่ ผดด. ตอบมากที่สุด คือ จบวิชาชีพครู/มีความรู้ด้านนี้ ส่วนคำตอบว่ามีประสบการณ์ด้านการสอนมาก่อน ผดด. ตอบมากเป็นอันดับ 2

ความถี่ของการเข้ารับการฝึกอบรมหลังจากเป็น ผดด. แล้วนั้น ผดด. ตอบมากเป็นอันดับแรก คือ ได้รับการฝึกอบรม 1 ครั้งต่อปี รองลงมา คือ 2 ครั้งต่อปี และ 3 ครั้งต่อปีตามลำดับ

ทักษะ ประสบการณ์ หรืออายุการทำงานในศูนย์ ณ ปัจจุบัน คือ ตั้งแต่ 10 ปีขึ้นไปของจังหวัดแพร่มีมากที่สุดเมื่อเปรียบเทียบกับจังหวัดอื่นๆ ถึงร้อยละ 68.2 รองลงมา 1 - <5 ปี คือ จังหวัดสุพรรณบุรีและจังหวัดบุรีรัมย์ ร้อยละ 50 และโดยภาพรวมทั้ง 5 จังหวัดจะอยู่ในช่วง 1 - <5 ปี คิดเป็นร้อยละ 38.6

ภาพที่ 3 ทักษะ ประสบการณ์

3. บทบาทหน้าที่ของ ผดด.

บทบาทหน้าที่ของผดด. แบ่งออกได้เป็น 6 ด้าน คือ

3.1 การเรียนการสอน

ผดด. แต่ละห้องจะมีหน้าที่หลักในการจัดหลักสูตรการเรียนการสอน เป็นผู้นำกิจกรรม ดูแลเด็กขณะทำกิจกรรม โดยทั่วไปกิจกรรมการเรียนการสอนจะประกอบด้วย กิจกรรมเสริมประสบการณ์ กิจกรรมสร้างสรรค์ กิจกรรมเคลื่อนไหว กิจกรรมเสรี เกมการศึกษา ทบพทวนความจำ (ท่องจำ) เช่น สัปดาห์หนึ่งมี 7 วัน 1 ปีมี 12 เดือน โดย ศพด. 1 แห่งของจังหวัดสุพรรณบุรี ทุกเช้าเด็กๆ จะท่องคำปฏิญาณของนักเรียน ว่า

“พวกเราทุกคน ไม่ชนไม่ดี
จะเรียนหนังสือ นับถือคุณครู
จะไม่อวดแถม กับพ่อแม่หนู
เชื่อฟังคุณครู หนูเป็นเด็กดี”

ในการจัดกิจกรรมหรือแผนการสอนนั้น ขึ้นอยู่กับความเหมาะสมกับพัฒนาการของเด็กในแต่ละวัย โดยได้รูปแบบมาจากแหล่งต่างๆ คือ หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย ของสถาบันพัฒนาคุณภาพวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ หรือแผนการจัดประสบการณ์ชั้นเด็กเล็ก กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ การวัดและประเมินผลใหม่ : เด็กปฐมวัย ของ รศ.สิริมา ภัฏญโญนันตพงศ์ เป็นต้น ผดด. แต่ละคนจะจัดแผนการสอนของห้องเรียนที่ตนเองรับผิดชอบ และเสนอเพื่อขอความเห็นชอบจากหัวหน้าศูนย์อีกครั้ง และบางครั้ง ผดด. ต้องสอนแทนเมื่อ ผดด. ประจำห้องหนึ่งห้องใดลาหยุด

3.2 การผลิต/จัดหาสื่อและอุปกรณ์

การผลิตสื่อสำหรับการเรียนการสอน และสื่อให้ความรู้ทั่วไปที่ตกแต่งในห้องเรียน ผดด. ของเล่น เครื่องใช้ต่างๆ เช่น ที่ใส่แปรงสีฟัน ที่แขวนแก้วน้ำ จัดทำรายชื่อเด็กติดหน้าห้อง สื่อติดบอร์ด ส่วนใหญ่จะเป็นหน้าที่ของผดด. ที่รับผิดชอบแต่ละห้อง บางศูนย์ฯ จะร่วมกันผลิตและช่วยกันตกแต่งห้องเรียน โดย ผดด. ส่วนใหญ่จะได้รับการอบรมเรื่องการผลิตสื่อมาก่อนแล้ว

3.3 การดูแลความปลอดภัย

ผดด. มีหน้าที่ในการดูแลรักษาความปลอดภัยของเด็กในความรับผิดชอบ ตั้งแต่การรับเด็ก ส่วนใหญ่ ผดด. จะทำหน้าที่รับเด็กมาจากผู้ปกครอง ดูแลระหว่างกิจกรรมการเรียนการสอน และเล่นกลางแจ้งหรือเล่นเครื่องเล่นในสนาม การเล่นกลางแจ้งมี ดูแลไม่ให้เด็กวิ่งเล่นออกนอกพื้นที่ ไม่ให้ปีนป่ายเครื่องเล่น หรือต้นไม้ ไม่ให้ทะเลาะกัน นอกจากนั้นยังดูแลความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของศูนย์อีกด้วย เช่น ศพด. 3 แห่งของจังหวัดสุพรรณบุรี และ 1 แห่งของจังหวัดแพร่ การรับส่งเด็กของผู้ปกครองจะมีการเซ็นชื่อรับส่งเด็กด้วย ส่วนบางศูนย์ฯ ไม่ยินยอมให้คนแปลกหน้ามารับเด็ก เช่น ศพด. 6 แห่งของจังหวัดตรัง 5 แห่งของจังหวัดชลบุรีและจังหวัดแพร่ 4 แห่งของจังหวัดบุรีรัมย์ และ 3 แห่งของจังหวัดสุพรรณบุรี

3.4 การดูแลสุขอนามัยของเด็ก

มีการตรวจสุขภาพ ก่อนเข้าห้องเรียนทำกิจกรรมต่างๆ ตีมนม ล้างมือ แปรงฟัน ล้างหน้า การใส่เสื้อกันหนาว ใส่รองเท้า สวมการแต่งกายไม่ให้สกปรก เช่น ศพด. 2 แห่งของจังหวัดสุพรรณบุรี ตรวจสุขภาพเด็กโดยยื่นเข้าแถวเรียงหน้ากระดาน มี ผดด. จำนวน 2 คนเดินตรวจเล็บมือ เล็บเท้า ผม หนู

น้ำมูก เสื้อผ้าและเครื่องแต่งกาย ถ้าเด็กคนไหนสกปรก ผดผื่น ก็ช่วยทำความสะอาดให้เช่น ตัดเล็บ เช็ดหรืออาบน้ำ ล้างหน้า เช็ดน้ำมูก ถ้าผอมหรือเสื้อผ้าเครื่องแต่งกายสกปรก จะแจ้งผู้ปกครอง ส่วนการดื่มนม จะดื่มนมเป็นเวลา ช่วงเช้าหรือช่วงบ่าย การล้างมือ ส่วนใหญ่จะล้างหลังจากเล่นกลางแจ้ง ก่อนรับประทานอาหาร หรือหลังจากเล่นกิจกรรมบางอย่าง เช่น ปั้นดินน้ำมัน เป็นต้น วิธีการล้างบางแห่งจะล้างในภาชนะเดียวกันทุกคน บางแห่งล้างที่ก๊อกน้ำสำหรับล้างมือโดยเฉพาะ การแปรงฟันส่วนใหญ่เกือบทุกศูนย์จะให้เด็กแปรงฟัน 1 ครั้งหลังอาหารกลางวัน การล้างหน้า ก็เช่นกันเด็กล้างหน้า 1 ครั้งหลังจากตื่นนอน เสร็จแล้วหวีผมและทาแป้ง ส่วนเรื่องการสวมเสื้อกันหนาวและการสวมรองเท้า นั้นจะมีการประกาศช่วงเช้าแถวตอนเช้าให้เด็กทุกคนทราบว่า ถึงหน้าหนาวแล้วเด็กๆ ควรใส่เสื้อผ้าหนาๆ เพื่อให้ร่างกายอบอุ่น จะได้ไม่เป็นหวัด

3.5 งานบ้าน/งานครัว/งานทำความสะอาด

ผด. จะมีหน้าที่ในการดูแลเรื่องความสะอาดของศูนย์ ความสะอาดของเครื่องมือเครื่องใช้สำหรับเด็ก โดยบางศูนย์จะมีการผลัดเปลี่ยนเวรกัน ทำความสะอาดห้องน้ำ ห้องส้วม ล้างภาชนะและช้อน ช้อนอาหารสด และการทำอาหารสำหรับเด็ก และบางศูนย์อาจจะมีหน้าที่ในการขับถ่ายส่งเด็กและดูแลเด็กในรถรับส่งอีกด้วย ผด. ของจังหวัดบุรีรัมย์พูดว่า “ตอนนี้อยากได้แม่ครัวมาให้เรา เราจะได้อยู่กับเด็กได้เต็มที่ ที่ไหนๆ เขาก็เหมาแม่ครัวกันทั้งนั้น ไม่ใช่ให้เรามานั่งหั่นผัก ทำกับข้าว ล้างภาชนะ ล้างจานอีก ล้างผักกวาดทำความสะอาดศูนย์อีก วันทั้งวันก็หมดแล้วตอนนี้เรามัวแต่ห่วงเรื่องอาหารและจะเอาเวลาที่ไหนมาจัดเรื่องกิจกรรมของแต่ละวันอีกเนี่ยะ”

3.6 งานธุรการ

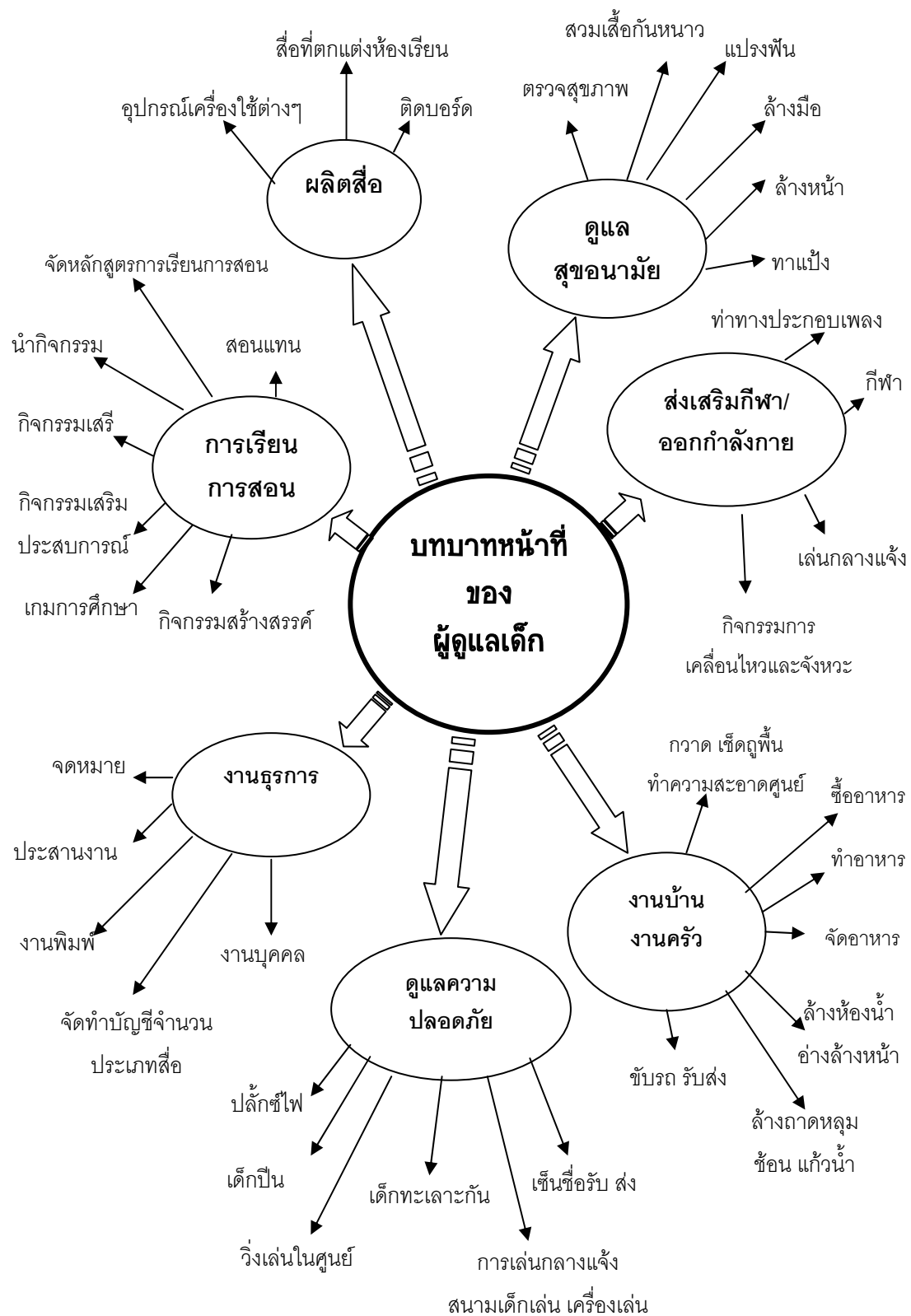
งานธุรการของศูนย์ ได้แก่ จัดทำบัญชีและจัดทำรายการสื่อการเรียนการสอน เสนอขอสื่อในแต่ละปีตามความต้องการ รับผิดชอบเรื่องจัดซื้อจัดจ้าง ทำหน้าที่เกี่ยวกับงานจดหมาย งานพิมพ์ ประสานงานต่างๆ งานเอกสารของศูนย์

3.7 การส่งเสริมกีฬาและการออกกำลังกาย

ผด. มีหน้าที่ในการกำหนดและเป็นผู้นำกิจกรรมของแต่ละห้อง ได้แก่ กิจกรรมการเคลื่อนไหวและจังหวะ เล่นกลางแจ้ง หรือเล่นเครื่องเล่นในสนาม เล่นกีฬาตามความเหมาะสม ส่วนกิจกรรมออกกำลังกายตอนเช้าแถว ส่วนใหญ่เด็กจะรวมกลุ่มกันทำกิจกรรมเหมือนกันทุกห้อง ซึ่ง ผด. จะผลัดเปลี่ยนเวรกันนำกิจกรรมดังกล่าว

ภาพที่ 4 บทบาทหน้าที่

4. ปัญหา อุปสรรค

ปัญหาและอุปสรรค ที่ ผดด. ได้ให้เสนอไว้ แบ่งออกได้เป็น 4 ด้านคือ

4.1 คน

- ผดด. จบหลากหลายสาขา ทักษะประสบการณ์ไม่เพียงพอ ไม่ได้จบวิชาชีพครูแต่ต้องมาสอนเด็ก เช่น จังหวัดแพร่ ครูจบ ม.4-ม.6 มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 59.1 จังหวัดชลบุรีเป็นอันดับ 2 คิดเป็นร้อยละ 48.7 และจังหวัดบุรีรัมย์ จบปวช. สาขาบัญชีอีกด้วย
- ผู้ปกครองเด็กขาดความรู้ความเข้าใจพัฒนาการเด็ก ผู้ปกครองบางคนไม่ทราบแผนการสอน เช่น ศพด. ของจังหวัดสุพรรณบุรี บอกว่า “ผู้ปกครองไม่ทราบว่าเรามีแผนการสอนอย่างไร หลายคนมาถามว่าทำไมลูกเค้าเขียนไม่เป็น ซึ่งเราก็ได้ตอบว่าไม่ใช่ให้เด็กมาอ่านออกเขียนได้ เพราะที่นี้จะเน้นแค่พัฒนากล้ามเนื้อมากกว่า เพราะถ้าเด็กมีกล้ามเนื้อมือที่ดี แข็งแรง เค้าจะจับปากกาได้ถูกต้องและเขียนได้เร็วเอง”
- เด็กช่วยเหลือตัวเองไม่เป็น คือ ผู้ปกครองเห็นลูกยังไม่โต ทำทุกอย่างให้ลูกเอง ไม่ฝึกให้ลูกรู้จักการช่วยเหลือตัวเอง เมื่อเด็กเข้ามาอยู่ที่ศูนย์จะทำอะไรด้วยตัวเองไม่ได้ ทำให้เป็นการที่หนักสำหรับ ผดด. ที่ต้องดูแลเป็นพิเศษ

4.2 งบประมาณ

- งบที่ถ่ายโอนมาล่าช้า เช่น ศพด. ของจังหวัดสุพรรณบุรีเมื่องบประมาณถ่ายโอนมาที่ อบต. ทำให้เกิดความล่าช้า เช่น เงินเดือน ผดด. ออกช้า ต้องรอตกเบิกบางครั้งถึง 3 เดือน ทำให้บางคนเกิดปัญหาทางการเงิน ต้องกู้เงินมาใช้จ่ายในชีวิตประจำวันด้วย
- งบสนับสนุนเกี่ยวกับศูนย์เด็กมีไม่เพียงพอ เช่น ศพด. 1 แห่งของจังหวัดแพร่ ให้ความเห็นว่า สัดส่วนระหว่างงบที่ใช้ในการพัฒนาท้องถิ่นกับงบที่ใช้ลงทุนกับศูนย์เด็กมีสัดส่วนที่แตกต่างกันมาก ผู้บริหารของ อบต. ส่วนใหญ่จะเน้นงบที่ใช้พัฒนาท้องถิ่นเป็นหลัก เช่น สร้างถนน ประปาหมู่บ้าน ต้องการให้ อบต. สนับสนุน ศพด. ในเรื่องพื้นฐานที่จำเป็น เช่น อาคาร สนามเด็กเล่น และสื่อต่างๆ ด้วย

4.3 วัสดุอุปกรณ์

- สื่อการเรียนการสอนมีไม่เพียงพอ ทั้งประเภท หนังสือนิทาน ของเล่นชนิดต่างๆ โปสเตอร์ แผ่นซีดีให้ความรู้ และเครื่องเล่นกลางแจ้ง มีไม่เพียงพอ หรือมีสภาพชำรุดพบที่ ศพด. ของจังหวัดแพร่ จังหวัดสุพรรณบุรี จังหวัดชลบุรี จังหวัดละ 1 แห่ง และจังหวัดบุรีรัมย์ 2 แห่ง
- ห้องเรียน ห้องน้ำ ห้องพยาบาล ห้องสมุด ไม่เป็นสัดส่วน และอุปกรณ์ที่ใช้ไม่เหมาะสมสำหรับเด็ก

- ห้องเรียน ศพด. จำนวน 10 แห่ง ที่ใช้ห้องเรียนรวมกัน (ไม่ได้กันแยกเป็นห้องๆ) เช่น 3 แห่งที่จังหวัดแพร่ 2 แห่งที่จังหวัดตรัง 1 แห่งที่จังหวัดชลบุรีและ 1 แห่งที่จังหวัดบุรีรัมย์
- ห้องน้ำ เช่น ศพด. 2 แห่งของจังหวัดบุรีรัมย์ และ 1 แห่งของจังหวัดแพร่ ไม่มีห้องน้ำในศูนย์ เด็กต้องใช้ห้องน้ำร่วมกับโรงเรียนประถมศึกษา หรือใช้ห้องน้ำของวัด ส่วนอีก 6 แห่งของจังหวัดตรัง 5 แห่งของจังหวัดชลบุรีและจังหวัดบุรีรัมย์ 2 แห่งของจังหวัดแพร่และจังหวัดสุพรรณบุรี เด็กเล็กต้องใช้ห้องน้ำแบบเดียวกันกับผู้ใหญ่
- ห้องพยาบาล ศพด. ที่ไม่มีห้องพยาบาล จำนวน 22 แห่งจากทั้งหมด 30 แห่ง ส่วนศูนย์ที่ไม่มีห้องพยาบาลแต่ใช้ร่วมกับโรงเรียนประถมศึกษา คือ 1 แห่งของจังหวัดสุพรรณบุรี กับอีก 1 แห่งของจังหวัดชลบุรี
- ห้องสมุด ส่วนใหญ่จะไม่มีห้องสมุดแยกออกมาจากห้องเรียน แต่มี 1 แห่งของจังหวัดชลบุรี มีห้องสมุดแยกออกมาจากห้องเรียนแต่รวมอยู่กับห้องเก็บของเล่น และห้องพัสดุ
- ไม่มีกรรมสิทธิ์ในที่ดิน ไม่มีสถานที่เป็นเอกเทศ อาศัยที่ธรณีสงฆ์หรือที่ของโรงเรียน ทำให้ อบท. ไม่สามารถเข้าไปปรับปรุงอาคารสถานที่ของศูนย์ได้ เช่น ศพด. 2 แห่งของจังหวัดสุพรรณบุรี 3 แห่งของจังหวัดชลบุรี ศูนย์ตั้งอยู่ในบริเวณโรงเรียน ส่วนศูนย์ 1 แห่งของจังหวัดสุพรรณบุรี ใช้อาคารเรียนชั้นล่างของโรงเรียนระดับประถมศึกษาเป็นห้องเรียนและห้องทำกิจกรรมของเด็กอยู่ในห้องเดียวกัน ส่วนที่ศูนย์อีก 5 แห่งของจังหวัดบุรีรัมย์ 3 แห่งของจังหวัดตรัง 2 แห่งของจังหวัดชลบุรี ศูนย์อยู่ภายในวัด เช่น ที่ ศพด. จังหวัดตรังใช้ชั้นล่างของกุฏิพระเป็นห้องเรียน

4.4 การบริหารจัดการ

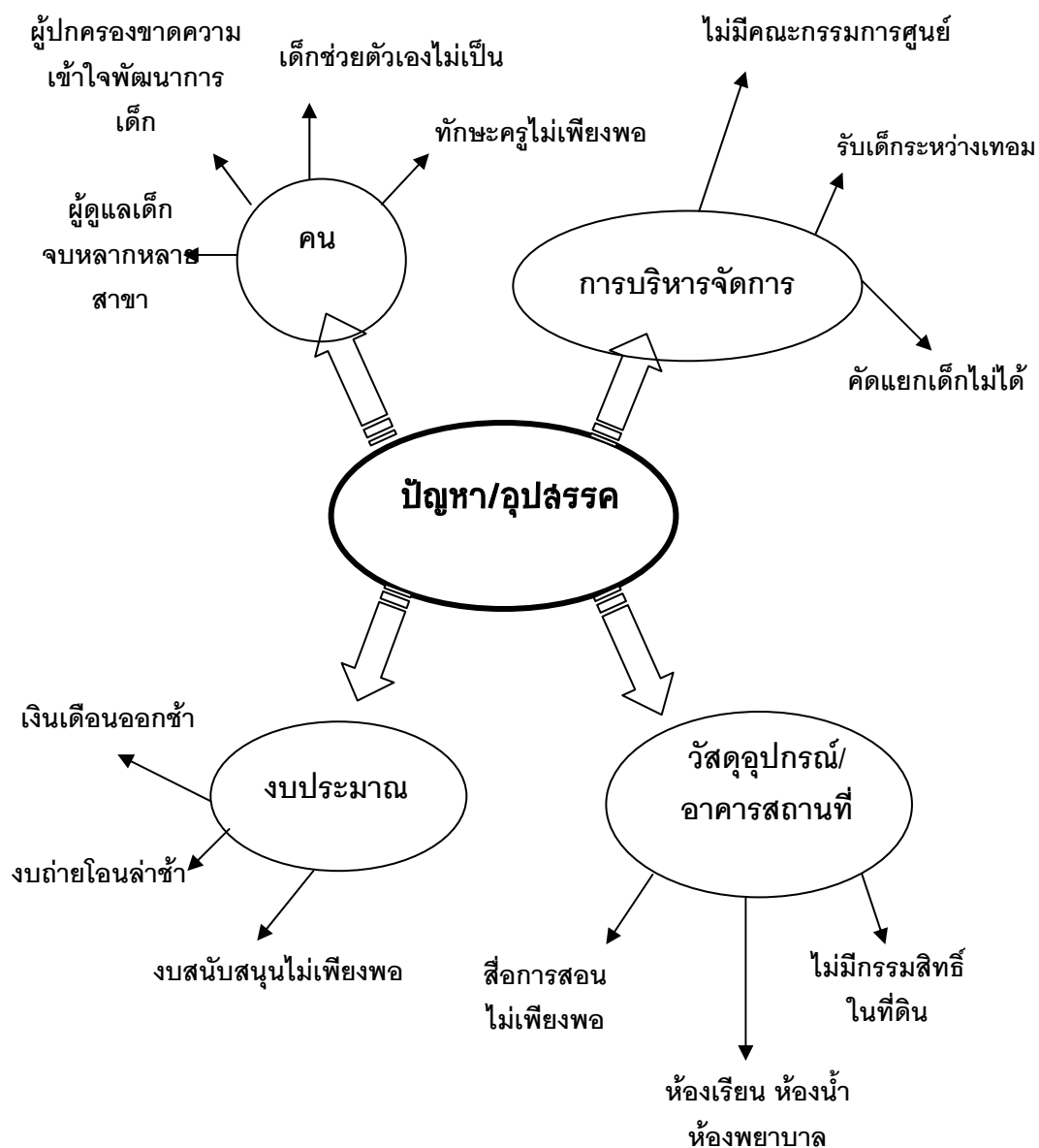
- จัดระเบียบการรับเด็กเข้ามาเรียน ควรมีการกำหนดช่วงอายุของเด็กในแต่ละห้อง ไม่ควรรับเด็กระหว่างเทอม เพราะต้องเริ่มต้นสอนใหม่ให้กับเด็กเพียงไม่กี่คนที่เข้ามาใหม่ ซึ่งเด็กที่รับมาใหม่เหล่านี้เข้าไปเรียนร่วมกับเพื่อนๆ ไม่ได้เพราะยังไม่ได้เตรียมพื้นฐาน จึงกลายเป็นภาระหนักของ ผด. ที่ต้องสอนแยกเด็กออกเป็น 2 กลุ่ม ในห้องเดียวกัน เช่น ศพด. 1 แห่งของจังหวัดสุพรรณบุรี มีการรับเด็กระหว่างเทอม ซึ่ง ผด. บอกว่า รับมาเพราะเกรงใจผู้ปกครองที่ต้องการฝากเลี้ยงเพราะไม่มีคนดูแล
- คัดแยกเด็กไม่ได้เพราะกฎหมายบังคับ เด็กที่มีพัฒนาการช้าหรือเด็กพิเศษต้องเรียนร่วมกับเด็กปกติ ทำให้การกระตุ้นพัฒนาการของเด็กพิเศษเป็นไปอย่างไม่ถูกหลักวิชาการ ทำให้เด็กพิเศษบางคนไม่สามารถเข้าร่วมกลุ่มกับเพื่อนๆ ได้ และแยกตัวเอง

ออกมาจากกลุ่ม เล่นคนเดียว พุดคนเดียว บางแห่งจะติดครูเป็นพิเศษ และบางแห่ง เพื่อนๆ ร่วมห้องที่เป็นเด็กปกติไม่ยอมให้เข้ากลุ่ม ไม่ยอมให้เล่นด้วย เช่น เด็กสมาธิสั้น พบที่ ศพด. 1 แห่งๆ ละ 1 คนของจังหวัดตรัง จังหวัดบุรีรัมย์ จังหวัดสุพรรณบุรี และจังหวัดชลบุรี เด็กออทิสติกส์ พบ 2 แห่งที่จังหวัดแพร่ แห่งละ 1 คน เด็กดาวน์ซินโดรม พบ 1 แห่งของจังหวัดสุพรรณบุรีและจังหวัดบุรีรัมย์ แห่งละ 1 คน ที่น่าสนใจคือ พบเด็ก 2 ประเภทอยู่ในศูนย์เดียวกัน คือ เด็กดาวน์ซินโดรมและเด็กสมาธิสั้น อย่างละ 1 คน รวมเด็กพิเศษที่พบทั้งสิ้นจำนวน 9 คนใน 8 ศูนย์

- ไม่มีคณะกรรมการศูนย์ ศพด. 1 แห่งในจังหวัดแพร่ ไม่มีคณะกรรมการศูนย์มาดูแล เพราะคณะกรรมการชุดเดิมหมดอายุลง หลังจากเลือกตั้ง อบต. ใหม่

ภาพที่ 5 ปัญหาและอุปสรรค

5. ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะ

ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะของ ผดด. แบ่งออกได้เป็น 4 ด้านคือ

5.1 คน

- เพิ่มทักษะและการพัฒนา ผดด. เช่น จัดฝึกอบรมฟรีในหลักสูตรต่างๆ สนับสนุนทุนในการศึกษาดูงานหรือศึกษาต่อในระดับสูงขึ้นเพื่อให้ได้ใบประกอบวิชาชีพ หรือได้มีความรู้ประสบการณ์ที่ทันสมัยอยู่เสมอ สามารถนำมาปรับใช้กับงานในศูนย์ได้ตลอดจนให้มีโอกาสในการพบปะพูดคุยและแลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่าง ผดด. ด้วยกันอย่างสม่ำเสมอ ซึ่ง ผดด. ทุกคนต้องได้รับโอกาสในการพัฒนาและแสวงหาความรู้ความก้าวหน้าได้อย่างเท่าเทียมกัน โดยเฉพาะผู้ที่ไม่ได้จบวิชาชีพครูและไม่ได้ศึกษาต่อระดับปริญญาเอกปริญญามหาบัณฑิต จะต้องเพิ่มทักษะที่เข้มข้นมากเป็นพิเศษ เช่นที่ จังหวัดแพร่ มี ผดด. ที่จบ ม.4-ม.6 มากที่สุด คือ ร้อยละ 59.1 ศพด. หลายแห่งให้ข้อเสนอแนะเรื่องนี้ เช่น 6 แห่งที่จังหวัดชลบุรี 5 แห่งที่จังหวัดสุพรรณบุรี และ 3 แห่งที่จังหวัดแพร่
- เพิ่มจำนวน ผดด. ให้เพียงพอกับจำนวนเด็ก คือ อัตราส่วนการดูแลเด็กที่เหมาะสมตามเกณฑ์มาตรฐานของกรมอนามัย 2548 คือ เด็กอายุต่ำกว่า 1 ปี มี ผดด. 1 คนต่อเด็ก 3 คน เด็กอายุ 1-2 ปี มี ผดด. 1 คนต่อเด็ก 5 คน เด็กอายุ 2-3 ปี ผดด. 1 คนต่อเด็ก 10-15 คน และเด็กอายุ 3 ปีขึ้นไป ผดด. 1 คนต่อเด็ก 20-25 คน จังหวัดที่อัตราส่วนของ ผดด. ต่อเด็กมากกว่า 1 : 20 เช่น ที่สุพรรณบุรี ร้อยละ 29.2 และที่ชลบุรีมีอัตราส่วนที่ใกล้เคียงกันในคือ ร้อยละ 29.0
- จัดสวัสดิการให้มีวันหยุดสำหรับ ผดด. เพื่อให้มีเวลาว่างในการเข้ารับการอบรมหรือศึกษาหาความรู้เพิ่มเติม เช่น มีวันหยุดระหว่างเทอมเพื่อได้มีเวลาเตรียมการเรียนการสอนและกิจกรรมของเด็กในเทอมต่อไป ซึ่ง ศพด. 1 แห่งที่บุรีรัมย์บอกว่า “ที่นี่ปิดเทอมเฉพาะเด็ก แต่พวกเราไม่ได้หยุด เราก็ต้องเซ็นชื่อทำงานทุกวัน ช่วยงานอบต.บ้างมาทำที่ศูนย์บ้าง ที่ศูนย์เราก็ต้องทำสื่อ รอเทอมต่อไป เขาไม่ให้หยุดเลยคะ”
- สร้างความมั่นคงในอาชีพ ได้บรรจุเป็นพนักงานประจำเมื่อปฏิบัติงานได้ระยะเวลาที่กำหนด มีสวัสดิการระหว่างทำงานและหลังเกษียณอายุ มีบำเหน็จบำนาญ โบนัสหรือรางวัลในการทำงานเพื่อเป็นขวัญและกำลังใจ ผดด. ที่เสนอมา คือ ศูนย์ 3 แห่งของจังหวัดแพร่ และ 1 แห่งของจังหวัดสุพรรณบุรี
- ให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วม เพิ่มบทบาทในการเข้าร่วมกิจกรรมในชุมชนของครูให้มากขึ้น เช่น จัดกิจกรรมหรือหลักสูตรจากวัฒนธรรมท้องถิ่นหรือสภาพแวดล้อมในท้องถิ่น ให้เด็กเกิดกระบวนการเรียนรู้ธรรมชาติรอบตัวอย่างง่ายๆ โดยให้ผู้ปกครองหรือผู้สูงอายุในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม เช่น การเล่านิทานเรื่องของผักที่อยู่ในแปลงบริเวณศูนย์เด็กเล็กที่เด็กๆ ช่วยกันปลูกขึ้นมา ทำให้เด็กเกิดความเกิดความภูมิใจในผลงานของตัวเอง

เมื่อนำมาประกอบเป็นอาหารรับประทานด้วยกันได้ บางแห่งได้นำประเพณี บทเพลง
พื้นบ้าน ที่เป็นสำเนียงภาษาถิ่นเป็นการสอนให้เด็กได้เรียนรู้ภาษาอย่างเป็นธรรมชาติ
และสืบสานความเป็นเอกลักษณ์ของชุมชนได้อีกทางหนึ่ง ตลอดจนเปิดโอกาสให้
ชุมชนมีส่วนร่วมในการประดิษฐ์สื่อและของเล่นต่างๆ ที่ทำด้วยมือ เช่น ที่ ศพด. แห่ง
หนึ่งของจังหวัดแพร่ มี “โครงการคืนความสดใสสู่วัยชรา”

- ผู้บริหาร และ ผดด. ควรมีนโยบายและทิศทางการพัฒนาไปในแนวทางกัน เช่น ควร
จัดให้มีเวทีการประชุมคณะกรรมการ ผู้บริหารและครู เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้ที่มีส่วน
เกี่ยวข้องได้ประชุมปรึกษาหารือ เสนอความคิดเห็น ปัญหาและอุปสรรคในการ
ทำงานของศูนย์ เพื่อเป็นประโยชน์ในการแก้ไขปรับปรุงร่วมกัน
- การรับสมัคร ผดด. ต้องกำหนดคุณสมบัติให้ชัดเจน เช่น ด้านการศึกษาต้องจบ
ปริญญาตรีสาขาปฐมวัยหรือจวิทยาชีวะครู หรือมีประสบการณ์มาก่อนตามเกณฑ์ที่
กำหนดไว้ มีการประกาศรับสมัครและสอบคัดเลือกโดยวิธีสอบข้อเขียนและสัมภาษณ์
เพราะบทบาทของ ผดด. เป็นผู้สนับสนุนการสร้างกระบวนการเรียนรู้ที่เหมาะสม
สอดคล้องตามวัย ต้องมีเทคนิคและวิธีการทำให้เด็กได้เรียนรู้และฝึกฝนตนเอง
ตลอดเวลา
- กำหนดบทบาทหน้าที่ของบุคลากรให้ชัดเจน เช่น แม่ครัว ภารโรง พนักงานทำความสะอาด
และ ผดด. เช่น ศพด. 1 แห่งของจังหวัดชลบุรี บอกว่าศูนย์ควรให้มีแม่บ้าน
อย่างน้อย 1 คน เพื่อทำหน้าที่ดูแลเรื่องงานบ้าน งานสวนทั้งหมด เช่น งานทำความสะอาด
ศูนย์ ล้างห้องน้ำ ดูแลเรื่องอาหารเด็ก ภาชนะอุปกรณ์ ถาดใส่อาหาร ช้อน แก้ว
น้ำ รดน้ำต้นไม้ เป็นต้น ส่วนบทบาทหน้าที่ของ ผดด. ควรเป็นคนดูแล บริหารจัดการ
ด้านวิชาการเท่านั้น เพื่อให้มีเวลาในการปรับปรุง พัฒนาหลักสูตรและกิจกรรมต่างๆ
ให้มีประสิทธิภาพ

5.2 งบประมาณ

- ควรจัดสรรงบประมาณบุคลากรให้ชัดเจน เช่น อปท. ควรจัดทำงบประมาณประจำปี
หมวดการพัฒนาบุคลากรของศูนย์โดยเฉพาะตามความจำเป็น ตลอดจนคำนึงถึง
โอกาสในการพัฒนาที่เท่าเทียมกันทุกคน โดยกำหนดเป็นตัวชี้วัดว่า ผดด. ทุกคนต้อง
ได้รับการพัฒนาอย่างน้อยปีละ 1 ครั้งต่อคน
- งบสนับสนุนควรจัดสรรให้เพียงพอ เช่น ผดด. ของศูนย์แห่งหนึ่งในจังหวัดชลบุรี บอก
ว่า งบสนับสนุนศูนย์แบ่งออกเป็น 3 ประเภทคือ (1) งบประมาณจัดซื้อสื่อและวัสดุ
เกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก ของเล่น วิดีโอ โปสเตอร์ ฯลฯ (2) งบค่าอาหาร
ประจำวัน อาหารเสริม วัสดุอุปกรณ์ส่วนตัวเด็กที่จำเป็น ฯลฯ ซึ่งงบทั้ง 2 ประเภทนี้
อปท. ควรให้อำนาจศูนย์ในการบริหารจัดการด้วยตนเอง สามารถเบิกจ่ายได้อย่าง

สะดวก รวดเร็วและทันต่อการใช้งาน (3) งบประมาณอาคารสถานที่ เช่นงบก่อสร้างอาคาร ซ่อมแซม หรือต่อเติม อปท. ควรควรกำหนดวิธีดำเนินการโดยให้ ผดด. หรือหัวหน้าศูนย์เสนอขอรับการสนับสนุนตามความจำเป็นเพื่อให้ อปท. พิจารณาข้อเสนอและแจ้งศูนย์ทราบต่อไป

- กำหนดมาตรฐานเงินเดือนและค่าตอบแทนให้มีมาตรฐานเดียวกัน หมายถึง ต้นสังกัดควรกำหนดอัตราเงินเดือน ค่าจ้าง การขึ้นขั้นเงินเดือน โบนัส ค่าล่วงเวลา ฯลฯ เช่นเดียวกับมาตรฐานเงินเดือนข้าราชการ ให้เป็นข้อกำหนดที่ถือปฏิบัติกับศูนย์ทั่วประเทศ เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมกับ ผดด. ทุกคน

5.3 อาคารสถานที่/วัสดุอุปกรณ์

- เพิ่มสื่อการเรียนการสอนที่หลากหลาย และสามารถเพิ่มพัฒนาการเด็กทุกด้าน เช่น หนังสือนิทาน ของเล่น ดินน้ำมัน วิดีโอ โปสเตอร์ต่างๆ โดยเน้นการเรียนรู้แบบบูรณาการ เช่น มีมุมสมมุติ ซึ่งสื่อต่างๆ ควรตรงกับความต้องการของ ศพด. เช่น ศพด. ของจังหวัดแพร่ จังหวัดสุพรรณบุรี จังหวัดชลบุรี จังหวัดละ 1 แห่ง และจังหวัดบุรีรัมย์ 2 แห่ง สื่อประเภท หนังสือนิทาน ของเล่นชนิดต่างๆ โปสเตอร์ แผ่นซีดีให้ความรู้ และเครื่องเล่นกลางแจ้ง มีไม่เพียงพอ หรือมีสภาพชำรุด
- ปรับเปลี่ยนเครื่องเล่นกลางแจ้งและสนามเด็กเล่นให้เหมาะสมและควรคำนึงถึงความปลอดภัยของเด็กเป็นสำคัญ เช่น ปรับพื้นผิวสนามให้มีความอ่อนนุ่ม เช่น พื้นทราย พื้นหญ้า หรือพื้นแบบนิ่ม ปรับเปลี่ยนเครื่องเล่นใหม่ให้เป็นแบบไฟเบอร์กลาสเพราะปลอดภัยกว่าเครื่องเล่นที่ทำจากเหล็ก การติดตั้งเครื่องเล่นกลางแจ้งควรคำนึงถึงความปลอดภัย เช่น ให้มีหมุดยึดติดกับพื้นที่ยึดแน่นและแข็งแรง เช่น ศูนย์ 1 แห่งของจังหวัดบุรีรัมย์ พื้นสนามเป็นหินกรวด เพราะเกิดจากความผิดพลาดในการส่งวัสดุสำหรับพื้นสนาม สิ่งทรายแต่ได้รับเป็นหินกรวดแทน
- จัดสถานที่ให้เหมาะสมและคำนึงถึงความปลอดภัยของเด็ก ให้มีรั้วที่สูงพอสมควร ไม่มีต้นไม้ใหญ่ สายไฟ อุปกรณ์ไฟฟ้า ปลั๊กไฟ ไม่ควรอยู่ใกล้มือเด็ก โต๊ะเก้าอี้ควรมีขนาดเหมาะกับเด็ก ไม่มีเหลี่ยมหรือมุม ภาชนะสำหรับเด็ก ไม่ควรเป็นของแหลมหรือมีคม ถ้าศูนย์อยู่ใกล้แหล่งน้ำหรือถนนสายหลัก ผดด. ต้องดูแลเด็กอย่างใกล้ชิดเป็นพิเศษ เป็นต้น การป้องกันอุบัติเหตุเด็กเล็กตกบันได เช่น ศพด. 1 แห่งของจังหวัดชลบุรี เป็นอาคาร 2 ชั้น ชั้นบนเป็นห้องเรียนของเด็กโต (อนุบาล 3/1 และอนุบาล 3/2) อายุ 5-5.11 ปี จำนวน 2 ห้อง ส่วนชั้นล่างเป็นห้องเรียนของเด็กเล็ก (อนุบาล 1/1 อนุบาล 1/2 อนุบาล 2/1 อนุบาล 2/2) อายุ 2.10 – 4.11 ปี จำนวน 4 ห้อง
- สนับสนุนด้านอาคารสถานที่ มีห้องเรียน ห้องน้ำ ห้องสมุด ห้องของเล่น ห้องพยาบาล ที่ล้างมือ แปรงฟัน ให้เพียงพอและเป็นสัดส่วน มีขนาดที่เหมาะสมกับเด็ก เช่น อาคาร

เรียนมีเพียงพอต่อการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน สามารถจัดแบ่งออกเป็นห้องๆ ได้ อย่างชัดเจน เพื่อไม่ให้เกิดเสียงรบกวนกัน ทำให้เด็กขาดสมาธิ ห้องน้ำ ห้องส้วมควร อยู่ไกลจากห้องเรียนเพื่อป้องกันกลิ่นเข้ามารบกวน เช่น ศพด. 1 แห่งของจังหวัดแพร่ บอกว่า “ตอนนี้ที่อยากได้เป็นอันดับแรกคือ อาคารใหม่ที่มีห้องเรียนที่แบ่งออกเป็นห้องๆ อย่างชัดเจน ตอนนี้เห็นไหมคะเวลาที่พี่พูดออกไมค์ได้ยินกันหมดเลย ครูสอนก็ไม่มีสมาธิ เด็กก็ไม่มีสมาธิ บางทีเสียงดีกันจนไม่รู้ว่ามีห้องไหนพูดอะไร เคยเสนอขอไปทาง อบต.แล้วนะคะเมื่อต้นปี นี่ปลายปีก็ยังไม่มีคำตอบ” ส่วนที่จังหวัดสุพรรณบุรี บอกว่า “อยากจะทำให้ได้มาตรฐานเหมือนเนอสเซอรี่ พ่อแม่จะได้สบายใจ ต้องทำเพราะเป็น ลูกหลานเราเองด้วย”

5.4 การบริหารจัดการ

- เมื่อถ่ายโอนภารกิจให้ อบต. แล้ว ควรให้อำนาจ อบต. ในการกำกับดูแลอย่างเบ็ดเสร็จ หมายถึง เมื่อ ศพด. มีการถ่ายโอนหน้าที่ความรับผิดชอบให้มาอยู่ในความดูแลของ อบต. แล้ว อบต. ต้องทำหน้าที่ในการบริหารจัดการ ศพด. ที่อยู่ในความรับผิดชอบทุก เรื่องอย่างเต็มที่ โดยไม่ต้องขึ้นอยู่กับหน่วยงานที่รับผิดชอบเก่าอีก
- รวมศูนย์ที่อยู่ในความรับผิดชอบของ อบต. ให้มาอยู่ในพื้นที่เดียวกัน เช่น หัวหน้าศูนย์ ที่แห่งหนึ่งของจังหวัดชลบุรีบอกว่า “อยากให้มีการรวมศูนย์ในความรับผิดชอบของ อบต. ให้หาที่ดิน สร้างอาคารแห่งใหม่ที่ใหญ่กว่าเดิม สะดวกในการบริหารจัดการ ทรัพยากร และการจัดสรร ผดด. จากทั้ง 3 ศูนย์ให้มารวมจัดกิจกรรมร่วมกันใน 1 ศูนย์ คิดว่าน่าจะทำให้มีมาตรฐานที่ดีขึ้น”
- ให้ส่วนกลางเข้ามาดูแลหรือให้ความสำคัญกับ ศพด. มากกว่านี้ เช่น ผดด. 1 แห่งของจังหวัดชลบุรีบอกว่า “ต้องการให้เทศบาลส่งบุคลากรเข้ามาประจำที่ศูนย์ เพื่อช่วยเหลือพวกเราในเรื่องการบริหารจัดการ การประสานงานระหว่างศูนย์กับเทศบาล การรับรู้ข่าวสารจะได้เกิดความเข้าใจที่ตรงกัน สำหรับเรื่องวิชาการพวกเราทั้งหมด อาศัยประสบการณ์และการทำงานตรงจุดนี้มานาน คงไม่มีปัญหาอะไร”
- ใช้เกณฑ์ประเมินที่มีมาตรฐานเดียวกัน เกณฑ์การประเมิน ศพด. ที่ผ่านมากถูกประเมิน จากหน่วยงานของกระทรวงต่างๆ อย่างน้อยปีละ 3 ครั้ง ซึ่งเกณฑ์ในการประเมินของแต่ละหน่วยงานก็แตกต่างกัน ทำให้ ผดด. ต้องทำงานหนักเพื่อให้ศูนย์ผ่านการ ประเมิน ดังนั้น ควรกำหนดให้มีการประเมินเพียงปีละครั้งและยึดหลักเกณฑ์ มาตรฐานของหน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่ง ที่เห็นว่ามีครอบคลุมและเหมาะสม ที่สุด เช่น เกณฑ์ประเมินของกรมอนามัย จะมีเกณฑ์มาตรฐานศูนย์เด็กเล็กนำอยู่ พื้นฐาน 9 ข้อ และเกณฑ์ประเมินรับรองมาตรฐานศูนย์เด็กเล็กนำอยู่ 27 ข้อ ตัวอย่าง เกณฑ์มาตรฐานศูนย์เด็กเล็กนำอยู่ 9 ข้อ คือ (1) เด็กทุกคนได้รับการเฝ้าระวัง

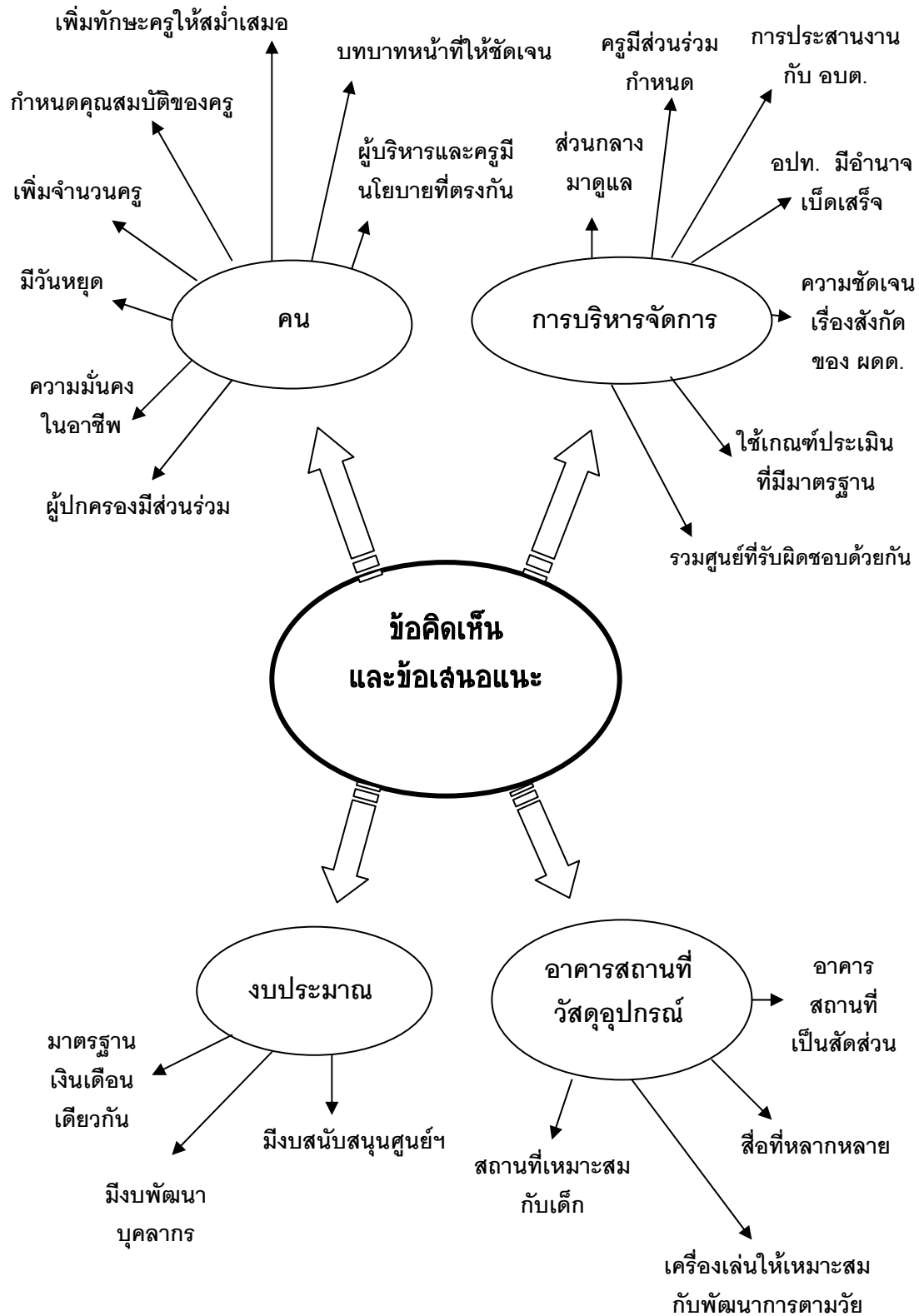

โภชนาการ โดยชั่งน้ำหนัก วัดส่วนสูงทุก 3 เดือน (2) เด็กทุกคนแปรงฟันหลังรับประทานอาหารกลางวันทุกวัน (3) เด็กทุกคนได้รับการประเมินพัฒนาการตามเกณฑ์อายุโดย ผดด. (4) มีของเล่นหนังสือนิทาน เหมาะสมตามวัย และมีกิจกรรมเล่นนิทานอย่างน้อยวัยละ 1 ครั้ง (5) ผู้ปกครองและชุมชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ของศูนย์ฯ (6) บริเวณศูนย์เด็กเล็กมีสภาพแวดล้อมภายนอกและภายในสะอาดและปลอดภัย (7) ห้องน้ำห้องส้วมสะอาดถูก สุขลักษณะ (8) สถานที่เตรียม ปรงอาหารสะอาด ถูกสุขลักษณะ (9) น้ำดื่ม น้ำใช้สะอาดเพียงพอ

- ผดด. ต้องการความชัดเจนในเรื่องต้นสังกัดของตัวเอง ปัจจุบันอยู่ในช่วงของการถ่ายโอน ศพด. มาอยู่ในความรับผิดชอบของ อบต. อย่างเต็มรูปแบบ ทำให้บาง อบต. ต้องใช้เวลาปรับตัว เพราะการบริหารจัดการศูนย์เป็นเรื่องใหม่สำหรับ อบต. บางแห่งไม่มีหน่วยงานที่รับผิดชอบด้านการศึกษา ทำให้ไม่สามารถกำหนดทิศทางการดำเนินงานของศูนย์ได้ บางแห่งการถ่ายโอนศูนย์ยังไม่เบ็ดเสร็จ ครุยังรับเงินเดือนจากสังกัดเก่า แต่บางแห่งครูรับเงินเดือนจาก อบต. โดยตรง ทำให้ไม่เป็นมาตรฐานเดียวกัน เช่น ผดด. แห่งหนึ่งที่จังหวัดบุรีรัมย์ บอกว่า “ตอนนี้ครูรับเงินเดือนจากเจ้าอาวาสวัด กรรมการศาสนาไม่มีเงินเดือนให้ครูแล้วเพราะโอนมาที่ อบต. หหมดแล้ว ตอนนี้ อบต. จะสร้างศูนย์ใหม่และแบ่งครูที่นี้ไปทำงานไป เจ้าอาวาสก็ไม่ให้ไป พวกเราไม่รู้จะทำอย่างไรกลายเป็นมีนาย 2 คน มันไม่ชัดเจนนะ”

ภาพที่ 6 ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะ

ส่วนที่ 4 แนวนโยบายและการสนับสนุนศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก โดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ข้อมูลเชิงคุณภาพส่วนนี้ เป็นการสัมภาษณ์เจาะลึก (In-depth Interview) กับผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) ได้แก่ นายกเทศมนตรี นายกองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) หรือสัมภาษณ์กับผู้แทนที่ได้รับมอบหมาย จำนวน 30 องค์กร จังหวัดละ 6 แห่ง โดยใช้ระยะเวลาสัมภาษณ์ประมาณ 30 นาที – 1 ชั่วโมงต่อคน กลุ่มเป้าหมายที่ได้ดำเนินการสัมภาษณ์ประกอบด้วยรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. นายกเทศมนตรี/นายก อบต.	จำนวน 15 ราย
2. รองนายกเทศมนตรี/รองนายก อบต.	จำนวน 2 ราย
3. ปลัดเทศบาล/ปลัด อบต.	จำนวน 2 ราย
4. ศึกษาพิเศษ/นักวิชาการศึกษา	จำนวน 10 ราย
5. เลขานุการนายกเทศมนตรี	จำนวน 1 ราย

จังหวัดชลบุรีเป็นการสัมภาษณ์ผู้แทนทั้งหมด จังหวัดแพร่เป็นการสัมภาษณ์กับนายกเทศมนตรี/นายก อบต. จำนวน 2 ราย ที่เหลือเป็นการสัมภาษณ์ฝ่ายตัวแทนทั้งหมด จังหวัดสุพรรณบุรีเป็นการสัมภาษณ์นายกเทศมนตรี/นายก อบต. จำนวน 5 ราย ส่วนจังหวัดตรังสัมภาษณ์นายกเทศบาล/อบต. จำนวน 3 ราย ที่เหลือสัมภาษณ์ผู้แทน และที่จังหวัดบุรีรัมย์สัมภาษณ์นายกเทศมนตรี/นายก อบต. จำนวน 5 ราย

ในภาพรวมจะเห็นได้ว่า เป็นข้อมูลจากนักการเมืองท้องถิ่นมากกว่าครึ่งหนึ่ง (จำนวน 17 ราย) ที่เหลือเป็นพนักงานของเทศบาลหรือของ อปท. ซึ่งได้แก่ นักวิชาการศึกษา ศึกษาพิเศษ และ ปลัดเทศบาลหรือปลัดของ อปท. (จำนวน 13 ราย)

การวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูล ประกอบด้วยเนื้อหาสาระที่สำคัญใน 4 ประเด็น ดังต่อไปนี้

ประเด็นที่ 1 การสังเคราะห์นโยบาย

ในส่วนนี้เป็นการสังเคราะห์เกี่ยวกับสาระสำคัญของนโยบายที่มีต่อการจัดการศึกษาในระดับปฐมวัยโดย อปท. รวมทั้งการกำหนดนโยบาย (วิธีการ) ผู้กำหนดนโยบาย และข้อแตกต่างในนโยบายที่ได้จากการสัมภาษณ์นักการเมืองท้องถิ่น และพนักงานของ อปท.

ประเด็นที่ 2 การสังเคราะห์การสนับสนุนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ส่วนนี้เป็นการสังเคราะห์การสนับสนุนของ อปท. ที่มีต่อการจัดการศึกษาของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กที่อยู่ในความรับผิดชอบ รวมทั้งข้อแตกต่าง และข้อจำกัดของการสนับสนุนของ อปท. ที่มีต่อศูนย์พัฒนาเด็กเล็กที่ได้รับการถ่ายโอนมาจากหน่วยงานราชการอื่นๆ (กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการและศูนย์พัฒนาเด็กเล็กที่ อปท. เป็นผู้ดำเนินการจัดตั้งเอง

ประเด็นที่ 3 การสังเคราะห์ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานของศูนย์พัฒนาการเด็กเล็ก

ในส่วนนี้เป็นการสังเคราะห์ ปัญหา และอุปสรรคที่เกิดจาก อบต. ในการบริหารจัดการศึกษาในระดับปฐมวัย และปัญหาอุปสรรคของศูนย์พัฒนาการเด็กเล็ก ที่ต้องมาอยู่ภายใต้การบริหารของ อบต. รวมทั้งข้อดี-ข้อเสีย เมื่อ อบต. เข้ามาบริหารงาน

ประเด็นที่ 4 การสังเคราะห์ข้อเสนอแนะ หรือแนวทางในการดำเนินงาน

ในส่วนนี้เป็นการสะท้อนทัศนะของผู้บริหารใน อบต. ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนในระดับปฐมวัย รวมทั้งการมีส่วนร่วมของภาคส่วนต่างๆ ที่จะช่วยกันพัฒนาให้เด็กปฐมวัยมีพัฒนาการที่สมวัย เป็นคนที่ดี เก่ง และมีความสุข

4.1 นโยบายการศึกษาในระดับปฐมวัย

ในส่วนนี้เป็นการสังเคราะห์เกี่ยวกับสาระสำคัญของนโยบายที่มีต่อการจัดการศึกษาในระดับปฐมวัยโดย อบต. รวมทั้งการกำหนดนโยบาย (วิธีการ) ผู้กำหนดนโยบาย และข้อแตกต่างในนโยบายที่ได้จากการสัมภาษณ์นักการเมืองท้องถิ่น และพนักงานของ อบต.

4.1.1 ความสำคัญของการศึกษา

การให้ความสำคัญของการจัดการศึกษาปฐมวัยใน อบต. จากการศึกษาครั้งนี้มี อบต. ที่ได้รับการถ่ายโอนศูนย์พัฒนาเด็กเล็กมาจากหน่วยราชการอื่นๆ เท่านั้น จำนวน 19 แห่ง เป็น อบต. ที่มีศูนย์พัฒนาเด็กเล็กที่ได้รับการถ่ายโอน และมีศูนย์พัฒนาเด็กเล็กที่สร้างเองด้วยอีกจำนวน 8 แห่ง ที่เหลืออีกจำนวน 3 แห่งเป็นศูนย์พัฒนาเด็กเล็กที่ อบต. เป็นผู้สร้างขึ้นมานั้น ไม่มีศูนย์พัฒนาเด็กเล็กที่ได้รับการถ่ายโอน

ดังนั้นการให้ความสำคัญของการศึกษาในแต่ละ อบต. จึงมีบริบทที่แตกต่างกันไป แต่มีสาระสำคัญที่พอจะสรุปได้ดังนี้

- อบต. ขนาดเล็กที่มีเงินอุดหนุนสนับสนุนไม่เกิน 10 ล้านบาทต่อปี จะให้ความสำคัญกับการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน ได้แก่ เรื่องของการคมนาคม น้ำดื่ม น้ำใช้ และไฟฟ้ามากกว่าภารกิจด้านการศึกษา
- อบต. ที่มีความพร้อมในด้านโครงสร้างพื้นฐานแล้ว จะให้ความสำคัญกับการพัฒนาคน และการศึกษามากขึ้น
- อบต. ที่มีผู้บริหารในสายของการศึกษามีแนวโน้มให้ความสำคัญกับการศึกษาเด็กปฐมวัย
- อบต. ที่มีส่วนงานการศึกษามีแนวโน้มที่จะให้ความสำคัญกับการศึกษามากกว่า อบต. ที่ไม่มีส่วนงานการศึกษา
- ขึ้นอยู่กับบริบท/วัฒนธรรมการทำงานของ อบต. ในแต่ละจังหวัด ในกรณีศึกษาพบว่า ในบางจังหวัดมีการทำงานระหว่าง อบต. ด้วยกันเองเป็นเครือข่ายโดยใช้ประเด็นเรื่องของการจัดการศึกษาปฐมวัยเป็นประเด็นร่วมกันในการทำงานในเครือข่าย จึงทำให้ อบต. ทุกแห่งภายในเครือข่ายเห็นความสำคัญ และมีการดำเนินงานที่คล้ายคลึงกัน

“จะเน้นเวลาประชุมที่จังหวัด ทำอย่างไรให้เด็กพวกนี้ได้มีการพัฒนา อยากให้เด็กที่เขาส่งแล้วมาให้กับเราแล้ว มาอยู่เหมือนเด็กบ้านๆ เพราะฉะนั้นทุกสิ่งทุกอย่างที่ได้ความรู้ที่ได้รับไป ส่งให้กับครูเทศบาล พี่ก็จะแอบไปให้ครู อบต. ได้เข้ามาร่วมด้วยทีละ 10-15 คน แต่จะคัดคนที่สามารถเป็นเครือข่ายหรือไปขยายให้เพื่อนได้ เทศบาลคลองเต็ง เขาก็มาปรึกษา พี่ มาหา พี่ ในการบริหาร นายกนาโง้งก็มาหา พี่ บอกว่าให้ไปดูศูนย์นาโง้งหน่อย ก็จะไปดูให้ ว่าจะพัฒนาอย่างไร”

- เทศบาลมีความพร้อมให้ความสำคัญในการจัดการศึกษาระดับปฐมวัยมากกว่า อบต. ทั้งนี้ เทศบาลที่เป็นกรณีศึกษาเป็นเทศบาลที่มีส่วนการศึกษาอยู่ในโครงสร้างทั้งหมด

4.1.2 การกำหนดนโยบาย

ผู้ที่ทำหน้าที่เป็นผู้กำหนดนโยบายการศึกษาปฐมวัยในอปท. มีรูปแบบที่สำคัญอยู่ 4 ประการคือ

รูปแบบที่ 1 การกำหนดนโยบายปฐมวัย จะมี อปท. เป็นผู้กำหนดด้วยตนเอง บุคคลที่ทำหน้าที่กำหนดจะประกอบด้วย ผู้บริหารสูงสุดของ อปท. นั่นๆ ได้แก่ นายกเทศบาล/นายก อบต. บุคคลที่สำคัญที่ทำหน้าที่กำหนดนโยบายในกรณีนี้ที่ อปท. นั่นๆ มีส่วนงานการศึกษา จะมีนักวิชาการศึกษาหรือศึกษานิเทศก์เป็นผู้กำหนดนโยบาย แล้วส่งมอบนโยบายให้กับผู้บริหารสูงสุดเพื่อเป็นแนวนโยบายให้กับ อปท. สำหรับ อปท. ที่ไม่มีส่วนงานการศึกษาจะเป็น อปท. ที่มีขนาดเล็กๆ จะเป็นหน้าที่ของ ปลัดเทศบาล หรือ อบต. เป็นผู้ทำหน้าที่กำหนดนโยบาย แล้วส่งต่อไปให้กับสภาหรือผู้บริหารสูงสุดเพื่อเป็นนโยบายกำกับการศึกษาของ อปท.

รูปแบบที่ 2 เป็นการกำหนดนโยบายโดยคณะกรรมการบริหารศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก จากการศึกษาครั้งนี้พบว่า คณะกรรมการบริหารศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ส่วนใหญ่เป็นคณะกรรมการที่มีแต่กำหนดไว้เท่านั้น ไม่ได้ดำเนินการใด แต่ก็มีบางแห่งที่มีคณะกรรมการบริหารศูนย์พัฒนาเด็กเล็กที่มีความเข้มแข็งเป็นผู้กำหนดนโยบาย และบริหารจัดการศูนย์ด้วยในรูปของคณะกรรมการ คณะกรรมการที่มีความเข้มแข็งประกอบด้วย ผู้แทนจากฝ่ายต่างๆ อย่างเช่น ผู้แทน อปท. ผู้แทนประชาชน ผู้แทนผู้ประกอบการ ผู้แทนจากส่วนราชการต่างๆ ในท้องถิ่นนั้น เป็นต้น

รูปแบบที่ 3 เป็นการกำหนดนโยบายจากการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและประชาชน การกำหนดนโยบายในรูปแบบนี้ จะเป็นรูปแบบที่ท้องถิ่นมีความเข้มแข็ง กลมเกลียว มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันระหว่างประชาชนกับ อปท. การทำประชาคม/เวทีชาวบ้านเป็นวิธีที่ อปท. ใช้ในการกำหนดนโยบาย หรือในบางครั้งได้ประชุมผู้ปกครอง แล้วนำข้อเสนอแนะจากที่ประชุมมากำหนดเป็นนโยบาย

รูปแบบที่ 4 เป็นการนำนโยบายที่ผู้บริหารสูงสุดของ อปท. ได้กำหนดไว้ตอนหาเสียง เมื่อเข้ามาเป็นนายกเทศมนตรี หรือนายก อบต. จึงได้นำนโยบายเมื่อครั้งหาเสียงมากำหนดเป็นนโยบายต่อไป

“ในช่วงของการหาเสียงทำเป้าหมายไว้ 4 ประการ 1.ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก 2.สาธารณสุขมูลฐานของเทศบาล 3.ศูนย์อนุชุมชน 4.อาคารเอนกประสงค์ นี่ถือว่าประเด็นหลักเป็นนโยบายในการหาเสียง ศูนย์เด็กเล็กที่หาเสียงไว้พยายามปรับปรุงศูนย์เด็กเล็กให้ได้มาตรฐาน เสร็จแล้วตั้งเป้าหมายไว้”

โดยสรุปแล้ว การกำหนดนโยบายของ อบต.ในการศึกษาครั้งนี้ พบว่ามีรูปแบบอยู่ 4 รูปแบบดังนี้

- กำหนดโดย อบต.
- กำหนดโดยคณะกรรมการการบริหารของศูนย์พัฒนาเด็ก
- ใช้การมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง และประชาชน
- เป็นนโยบายมาจากการหาเสียงของนักการเมือง

4.1.3 ทศนะของนักการเมืองและพนักงานประจำ

ทศนะเกี่ยวกับการจัดการศึกษาระดับปฐมวัยของผู้ให้ข้อมูลนั้นมีความแตกต่างกัน อันเนื่องมาจากเบื้องหลังของผู้ให้ข้อมูลแตกต่างกัน กล่าวคือ ผู้ให้ข้อมูลที่เป็นผู้บริหารสูงสุดของ อบต. นั้นจะเป็นผู้ที่มาจากฐานทางการเมืองท้องถิ่น ส่วนผู้ให้ข้อมูลที่เป็นพนักงานใน อบต. อันได้แก่ ปลัด อบต. หรือนักวิชาการศึกษานิเทศก์ของ อบต. เป็นผู้ที่มีฐานทางการศึกษา จึงมีทศนะที่ทำให้เห็นถึงความแตกต่างกัน

นทานาทศนะของนักการเมือง

“อยากให้ศูนย์เด็กเล็กในหมู่บ้านในตำบลกับของเอกชนเหมือนกัน เราอยากพัฒนาให้ใกล้เคียงหรือเท่าเทียมกับของเอกชนเพราะว่า พุดง่าย ๆ คนของเราเดี๋ยวนี้เห่อของนอก เราก็อยากทำให้ดีขึ้นมาหรือถ้ามีทาง หรือส่วนที่นอกเหนือจากเราไปอยากให้เขาสนับสนุนมากกว่านี้ เหมือนกับว่าถ้าโยนมาแค่นี้ละ อยากให้เขาดูแลอีกสักนิดหนึ่ง เราจะได้ช่วยกันดูแลให้ดี”

“จริงๆ แล้วการศึกษาน่าจะปลูกฝังเด็กก่อน ก็ถือว่าภูมิใจที่มีศูนย์เด็ก ไม่เช่นนั้นคงไม่สร้างเพิ่มคืออย่างน้อยกันเด็ก ๆ ที่จะต้องไปเรียนในเมือง ป้องกันอุบัติเหตุก็มุ่งเน้นในจุดตรงนี้ในการสร้างศูนย์เด็ก เพราะทุกวันนี้คนมีเงินเขาว่า ครูนี้อีกสองคนได้ เลือกลงได้ เขามองเห็น จุดในเมืองเป็นจุดใหญ่ ผมก็อยากสร้างบุคลากรให้เก่งขึ้น มองในจุดตรงนั้นคนของเราจะเก่งขึ้นแล้วก็ดูแลคนของเราได้ ตำบลของเราได้ ถ้าเราสร้างศูนย์เด็กก่อนเกณฑ์”

“ศูนย์เด็กเก่ายังไม่พัฒนาเต็มที่ แต่ถ้าเป็นศูนย์ใหม่จะดูสวยมาก แต่ก็คิดว่าถ้าอีกปีหรือสองปี ก็อาจจะสร้างใหม่เพิ่มคิดว่าสร้างใหม่ เพราะว่าเด็กเยอะ”

“ผมให้นโยบายสั้นๆ เลยว่า อย่างเด็กของเรา ขึ้น ป.1 ควรจะอ่านหนังสือได้ง่าย ๆ อาจจะเขียนยากนิดหนึ่ง เพราะว่าพัฒนาการใช้กล้ามเนื้อยังไม่สมบูรณ์ แต่อ่านนี่ต้องอ่านได้ ต้องอ่านรู้เรื่อง

เพราะว่าเกี่ยวพันในเรื่องของการเรียนชั้นประถม เพราะว่าเรา ๆ ได้สังเกตได้มีประสบการณ์ที่มากพอสมควรที่จะบอกได้เลยว่าเด็กที่ขึ้นชั้นประถมแล้วอ่านช้ากว่าคนอื่น พวกนี้เรื่องพัฒนาการทางวิชาการจะต่ำมาก เพราะว่ากว่าจะอ่านหนังสือได้คนอื่นเขาอ่านไปไหนแล้วก็ไม่รู้ อันนี้ก็คือมิติหนึ่งที่เรามอบให้กับทางโรงเรียนของเรา ซึ่งไม่ได้หมายความว่าที่อื่นจะต้องทำแบบนี้นะ เพราะที่อื่นเขาอาจจะไม่ได้เน้นตรงนี้ เขาอาจจะเน้นเรื่องการเล่น การกิน การอยู่ แต่ของเราอยากให้เพิ่มตรงนี้ ผมมีความรู้สึกที่ว่าเด็กเราเรียนรู้ช้า ตามความเห็นของผมผมอยากให้เด็กเราเรียนรู้ได้เร็วกว่านี้ ซึ่งคิดว่าศักยภาพการดูแลของคนในเขตเมืองน่าจะทำได้ อันนี้คืออีกมิติหนึ่งที่เรากำลังเข้าไปจริงๆ แล้วอยากให้มิติตรงนี้ทำได้ทุกๆ ไปคือหมายความว่าที่อื่นก็มีแบบนี้ด้วย แต่อาจจะไปเน้นในเรื่องอะไรก็ได้แล้วแต่ว่า ทางท้องถิ่นนั้นเห็นว่าศูนย์เด็กเล็กน่าจะจะต้องไปเน้นหรือมีศักยภาพในการพัฒนา คือไม่ใช่การเลี้ยงเฉยๆ”

“ศูนย์เด็กเล็กตามชนบทส่วนใหญ่จะทำขึ้นเพื่อให้รู้ว่ามี ให้มีผลงานว่ามีศูนย์เด็กเล็กแค่นั้นเอง เพราะว่าอันนี้เป็นผลทางจิตวิทยาเหมือนกันนะคือว่าเรามีผลงาน เราได้ทำตัวนี้ขึ้นมา แต่จะเน้นเรื่องของการบริการ คือการเลี้ยงแทนพ่อแม่ ไม่ได้เน้นเรื่องการพัฒนาการมากหรอก ซึ่งเป็นส่วนใหญ่ของศูนย์เด็กเล็กที่มีอยู่ในต่างจังหวัด ไม่ได้เน้นเรื่องพัฒนาการของเด็กมากจะเน้นให้มีศูนย์เด็กเล็กหนึ่ง คือให้มีก่อนมีแล้วก็ต้องเน้นปริมาณ เพื่อที่ว่าเป็นการบริการให้กับพ่อแม่ ช่วยเลี้ยงแทนพ่อแม่”

“นโยบายของผมจะทำสองศูนย์นะ เพราะพื้นที่เรากว้างนะครับ ศูนย์แรกเราจะสร้างอยู่ตรงบ้าน ไม่น้อย ตรงหลัง อบต.นี้ ความจริงนโยบายผม ตามหลักเรา ก็สร้างศูนย์เดียว แต่พอดีความเรียกร้องของประชาชนเขาบอกว่าให้อยู่ทางบ้านโคกหัวช้าง อีกสักศูนย์หนึ่ง เพราะว่าความจริงเรามีทั้งหมด 18 หมู่บ้าน ๆ ประชากร หมื่นห้าพันกว่าคน ความจริงเราสร้าง 2 ศูนย์ แต่ปีนี้กำลังดำเนินการสร้างอยู่”

น่านาทัศนะของนักการศึกษา

“การพัฒนาคน พัฒนาการศึกษา คือถ้าพัฒนาคนต้องพัฒนาการศึกษา ผมมองการพัฒนาคนต้องพัฒนาการศึกษาเท่านั้น ถึงจะพัฒนาคนได้ ถึงได้พัฒนาการศึกษาพัฒนาคนได้ ถึงจะพัฒนางานได้”

“ถ้ารับโอนมาเต็มตัวเราก็จะมีการจัดสรรงบประมาณเพื่อเป็นการอุดหนุนแล้วก็เป็นการพัฒนาเด็ก ในเรื่องของเด็กก่อนเกณฑ์ในเรื่องตรงนี้ ผมถือว่าเป็นนโยบายที่ทางท้องถิ่นรับมาจากรัฐบาลในเรื่องของการพัฒนาบุคลากรคือต้องเริ่มตั้งแต่เด็ก เพราะฉะนั้นผมถือว่ามันเป็นสาระสำคัญในเรื่องของการที่จะทำให้องค์กรของเราได้มีการพัฒนาทั้งบุคลากรแล้วก็พัฒนาเรื่องของทางสังคมไปพร้อม ๆ กัน”

“ถ้าก่อนเกณฑ์นะ ผมว่าควรจะเป็นการเตรียมพร้อมมากกว่า เตรียมพร้อมของเด็กในการที่จะเข้าไปสู่สถาบันการศึกษา เป็นการเตรียมในเรื่องของการเรียนรู้ ประสบการณ์ เรื่องของการกระตุ้นในเรื่องต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของอาหาร เรื่องของร่างกาย เรื่องของการพักผ่อนที่ถูกต้อง สุขลักษณะ การจัดระเบียบ การจัดระบบ ในเรื่องของอุปกรณ์ พวกเครื่องเล่น เป็นการพัฒนาเซลล์สมอง ผมว่าน่าจะพร้อมตรงนี้ไปก่อน เพราะว่าเมื่ออดีต เด็กเข้า ป.1 จับปากกายังไม่ถูกเลย จับดินสอยังไม่ถูกเลยใช้ไหม

ระบายสียังนอกเส้น ยังนอกรอบเลย แต่ถ้าเราไปเตรียมพร้อมเด็ก ตรงนี้เป็นกรอบสีเหลืองนะ ระบาย
อย่างนี้ ๆ เขาจะเกิดทักษะนะ ”

“การพัฒนาอะไรจะได้ผลสมบูรณ์แบบต้องพัฒนาที่คนก่อนการที่จะให้คนมีประสิทธิภาพจริงๆ
ต้องให้การศึกษาพอเราเข้าใจเรื่องของการศึกษา มันก็เห็นผลช้า บางครั้งสมาชิก อบต. ด้วยก็มอง ต้อง
ไปทำถนนสิ จึงจะเป็นผลงานเขาคิดเป็นแบบนั้นเสียแล้ว ก็เลยเหลืองบมาทั้งหมดแล้วก็เหลือน้อยก็เป็น
พัฒนาเด็กทำที่เดียวให้มันสมบูรณ์ แล้วคอยเสริมส่วนที่ขาด แบบว่าปีนี้ได้แค่นี้ต้องว่างเว้นอีกแล้วก็
วนกลับมาอีกแล้ว อันเก่าก็ชำรุดไปแล้ว มันเติมไม่เต็มสักที ผมก็ลำบากใจเหมือนกัน”

โดยสรุปแล้วผู้ให้ข้อมูลที่มีฐานมาจากนักการเมือง และผู้ให้ข้อมูลที่มีฐานมาจากการเป็น
นักวิชาการศึกษาจะมีความแตกต่างกันดังนี้

- พนักงานประจำ ได้แก่ ปลัด อบต. ศึกษาพิเศษ หรือนักวิชาการศึกษาจะเน้นนโยบายการ
พัฒนาบุคลากรทางการศึกษา ในขณะที่นักการเมืองท้องถิ่น จะมีนโยบายเน้นในเรื่องทาง
กายภาพ (มองเห็นได้)
- นักการเมืองมีแนวคิดในเรื่องของการกำหนดนโยบายจากการมีส่วนร่วมของ ประชาชน
มากกว่าพนักงานประจำ จึงทำให้มีนโยบายมุ่งเน้นให้ประชาชนเกิดความพึงพอใจมากกว่า
หลักวิชาการ (เน้นการอ่านออกเขียนได้มากกว่าส่งเสริมพัฒนาการ)
- นักการเมืองมีทัศนะเกี่ยวกับการจัดการศึกษามาจากบริบททางการเมืองมากกว่าบริบททาง
การศึกษา

4.1.4 นโยบายที่สำคัญ

นโยบายการดำเนินงานศูนย์พัฒนาการเด็กปฐมวัยเพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินงานของ อบต.
พอสรุปสาระสำคัญที่เป็นแนวนโยบายที่ดีๆ ได้ดังนี้

1. มีนโยบายพัฒนาปรับปรุงสภาพแวดล้อมของศูนย์พัฒนาการเด็กปฐมวัยให้มีมาตรฐาน
สวยงาม
2. มีนโยบายให้ศูนย์พัฒนาการเด็กปฐมวัย จัดการศึกษาปฐมวัยให้มีคุณภาพ มุ่งสนับสนุน
เด็กทุกประเภท เน้นการพัฒนาเด็กโดยองค์รวม เด็กได้รับการพัฒนาเต็มตามศักยภาพ
3. มีนโยบายให้ครูผู้สอนมีความรู้ ความชำนาญในการจัดประสบการณ์พัฒนาเด็ก เป็นบุคคล
แห่งการเรียนรู้ มีความรักความเข้าใจเด็กทุกประเภท
4. มีนโยบายให้ศูนย์พัฒนาการเด็กปฐมวัย เป็นแหล่งรวบรวมความรู้และเป็นศูนย์
ประสานงานด้านการศึกษาปฐมวัย จัดสภาพสิ่งแวดล้อม แหล่งเรียนรู้ และสื่อที่เอื้อต่อการเรียนรู้และ
พัฒนาของเด็ก
5. มีนโยบายให้จัดทำโครงสร้างการบริหารจัดการศูนย์พัฒนาการเด็กปฐมวัย โดยระดม
ทรัพยากรที่มีอยู่ทั้งหมดของศูนย์พัฒนาการเด็กปฐมวัยมาใช้อย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อการทำงานบรรลุ
สถาบันพัฒนาการสาธารณสุขอาเซียน มหาวิทยาลัยมหิดล

เป้าหมาย

6. มีนโยบายให้แต่งตั้งคณะกรรมการบริหารจัดการศูนย์พัฒนาการเด็กปฐมวัยสอดคล้องกับการบริหารจัดการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการตามโครงสร้างใหม่ โดยมีขอบข่ายการบริหารตามแนวทางส่งเสริมบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่เป็นนิติบุคคล เป็น 4 ด้าน คือการบริหารงานวิชาการ การบริหารงบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารทั่วไป

7. มีนโยบายให้สถานศึกษามีกระบวนการนิเทศภายในอย่างเป็นระบบ ผู้บริหารสถานศึกษา หรือผู้ที่ได้มอบหมายมีการนิเทศ ติดตาม กำกับ ประเมินผล การให้คำปรึกษา แนะนำ ช่วยเหลือ สนับสนุน ส่งเสริมเพื่อการพัฒนาการดำเนินงานการศึกษาปฐมวัยให้มีประสิทธิภาพ บรรลุเป้าหมาย

8. มีนโยบายให้ประชาสัมพันธ์ผู้ปกครองและชุมชน ให้ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการพัฒนาเด็กปฐมวัย และการมีส่วนร่วมในการพัฒนาเด็ก

9. มีนโยบายให้มีการประเมินผลการดำเนินงานของศูนย์พัฒนาการเด็กปฐมวัย โดยมีการประเมินตนเอง จัดทำรายงานการประเมินตนเอง เพื่อสรุปภาพรวมของการดำเนินงานและเผยแพร่ให้แก่หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

กลุ่มเป้าหมายของการจัดการศึกษาระดับปฐมวัยใน อบต. นั้นมีเป้าหมายอยู่ที่กลุ่มคนอายุ 2-6 ปี จากการศึกษาพบว่า อบต. บางแห่งมีเป้าหมายอยู่ที่เด็กอายุต่ำกว่า 2 ปีด้วย แต่ก็มีสัดส่วนที่น้อยมาก และ อบต. จะรับเด็กในเขตมากกว่านอกเขต

“น่าจะทำให้เขตเราให้ดีกว่า เพราะถ้าถ้าไปรับเขตอื่นมา เดียวก็ไปแย่งกันใช้ไหมคะ เราก็รับเด็กในเขตเรา แล้วก็ทำเด็กในเขตเราให้ดีกว่า ๗ แล้วเราค่อยไปรับข้างนอกมา น่าจะเป็นอย่างนั้นดีกว่า ถ้าสมมุติว่า เราทำของเราให้ดีกว่า ขาวมันแพร่กระจายใช้ไหมคะ เราไม่ต้องไปเรียกร้อง เดียวเขาก็เอาลูกเขามาเอง”

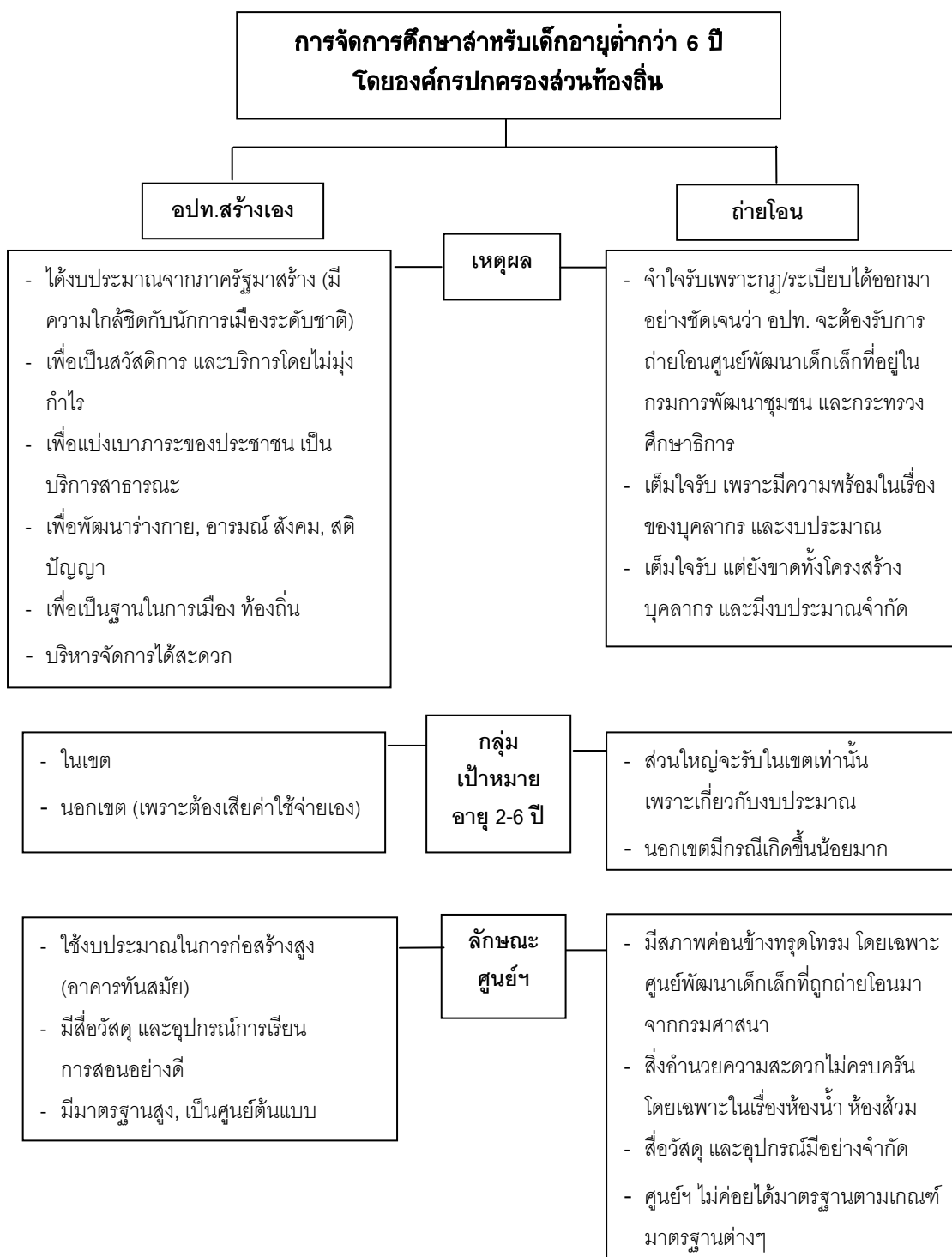
“เราก็ไม่ได้ตีกรอบว่านอกหรือในเขต ถ้าใครที่อยากจะเอาลูกมาฝาก หรือเอาลูกมาเข้าที่ศูนย์ฯ ผมก็บอกว่า เราเอง ๗ ก็เปิดกว้างอยู่แล้ว ถ้าคิดตามระเบียบไปรับคนนอกมา ก็ถือว่าเป็นภาระของเราเอง”

“เนื่องจากที่นี่เป็นที่ตั้งสถานศึกษาที่อยู่ชายแดนหรือเขตติดต่อเทศบาลกับ อบต. นักเรียนส่วนใหญ่ที่จะเป็นนักเรียนนอกเขตเทศบาล ตรงนี้มีปัญหานิดหนึ่ง แต่ว่าเราก็แก้ปัญหาโดยให้ย้ายเข้ามาอยู่ในเขตได้ ย้ายตัวเด็กก็ได้หรือจะย้ายผู้ปกครองมาด้วยก็ได้ เพราะว่าตรงนี้เราก็จะได้ในเรื่องของค่ารายหัว พอเข้ามาอยู่ในเขตเทศบาล เราก็จะมีค่ารายหัว ซึ่งรัฐบาลจัดสรรมาให้ เอามาใช้ด้านอื่นๆ รวมทั้งด้านการศึกษาด้วย”

ลักษณะทางกายภาพของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ที่ได้รับการถ่ายโอนโดยเฉพาะจากกรมศาสนา ก่อนข้างมีสภาพทรุดโทรมกว่าศูนย์พัฒนาเด็กเล็กอื่นๆ รวมทั้งวัสดุ-อุปกรณ์ก่อนข้างไม่มีมาตรฐาน จึงทำให้ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กที่ได้รับการถ่ายโอนได้รับการรับรองมาตรฐานของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กน้อยกว่า ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กที่ อบต. จัดสร้างเอง

ภาพที่ 7 การจัดการศึกษาสำหรับเด็กอายุต่ำกว่า 6 ปี โดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

4.2 การสนับสนุนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ส่วนนี้เป็นการสังเคราะห์การสนับสนุนของ อบต. ที่มีต่อการจัดการศึกษาของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กที่อยู่ในความรับผิดชอบ รวมทั้งข้อแตกต่าง และข้อจำกัดของการสนับสนุนของ อบต. ที่มีต่อศูนย์พัฒนาเด็กเล็กที่ได้รับการถ่ายโอนมาจากหน่วยงานราชการอื่นๆ และศูนย์พัฒนาเด็กเล็กที่ อบต. เป็นผู้ดำเนินการจัดตั้งเอง

รายได้ของ อบต. แบ่งออกเป็น 2 กรณีใหญ่ๆ คือ

กรณีแรก เป็นกรณีที่รัฐให้เงินอุดหนุนแก่ อบต. ไม่ว่าจะเป็นการอุดหนุนทั่วไป เงินอุดหนุนทั่วไปกำหนดวัตถุประสงค์ หรือเงินอุดหนุนเฉพาะกิจ รวมทั้งในกรณีที่หน่วยงานของรัฐเป็นผู้จัดเก็บให้แล้วจัดสรรให้ อบต. และกรณีที่รัฐแบ่งรายได้ให้

กรณีที่สอง เป็นกรณีที่ อบต. จัดเก็บเงินเอง จึงเป็นรายได้ของแต่ละ อบต. ดังมีผลสรุปการศึกษาดังนี้

- เงินงบประมาณที่ภาครัฐสนับสนุนในการจัดการศึกษา เป็นเรื่องของค่าตอบแทน เงินเดือน ผู้ดูแลเด็ก ค่าอาหารกลางวัน นม และสื่ออุปกรณ์การเรียนการสอน (เป็นรายหัว) ส่วนนี้จะมีสัดส่วนประมาณ 5-10% ของเงินงบประมาณทั้งหมดที่รัฐสนับสนุนกับ อบต. แต่ละแห่ง
- เงินรายได้ของ อบต. เองที่ให้การสนับสนุนการจัดการศึกษาระดับปฐมวัยมีความแตกต่างกันมากในแต่ละ อบต. ขึ้นอยู่กับบริบททางการเมืองท้องถิ่น

“งบประมาณทุกกระบวนการถูกต้องหมด แต่พอไปถึงสภา สภาจะปรับ สภาจะยืดเยื้อไปทำอย่างอื่นก่อน ตรงนี้ทำอย่างไรได้ การเมืองก็มีส่วนทำให้การพัฒนาเหล่านี้ไม่เป็นเป้าหมาย บ้างครั้งเราตั้งบไว้อย่างหรู พร้อมทั้งจะทำ เสนอคณะกรรมการเสนอความคิดเห็นของสภา สภาที่เขาไปอภิปราย แยกส่วนโน้นไปทำ แยกส่วนนี้ประมาณการเรียบร้อยแล้ว ประมาณการณ์แล้วเหลือไม่เท่าไร กว่าจะทำครบก็ต้องมาเวียนงบประมาณใหม่อีกที”

“เงินที่ อบต. สนับสนุนมีอยู่ แต่บางครั้งไม่ได้ซื้อ ก็ตั้งไว้อยู่ แต่ไม่ได้ตั้งครบวงจร ตั้งแต่เราสำรวจไป จำเป็นอันไหนมากก็มาก่อน แต่ตั้งแล้วบางครั้งไม่ได้ซื้อ ไม่ได้อนุมัติให้ซื้อ คือว่าขั้นตอนการจัดซื้อก็ต้องขออนุมัตินายก พอเขาอนุมัติเสร็จก็ให้เขาทำการจัดซื้อจัดจ้างไป บางครั้งไม่ได้ นายกไม่ซื้อให้ ไม่ผ่าน อยู่ที่นายกจะพิจารณาจะซื้อหรือไม่ซื้อ”

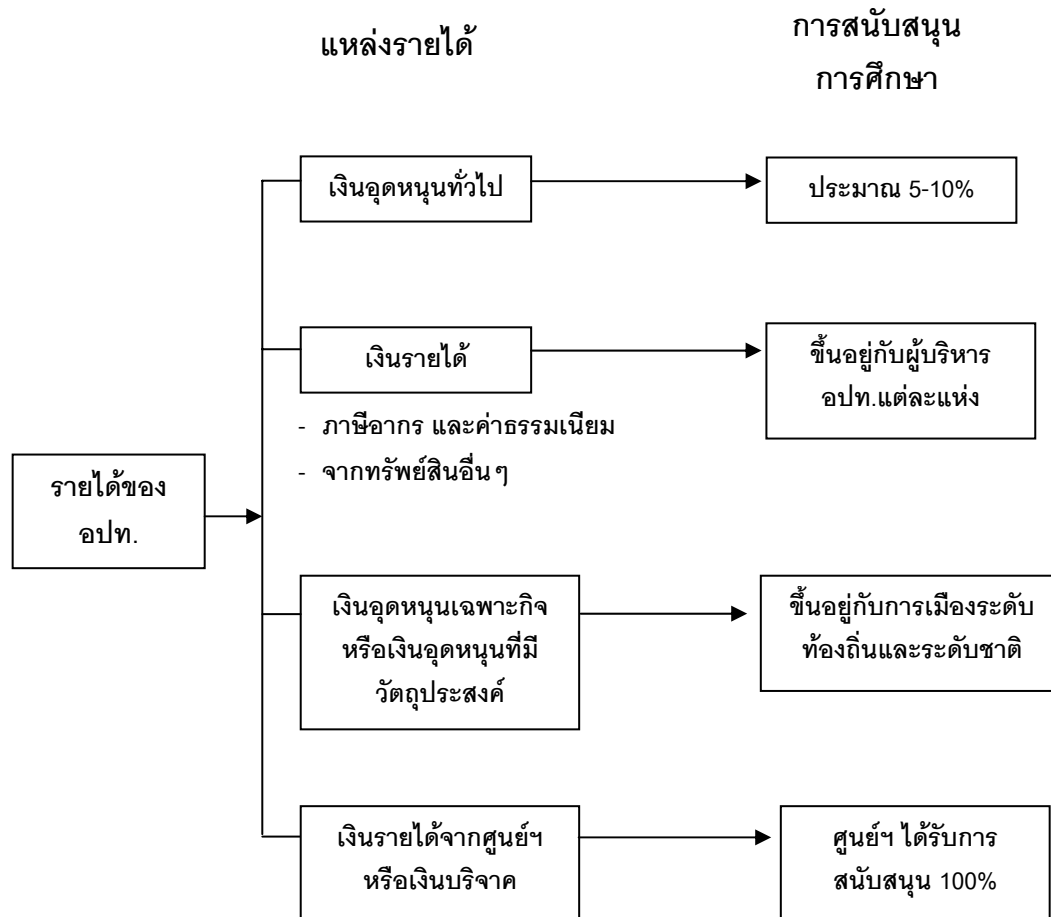
- การสนับสนุนงบประมาณจากแหล่งอื่นๆ ในลักษณะเป็นการอุดหนุนเฉพาะกิจ หรืออุดหนุนทั่วไป หรือเงินอุดหนุนทั่วไปกำหนดวัตถุประสงค์ ซึ่งงบประมาณนั้นส่วนใหญ่จะมาจากภาครัฐ ในแต่ละ อบต. จะได้รับการสนับสนุนที่แตกต่างกันขึ้นอยู่กับบริบททางการเมืองท้องถิ่น และนักการเมืองระดับชาติ อบต. ขนาดใหญ่ได้รับการสนับสนุนมากกว่าขนาดเล็ก
- เงินรายได้ที่ได้จากการเก็บค่าเล่าเรียนของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเอง อบต. ส่วนใหญ่จะให้ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กดำเนินการบริหารจัดการด้วยตนเอง และ อบต. มีศักยภาพในการจัด

การศึกษามาก จะมีรายได้จากค่าเล่าเรียนของเด็กต่อหัวมากกว่า อบท. ที่มีศักยภาพน้อย

- เงินจากแหล่งอื่นๆ เช่น การบริจาคศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบริหารเอง

ภาพที่ 8 รายได้ของ อบท. และการสนับสนุนการจัดการศึกษาของแหล่งรายได้

ลักษณะของการสนับสนุนอื่นๆ

นอกเหนือจาก อบท. ให้การสนับสนุนงบประมาณในการก่อสร้าง โครงสร้างพื้นฐานของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กแล้ว ซึ่งในแต่ละแห่งจะมีรายละเอียดที่แตกต่างกันมาก ขึ้นอยู่กับความจำเป็นและข้อจำกัดของแต่ละ อบท. อย่างไรก็ตามการที่ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กได้มาอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของ อบท. แล้ว ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กได้รับการสนับสนุนในเรื่องอื่นๆ ค่อนข้างมาก โดยเฉพาะผู้ดูแลเด็กจะได้รับการดูแลดีขึ้นกว่าเมื่ออยู่กับต้นสังกัดเดิมในเรื่องของเงินเดือน และสวัสดิการต่างๆ ดังมีรายละเอียดของการสนับสนุนดังต่อไปนี้

- สนับสนุนโดยการให้วัสดุ-อุปกรณ์การเรียนการสอน เครื่องอุปโภค เช่น แปรงสีฟัน ยาสีฟัน แป้งฝุ่น สบู่ ยา สระผม รองเท้า ที่นอน เป็นต้น
- สนับสนุนโดยการให้โบนัสแก่ผู้ดูแลเด็ก

- สนับสนุนโดยการให้ปรับเปลี่ยนตำแหน่งเป็นพนักงานของ อบต. ได้รับเงินตามภารกิจ
- สนับสนุนโดยการให้ศึกษาต่อ อบรมระยะสั้น ดูงาน
- สนับสนุนโดยการให้สวัสดิการต่างๆ

ข้อสังเกต

ข้อสังเกตในส่วนนี้เป็นการสังเคราะห์ทัศนะของผู้บริหารหลายๆ ทัศนะ ที่ได้สะท้อนวิถีคิดการทำงาน สะท้อนมุมมองในฐานะผู้บริหารสูงสุดของ อบต. แต่ละแห่ง

- การสนับสนุนทางวิชาการจากกระทรวงศึกษาธิการน้อยกว่ากระทรวงสาธารณสุข ในส่วนนี้ผู้บริหารของ อบต. ส่วนใหญ่จะสะท้อนว่า การสนับสนุนทางวิชาการจากกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งจะต้องทำหน้าที่ส่งเสริมทางด้านวิชาการ มาตรฐานการศึกษาให้แก่ อบต. เพื่อให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 นั้นน้อยมาก การทำงานระหว่าง อบต. กับบุคลากรของกระทรวงศึกษาธิการยังมีช่องว่างอยู่ค่อนข้างมาก ในขณะที่บุคลากรของกระทรวงสาธารณสุขจะทำงานประสานกับ อบต. แต่ละแห่งได้ดีกว่า ผู้บริหารของ อบต. ส่วนใหญ่เห็นพ้องกันว่ากระทรวงศึกษาธิการจะต้องเป็นหน่วยงานที่จะส่งเสริมให้ อบต. สามารถจัดการศึกษาได้อย่างมีคุณภาพ โดย อบต. จะทำหน้าที่เป็นผู้กำหนดนโยบาย และวางแผนทางการส่งเสริม สนับสนุน เพื่อพัฒนาศักยภาพของเด็กปฐมวัยในท้องถิ่นให้มีประสิทธิภาพ

- สนับสนุนพัฒนาด้านกายภาพมากกว่าทรัพยากรมนุษย์ (ให้ทุนการศึกษา/อบรม/ดูงาน)

“ไปเรียนต่อ ถ้ามัน เป็นนโยบายหรือถ้ามีคำสั่งมาก็จัดให้ แต่ถ้าไม่มี คิดว่าคงไม่ให้เพราะว่าเป็นเรื่องของตัวเราเองต้องพัฒนาด้วย ไม่ใช่เอาเงินราชการไปหาความรู้ให้ตัวเองถ้าตัวเองทำไม่ได้ละเงินตรงนั้นใครรับผิดชอบ”

“น่าจะหาเงินเองเพื่อไปเรียนกันเองเลย เมื่อปีที่แล้วเขาก็ขอกับนายกแต่ก็ไม่ให้เพราะว่าเงินส่วนนี้ น่าจะไปให้การพัฒนามากกว่า ถ้าใครอยากเรียนก็มีเงินเดือนเองก็ไปเรียนเลย”

- ให้การสนับสนุนศูนย์พัฒนาเด็กที่ อบต. จัดตั้งขึ้นเองมากกว่าศูนย์พัฒนาเด็กเล็กที่ได้รับการถ่ายโอนมา

- สนับสนุนโครงสร้างพื้นฐาน (สิ่งแวดล้อม ภูมิทัศน์ให้สวยงาม) มากกว่าเน้นคุณภาพของเด็ก

- ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กที่ได้รับรางวัล หรือมีมาตรฐานดี มาตรฐานของกระทรวงสาธารณสุขคือ ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กน่าอยู่ มาตรฐานของกระทรวงศึกษาธิการ คือ ศูนย์ต้นแบบ ส่วนใหญ่จะเป็นศูนย์พัฒนาเด็กเล็กที่มีโครงสร้างพื้นฐานดี จึงดูเหมือนว่ามาตรฐานของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กก็ขึ้นอยู่กับลักษณะทางกายภาพเสียเป็นส่วนใหญ่จึงทำให้ อบต. มุ่งที่จะให้การสนับสนุนด้านกายภาพมากกว่าด้านอื่นๆ

- อบต. เน้นการสนับสนุนศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ในเชิงปริมาณมากกว่าคุณภาพ ทั้งนี้ก็ด้วย

ข้อจำกัดของแต่ละแห่ง แต่อย่างไรก็ตามมีผู้บริหารท่านหนึ่งให้ทัศนะในเรื่องนี้อย่างน่าฟังว่า

“เรื่องเกี่ยวกับศูนย์ฯ มีอยู่ 2 แนวทาง คืออันแรกเลยคือศูนย์เด็กเล็กประเภทที่ว่า บริการรับเลี้ยงแทนพ่อแม่ เอาว่าง่าย ๆ อย่างนี้เถอะ เป็นประเภทที่เหมือนกับศูนย์เด็กที่อยู่ ทั่ว ๆ ไป อย่างศูนย์เด็กที่บริการเจ้าหน้าที่ ศูนย์เด็กของเอกชน พวกเนอสเซอรี่ พวกนี้ส่วนใหญ่จะรับเลี้ยงแทนพ่อแม่ กรณีที่พ่อแม่มีภารกิจตอนกลางวันที่ต้องไปทำ มีงานประจำที่ต้องทำอยู่ อีกประเภทหนึ่งคือศูนย์ที่เน้นเรื่องการพัฒนาเด็ก คือ ไม่เน้นรับทั่ว ๆ ไป ไม่เน้นปริมาณ หมายความว่าอาจจะต้องมีการสกรีนอย่างเช่นว่า ตั้งเงื่อนไขของเรื่องจำนวน แนวทางแรกปริมาณไม่ใช่ปัญหาคือยิ่งเยอะยิ่งดี เพราะว่าเป็นการให้บริการแต่ถ้าถ้าเป็นแนวทางเพื่อการพัฒนา จำเป็นต้องมีเงื่อนไขคือ ปริมาณต้องไม่มากนัก เมื่อเทียบกับสัดส่วนของสถานที่เรื่องครูจะเน้นความเป็นเลิศจริงๆ อาจจะต้องคัดเด็กด้วย เหมือนกับศูนย์เด็กเล็กที่เป็นโรงเรียนสาธิตของมหาวิทยาลัย เขาก็ไม่ได้รับโดยทั่วไป มันก็จะมี 2 มิติ 2 แนวทางแต่ที่นี้ของเรามีที่เดียว เราก็เลยพยายามเอาทั้งสองแนวตั้งให้มาอยู่ตรงกลาง คือๆ อันนี้เป็นเงื่อนไขจำกัดของท้องถิ่นของเราเนอะครับ อันนี้ๆ ต้องเรียนไว้อย่างนี้ เพราะว่ามันมีอยู่ทีเดียว เราก็ต้องเน้นเรื่องปริมาณด้วย ในขณะเดียวกันเราก็ต้องเน้นเรื่องพัฒนาการด้วย”

4.3 ปัญหาและอุปสรรค

ในส่วนนี้เป็นการสังเคราะห์ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานของศูนย์พัฒนาการเด็กเล็กที่อยู่ภายใต้การบริหารของ อบต. รวมทั้งข้อดี-ข้อเสียเมื่อ อบต. เข้ามาบริหารงาน

สำหรับประเด็นของการประสานการทำงานกับ อบต. กับศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก นั้นมีปัจจัยที่สำคัญๆ หลายประการ ดังนี้

1. ตัวผู้บริหารเอง (นายก อบต.) เป็นคนที่มีเบื้องหลัง (Background) การทำงานมาอย่างไรอย่างกรณีของ อบต. ที่มีนายก อบต. เป็นครู หรือเป็นผู้บริหารทางสายการศึกษามาก่อน ก็จะไม่มีความขัดแย้งกับศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก หรือมีความสัมพันธ์/ประสานการทำงานกันเป็นอย่างดี
2. ความเชื่อและวิธีคิดเกี่ยวกับการศึกษาของนายก อบต. รวมทั้งมุมมอง เกี่ยวกับการศึกษาของเด็กเล็กด้วย ถ้านายก อบต. มีมุมมองว่า ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก มีหน้าที่ หรือเป็นสถานที่รับเลี้ยงเด็ก ก็มีแนวโน้มที่จะให้การสนับสนุนแก่ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ไม่มากนัก ถ้านายก อบต. มีมุมมองว่า ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก เป็นศูนย์พัฒนาการเด็ก และแหล่งวิชาการ ก็จะมีแนวโน้มที่จะสนับสนุนศูนย์พัฒนาเด็กเล็กค่อนข้างมาก
3. ต้นกำเนิดของการก่อตั้งศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ถ้าเป็นศูนย์พัฒนาเด็กเล็กที่ อบต. ได้ดำเนินการจัดตั้งมาเองด้วยงบประมาณของ อบต. เอง จะไม่มีปัญหาของการประสานการทำงานกับศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเลย
4. สถานที่ตั้งของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก เป็นปัจจัยหนึ่งของความสัมพันธ์ระหว่างศูนย์พัฒนาเด็กเล็กกับ อบต. ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กที่ตั้งอยู่บริเวณเดียวกันกับ อบต. จะไม่มีปัญหาการประสานการทำงาน ส่วนศูนย์พัฒนาเด็กเล็กที่ตั้งอยู่ในบริเวณของวัด หรือโรงเรียน จะมีปัญหาการประสานงานกัน

มากกว่า

5. โครงสร้างของการทำงานใน อบท. ถ้าโครงสร้างของ อบท. มีส่วนงานการศึกษาอยู่แล้ว ปัญหาการประสานงานระหว่างศูนย์พัฒนาเด็กเล็กกับ อบท. จะน้อยกว่าในโครงสร้างของ อบท. ที่ไม่มี ส่วนงานของการศึกษาอยู่

ในส่วนของปัญหาและอุปสรรคของการทำงานระหว่าง อบท. และศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก พอสรุปได้ ดังนี้

1. โครงสร้างการทำงานของ อบท. ยังไม่เอื้อต่องานทางด้านการศึกษา ทั้งนี้ อบท. บางแห่งยังไม่มีโครงสร้าง หรือบุคลากรรองรับงานทางด้านการศึกษาที่ถูกถ่ายโอนมา

2. อบท. แต่ละแห่งมีรายได้ที่ไม่เท่ากัน อบท. ที่มีขนาดเล็กมีรายได้อย่างจำกัดแล้ว ยังมีการพัฒนาอีกหลาย ๆ ด้านที่ประชาชนต้องการอย่างเช่น โครงสร้างพื้นฐาน จึงทำให้ อบท. ขนาดเล็กไม่สามารถให้การสนับสนุนกับศูนย์พัฒนาเด็กเล็กได้อย่างเต็มที่

3. อบท. บางแห่งบางแห่งยังไม่มีศักยภาพ และความพร้อมที่จะรับการถ่ายโอนงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก จึงขาดความรู้ และความเข้าใจงานพัฒนาศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

4. บุคลากรของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ยังไม่มีความเชื่อมั่นต่อการถูกถ่ายโอนมายัง อบท. เพราะไม่มั่นใจในเรื่องของความมั่นคงต่อวิชาชีพตนเอง

5. บุคลากรของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก มีความคุ้นเคยกับการปฏิบัติ หรือวิธีการเลี้ยงดูเด็ก ถ้าต้องมีการเปลี่ยนแปลงจึงรู้สึกอึดอัด เพราะครูได้มีประสบการณ์ทำงานมานาน และเห็นว่าวิธีการของตนเองทำให้เด็กเจริญเติบโตได้ โดยไม่มีปัญหาอะไร

6. ความเข้าใจในสิ่งเดียวกันที่แตกต่างกัน เช่น อบท. บางแห่ง เห็นว่าเมื่อครูได้เงินเดือนเพิ่มมากขึ้น ควรจะต้องมีภาระงานมากขึ้นด้วย จากเดิมที่ครูเคยดูแลเด็ก 15-20 คน ต่อครู 1 คน เป็น 25 คน ต่อ ครู 1 คน ในขณะที่ครูบางคนเห็นว่า ถ้าให้เด็กได้รับการดูแลอย่างทั่วถึง ควรที่จะต้องลดจำนวนเด็กลง เป็นต้น หรือประเด็นของวิธีการเลี้ยงดูเด็กที่ผู้ปกครอง และ อบท.บางแห่งต้องการเป็นในเรื่องของวิชาการ และความเป็นเลิศของพัฒนาการในด้านต่างๆ แต่ขณะที่ครูเห็นว่า เด็กควรเล่นอย่างเป็นธรรมชาติ เพื่อเตรียมความพร้อมให้กับเด็กมากกว่า จึงทำให้เป็นอุปสรรคต่อการทำงานพัฒนาศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

7. การไม่ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดตั้งศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก จึงทำให้ อบท. บางแห่ง ละเลยที่จะส่งเสริม สนับสนุน เพราะเห็นว่าสิ่งที่ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ได้รับการสนับสนุนมาแล้ว (อาหาร อาหารเสริมนม และสื่อการเรียนการสอน) เพียงพออยู่แล้ว

8. อบท. ในบางแห่งมีการสร้างแรงจูงใจให้แก่บุคลากรให้ทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ จึงทำให้บุคลากรที่ถูกถ่ายโอนมีแรงจูงใจทำงานให้กับ อบท.

9. ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เป็นปัจจัยสำคัญของปัญหาและอุปสรรคในการทำงาน เพราะถ้า อบท. ยังไม่เห็นว่าศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก เป็นหน้าที่รับผิดชอบอย่างเต็มที่ ก็มีแนวโน้มที่จะละเลยต่อการให้การสนับสนุนต่อศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

10. การสื่อสารสัมพันธ์อันดีต่อกันอย่างสม่ำเสมอ การไปเยี่ยมเยียนศูนย์พัฒนาเด็กเล็กของนายก อบท. เป็นการสร้างแรงจูงใจให้กับครูได้มาก

ผู้บริหาร อบท. ได้สะท้อนทัศนะเกี่ยวกับผู้ดูแลเด็กว่า ในบางครั้งก็ต้องมีหลักคุณธรรมในการบริหารงาน เพราะผู้ดูแลเด็กบางรายมีคุณสมบัติไม่ตรงกัน สิ่งที่ อบท. ต้องการ จึงเป็นภาระหนักของ อบท. ในบางแห่ง ดังทัศนะที่สะท้อนออกมาหลากหลายจากผู้บริหาร อบท. เกี่ยวกับผู้ดูแลเด็ก ดังนี้

“คุณธรรมมันค่าคอ ถึงอย่างไรก็ต้องให้เขาผ่าน การประเมิน จำตามภารกิจให้เขา แต่ถึงอย่างไรก็ไม่ยอมหยุดที่จะเดิน(พัฒนา)ไปกับเขา”

“ผมคิดว่า ผมเป็นนักการเมือง คือมันมีส่วนกระทบ ครูส่วนมากจะอยู่ในตำบลนี้ ส่วนมากเป็นลูกหลานในตำบลนี้ ถ้าเราให้เขาออกไปเลยโดยเกณฑ์ประเมินไม่ผ่านก็จะทำลายจิตใจ ทั้งเขา ทั้งผู้ปกครองเขา ก็เลยต้องมีคุณธรรม ก็ต้องดูแลกันไปอีกก่อนประมาณปีหรือสองปี ถ้าประเมินไม่ผ่านจริงๆ ก็ต้องออกนะครับ”

“อยู่ไกลด้วย ครั้นเราจะไปดูแลทุกวัน มันก็ยากลำบาก แล้วอีกอย่างหนึ่งคือว่าครูที่ ดูแลเป็นคนพื้นที่ ประมาณว่าอาวูโธ แล้วเราจะไปแนะนำอะไรต่างๆ ก็ค่อนข้างที่จะไม่ค่อยเชื่อฟัง คือรับมาแต่คน แล้วเงินเดือนก็เป็นของกรมการศาสนาส่วนหนึ่ง แล้วเวลาเบิกจ่ายเงิน นายกไม่ได้เป็นคนบังคับโดยตรง เวลาบริหารก็โยกไปทางโน้น เพราะว่าใน อบต. ข้าราชการ พนักงาน หรือนายก อบต. ไม่มีสิทธิไปดูแลหรือควบคุมในเรื่องของพวกนี้ ซึ่งมันเป็นปัญหาในเรื่องของการเชื่อถือผู้บังคับบัญชา หรือความเกรงใจ หรือการเชื่อฟังความสั่ง พวกนี้ก็จะเกิดปัญหา”

“ในอนาคตถ้าเป็นของท้องถิ่นเต็มตัว ผมจะเปิดกว้างของเรื่องในการรับสมัครของผู้ที่มีวุฒิ มีความรู้ ความสามารถ มีความชำนาญกับเด็ก โดยเฉพาะทางด้านจิตวิทยาเด็ก ต้องมีบุคลากรที่สามารถแก้ไขปัญหของเด็กได้ด้วย เป็นนักวิชาการ หรือว่าเป็นคณะ ครูก็ไม่จำเป็นต้องเป็นครูที่เกษียณอายุ อาจจะเป็นผู้ที่มีความรู้เรื่องของเด็ก แล้วก็รักเด็ก”

“การเปลี่ยนทางการเมืองของเรา จริง ๆ เราไม่ได้ไปให้ความสำคัญอะไรมากมายเกี่ยวกับเรื่องของโรงเรียน อย่างครูผู้สอน ผมถือว่าครูโดยปกติหาคนไปดูแลเด็กยากอยู่แล้วครับ การที่เราจะไปบอกว่า คุณดี ไม่ดี จะต้องมีผลกระทบอย่างนั้น ปีนหน้าไม่ต่อสัญญาอย่างนี้ อันนี้คนที่เขาทำดีเขาจะไม่กลัวอยู่แล้ว คนที่เขาตั้งใจทำงานเขาไม่กลัวตรงนี้หรอก”

“ครูผู้สอนนี้สำคัญโดยเท่าที่ผมสัมผัสครูที่ศูนย์ จะเป็นครูที่ทางพระเขาจะเป็นคนเลือก เหมือนเป็นพี่เลี้ยงใช่ไหมครับ ที่นี้บางคนก็ส่วนตัวก็เป็นคนรักเด็ก บางคนก็อาจจะมีเวลาน้อยหรือว่ามีภารกิจอย่างอื่นคือ ความรับผิดชอบต่อเด็ก ซึ่งโดยตรงแล้วน่าจะเป็นคนที่มันรักเด็ก แล้วก็มี ความรับผิดชอบตรงนั้นมาก เพราะฉะนั้นผมให้ความสำคัญว่า ครูพี่เลี้ยงถ้าเป็นไปได้ ต้องเป็นผู้ที่มีความรู้โดยตรงเกี่ยวกับเรื่องของเด็กก่อนเกณฑ์

“ผมว่าปริญญาดริก็วัดไม่ได้หรอก ว่าคนนั้นจะเป็นคนเก่ง หรือคนดี หรือคนที่มีความรับผิดชอบ ไม่ใช่ แต่ถ้าเป็นไปได้ ผมไปเห็นบางอำเภอที่เขาทำมีครูที่เกษียณอายุ แต่คลุกคลีกับเด็กมาเยอะ เป็นคนที่เข้าใจเด็ก ผมว่าผู้สูงอายุ หรือครูที่เกษียณอายุไปที่มีความพร้อมในการที่จะอยากจะทำอยู่กับเด็ก ผมว่าบุคลากรตรงนี้ ผมว่าน่าจะมาสอน”

“ผมไปเจอ ครูเขาจะมีจิตวิทยาในการสอนเด็ก เขาจะเล่นนิทาน เด็กจะนั่งฟังเงียบ แล้วเขาก็จะสอดแทรกในเรื่องของจริยธรรม ในเรื่องของความรู้ เรื่องของสนุกสนาน เขาจะ สอดแทรก ผมไปเจอ ผมยังฟังเลย โอ้ คุณครูคิดได้อย่างไร เขาบอกว่า เด็กก็ต้องค่อยๆ ตะล่อมๆ เข้ามา ต้องใจเย็นกับเขา อันนี้ปูใส่กระดิ่ง เหมือนกับเขาบอกเอาลิงไปผูกหลัก มันอยู่ไม่ได้หรอกครับ ในเมื่อวัยเขาเป็นอย่างนั้น แต่ถ้าเขามีจิตวิทยาในการเลี้ยงดู หรือว่าเป็นคนบ่อนความสนใจ ดึงความสนใจให้เด็ก ผมว่าตรงนี้เป็นหัวใจสำคัญของเด็ก ๆ ก็จะมี ก็จะสนใจ สมาธียิ่งขึ้น ผมไปเจอ ผมไปนั่งดูสอน เขาบอกเด็กต้องทำอย่างนี้ละผมมองว่าต้องเป็นลักษณะอย่างนี้”

“ผมอยากให้ศูนย์เด็กทั่วไปพิจารณาถึงตัวบุคคลที่จะมาเป็นครูพี่เลี้ยงก่อนอย่างน้อยต้องมีจิตใจที่รักเด็กอย่างน้อยต้องมีวุฒิภาวะ มีแนวความคิด ต่อทิศทางการทำงานของตนเองและของเด็กเพราะว่าเป็นพื้นฐานของความเป็นตัวเขามาดูแล เพียงแต่แนวทางของผู้บริหารเป็นเพียงส่วนประกอบเท่านั้นเองที่เราจะเอาลงเสริมให้เรา เพียงแต่เขาเอาไปแปลงไปพัฒนาที่อยู่ตัวเขาผมไปดูหลายที่หลายแห่ง เสมือนหนึ่งว่าเขาอยู่ไปวันๆก็เหมือนจะใช่ หมดไปวันๆ เย็นก็รอผู้ปกครองมารับ เขาก็ไม่ได้แสดงอะไรจะนำพาตรงนี้ไปทางทิศไหน เด็กพัฒนาขึ้นขนาดไหน การสนองตอบแค่ไหนการเจริญพันธุ์ของเด็กทางกาย ทางสมองเจริญไปทางไหน ผมอยากให้ทุกฝ่ายมองตรงนี้เป็นจุดสำคัญก่อน แล้วอีกประการหนึ่ง แนวนโยบายทางการเมืองก็สำคัญ คือผู้บริหารมองแต่ละด้านต่างๆ ไม่เหมือนกัน เพราะฉะนั้นแต่ละปีถ้าเป็นไปได้ผมอยากให้มีหน่วยงาน อันที่เกี่ยวข้องอันระดับไหนก็ตาม น่าจะมีระเบียบมากกว่านี้การบริหารจัดการเรื่องของศูนย์เด็ก เพื่อให้เด็กมีการพัฒนาที่ดีขึ้น หน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องหรือรับผิดชอบไม่ว่าจะเป็นสาธารณสุข พัฒนาชุมชน อะไรต่างๆ และสำนักงานความมั่นคงของสังคมและมนุษย์ เข้ามาร่วมกันเพราะว่ามันจะได้ เป็นบรรทัดฐานไม่ว่าผู้บริหารคนไหนเข้ามา ก็น่าจะยึดกรอบในการปฏิบัตินี้เป็นหลัก เพราะว่าผู้บริหารบางคนก็เน้นไปคนละทางบางคนมาตรงนี้ก็เน้นไปอีกทาง ซึ่งผู้ปฏิบัติก็ต้องสนองตอบผู้บริหารอาจมีผลบ้างในเรื่องของผลการดูแลเด็ก”

โดยสรุปแล้ว ผู้บริหารของ อบต. เห็นพ้องกันว่า ผู้ดูแลเด็กควรจะต้องเป็นบุคคลที่มีความรักในงานของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเป็นสิ่งสำคัญ ผู้บริหารบางท่านเห็นว่า ผู้ดูแลเด็กจะต้องเป็นผู้ที่มีความรู้-ความเชี่ยวชาญ และมีประสบการณ์มาก่อน ในขณะที่ผู้บริหารบางท่านเห็นว่า ความรู้ (ระดับปริญญาดริ) ไม่สามารถการันตีว่า ผู้ดูแลเด็กจะเป็นผู้ที่รับผิดชอบ ประสบการณ์ และความเข้าใจเด็กเป็นสิ่งสำคัญมากกว่า แต่อย่างไรก็ตามผู้บริหาร อบต. ส่วนใหญ่ให้โอกาสกับผู้ดูแลเด็กที่จะพัฒนาตนเองให้มีคุณสมบัติตามที่ อบต. ต้องการ

4.4 แนวทางการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ในส่วนนี้เป็นการสะท้อนทัศนะของผู้บริหารใน อบต. ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนในระดับปฐมวัย รวมทั้งการมีส่วนร่วมของภาคส่วนต่างๆ ที่จะช่วยกันพัฒนาให้เด็กปฐมวัยมีพัฒนาการที่สมวัย เป็นคนที่ดี เก่ง และมีความสุข

แนวทางการส่งเสริมสนับสนุนของ อบต. ต่อการดำเนินงานของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก มีความหลากหลายขึ้นอยู่กับ

1. ความเข้มแข็งและศักยภาพของ อบต. ในแต่ละแห่ง พื้นที่ และประเภที่นั้น มีความไม่เท่าเทียมกัน อาทิเช่น อบต. บางแห่งมีรายได้มหาศาลอยู่แล้ว สามารถพัฒนาศูนย์พัฒนาเด็กเล็กให้มีประสิทธิภาพได้ด้วยทุนของตัวเอง และมีรายได้จากการเก็บค่าหัวต่อเด็กได้ด้วย เพราะผู้ปกครองอยากส่งเด็กมาในที่ดียๆ อยู่แล้ว แต่รัฐบาลก็ให้การสนับสนุน อบต. ที่ร่ำรวย และสามารถบริหารจัดการงานการศึกษาของตัวเองได้เป็นอย่างดีเท่าๆ กับ อบต. ที่มีรายได้ของตัวเองอย่างจำกัด ไม่สามารถเก็บเงินค่าหัวเด็กได้ เพราะยังไม่มีศักยภาพ และสามารถช่วยเหลือได้มากนัก

ดังนั้นจึงควรพิจารณาความช่วยเหลือแก่ อบต. ในด้านการศึกษา โดยอย่างพิจารณารอบคอบถึงข้อจำกัด และความต้องการในแต่ละพื้นที่ ควรพิจารณาให้งบประมาณสนับสนุนค่าอาหาร อาหารเสริม รวมทั้งสื่อการเรียนการสอนเป็นรายๆ กรณีไป

“ปัญหาอุปสรรคเล็กๆ น้อยๆ ผมไม่อยากไปยุ่งอะไรมาก แต่ผมเป็น อบต. เล็กๆ ผมไม่มีเงินพอที่จะไปสร้างศูนย์เด็กเล็ก ปัจจุบันเรารับผิดชอบถึง 4 ศูนย์ ไปสร้างให้มันเผื่อ อย่าง อบต.ใหญ่ๆ อะไรได้ บางทีสาธารณสุขเข้ามา ว่าคุณไม่มีแนวทางเป็นเอกเทศ แล้วทำไมต้องมาพิกกันขนาดนี้แล้วจะเอา อบต.ไปเทียบกับเทศบาล ไม่ได้หรอก งานหลักผมคือบริการประชาชน ไปพัฒนาชาวบ้าน แต่โรงเรียนเราก็ไม่ได้ทั้ง แต่ อบต. เราต้องดูแลด้านโครงสร้างพื้นฐาน ก็เป็นการยกระดับชีวิตของคนเหมือนกัน มีถนนดี มีน้ำใช้ มีไฟสว่าง ชาวบ้านตอนนี้ไม่เหมือนตอนที่เรารเด็กๆ นะ รู้จักเรียกร้อง ต้องเห็นใจผม ผมไปสร้างอาคารใหม่เอง ไปซื้อที่ใหม่ตั้ง 4 ที่ ผมก็ต้องใช้เงินอีกเยอะ ต้องค่อยเป็นค่อยไป ถ้อยทีถ้อยอาศัยกันไป

2. ขอบเขตของการถ่ายโอนหน่วยการศึกษามายัง อบต. ยังไม่มีความชัดเจนมากนัก ทั้งนี้เนื่องจากมีการถ่ายโอนศูนย์พัฒนาเด็กเล็กมาจากต้นสังกัดในหลายๆ แหล่ง และในแต่ละกรม/กองก็มีระเบียบข้อบังคับเป็นของตนเอง และแตกต่างกัน อย่างเช่น กรมการพัฒนาชุมชนต้องการให้ อบต. บริหารจัดการในเรื่องอาหารทั้งหมดด้วยตนเอง ในขณะที่กรมศาสนาต้องการให้ อบต. เป็นทางฝ่ายของเงินเท่านั้น ผู้บริหารจัดการทั้งหมดเป็นของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก เป็นหน้าที่ของประธานศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก คือ เจ้าอาวาส

ประกอบกับการถ่ายโอนในแต่ละกรม/กองไม่ได้ถ่ายโอนในระยะพร้อมๆ กัน โดยที่กรมการพัฒนาชุมชนเริ่มถ่ายโอนก่อน ตามด้วยกรมศาสนา กรมอนามัย สำนักงานการศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นต้น ทำให้ อบต. ซึ่งเป็นผู้ปฏิบัติมีความสับสนอยู่มาก จึงขึ้นอยู่กับว่า อบต. จะดีความ หรือจะปฏิบัติ

อย่างไร

ดังนั้น งานการศึกษาที่ได้ถ่ายโอนไปให้กับ อบท. ยังเกิดช่องว่างอยู่มาก และมีความลักลั่น กระอักกระอ่วน ทั้งในส่วนของ อบท. และศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในเชิงปฏิบัติอยู่มาก จึงควรพิจารณา ขอบเขต ระเบียบของการถ่ายโอนว่า มีความลักลั่นในแต่ละกรม/กองอย่างไร และแก้ไขให้มีแนวปฏิบัติ ที่เหมือนกันของทุกกรม/กอง

“ศูนย์ฯ ที่ถ่ายโอนมาจากกรมการศาสนามีปัญหาอยู่หลายเรื่อง คืองบประมาณสนับสนุนไป เทศบาลยังอุดหนุนไม่ได้เต็มที่ ระเบียบยังไม่เปิดใช้อยู่ ได้เฉพาะพวกวัสดุ ครุภัณฑ์บางอย่างไม่ได้เต็มที่ เหมือนกับศูนย์ที่เราจัดตั้งเอง จริงๆ อยากจะพัฒนาแต่ไม่ได้เช่น เครื่องเล่นของเด็ก เราอยากให้มีเครื่อง เล่นสนามให้เด็กกลางแจ้ง ในร่มบ้าง แต่ด้วยจำกัดในอาณาบริเวณไปลงให้ไม่ได้ ก็ได้แต่บางส่วนที่จะ ออกกำลังกายได้บ้าง ห้องน้ำห้องส้วม ก็ยังไม่สมบูรณ์ แต่เราก็ไม่สามารถจัดสร้างให้ได้ เพราะไม่มีพื้นที่ ห้องครัวก็ไม่เรียบร้อย ดูไม่ดียังไม่ได้ตามที่เราคาดหวังถูกสุขลักษณะ ต้องเป็นห้องครัวที่แยกส่วน เน้น ในเรื่องของความสะดวก ปลอดภัย ให้ได้ตามที่มาตรฐานเขาให้มา อาคาร สถานที่ ตามที่เด็กเรียนก็ ไม่ได้ตามมาตรฐานที่เด็กเรียน ก็จำกัดที่ว่ามันไม่ได้เป็นของเราเต็มตัว”

จากการที่ขอบเขตของการถ่ายโอนไม่ชัดเจนนั้น ส่วนหนึ่งทำให้ครูรู้สึกว่ามีผู้บังคับบัญชา 2 สาย จากการศึกษาจะพบในกลุ่มที่ถูกถ่ายโอนมาจากกรมศาสนาค่อนข้างมาก ส่วนกรมพัฒนาชุมชน นั้นไม่ค่อยจะมีปัญหาเพราะทั้งพื้นที่ และการทำงานมีความชัดเจนที่จะไม่เข้ามายุ่งเกี่ยวกับศูนย์พัฒนา เด็กเล็ก หลังจากการถ่ายโอนให้ อบท. มาแล้ว

อย่างกรณีของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กแห่งหนึ่งที่มีความคิดเห็นว่า ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กจะถูกถ่าย โอนกลับคืนไปอยู่กับกรมศาสนาตามเดิม จึงไม่สนใจต่อข้อปฏิบัติของ อบท. จึงเกิดปัญหาของความ ขัดแย้ง อบท. ก็ต้องการที่จะเลิกจ้างครู เพราะครูไม่พัฒนา ครูก็ เข้าใจว่า อบท. มีอคติกับตนเอง

ดังนั้น การสร้างความเข้าใจให้กับ อบท. และครูในเรื่องของการถ่ายโอน เพื่อให้เกิดความ ชัดเจนจะได้ลดปัญหาความขัดแย้ง

“ศูนย์อยู่ในวัดก็ดีอยู่แล้วเหมือนกัน แต่พอคืออยู่ว่าเวลาการปรับปรุงขยาย พื้นที่ไม่มี ๗ พอพื้นที่ ไม่มี ลักษณะว่าการบรรยายภาคในวัด สิ่งแวดล้อมไม่ค่อยอำนวยความสะดวก เราเลยจะเอาออกมาข้างนอก แต่ก็เป็นลักษณะว่าเป็นใช้ชื่อศูนย์วัดอยู่ โดยหลวงพ่อก็ต้องเป็นกรรมการอยู่”

“ทุกคน 100% ที่สังกัดเทศบาลกับ 2 ศูนย์ที่เราได้รับ การถ่ายโอนมาด้วย ตอนนี้สามารถพูดได้ ว่าครู/ผู้ดูแลเด็กของเราที่ดูแลเด็กของเราทั้ง 2 ศูนย์มีศักยภาพมากพอแต่จำกัดด้วยพื้นที่ อาณา บริเวณของสิ่งแวดล้อม สภาพแวดล้อม เพราะมันอยู่ในพื้นที่ของวัดเราไม่สามารถพัฒนาให้เป็นศักยภาพ ตามที่เราคาดหวังไม่ได้เพราะ 1 พื้นที่ไม่ได้เป็นบริเวณของเทศบาลเป็นของวัด เราต้อง care ความรู้สึก ของเจ้าอาวาสอยู่ โดยเฉพาะในเรื่องของการบริหารงาน เราจะเข้าไปบริหารงาน เต็มตัวไม่ได้ทุกอย่างที่ เราจะต้องเปลี่ยนเจ้าอาวาสก่อน โดยเฉพาะอย่างยิ่งเกี่ยวกับเรื่อง ของการเงิน เกี่ยวกับเงินที่จะเก็บ

เป็นรายรับรายจ่ายคือเจ้าอาวาสวัดยังคงบัญชีอยู่ เราจะเอากระชากลากมือมาบริหารเองไม่ได้ เพราะเคยมีปัญหามาแล้วหลายๆ ที่ เพราะไม่สามารถอย่างทำเข้าไปบริหารได้เลย”

“บางครั้งความชัดเจนยังไม่มีคือถ่ายโอนก็ไม่ถ่ายโอนครั้งแรกนะครับเราก็เลยไม่ค่อยได้เข้าไปดูแล ไม่ค่อยได้ยุ่งเท่าไรเพราะว่าเราก็โอนเงินให้หลวงพ่อบ้าง ค่าอาหาร มันเป็นเรื่องต้องโอนเงินให้หลวงพ่อบ้าง เราก็เลยให้หลวงพ่อดูแลตอนนั้น ตอนนั้นรู้สึกว่าจะเริ่มชัดเจนขึ้น เราก็จะเตรียมเข้าไปดูแล เพราะว่าเราเข้าไปเห็นศูนย์วัดแล้ว รู้สึกว่าไม่ค่อยไม่น่าอยู่ แล้วก็บางครั้งเราเห็นแล้วก็ส่งสารเด็ก”

3. ความต้องการของ อบต. และความพร้อมของ อบต. ยังมีปัญหาอยู่ กล่าวคือ ในบาง อบต. ก็ไม่ได้ยินดีที่จะรับโอนงานการศึกษา (ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก) เข้ามาเป็นของ อบต. ทั้งปี เนื่องจากเป็นภาระอยู่มาก เพราะกรมที่ถ่ายโอนให้จากต้นสังกัด ให้แต่ภาระงานมาแต่ไม่ได้ให้บุคลากรที่จะต้องมารับผิดชอบงานการศึกษาในส่วนของ อบต. จึงทำให้ อบต. ในบางแห่ง ก็ไม่มีความสามารถที่จะทำให้ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กที่รับการถ่ายโอนมามีประสิทธิภาพได้

ความพร้อมของ อบต. ที่จะรับงานการศึกษา ยังมีปัญหาอยู่บ้าง เพราะในบาง อบต. ไม่มีผู้ที่จบการศึกษาทางด้านนี้มาเลย ก็มองไม่เห็นความสำคัญ และไม่สามารถสื่อสาร กับครูได้ จึงเกิดความไม่ไว้วางใจซึ่งกันและกัน

ในส่วนครูเองก็ไม่เกิดความศรัทธาต่อการรับผิดชอบงานการศึกษาของ อบต. ประกอบกับ อบต. เป็นงานระบบการเมือง ครูจึงเกิดความไม่มั่นใจว่า จะมีความมั่นคง และปลอดภัยที่จะมาขึ้นตรงต่อ อบต. จากการศึกษาของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในหลายๆ แห่ง ครูจะมีความกังวลกับการเมืองของ อบต. ค่อนข้างมาก และเป็นประเด็นที่สร้างความหวาดระแวงให้กับครูมาก

ดังนั้น รัฐควรพิจารณาถึงความต้องการและความพร้อมของทั้ง อบต. และครูให้ชัดเจน เพื่อจะได้นำไปสู่การแก้ปัญหาที่ต้นตอได้อย่างแท้จริง รัฐควรจะทำให้ความจริงใจกับประเด็นของการถ่ายโอนการศึกษาให้กับ อบต. อย่างจริงจัง ประการที่สำคัญคือ การถ่ายโอนต้องสอดคล้องกับความพร้อมของท้องถิ่น และต้องไม่เป็นการสร้างภาระให้แก่ท้องถิ่น

“ยังไม่อยากรับภารกิจจัดการศึกษาปฐมวัยมาในตอนนี้อยู่ แต่ที่พูดตรงๆ เลยนะว่าความชัดเจนของกรม ทั้งส่วนของท้องถิ่นก็เหมือนกันก็ยังไม่ชัดเจนในการที่มอบภารกิจให้กับทางตัวท้องถิ่นโดยตรง ที่นี้ในการที่จะโอนภารกิจหรือเรื่องโอนงบประมาณมาให้ยังมีปัญหากันเท่าที่ผมฟังนะเกือบทุกแห่ง แต่ที่ของเทศบาลดูแลของศูนย์เราก็อีกแบบเป็นพี่เป็นน้องกัน คือเราพยายามที่จะทำให้ บ้าน วัด โรงเรียนให้อยู่กันอย่างมีความสุขกัน ถึงจะโอนหรือไม่โอนแต่เราก็ดูแลกัน ผมมาทราบมาว่าเรื่องของประเด็นไม่ว่าจะเป็นเรื่องประเด็นทางการเมืองหรือเรื่องการที่ว่ายังหวงเรื่องของการโอนอยู่ มันก็ยังมีภารกิจติดพันกันอยู่ ฉะนั้นทุกที่มันจะเป็นปัญหาซึ่งเหมือนกัน กลิ่นก็ไม่เข้า คลายก็ไม่ออก เพราะว่าความชัดเจนของนโยบายของกรมยังไม่ ชัดเจนกัน ทั้งสองกรมกัน”

“จริงๆ แล้วการถ่ายโอนภารกิจด้านการศึกษามาให้ท้องถิ่นดูแลจริงๆ ท้องถิ่นยังไม่เข้มแข็งพอ มองจริง ๆ แล้วผมคิดว่ายังไม่เข้มแข็งพอ เหมือนรัฐบาลบอกว่าการศึกษาน่าจะถ่ายโอนมาอยู่จุดตรงนี้ โดยความสมัครใจ ผมคิดว่าอย่างนั้นแต่จริง ๆ แล้วท้องถิ่นยังไม่พร้อมมากเท่าที่ควรเพราะอัตรากำลังหรือว่าด้านบุคลากร ถ้าจะเน้นภารกิจด้านการศึกษาจริงๆ ต้องอัตรบุคลากรให้แน่นก่อน แล้วค่อยไปดูแล นั่นคือสิ่งที่ท้องถิ่นควรจะทำ”

4. กฎ ระเบียบของการถ่ายโอน ค่อนข้างมีปัญหา และสับสนต่อผู้ปฏิบัติอยู่ค่อนข้างมาก อาทิเช่น กฎระเบียบของกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นที่ระบุว่า อบท. จะสร้างสิ่งก่อสร้างใดๆ จะต้องเป็นพื้นที่ของ อบท. จึงทำให้ อบท. บางแห่งไม่แน่ใจที่จะพัฒนา/ปรับปรุงอาคาร และสิ่งก่อสร้างต่างๆ ให้กับศูนย์พัฒนาเด็กเล็กที่อยู่ในพื้นที่ของวัด หรือของโรงเรียนได้ แต่อย่างไรก็ตามก็มีกรณี อบท. ได้ปลูกสร้างห้องน้ำ หรืออาคารให้กับศูนย์พัฒนาเด็กเล็กที่ไม่ใช่พื้นที่ของ อบท. ในกรณีแรกนายก อบท. เป็นครูเก่ามาก่อน จึงไม่มีปัญหาที่จะดำเนินการอะไรก็ได้ภายในโรงเรียน ในภาพรวมส่วนใหญ่แล้ว อบท. ไม่ค่อยที่จะมาก่อสร้าง หรือปรับปรุงอาคารสถานที่ให้กับศูนย์พัฒนาเด็กเล็กที่อยู่ในวัด หรือโรงเรียนมากนัก ส่วนใหญ่จะเป็นการสร้างศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขึ้นมาใหม่ในพื้นที่ของ อบท.

ในส่วนของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเอง บางแห่งก็มีปฏิริยาที่ต่อต้านในการที่จะออกไปจากที่เดิม ไปยังศูนย์พัฒนาเด็กเล็กใหม่ที่ อบท. สร้างขึ้น เพราะความรู้สึกว่า จะถูกควบคุมจาก อบท. อย่างแท้จริง ในขณะที่อยู่ในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเดิม เจ้าอาวาส และครูยังช่วยปกป้องครู และเป็นปากเสียงในกรณีต่างๆ ได้ นอกจากนี้ครูบางท่านได้ให้ความเห็นที่น่าฟังว่า การที่ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กอยู่ในวัด ทำให้เด็กใกล้ชิดกับศาสนา คุ่นเคยกับศาสนา ตั้งแต่ยังเล็กๆ เพราะครูจะนำไปใช้สถานที่ของวัดในการประกอบกิจทางศาสนาอยู่ประจำ เช่น ใช้โบสถ์ในการนำเด็กเข้าไปสวดมนต์ในวันพระ หรือนำเด็กไปนั่งสมาธิ ไปใช้ห้องสมุดของวัดผู้ปกครองก็มีโอกาสเข้ามาในวัด เป็นต้น

ดังนั้น ควรพิจารณา กฎ ระเบียบ หรือข้อปฏิบัติใดที่ไม่เอื้อต่อการปฏิบัติของ อบท. ควรมาพิจารณาทั้ง 2 ด้าน เพื่อที่จะหาข้อตกลงร่วมกันให้เกิดประโยชน์กับท้องถิ่นมากที่สุด

“เขามองอย่างนี้ว่า ประโยชน์ใครได้รับ เขาจะถามไปที่ปลายทางว่า ประโยชน์ที่เข้าไปใครจะได้รับ เป็นมรรคทายก เป็นพระ ๆ รูปนี้ ๆ ไม่ได้ แต่ถ้าเป็นองค์กรหรือประชาชนเป็นผู้ได้รับ อันนี้คือเจตนาของกฎหมายที่ได้รับ เพราะถ้าทำไปแล้วประชาชนได้รับ สามารถทำได้ เช่น มีถนนเชื่อมต่อระหว่างหมู่บ้าน วัด หมู่บ้านมันไม่มีทางไป ไม่มีถนน ถามว่า การท้องถิ่นสามารถตั้งงบประมาณแล้วทำถนนผ่านวัด อย่างหมู่บ้านหนึ่งผ่านวัดไปหมู่บ้านหนึ่ง ถามว่า เราตั้งงบประมาณได้ไหม บางคนก็บอกว่าไม่ได้ บางคนก็บอกว่าได้ ที่นี้ผมไปถามกรมฯ ถามกรณีนี้จะทำอย่างไร เขาถามว่า ใครได้ประโยชน์ เขาถามกลับมาเลย ผมบอกที่ทำก็คือทุกๆ ฝ่าย ทุกภาคเขาก็ได้รับประโยชน์ร่วมกันหมด หมู่บ้าน ก ก็ได้รับประโยชน์ วัดก็ได้รับประโยชน์ หมู่บ้าน ข ก็ได้รับประโยชน์ แต่เขาบอกว่า ถ้าประชาชนได้รับประโยชน์ ตรงนั้นมันไม่น่าจะใช้ปัญหา เพียงแต่ว่าวัดเปิดประตูทั้งสองด้าน ให้มีการสัญจร ให้เกิดประโยชน์ร่วมกัน อย่างนี้ทำได้ เขาให้ดูที่เจตนาฯ ว่าการที่เราตั้งงบประมาณก่อสร้างหรือว่า ไปพัฒนา

ตรงนั้นเจตนาเพื่ออะไร ชาวบ้านเดือดร้อนจริงไหม ความจำเป็น ๆ อย่างไร มากน้อยแค่ไหน ถ้าจะให้ดี
แนะนำให้ทำประชาคมทั้งสองหมู่บ้าน แล้วก็วัด ทำประชาคมชะ เสียงส่วนใหญ่ว่า มีความเดือดร้อนจริง
ไหม มีความต้องการไหม ถ้าทั้ง 2 หมู่บ้านมีความเห็นว่ามี ความจำเป็น มีความต้องการ ตรงนี้เป็นข้ออ้าง
ให้กับทางกรมได้เลย ว่าถ้า สดง.มาตรวจสอบก็บอกว่าอย่างนี้ นี่คือการจำเป็นของประชาชนที่อยู่ใน
ท้องถิ่น ผมเชื่อว่า สดง.ก็ไม่ได้มาใช้ตรงนี้ อธิบดีก็ไม่ได้มาใช้หรอกครับ คนที่ได้มาใช้ก็คือพี่น้อง
ประชาชน นี่คือวัตถุประสงค์ของการพัฒนาท้องถิ่น อย่างการพัฒนาเด็กเหมือนกัน ลูกหลานก็ไม่ได้ไป
เรียน แต่คนที่ต้องการคือ ผู้ปกครองของเด็กใช้ไหมครับ ถ้าเราไปเอา อบต. นะ อันนี้เทศบาลนะ เข้า
ไม่ได้ ออกไม่ได้ ที่ของผม เขตของผม ผมว่าลัทธิลัทธิ หัวลิบปีก่อนคิดอย่างนี้ได้ แต่ปัจจุบันนี้มันไม่มี
พรมแดนแล้วนะ เพียงแต่ว่าการให้บริการ เราต้องให้บริการอย่างเป็นธรรมและทั่วถึง อะไรที่เกิด
ประโยชน์แก่ประชาชน เราต้องทำ เพราะว่าโดยเจตนาของการพัฒนา ไม่ว่าจะพัฒนาประเทศ พัฒนา
ส่วนไหนก็แล้วแต่คือประชาชนครับ อย่าไปเอาเขตแดนเป็นตัวตั้ง ความเจริญไม่ทัน”

“มีปัญหบางที่ผมนจะบูรณาการศูนย์ ตีระบบระเบียบอันสูงส่งไปหมด ผมนจะเอาเงินไปให้ไป
สร้างไปอะไร ก็ตีระบบระเบียบไปหมด คำบอกว่ามีระเบียบของกรมที่บอกว่ารายได้ส่วนหนึ่งที่เอาไป
ทำให้เกิดประโยชน์ในที่หนึ่ง ซึ่งไม่ใช่ทรัพย์สินของเรา ไปทำไม่ได้ มีระเบียบอยู่ตรงนี้ บางทีก็ทำเหมย
บางครั้งมันก็ต้องให้ บางครั้งก็ต้องเพิกเฉยบ้าง บางครั้งก็ให้เป็นจำนวนเงิน ซึ่งไม่มากนัก”

“กฎ ระเบียบน่าจะยืดหยุ่นให้ผมบ้าง ผมไปทำนุบำรุงศูนย์ไม่ต้องเอาระเบียบอะไรมาฟักกับผม
เกินไป บางทีระเบียบก็กักกันความเจริญ ถ่วงความเจริญเหมือนกัน อย่างระเบียบเรื่องไม่ให้ทรัพย์สิน
ของผมเอาไปทำไม่ได้อะไรอย่างนี้ บางทีผมก็รำคาญ ที่จริงแล้วยอมรับว่าอยากให้อะไรทำ แต่ติดด้วย
ระเบียบ แต่พอทำไป สดง.เข้ามาคุณเอาเงินไปทำตรงนั้นมันไม่ถูกต้องนะเพราะการเมืองมีคู่แข่ง อะไรต่อ
อะไร ร้อง สดง. บางทีผมก็รำคาญบริจาคไป 8 พัน มั่งลวด เหล็กดัด ให้ไปเลยไม่ต้องหว่านเงินผมเอง
ดีกว่า มั่งลวด เหล็กดัดที่เหลือให้ไปเลย ยังเรื่องภาษีอีก มันยุ่งยาก”

“เนื่องจากว่าครูของเราขณะนี้เรายังไม่ได้รับเงินตามวุฒิ ระเบียบทาง ราชการกำหนดว่าครูที่
สอนในศูนย์ ให้ได้รับค่าตอบแทนได้ไม่เกิดอัตราค่าจ้างของพนักงานจ้างทั่วไปก็คือ 4,800 บาท ซึ่งครู
ของเราเป็นครูที่มีความรู้ความสามารถ ทางเทศบาลกำลังแก้ปัญหาโดยเอาไปอยู่ตามโรงเรียนต่างๆ แล้ว
ให้มาช่วยราชการ ก็จะได้ค่าจ้างตามคุณวุฒิของเค้า กำลังจะแก้ปัญหาอยู่ ปัญหาที่ 2 คือ ระบบราชการ
การที่จะตั้งศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ควรที่จะเอาไว้ในระบบโรงเรียน หมายความว่า ให้นับเป็นสถานศึกษา
ด้วย เพราะตอนนี้เราเท่าที่ทราบไม่ได้นับศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเป็นสถานศึกษา เฉพาะของกรมเรา กรม
อื่นๆ ไม่ทราบ พอไม่นับศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเป็นสถานศึกษา การสนับสนุนทางด้านงบประมาณ จะมี
ข้อจำกัดก็จะให้เฉพาะค่าอาหารเสริม กับอาหารกลางวันเท่านั้น ในส่วนของค่าวัสดุ อุปกรณ์ต่างๆ ค่า
ครุภัณฑ์ ค่าวัสดุรายหัว เทศบาลจะต้องเป็นผู้ออกค่าใช้จ่าย “

“กรมเรามีอะไรแปลกๆ การตีความว่าศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเป็นสถานศึกษา หรือไม่ กรมเรา
ตีความว่าไม่ใช่สถานศึกษา ผมไม่ทราบว่าทางกระทรวงศึกษาตีความอย่างนี้หรือเปล่า เพราะฉะนั้นการ

สนับสนุนทางงบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ต่างๆ ก็เลยทำไม่ได้ แต่ว่าในครั้งแรกๆ ทางกรมส่งเสริมเรามี
แนวนโยบายในการให้เทศบาลจัดตั้งศูนย์ โดยสนับสนุนเงินงบประมาณ แต่ถ้าหากว่าเป็นของเทศบาลที่
จัดตั้งขึ้นเอง จะไม่ให้เนื่องจากว่างงบประมาณมีจำกัด ถือว่าเทศบาลช่วยตัวเองได้ ใช่ๆ ตอนนั้นที่เลาหลงมา
นิดหนึ่ง ให้คำอาหารเสริม กับอาหารกลางวัน แต่ส่วนอื่นยังไม่ได้ เทศบาลจ่ายเอง อันนี้เรื่องหนึ่ง ในเรื่อง
ของความก้าวหน้าก็เช่นเดียวกันที่ผมได้กล่าวแล้วเช่นกันว่า ความก้าวหน้าของครูไม่เหมือนกับครูใน
ระบบโรงเรียน อัตราค่าตอบแทนหรืออะไรต่างๆ ได้ไม่เท่ากันพนักงานจ้างตามภารกิจจะมีขั้นเป็น
เงินเดือน ขั้นเงินเดือนหากอยู่ในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กไม่ได้ขึ้น เป็นปัญหาที่เรากำลังแก้ไขอยู่”

5. การทำงานของ อบต. ยังมีลักษณะเป็นการเมืองอยู่มาก อิทธิพลของนักการเมืองใน
ระดับชาติมีอิทธิพลต่อการเสนอของงบประมาณต่างๆ อยู่บ้าง อย่างเช่น เทศบาลแห่งหนึ่งมีรายได้เป็น
ของตัวเองสูงมาก สามารถที่จะจัดบริหารจัดการศึกษาได้ด้วยตนเอง แต่ได้นักการเมืองให้การสนับสนุน
อยู่ จึงได้รับการสนับสนุนให้มาสร้างศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก และอุปกรณ์ต่างๆ อย่างมากมาย จึงทำให้ศูนย์
พัฒนาเด็กเล็กที่ควรจะได้รับ การสนับสนุน เพราะมีความขาดแคลนในทุกๆ ด้าน ไม่ได้รับการสนับสนุน
อะไรเลย (นอกจากงบประมาณที่ให้กับเด็กทุกคนทั่วประเทศ)

ดังนั้น ควรที่จะปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมการทำงานของราชการ และ อบต. ในการที่มีใครยาว
สาวได้สาวเอา มาเป็นระบบเอื้ออาทรซึ่งกันและกัน เอื้อเพื่อเอื้อเผื่อแผ่ให้กับผู้อื่นที่มีความลำบาก และด้อย
โอกาสอย่างแท้จริง ซึ่งก็ยังมีอยู่มากในสังคมชนบท

“ปัญหาเยอะ ผมมาอยู่นี้ผมพัฒนาการศึกษาไม่ได้ ถึงจะมี งบประมาณมากมายเท่าไร ถ้า
ผู้บริหารไม่มีวิสัยทัศน์ด้านการศึกษา ก็พัฒนาไม่ได้ ถึงจะมีบุคลากรก็จริง แต่ถ้าผู้บริหารไม่เห็น
ความสำคัญ ขึ้นอยู่กับผู้บริหารว่าเขาจะตัดสินใจอย่างไร ถ้าเขาคิดแบบการเมืองก็ยาก อย่างการให้ทุน
ครูไปเรียน มีโครงการ แต่งบไม่ได้ตั้ง เพราะว่าไปตั้งในส่วนโครงสร้างพื้นฐานหมด ตั้งอยู่แค่สี่ห้าหมื่นก็
เรียนไม่ได้ ตั้งเฉยๆ ถ้าโอนก็ต้องไปขอผู้บริหารเอา ผู้บริหารก็ต้องอึ้งนั่น อึ้งนี่ ผู้บริหารก็จะเห็นมาว่า
ให้เรียน แต่ทำไม่ได้ มันสวนทางกัน ที่เขาเห็นมาบางครั้งเขาเห็นให้เขาแค่พันผิด ผมให้เรียนแล้ว ทำไม
คุณไม่เรียน ถ้าเราไปอึ้ง มันก็ไม่ได้ เหมือนผมจะไปอบรม ผมมาอยู่ที่นี่ ผมไม่เคยได้ไปอบรมเลย ผม
บอกว่าจะไปอบรมนะ งบประมาณให้เข้าบัญชีก่อน หลักรัฐธรรมนูญห้า ตั้งไว้หมื่นหนึ่งจะไปได้ ถ้าคน
อยากให้ไป เขาก็จะโอนให้ได้ แต่ผมก็ไม่อยากเถียงก็เพราะว่าเขาตั้งกำแพงไว้”

6. ปัญหา และอุปสรรคของการรับงานถ่ายโอนศูนย์พัฒนาเด็กเล็กมายัง อบต. ในเรื่อง
บุคลากรนั้น บางแห่งเห็นว่าบุคลากรนั้นเยอะเกินไป ล้นกับงาน จึงเกิดความหวาดระแวงซึ่งกันและกัน
ว่าเมื่อขึ้นตรงต่อ อบต. แล้ว จะถูกปลดจากงาน เนื่องจากครูบางคนเรียนจบชั้นประถมศึกษา และบาง
คนก็มีอายุมากกว่า 50 ปีขึ้นไป แต่ยังต้องการทำงาน

ดังนั้นส่วนราชการควรจะต้องทบทวน และปรับบทบาทให้เป็นไปตามแผนปฏิรูประบบ
บริหารภาครัฐ และเกลี้ยกล่อมคนให้สอดคล้องกับ อบต. และงานเสียก่อน เพื่อที่จะไม่นำปัญหาให้

อปท. แก่ไขแต่ฝ่ายเดียว แต่อย่างไรก็ตาม อปท. เองก็ควรที่จะปรับโครงสร้างให้เอื้อต่อการรับการถ่ายโอน ประกอบกับ อปท. ควรจะมีระบบตรวจสอบการบริหาร จัดการที่โปร่งใส รวมทั้งต้องสร้างระบบบงใจให้คนที่เข้าไปทำงานท้องถิ่นทำงานให้ด้วยความมีประสิทธิภาพด้วย

จากการศึกษาเชิงลึกในหลายๆ แห่ง พบว่าครูยังมีประสิทธิภาพ และศักยภาพที่จะดูแลเด็กไม่มากนัก ถึงแม้ว่าให้ประเมินความรู้-ความเข้าใจของพัฒนาการเด็ก ทุกศูนย์พัฒนาเด็กเล็กจะประเมินว่ามีมากกว่าร้อยละ 70-80 ขึ้นไป การประเมินระดับนั้นเป็นการประเมินพัฒนาการกับเด็กปกติเท่านั้น ส่วนเด็กพิเศษที่ครูทุกศูนย์ฯ ที่ศึกษามีประสบการณ์เจอเด็กพิเศษมาแล้ว ครูส่วนใหญ่จะประเมินได้ว่า มีความผิดปกติ แต่ครูไม่มีความรู้-ความเข้าใจว่าจะต้องปฏิบัติอย่างไรกับเด็กพิเศษเหล่านี้ บางแห่งก็ปฏิบัติเหมือนเด็กปกติทั่วไป บางแห่งก็ให้ความสนใจเป็นพิเศษ บางแห่งแยกออกมาดูแลพิเศษ เป็นต้น แต่อย่างไรก็ตามครูที่ได้สัมภาษณ์จะสามารถแยกเด็กพิเศษชนิดต่างๆ เช่น เด็กออทิสติกส์ เด็กสมาธิสั้น เด็กปัญญาอ่อน เด็กที่มีพัฒนาการช้า หรือเด็กที่มีภาวะโภชนาการเกิน-ขาด เป็นต้น ได้เป็นส่วนใหญ่

ดังนั้น การอบรมครูในเรื่องการดูแล และการปฏิบัติต่อเด็กพิเศษชนิดต่างๆ น่าจะเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับครูที่อยู่ในศูนย์ฯ เพราะในวัยนี้เป็นวัยที่จะส่งผลในลำดับต่อไป

7. ความช่วยเหลือของภาครัฐ ยังขาดความต่อเนื่อง อย่างกรณีของเด็กออทิสติกส์รายหนึ่ง เมื่อครูพบได้รายงานไปที่สถานีอนามัย เจ้าหน้าที่ได้มาดูและเขียนใบ Refer ส่งต่อไปยังโรงพยาบาลประจำจังหวัด แต่ผู้ปกครองก็ไม่สามารถพาเด็กไปหาแพทย์ได้ เพราะไม่มีเงินค่ารถ และอาหารเนื่องจากระยะทางไกล ยากจน และการคมนาคมไม่สะดวก จึงทำให้เด็กต้องอยู่กับศูนย์พัฒนาเด็กเล็กจนปัจจุบัน 8 ขวบแล้ว (โรงเรียนไม่รับ เพราะเห็นว่าไม่สามารถเรียนในโรงเรียนได้)

ดังนั้น ควรมีมาตรการที่จะให้ความช่วยเหลือเด็กพิเศษต่างๆ ที่อยู่ในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กให้ได้รับโอกาสที่เท่าเทียมกับเด็กอื่นๆ ด้วย

การมีส่วนร่วม

การเข้ามามีส่วนร่วมของ อปท. ในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กมีระดับการมีส่วนร่วมที่แตกต่างกันไปในแต่ละแห่ง ตามลักษณะหรือรูปแบบของการมีส่วนร่วมดังนี้

- การมีส่วนร่วมในการคิดค้นหาปัญหา และสาเหตุของปัญหาในการดำเนินงานของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก เพื่อหาแนวทางแก้ไขปัญหายังอยู่ในระดับต่ำ ในกรณีของศูนย์ฯ ที่ได้รับการถ่ายโอน
- การมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินกิจกรรมของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก อปท. มีส่วนร่วมอยู่ในระดับต่ำเช่นกัน
- อปท. มีส่วนร่วมในการลงทุนมากที่สุด ทั้งด้านงบประมาณที่เป็นตัวเงินและวัสดุ อุปกรณ์ที่จำเป็นสำหรับการดำเนินงานของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก
- การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล อปท. ในระดับสูง มีลักษณะการติดตาม และประเมินผลทั้งอย่างเป็นทางการ และไม่เป็นทางการ

ส่วนที่ 5 ความพึงพอใจและความคาดหวังของผู้ปกครอง

ในส่วนนี้เป็นผลของการศึกษาความพึงพอใจของผู้ที่มาส่งเด็กจำนวน 1,246 คน โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ในกรณีที่ผู้มาส่งเด็กสามารถอ่านออกเขียนได้ จะให้ตอบแบบสอบถามด้วยตนเอง แต่ถ้าผู้มาส่งเด็กที่ไม่สามารถอ่านออกเขียนได้ ผู้วิจัยจะเป็นผู้สัมภาษณ์ แบบสอบถามจะแบ่งความพึงพอใจของผู้มาส่งเด็กออกเป็น 5 ด้าน ประกอบด้วย ด้านการให้บริการของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ด้านโภชนาการ ด้านพัฒนาการของเด็ก ด้านสิ่งแวดล้อม/ความปลอดภัย และด้านการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองเด็ก ดังมีผลการวิจัยดังนี้

5.1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ปกครอง

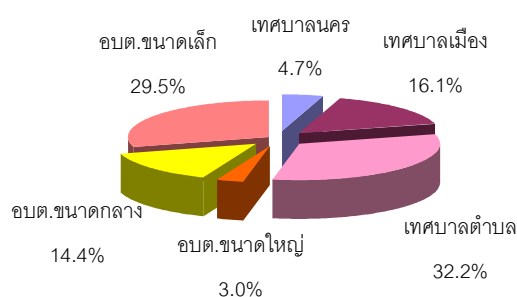
ตารางที่ 24 จำนวนและร้อยละผู้ให้ข้อมูลในแต่ละแห่ง

ข้อมูลทั่วไป	สุพรรณบุรี		ตรัง		บุรีรัมย์		ชลบุรี		แพร่	
	จำนวน (n=259)	ร้อยละ	จำนวน (n=257)	ร้อยละ	จำนวน (n=237)	ร้อยละ	จำนวน (n=267)	ร้อยละ	จำนวน (n=226)	ร้อยละ
เทศบาลนคร	na	na	59	23.0	na	na	na	na	na	na
เทศบาลเมือง	78	30.1	na	na	52	21.9	38	14.2	32	14.2
เทศบาลตำบล	151	58.3	85	33.1	na	na	121	45.3	44	19.5
อบต.ขนาดใหญ่	na	na	na	na	na	na	38	14.2	na	na
อบต.ขนาดกลาง	15	5.8	103	40.1	25	10.5	37	13.9	na	na
อบต.ขนาดเล็ก	15	5.8	10	3.9	160	67.5	33	12.4	150	66.4

na = not applicable

ผู้ให้ข้อมูลในแต่ละจังหวัดมีจำนวนใกล้เคียงกัน แต่ในรายจังหวัดจะมีสัดส่วนของผู้ตอบแบบสอบถามในแต่ละศพด.ที่ขึ้นอยู่กับประเภทของอปท.แตกต่างกันตามการกระจายของศพด. (ตารางที่ 24)

ภาพที่ 11 ภาพรวมของผู้ตอบแบบสอบถาม

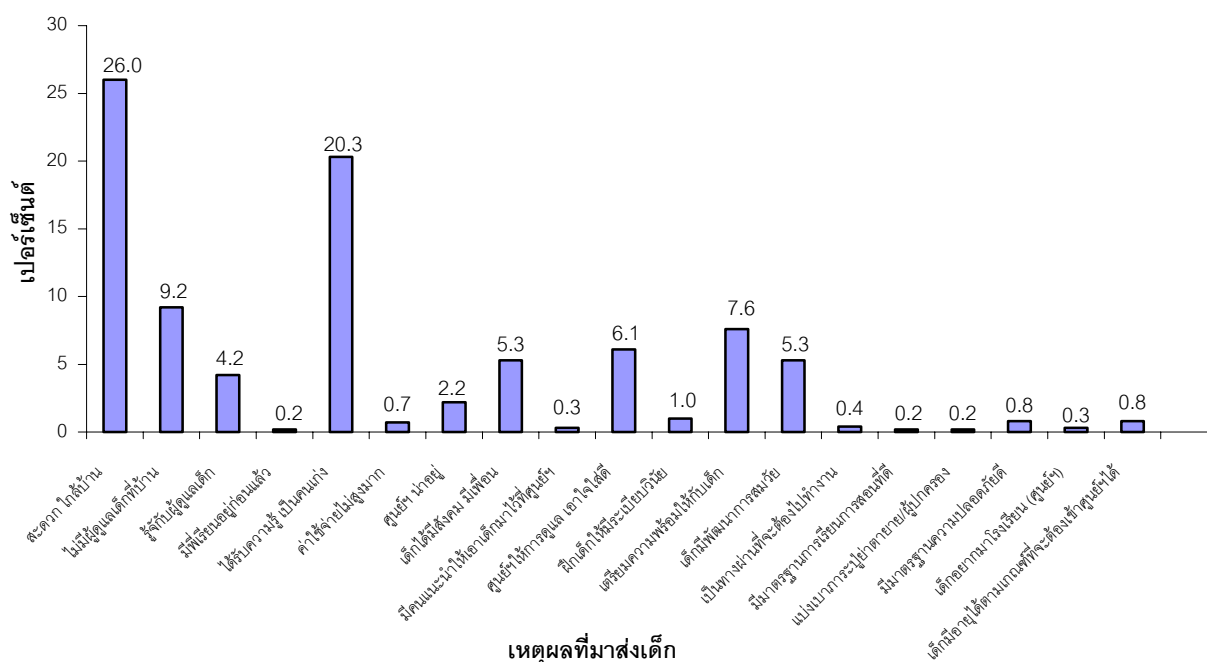
ในภาพรวมมีผู้ตอบแบบสอบถามจากศพด.ที่ขึ้นอยู่กับเทศบาลตำบลมากที่สุด หรือมีประมาณหนึ่งในสามของผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด รองลงมาประมาณร้อยละ 30 เป็นผู้ตอบแบบสอบถามของ

ศพด.ที่ขึ้นอยู่กับองค์การบริหารส่วนตำบลขนาดเล็ก ร้อยละ 16 เป็น ผู้ตอบแบบสอบถามจากศพด.ที่ขึ้นกับเทศบาลเมือง และในสัดส่วนที่ใกล้เคียงกันคือ ร้อยละ 14 เป็นผู้ตอบแบบสอบถามจากศพด.ที่ขึ้นอยู่กับองค์การบริหารส่วนตำบลขนาดกลาง ส่วนผู้ตอบแบบสอบถามจากศพด.ที่ขึ้นอยู่กับเทศบาลนคร และองค์การบริหาร ส่วนตำบลขนาดใหญ่มีเพียงร้อยละ 5

5.1.1 เหตุผลที่ผู้ปกครองส่งเด็กเข้าศูนย์

ภาพที่ 12 เหตุผลที่ผู้ปกครองส่งเด็กมาที่ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในภาพรวม

ในภาพรวมพบว่า เหตุผลของความสะดวกสบาย ศพด.อยู่ใกล้บ้าน เป็นเหตุผลที่สำคัญที่สุดต่อการตัดสินใจของผู้ปกครองที่จะนำบุตร-หลานมาส่งที่ศพด.ในแต่ละแห่ง เหตุผลรองลงมาคือ ต้องการให้เด็กมีความรู้ เป็นคนเก่ง เพราะไม่มีผู้ดูแลเด็กที่บ้าน บิดา มารดาต้องไปทำงาน และศูนย์ฯ ให้บริการดี เอาใจใส่ดูแลเด็กดี ตามลำดับ

เมื่อวิเคราะห์เหตุผลของผู้ปกครองที่ส่งเด็กมาที่ศพด.แยกตามรายจังหวัดนั้น จะพบว่ามีเหตุผลใกล้เคียงกันในแต่ละจังหวัด กล่าวคือ ผู้ปกครองส่วนใหญ่ของจังหวัดสุพรรณบุรี จังหวัดตรัง จังหวัดชลบุรี และจังหวัดแพร่ มีเหตุผลของการส่งเด็กมาที่ศพด. คือ ในเรื่องของความสะดวก ใกล้บ้าน ไม่ยุ่งยากต่อการรับส่งเด็ก ส่วนจังหวัดบุรีรัมย์ ผู้ปกครองส่วนใหญ่ให้เหตุผลว่า ต้องการให้เด็กได้มีความรู้ เป็นคนเก่ง

เหตุผลของการไม่มีผู้ดูแลเด็กที่บ้าน หรือบิดา-มารดาต้องออกไปทำงานนอกบ้าน เป็นเหตุผลของผู้ปกครองในอันดับรองลงมาของจังหวัดตรัง และจังหวัดบุรีรัมย์ ส่วนจังหวัดสุพรรณบุรี จังหวัดชลบุรี และจังหวัดแพร่ ให้เหตุผลว่า ต้องการให้เด็กมีความรู้ เป็นคนเก่ง

ตารางที่ 26 เหตุผลของผู้ที่มาส่งเด็กแยกตามประเภทองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

เหตุผล	เทศบาล (n = 660)		อบต. (n = 586)		Pearson Chi- Square	Sig.
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ		
ด้านองค์กร (ศพด.)	350	53.0	320	54.6	5.22	.156
ด้านครอบครัว	236	35.8	214	36.5		
ด้านตัวเด็ก	5	0.8	9	1.5		
อื่นๆ	69	10.5	43	7.3		

เมื่อวิเคราะห์เหตุผลหลักของการมาส่งเด็กในศพด. ที่อยู่ภายใต้การกำกับของเทศบาล และองค์การบริหารส่วนตำบลพบว่า มากกว่าครึ่งหนึ่งของกลุ่มผู้มาส่งเด็กที่ศพด.ของเทศบาล และองค์การบริหารส่วนตำบล มีเหตุผลด้านองค์กร เช่น ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กดี ครูดี สิ่งแวดล้อมดี เป็นต้น เป็นส่วนใหญ่ เหตุผลด้านครอบครัว เช่น ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กอยู่ใกล้บ้าน สะดวก ไม่มีผู้ดูแลเด็ก เป็นต้น เป็นเหตุผลอันดับรองลงมา และจากการหาความสัมพันธ์ระหว่างเหตุผลของผู้มาส่งเด็กของศพด.กับประเภทของอบต. ด้วย Chi – Square พบว่า เหตุผลของผู้มาส่งเด็กของศพด.ของเทศบาล และองค์การบริหารส่วนตำบลไม่แตกต่างกัน

5.1.2 ความคาดหวังของผู้มาส่งเด็ก

จากการสอบถามความคาดหวังของผู้มาส่งเด็กในลักษณะของคำถามปลายเปิด ซึ่งมีประเด็นที่สำคัญดังต่อไปนี้

ความคาดหวังในตัวเด็ก

1. อยากให้เด็กได้มีความรู้ทางวิชาการ เป็นคนเรียนเก่ง ฉลาด ต้องการให้เด็กอ่านหนังสือได้
2. อยากให้เด็กเป็นคนดี มีน้ำใจ มีสัมมาคารวะ
3. อยากให้เด็กได้มีเพื่อน ปรับตัวเข้ากับกลุ่มเพื่อนๆ ได้ เด็กจะได้มีสังคมมากขึ้น อยากให้เด็กเป็นบุคคลที่กล้าแสดงออก ให้เด็กได้รู้จักกติกา มารยาทของสังคม มีระเบียบวินัยที่ดี
4. อยากให้เด็กสามารถช่วยเหลือตัวเองได้ อยากให้เด็กมีพัฒนาการดี อยากให้เด็กได้มีสุขภาพที่แข็งแรง
5. อยากให้เด็กได้อยู่ในสภาพแวดล้อมที่ดี ปลอดภัย
6. อยากให้เด็กมีอารมณ์ที่ดี แจ่มใส ร่าเริง

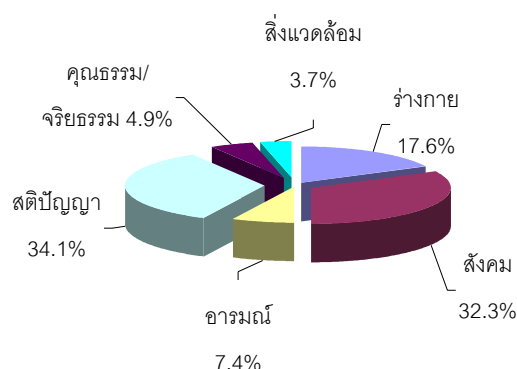

ความคาดหวังในด้านอื่นๆ

1. ให้รัฐสนับสนุน โดยส่งครูที่มีความรู้-ความเข้าใจเด็กวัยนี้มาเป็นครู หรือสนับสนุนให้ครูได้มีโอกาสให้ได้รับการศึกษาต่อ/อบรมมากขึ้น
2. ปรับปรุงเครื่องเล่น/สื่อต่างๆ ให้เหมาะสมกับเด็ก และมีจำนวนเพียงพอ
3. ปรับปรุงมาตรฐานศพด.ของรัฐให้เทียบเท่ากับของเอกชน
4. ปรับปรุงสภาพแวดล้อมของศพด. ห้องน้ำ/ห้องส้วม

เมื่อพิจารณาจากภาพรวมของความคาดหวังที่ระบุเป็นอันดับแรกจากผู้มาส่งเด็กส่วนใหญ่ จะคาดหวังให้เด็กได้มีความรู้ทางวิชาการ (สติปัญญา) และมีพัฒนาการทางด้านสังคมมากกว่าด้านอื่นๆ อย่างเด่นชัด รองลงมาคือ มีความคาดหวังในเรื่องพัฒนาการทางด้านร่างกายของเด็กให้สมวัย และพัฒนาการด้านอารมณ์ เพื่อให้เด็กร่าเริง แจ่มใส ตามลำดับ ส่วนความคาดหวังในเรื่องของจริยธรรม คุณธรรม ให้เป็นคนดี มีสัมมาคารวะ และคาดหวังในด้านให้เด็กได้อยู่ในสภาพแวดล้อมที่ดี มีน้อยกว่าด้านอื่นๆ

ภาพที่ 13 ความคาดหวังในด้านต่างๆ ของผู้มาส่งเด็ก

5.2 ข้อมูลเกี่ยวกับความพึงพอใจ

ตารางที่ 27 ความพึงพอใจของผู้มาส่งเด็กด้านต่าง ๆ ในภาพรวม

ความพึงพอใจด้าน	จำนวนข้อ คำถาม	คะแนน เต็ม	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน	ค่าต่ำสุด (คะแนน)	ค่าสูงสุด (คะแนน)
ด้านบริการ	6	0-12	9.7	2.0	1	12
ด้านโภชนาการ	4	0-8	6.9	1.5	0	8
ด้านพัฒนาการ	4	0-8	6.5	1.6	2	8
ด้านสิ่งแวดล้อมและ ความปลอดภัย	9	0-18	14.6	3.3	2	18
ด้านการมีส่วนร่วม	1	0-2	1.4	0.6	0	2
รวมทุกด้าน	24	48	38.9	6.9	11	48

การวิเคราะห์ภาพรวมของความพึงพอใจของผู้ที่มาส่งเด็กในแต่ละด้านนั้น พบว่าผู้ที่มาส่งเด็กมีความพึงพอใจในทุกด้านค่อนข้างสูง (ระดับความพึงพอใจมี 3 ระดับ คือ พึงพอใจมาก เท่ากับ 2 คะแนน พึงพอใจปานกลาง เท่ากับ 1 คะแนน และพึงพอใจน้อย เท่ากับ 0 คะแนน)

ตารางที่ 28 การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของความพึงพอใจของผู้มาส่งเด็กในด้านต่าง ๆ จำแนกตามความเกี่ยวข้องกับตัวเด็ก

ความพึงพอใจ ด้านต่าง ๆ	บิดา – มารดา (n = 876)		คนอื่น ๆ (n = 335)		Man – Whitney test
	$\bar{x}$	SD.	$\bar{x}$	SD.	Sig.
1. ด้านบริการ	9.6	2.1	10.0	1.9	0.004**
2. ด้านโภชนาการ	6.8	1.5	7.1	1.4	0.000***
3. ด้านพัฒนา	6.5	1.6	6.8	1.5	0.003**
4. ด้านสิ่งแวดล้อม/ ความปลอดภัย	14.3	3.3	15.2	3.2	0.000***
5. ด้านการมีส่วนร่วม	1.4	0.6	1.5	0.7	0.169
รวมทุกด้าน	38.4	6.8	40.4	6.6	0.000***

หมายเหตุ ** = มีนัยสำคัญที่ระดับ .01

*** = มีนัยสำคัญที่ระดับ .001

เมื่อวิเคราะห์ความพึงพอใจของผู้มาส่งเด็กที่เป็นบิดา-มารดาของเด็ก กับญาติคนอื่นๆ เช่น ปู่ย่าตายาย พี่ป้า น้าอาพบว่า ในภาพรวมนั้นบิดา-มารดาของเด็กมีค่าเฉลี่ยความพึงพอใจต่อศพด.ในทุกด้านน้อยกว่าบุคคลที่เป็นญาติคนอื่นๆ ของเด็ก เมื่อดูรายละเอียดของค่าเฉลี่ยความพึงพอใจในแต่ละ

ด้านแล้ว จะเห็นว่าด้านสภาพสิ่งแวดล้อม/ความปลอดภัย เป็นด้านที่บิดา-มารดามีความพึงพอใจน้อยกว่าญาติคนอื่น ๆ ชัดเจนกว่าด้านอื่นๆ และเมื่อทดสอบด้วยสถิติ Man – Whitney test จะพบว่าค่าเฉลี่ยของความพึงพอใจในแต่ละด้าน และในภาพรวมของบิดา-มารดาต่ำกว่าญาติคนอื่นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ยกเว้นด้านการมีส่วนร่วม

ตารางที่ 29 การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของความพึงพอใจของผู้มาส่งเด็ก จำแนกตามระยะเวลาที่เด็กอยู่ในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

ความพึงพอใจ ด้านต่างๆ	ระยะเวลา 1 เดือน – 1 ปี (n = 664)		มากกว่า 1 ปีขึ้นไป (n = 509)		Man – Whitney test Sig.
	$\bar{x}$	SD.	$\bar{x}$	SD.	
1. ด้านบริการ	9.8	2.0	9.6	2.0	0.289
2. ด้านโภชนาการ	6.9	1.5	6.8	1.5	0.449
3. ด้านพัฒนา	6.6	1.6	6.5	1.6	0.587
4. ด้านสิ่งแวดล้อม/ ความปลอดภัย	14.9	3.2	14.2	3.4	0.002**
5. ด้านการมีส่วนร่วม	1.4	0.6	1.4	0.6	0.594
รวมทุกด้าน	39.3	6.8	38.5	7.0	0.71

หมายเหตุ ** = มีนัยสำคัญที่ระดับ .01

จากการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ยความพึงพอใจของผู้มาส่งเด็กที่ใช้บริการของศพด. ในระยะเวลา 1 ปี กับกลุ่มผู้มาส่งเด็กที่มาใช้บริการศพด. มากกว่า 1 ปี พบว่า กลุ่มผู้มาส่งเด็กที่ใช้บริการของศพด. ในระยะเวลา 1 ปี มีค่าเฉลี่ยความพึงพอใจต่อศพด. ในภาพรวมสูงกว่ากลุ่มผู้มาส่งเด็กที่ใช้บริการศพด. มากกว่า 1 ปี เพียงเล็กน้อย เมื่อวิเคราะห์ในแต่ละด้านพบว่าค่าเฉลี่ยความพึงพอใจด้านสิ่งแวดล้อม/ความปลอดภัยของกลุ่มที่มาใช้บริการของศพด. ในระยะเวลา 1 ปี สูงกว่ากลุ่มที่มาใช้บริการศพด. มากกว่า 1 ปี ชัดเจนกว่าด้านอื่นๆ ยกเว้นด้านการมีส่วนร่วมที่ทั้ง 2 กลุ่มมีความพึงพอใจเท่ากัน

เมื่อทดสอบด้วยสถิติ Man – Whitney test จะพบว่าค่าเฉลี่ยของความพึงพอใจในด้านสิ่งแวดล้อม/ปลอดภัย ของกลุ่มที่มาใช้บริการในระยะเวลา 1 ปี สูงกว่ากลุ่มที่ใช้บริการมากกว่า 1 ปี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ตารางที่ 30 ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานความพึงพอใจของผู้มาส่งเด็กด้านต่างๆ จำแนกรายจังหวัด

ความพึงพอใจ	สุพรรณบุรี (n = 259)		ตรัง (n = 257)		บุรีรัมย์ (n = 237)		ชลบุรี (n = 267)		แพร่ (n = 226)	
	$\bar{x}$	SD.	$\bar{x}$	SD.	$\bar{x}$	SD.	$\bar{x}$	SD.	$\bar{x}$	SD.
ด้านบริการ	10.8	1.9	9.6	1.9	9.3	2.2	9.2	2.2	10.4	1.7
ด้านโภชนาการ	7.2	1.3	6.7	1.5	6.9	1.5	6.4	1.6	7.2	1.2
ด้านพัฒนาการ	6.6	1.6	6.6	1.6	6.5	1.5	6.1	1.6	7.1	1.3
ด้านสิ่งแวดล้อมและ ความปลอดภัย	16.0	2.4	14.4	3.1	13.6	3.7	14.0	3.2	15.0	3.4
ด้านการมีส่วนร่วม	1.5	0.6	1.4	0.6	1.4	0.6	1.3	0.7	1.5	0.6
รวมทุกด้าน	41.1	6.0	38.3	6.2	37.3	7.4	36.8	7.2	41.2	6.3

จากการวิเคราะห์ระดับความพึงพอใจของผู้มาส่งเด็กเป็นรายจังหวัด พบว่าในด้านบริการ จังหวัดแพร่ และจังหวัดสุพรรณบุรี มีค่าเฉลี่ยใกล้เคียงกัน และมากกว่าจังหวัดอื่นๆ รองลงมา จังหวัดตรัง จังหวัดบุรีรัมย์ และจังหวัดชลบุรี ตามลำดับ

ในด้านโภชนาการ จังหวัดแพร่ และจังหวัดสุพรรณบุรี มีค่าเฉลี่ยใกล้เคียงกัน และสูงกว่าจังหวัดอื่นๆ รองลงมาคือ จังหวัดบุรีรัมย์ จังหวัดตรัง และจังหวัดชลบุรี ตามลำดับ

ในด้านพัฒนาการเด็ก จังหวัดแพร่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือ จังหวัดตรัง จังหวัดสุพรรณบุรี จังหวัดบุรีรัมย์ และจังหวัดชลบุรี ตามลำดับ

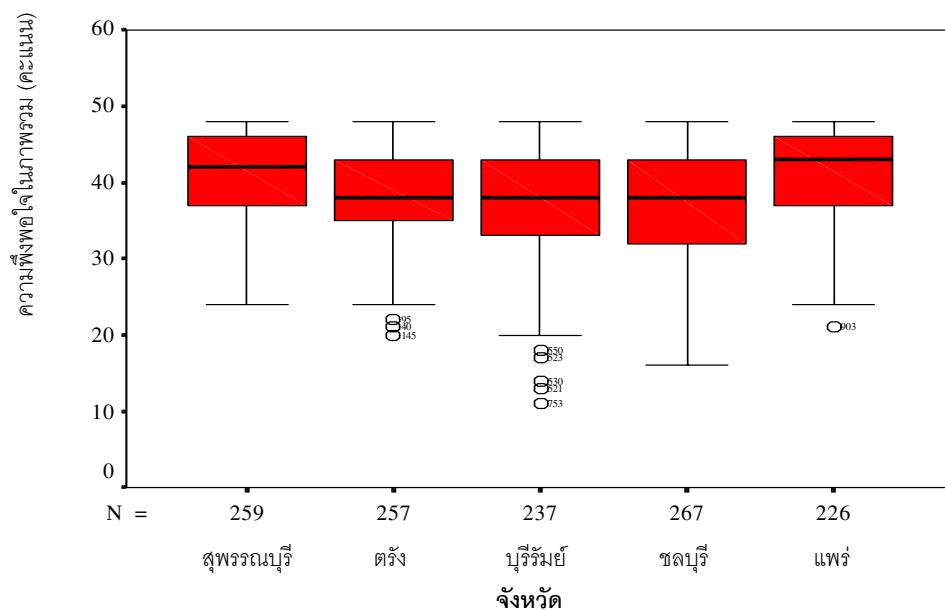
ด้านความปลอดภัยและสิ่งแวดล้อม จังหวัดสุพรรณบุรีมีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือ จังหวัดแพร่ จังหวัดตรัง จังหวัดชลบุรี และจังหวัดบุรีรัมย์ ตามลำดับ

ส่วนการมีส่วนร่วม จังหวัดแพร่และจังหวัดสุพรรณบุรี มีค่าเฉลี่ยใกล้เคียงกัน รองลงมาคือ จังหวัดตรัง จังหวัดบุรีรัมย์ และจังหวัดชลบุรี ตามลำดับ

โดยสรุป จังหวัดชลบุรีมีค่าเฉลี่ยความพึงพอใจต่ำกว่าจังหวัดอื่นๆ เกือบทุกด้าน ยกเว้นด้านสิ่งแวดล้อม ส่วนจังหวัดสุพรรณบุรีมีค่าเฉลี่ยสูงในเกือบทุกด้าน ยกเว้นด้านพัฒนาการ

ภาพที่ 14 ภาพรวมความพึงพอใจของผู้มาส่งเด็กในรายจังหวัดโดย Box Plot

เมื่อวิเคราะห์ภาพรวมในทุกด้านพบว่า จังหวัดแพร่ และจังหวัดสุพรรณบุรี มีค่ามัธยฐานของความพึงพอใจในภาพรวมต่อศพด.ในสัดส่วนที่ใกล้เคียงกัน และมากกว่าจังหวัดอื่นๆ รองลงมาคือ จังหวัดตรัง จังหวัดบุรีรัมย์ และจังหวัดชลบุรี ตามลำดับ แต่เมื่อมาพิจารณาการกระจายของข้อมูลร่วมด้วยจะเห็นว่า จังหวัดตรัง จังหวัดบุรีรัมย์ และจังหวัดชลบุรี จะเป็นจังหวัดที่มีการกระจาย ข้อมูลสูงกว่า จังหวัดสุพรรณบุรี และจังหวัดแพร่ หรืออาจจะกล่าวว่า จังหวัดสุพรรณบุรี เป็นจังหวัดที่มีการกระจายของข้อมูลน้อยที่สุด จังหวัดบุรีรัมย์ มีการกระจายข้อมูลสูงสุด และเมื่อพิจารณาลักษณะของกราฟจะเห็นว่า ข้อมูลทุกจังหวัดมีลักษณะข้อมูลค่อนข้างเบ้ทางซ้าย ยกเว้น จังหวัดตรังที่มีลักษณะข้อมูล ค่อนข้างเบ้ทางขวา

ตารางที่ 31 ค่าเฉลี่ยความพึงพอใจของผู้มาส่งเด็กด้านต่างๆ จำแนกรายองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ความพึงพอใจ	เทศบาลนคร (n = 59)		เทศบาล เมือง (n = 200)		เทศบาล ตำบล (n = 401)		อบต.ขนาด ใหญ่ (n = 38)		อบต.ขนาด กลาง (n = 180)		อบต.ขนาด เล็ก (n = 368)	
	$\bar{x}$	S.D.	$\bar{x}$	SD.	$\bar{x}$	SD.	$\bar{x}$	SD.	$\bar{x}$	SD.	$\bar{x}$	SD.
ด้านบริการ	10.1	1.8	10.6	1.6	9.5	2.1	9.3	2.4	9.1	2.2	9.7	2.0
ด้านโภชนาการ	6.5	1.6	7.4	1.1	9.9	1.5	6.6	1.6	6.3	1.7	7.0	1.3
ด้านพัฒนาการ	6.7	1.4	7.0	1.4	6.3	1.6	6.0	1.6	6.3	1.6	6.7	1.5
ด้านสิ่งแวดล้อม ความปลอดภัย	14.2	3.3	16.1	2.5	14.9	3.0	14.4	2.5	13.5	13.6	14.0	3.4
ด้านการมีส่วนร่วม	1.5	0.6	1.6	0.6	1.4	0.6	1.0	0.8	1.2	0.6	1.5	0.6
รวม	38.9	6.0	42.4	5.5	38.8	6.8	37.1	5.8	36.0	7.5	38.7	6.7

จากการวิเคราะห์ระดับความพึงพอใจในด้านต่างๆ จำแนกตามประเภทองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นพบว่า ผู้มาส่งเด็กของศพด.ที่อยู่ภายใต้การกำกับของเทศบาลเมืองจะมีระดับความพึงพอใจในเกือบทุกด้านสูงกว่าประเภทอื่นๆ ยกเว้นด้านโภชนาการที่ผู้มาส่งเด็กในศพด.ของเทศบาลตำบลมีความพึงพอใจมากที่สุด

สำหรับอปท.ประเภทอื่นๆนอกเหนือจากเทศบาลเมืองแล้วพบว่า ในด้านบริการผู้มาส่งเด็กของศพด. ที่อยู่ภายใต้การกำกับของเทศบาลนครมีความพึงพอใจเป็นอันดับรองลงมา โดยที่อปท.ขนาดกลางผู้มาส่งเด็กมีความพึงพอใจด้านบริการน้อยที่สุด ในด้านโภชนาการ และด้านสิ่งแวดล้อม/ปลอดภัยก็เช่นกันที่ผู้มาส่งเด็กในศพด.ที่อยู่ภายใต้การกำกับขององค์การบริหารส่วนตำบลขนาดกลางมีความพึงพอใจน้อยที่สุด ส่วนในด้านพัฒนาของเด็กนั้นผู้มาส่งเด็กในศพด. ที่อยู่ภายใต้การกำกับขององค์การบริหารส่วนตำบลขนาดใหญ่มีความพึงพอใจน้อยที่สุด

ตารางที่ 32 การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของความพึงพอใจของผู้มาส่งเด็กในด้านต่างๆ จำแนกตามประเภทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ความพึงพอใจ ด้านต่างๆ	เทศบาล (n = 660)		อบต. (n = 586)		Man – Whitney test
	$\bar{x}$	SD.	$\bar{x}$	SD.	Sig.
1. ด้านบริการ	9.8	2.0	9.5	2.1	.001**
2. ด้านโภชนาการ	7.0	1.4	6.7	1.5	.001**
3. ด้านพัฒนาการ	6.6	1.6	6.5	1.6	.576
4. ด้านสิ่งแวดล้อม/ ปลอดภัย	15.2	3.0	13.9	3.5	.000***
5. ด้านการมีส่วนร่วม	1.5	0.6	1.4	0.6	.22
รวมทุกด้าน	39.9	6.6	37.7	7.0	.000***

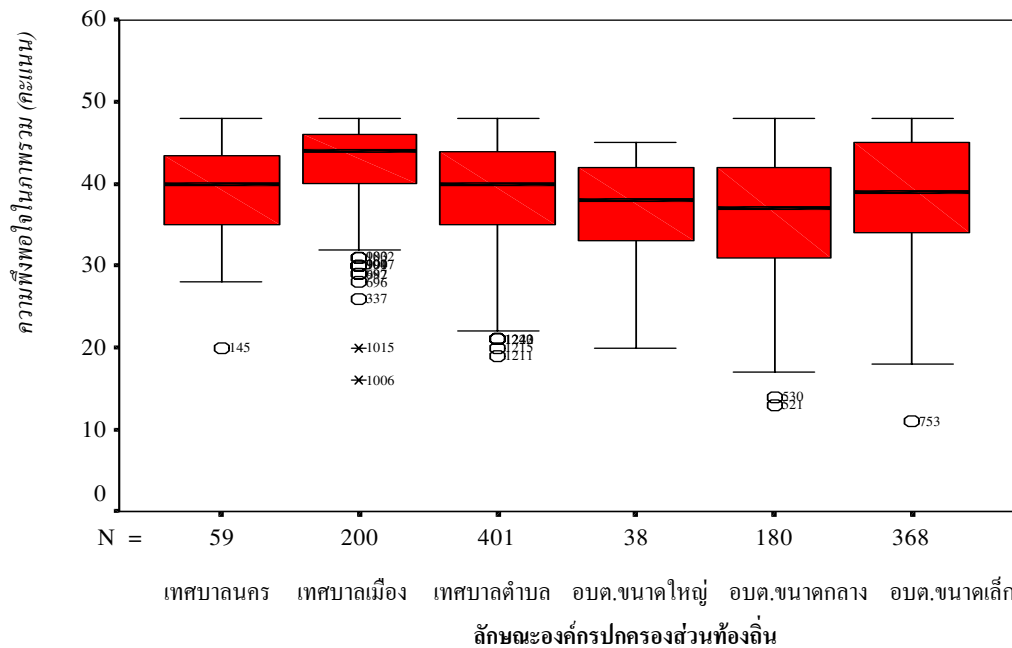
หมายเหตุ ** = มีนัยสำคัญที่ระดับ .01

*** = มีนัยสำคัญที่ระดับ .001

เมื่อวิเคราะห์ความพึงพอใจของผู้ที่มาส่งเด็กในศพด.ที่อยู่ภายใต้การกำกับของเทศบาล และองค์การบริหารส่วนตำบลพบว่า ผู้มาส่งเด็กในศพด.ที่อยู่ในกำกับของเทศบาลมีค่าเฉลี่ยความพึงพอใจสูงกว่าผู้มาส่งเด็กในศพด.ที่อยู่ในกำกับขององค์การบริหารส่วนตำบลในทุกด้าน เมื่อทดสอบด้วยสถิติ Man – Whitney test พบว่าค่าเฉลี่ยของความพึงพอใจของผู้มาส่งเด็กในศพด.ของเทศบาลสูงกว่าผู้มาส่งเด็กในศพด.ขององค์การบริหารส่วนตำบลอย่างมีนัยสำคัญในทุกด้าน ยกเว้นด้านพัฒนาการ

ภาพที่ 15 ภาพรวมความพึงพอใจของผู้มาส่งเด็กในรายองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นโดย Box Plot

ระดับความพึงพอใจในภาพรวมพบว่า ผู้มาส่งเด็กที่ศพด.อยู่ภายใต้การกำกับ ของเทศบาลเมือง มีความพึงพอใจ (ค่ามัธยฐาน) สูงกว่าผู้ปกครองที่มาส่งเด็กในศพด.ที่อยู่ภายใต้การกำกับของอปท.อื่นๆ รองลงมาเป็นศพด.ที่อยู่ภายใต้การกำกับของเทศบาลนคร เทศบาลตำบล และองค์การบริหารส่วนตำบล ขนาดเล็กในระดับที่ใกล้เคียงกัน ส่วนศพด.ที่อยู่ภายใต้กำกับขององค์การบริหารส่วนตำบลขนาดกลางมีระดับความพึงพอใจในภาพรวมน้อยที่สุด และศพด.ที่อยู่ในกำกับขององค์การบริหารส่วนตำบลขนาดใหญ่ มีระดับความพึงพอใจมากกว่าองค์การบริหารส่วนตำบลขนาดกลางเล็กน้อย เมื่อพิจารณาการกระจายของข้อมูลรวมด้วยจะพบว่า เทศบาลเมืองมีการกระจายของข้อมูลค่อนข้างน้อย แต่มีผู้มาส่งเด็ก จำนวน 2 ราย ที่มีความพึงพอใจที่ต่ำมากผิดปกติ และมีค่าต่ำกว่าปกติจำนวน 5 ราย องค์การบริหารส่วนตำบลขนาดกลาง และองค์การบริหารส่วนตำบลขนาดเล็กมีการกระจายข้อมูลค่อนข้างมากกว่าที่อื่นๆ ข้อมูลความพึงพอใจในแต่ละอปท.มีลักษณะค่อนข้างเบ้ไปทางซ้าย

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

สรุป

การศึกษานี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพเกี่ยวกับรูปแบบการจัดบริการใน ศพด. ที่อยู่ในความดูแลของ อบท. โดยมีวัตถุประสงค์ คือ

- 1) เพื่อประเมินรูปแบบการจัดบริการเพื่อการพัฒนาเด็กในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
- 2) เพื่อประเมินความต้องการ ปัญหา อุปสรรค ในการดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
- 3) เพื่อเสนอแนะแนวทางการส่งเสริมสนับสนุนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต่อการดำเนินงานของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

พื้นที่ศึกษาประกอบด้วย 5 จังหวัด กระจายทั่วประเทศ ได้แก่ แพร่ บุรีรัมย์ ชลบุรี สุพรรณบุรี และตรัง ในแต่ละจังหวัดศึกษา ศพด. จำนวน 6 แห่ง โดยคัดเลือกให้กระจายตามขนาด อบท. ได้แก่ เทศบาลนคร เมือง และตำบล และองค์การบริหารส่วนตำบล ขนาดใหญ่ กลาง และเล็ก เพื่อให้ข้อมูลมีความหลากหลายและครอบคลุมรวมเป็น ศพด. ทั้ง 30 แห่ง มีเด็กทั้งหมด 2,723 คน

กลุ่มเป้าหมายที่ศึกษา ได้แก่ นายก อบท. หรือผู้แทนในฐานะผู้บริหารที่กำกับดูแล ศพด. จำนวน 30 คน หัวหน้าศูนย์ ศพด. จำนวน 30 คน ผด. จำนวน 145 คน ผู้ปกครอง จำนวน 1,246 คน และตัวเด็กเก็บข้อมูลในระหว่างเดือนธันวาคม 2549 และมกราคม 2550 โดยมีวิธีการและเครื่องมือในการรวบรวมข้อมูล คือ

- 1) แนวคำถาม สัมภาษณ์เชิงลึก ผู้บริหารที่กำกับดูแล ศพด. ในประเด็นแนวนโยบายของ อบท. เกี่ยวกับ ศพด. การสนับสนุนในด้านต่างๆ และข้อคิดเห็นต่อการดำเนินงาน
 - 2) แนวคำถามสัมภาษณ์เชิงลึก หัวหน้าศูนย์เกี่ยวกับการบริหารจัดการในด้านต่างๆ การจัดหลักสูตรหรือกิจกรรมให้แก่เด็ก การสนับสนุนจาก อบท. การมีส่วนร่วมจากผู้ปกครอง และปัญหา อุปสรรค และความต้องการในการพัฒนา ศพด.
 - 3) แนวคำถามการสนทนากลุ่ม ผด. เกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจในการดำเนินงาน ศพด. การพัฒนาตน และแรงจูงใจในการเลือกอาชีพนี้
 - 4) แบบสังเกตกิจกรรมตลอดวันและตัวเด็ก ตั้งแต่ช่วงเช้าที่เด็กมายัง ศพด. จนกลับบ้าน รวมทั้งการสังเกตสภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอก และวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการจัดกิจกรรม
 - 5) แบบสอบถามความพึงพอใจของผู้ปกครองในด้านต่างๆ ของ ศพด. โดยขอให้ผู้ปกครองที่มาส่งเด็กในวันนั้นเฉพาะที่เป็นพ่อแม่หรือญาติเป็นผู้ตอบ
- วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยการวิเคราะห์เนื้อหา ประมวลประเด็นที่สำคัญ เพื่อนำเสนอรูปแบบการจัดบริการที่เหมาะสมต่อไป

ผลการศึกษาพบประเด็นที่สำคัญ ดังต่อไปนี้

1) การถ่ายโอนภารกิจ ศพด. จากหน่วยงานเดิม ยังไม่สมบูรณ์ โดยเฉพาะจากวัด (กรมศาสนา) ซึ่งทาง ศพด. ยังคงอยู่ภายในวัด การพัฒนาทั้งเชิงกายภาพและสิ่งแวดล้อม มีข้อจำกัด เนื่องจากระเบียบการบริหารงานส่วนท้องถิ่นยังไม่เอื้อให้ดำเนินการ รวมทั้งการบริหารจัดการทั่วไปและด้านการส่งเสริมพัฒนาเด็กมีการติดขัด ขึ้นอยู่กับความร่วมมือของเจ้าอาวาส ทำให้ อบท. หาทางออกโดยการสร้าง ศพด. ขึ้นใหม่ และดูแลบริหารจัดการเองอย่างครบวงจร

2) อบท. ขนาดใหญ่ มีความได้เปรียบในเรื่องเงินทุนและข้อมูลข่าวสาร ทำให้สามารถพัฒนาสถานที่ สิ่งแวดล้อมด้านกายภาพ ตลอดจนวัสดุอุปกรณ์ และเครื่องเล่นต่างๆ ได้เต็มที่ ในขณะที่ อบท. ขนาดเล็ก เงินทุนน้อยและยังต้องนำไปพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานทั่วไปของท้องถิ่นก่อน อบท. ที่มีนักวิชาการศึกษามีแนวโน้มให้ความสำคัญกับการพัฒนาเด็กปฐมวัย

3) ผู้บริหารท้องถิ่นเห็นว่าเด็กเป็นประชากรที่มีความสำคัญ แต่ไม่เข้าใจว่าการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์จำเป็นต้องเริ่มตั้งแต่วัยเด็กเล็ก และต้องทำอย่างต่อเนื่องจริงจัง มีคุณภาพ และต้องใช้เวลาจึงจะเห็นผลลัพธ์ นั่นคือการที่มีประชากรในท้องถิ่นที่มีคุณภาพทั้งกาย ใจ อารมณ์ คุณธรรม จริยธรรม และปัญญา มาสร้างสรรค์ท้องถิ่นให้เจริญก้าวหน้าอย่างยั่งยืน รุ่นต่อรุ่น

4) ผดต. หรือครูที่ดูแลเด็ก มีความสำคัญอย่างยิ่งในการตอบสนอง หรือจัดประสบการณ์ให้เอื้อต่อการพัฒนาเด็กที่เต็มศักยภาพ ดังนั้น อัตราส่วนของ ผดต. ต่อเด็กตามอายุ ความรักในงานที่ทำ วุฒิการศึกษา ตลอดจนภาระงานของ ผดต. จึงเป็นเงื่อนไขสำคัญต่อผลสำเร็จดังกล่าว อัตราส่วน ผดต. ต่อเด็กเฉลี่ยในการศึกษาค้างนี้ คือ 1: 20 ซึ่งดูเหมือนเข้าเกณฑ์ (เด็ก 3 ปี ขึ้นไป จำนวน ผดต. 1 คน ต่อเด็ก 20-25 คน) แต่ ผดต. หลายคนต้องทำงานหลายหน้าที่ เช่น เป็นแม่ครัว พนักงานทำความสะอาด ดูแลสถานที่ และทำหน้าที่ด้านธุรการ ซึ่งเป็นภาระงานที่เพิ่มเติมจากการดูแลเด็ก ส่วนวุฒิการศึกษาเป็นที่น่าสนใจว่า ผดต. ที่จบระดับปริญญาตรีมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะด้านปฐมวัย ซึ่งจะทำให้การจัดกิจกรรมสำหรับเด็กเป็นไปตามเป้าหมาย แต่อย่างไรก็ตามวุฒิการศึกษาที่สูงไม่สามารถยืนยันประสิทธิภาพประสิทธิผลของการทำงาน หากบุคคลนั้นไม่มีความรักในงานที่ทำ สิ่งหนึ่งที่เป็นการบ่งชี้ขวัญและกำลังใจของ ผดต. คือ การมีระบบสวัสดิการที่มั่นคง และการได้มีโอกาสพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง ซึ่งพบว่า การสนับสนุนขึ้นกับการให้ความสำคัญของการพัฒนาเด็กของผู้บริหารอบท. ส่วนแรงจูงใจที่ทำให้มาทำงานนี้มีหลากหลาย เช่น ความพึงพอใจต่อลักษณะงาน เป็นคนพื้นที่ทำให้สะดวกในการเดินทาง และเป็นงานที่มีรายได้

5) หัวหน้าศพด.มีทั้งแต่งตั้งอย่างเป็นทางการ ซึ่งมักจะเป็นนักวิชาการศึกษาของอบท. ส่วนที่ไม่เป็นทางการ คือ การได้รับความไว้วางใจจากผดต.ในศูนย์ ให้ทำหน้าที่หัวหน้าในการประสานงานกับอบท.ควบคู่กับการเป็นผดต.ด้วย

6) หลักสูตรและกิจกรรมที่จัด มีความคล้ายคลึงกัน ได้แก่ กิจกรรมสร้างสรรค์ กิจกรรมเสรีเล่นตามมุม กิจกรรมเคลื่อนไหวและเข้าจังหวะ กิจกรรมเสริมประสบการณ์ กิจกรรมกลางแจ้ง เกมการศึกษา การจัดอาหารและโภชนาการ และการนอนหลับช่วงกลางวัน โดยการเรียงลำดับแตกต่างกันบ้างในแต่ละ

แห่ง บางแห่งมีกิจกรรมเพิ่มเติม เช่น การสนทนาข่าว การนำเด็กไปสวนมนต์ที่วัด หลักสูตรและกิจกรรมเหล่านี้ หัวหน้าศูนย์ และ ผด. ใช้แนวคิดจากประสบการณ์ของตนที่เคยทำงานด้านพัฒนาเด็กมาก่อน และขอแนะนำจากกระทรวงศึกษาธิการ รวมทั้งการกำหนดเมนูอาหารในแต่ละวัน โดยระบุว่ายึดหลักอาหาร 5 หมู่

7) วัสดุ อุปกรณ์ ของเล่น และเครื่องเล่น ค่อนข้างมีเพียงพอ บางแห่งมีมากจนเกินจำเป็น แต่มีบางแห่งที่ยังขาดแคลน โดยเฉพาะ ศพด. ที่สังกัด อบท. ขนาดเล็ก ซึ่ง ผด. ต้องช่วยกันจัดทำด้วยตนเอง จากวัสดุเหลือใช้ต่างๆ ซึ่งไม่เพียงพอ เครื่องเล่นกลางแจ้ง หลายแห่งอยู่ในสภาพทรุดโทรม และไม่ปลอดภัย

8) อาคารสถานที่หลายแห่งยังดูคับทึบ แสงสว่างน้อย อากาศถ่ายเทน้อย มีเสียงรบกวนเนื่องจากติดถนนที่มีรถสัญจรไปมาตลอดเวลา และจากฝุ่นละออง ทำให้ต้องปิดหน้าต่างมิดชิด ที่ล้างมือแปรงฟันของเด็กๆ ยังไม่ถูกสุขลักษณะ รอบบริเวณบางแห่งมีแหล่งน้ำแต่ไม่มีรั้วรอบขอบชิดที่แข็งแรง ห้องน้ำและห้องสุขายังไม่เพียงพอและเป็นขนาดผู้ใหญ่ไม่เหมาะสำหรับเด็กเล็ก และบางแห่งครูต้องนำเด็กๆ ข้ามถนนไปเข้าห้องสุขา

9) เด็กส่วนใหญ่เป็นเด็กปกติ ร่าเริง แจ่มใส บางช่วงอาจเป็นหวัดบ้าง ตามลักษณะอากาศ มีบางแห่งที่รับเด็กพิเศษเข้ามาด้วย เช่น เด็กออทิสติก เด็กดาวน์ซินโดรม และเด็กสมาธิสั้น ซึ่งมีเพียง 1-2 คน ต่อ ศพด. ส่วนใหญ่เกิดจากการขอรับรองของผู้ปกครอง ซึ่ง ผด. ไม่ขัดข้อง และมีความภูมิใจที่มีส่วนทำให้เด็กเหล่านี้มีพัฒนาการที่ดี จากการเรียนร่วมกับเด็กอื่นๆ นอกจากนี้ยังพบเด็กอ่อนจำนวนไม่น้อย นับเป็นปัญหาโภชนาการที่มีแนวโน้มสูงขึ้นในปัจจุบัน

10) การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการพัฒนา ศพด. ค่อนข้างน้อย บางแห่งผู้ปกครองเด็กจะร่วมเป็นคณะกรรมการดำเนินงานของ ศพด. ซึ่งมีน้อย การมีส่วนร่วมที่พบมาก คือ การสนับสนุนค่าใช้จ่าย โดย ศพด. แต่ละแห่งจะเก็บเงินจากผู้ปกครองในอัตราที่แตกต่างกัน ศพด. ในเขตเทศบาลขนาดใหญ่ เรียกเก็บสูงถึง 2,500 บาท ต่อเดือน ในขณะที่ ศพด. ในเขตชนบท เรียกเก็บเพียง 50 บาท ต่อปี เงินดังกล่าวจะมีคณะกรรมการศูนย์ดูแล และใช้เป็นค่าใช้จ่ายในกิจกรรมต่างๆ ของศูนย์โดยตรง

11) เหตุผลหลัก 3 อันดับแรกมีผู้ปกครองส่งเด็กมาเข้าศพด. คือ สะดวกใกล้บ้าน ให้เด็กได้รับความรู้เพราะเป็นคนเก่า และไม่มีผู้ดูแลที่บ้าน ความคาดหวังลำดับต้นๆ ที่เด็กจะได้รับจากศพด. คือ พัฒนาการด้านสติปัญญา และพัฒนาการด้านสังคม ซึ่งผู้ปกครองส่วนใหญ่มีความพึงพอใจต่อการดำเนินงานของศพด.

อภิปรายผล

ปัจจุบัน อบท.มีบทบาทในการจัดการศึกษาระดับปฐมวัยอย่างเต็มที่ อันเนื่องมาจากรัฐมีนโยบายถ่ายโอนการจัดการศึกษาระดับปฐมวัยให้แก่ อบท.

การบริหารจัดการศึกษาของ อบท. ยังขาดบุคลากรที่มีความรู้ และประสบการณ์ด้านการศึกษาที่รับผิดชอบงานด้านการศึกษา แม้ว่าในปัจจุบัน อบท.มีการจัดการศึกษาระดับปฐมวัยในรูปของ ศพด.

อย่างเต็มตัวแล้วก็ตาม แต่ อบท.ส่วนใหญ่ยังไม่มีส่วนงานที่รับผิดชอบการศึกษาโดยตรง งานการศึกษาเป็น “งานฝาก” อยู่ที่สำนักปลัด อบท. ผู้ที่ได้รับมอบหมายให้รับผิดชอบด้านการศึกษายังไม่มีพื้นความรู้และประสบการณ์ด้านการศึกษา การจัดให้มีส่วนงานการศึกษาเพื่อทำหน้าที่รับผิดชอบงานด้านการศึกษาของ อบท. นั้น ดูเหมือนว่าจะจะเป็นทางออกทางหนึ่งที่จะช่วยให้ อบท. สามารถจัดการศึกษาได้อย่างมีคุณภาพมากขึ้น เพราะมีการกำหนดโครงสร้างและขอบเขตของงานที่ชัดเจน ดังนั้นการเสริมสมรรถนะของ อบท. เรื่องวิชาการในรูปของการฝึกอบรม ดูงาน หรือการจัดตั้งคณะกรรมการวิชาการหรือสร้างเครือข่ายด้านวิชาการระหว่าง อบท. ด้วยกันเอง โดย อบท. ที่มีศักยภาพและมีประสบการณ์ให้การช่วยเหลือ/สนับสนุนทางวิชาการแก่ อบท. ที่มีศักยภาพน้อยกว่าในลักษณะเพื่อนช่วยเพื่อน น่าจะเป็นประโยชน์สำหรับ อบท. หรือเชิญผู้ทรงคุณวุฒิทั้งในและนอกชุมชนเข้าร่วมเป็นคณะกรรมการ/เครือข่าย

อบท. มีส่วนร่วม/สนับสนุนด้านวิชาการค่อนข้างน้อย ลักษณะของการมีส่วนร่วมส่วนใหญ่เป็นการสนับสนุนทรัพยากรในรูปของงบประมาณหรือเงินสนับสนุน โดยเฉพาะด้านสิ่งก่อสร้าง ด้านวัสดุอุปกรณ์ ครุภัณฑ์ และอื่นๆ จากกรณีศึกษาพบว่า ผู้บริหาร/สมาชิกของ อบท. ที่มีความรู้ มีประสบการณ์ด้านการศึกษามาก่อนจะมีส่วนร่วมหรือให้การสนับสนุนด้านวิชาการมากกว่า อบท. ที่มีผู้บริหาร/สมาชิกมีความรู้และประสบการณ์ด้านอื่นๆ ดังนั้นการที่ อบท. จะจัดการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพนั้น ความรู้ความเข้าใจและทักษะพื้นฐานที่จำเป็นต้องมีการเตรียมให้กับผู้บริหาร/สมาชิกของ อบท.

นอกจากนี้ภาวะผู้นำและการมีวิสัยทัศน์ของผู้บริหารที่มีต่อการศึกษาเป็นสิ่งที่สำคัญมากกว่ารายได้ของ อบท. ดังจะเห็นได้จากการศึกษา อบท. บางแห่งที่มีรายได้ใกล้เคียงกันและเป็น อบท. ในระดับเดียวกันจะมีส่วนร่วมต่อการจัดการศึกษาปฐมวัยที่แตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับวิสัยทัศน์ทางการศึกษาของผู้บริหาร

อบท. ที่มีรายได้สูง ส่วนใหญ่จะนำรายได้มาใช้จ่ายเพื่อการศึกษาสูงกว่า อบท. ที่มีรายได้ต่ำเนื่องจาก อบท. ที่มีรายได้ต่ำจะสนับสนุนงบประมาณไปกับโครงสร้างพื้นฐานค่อนข้างมาก ในขณะที่ อบท. ที่มีรายได้สูงจะมีโครงสร้างพื้นฐานพร้อมมากกว่า อบท. ขนาดเล็กและมีรายได้ต่ำ แต่อย่างไรก็ตาม อบท. ที่มีการนำรายได้ของตนเองมาใช้จ่ายเพื่อการศึกษาสูงกว่างบประมาณที่ได้รับการอุดหนุนจากภาครัฐ แสดงถึงความเต็มใจของ อบท. ที่จะลงทุนด้านการศึกษา ซึ่งปัจจุบันพบว่า อบท. ที่มีรายได้สูงใช้งบประมาณเพื่อการก่อสร้างค่อนข้างมาก ทำให้ความจำเป็นในเรื่องของการสร้างโครงสร้างพื้นฐานใกล้ถึงจุดอิ่มตัว ซึ่ง อบท. เหล่านี้น่าจะสามารถทำงบประมาณของตนเองมาลงทุนกับการศึกษาได้มากขึ้น

สำหรับการดำเนินงานศพด. มีแนวทางในการดำเนินงานคล้ายคลึงกัน กล่าวคือ ประกอบด้วยกิจกรรมต่างๆ ที่มีในคู่มือของหน่วยงานวิชาการที่จัดการศึกษาหรือการดูแลเด็กปฐมวัย เช่น กระทรวงศึกษาธิการ และกระทรวงสาธารณสุข (กรมอนามัย 2549, สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ 2545) แต่คุณภาพของกิจกรรมที่จะส่งผลกระทบต่อพัฒนาการเด็กอย่างองค์รวมน่าจะมีความแตกต่างกัน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการ ประการแรกคือ ผดด. ซึ่งจะต้องมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับ

ความต้องการและการพัฒนาการของเด็กปฐมวัย และจะต้องมีใจรักต่องานที่ทำ เนื่องจากงานดังกล่าวต้องใช้ความอดทน ความสุขุม แก้ไขปัญหาตลอดจนตัดสินใจในเรื่องต่างๆ อยู่ตลอดเวลา พร้อมทั้งมีความคิดสร้างสรรค์ ใฝ่รู้ใฝ่หาข้อมูลต่างๆ มาใช้ในการทำงาน และที่สำคัญไม่ยิ่งหย่อนกว่า คือ การมีอารมณ์ที่มั่นคงในการเผชิญต่อสถานการณ์ต่างๆ เนื่องจากเด็กปฐมวัยยังต้องการการเอาใจใส่อย่างใกล้ชิดจากผู้ดูแล (Bee 1995) แต่ละคนมาจากสิ่งแวดล้อมของครอบครัวที่แตกต่างกัน มีลักษณะพื้นฐานอารมณ์ที่หลากหลาย ทำให้ผิด.ต้องศึกษาทำความเข้าใจเด็กทุกๆ คน และมีกลวิธีที่หลากหลายที่ตอบสนองความต้องการของเด็กได้อย่างทั่วถึง การเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร ตลอดจนการพัฒนาตนอย่างต่อเนื่อง จึงเป็นสิ่งจำเป็น

การทำงานอย่างราบรื่น นอกจากมีใจรักต่องานที่ทำแล้ว ปัจจัยเสริมที่สำคัญ คือ การได้รับการสนับสนุนอย่างสม่ำเสมอต่อเนื่อง และมีระบบสวัสดิการที่เหมาะสมเพื่อเป็นขวัญและกำลังใจ ซึ่งเป็นหน้าที่โดยตรงของอปท.ที่จะจัดระบบและกลไกเกี่ยวกับเรื่องนี้ให้ชัดเจน หากอปท.มีวิสัยทัศน์และตระหนักว่า **เด็กทุกคนคือลูกของชุมชน** แล้ว การลงทุนเพื่อสร้างลูกของเราให้เจริญเติบโตอย่างเต็มตามศักยภาพน่าจะเกิดขึ้นได้โดยง่าย อปท.ต้องเข้าใจว่าการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ต้องเริ่มตั้งแต่วัยเด็กเล็ก หรือแม้แต่ในครรภ์ เพื่อเป็นต้นทุนที่มีคุณค่าในอนาคต ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นย่อมปรากฏให้เห็นเป็นระยะเมื่อเด็กเจริญเติบโตขึ้น เป็นเด็กวัยเรียนที่มีความสดใสร่าเริง เป็นที่รักของเพื่อนๆ เป็นวัยรุ่นที่สร้างสรรค์สังคม และในที่สุดเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพที่จะพัฒนาสังคมให้ร่มเย็น

ตามที่สหประชาชาติได้กำหนดอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก และประเทศไทยได้ลงนามในภาคยานุวัติสาร เมื่อวันที่ 12 กุมภาพันธ์ 2535 และอนุสัญญามีผลบังคับใช้ เมื่อวันที่ 26 เมษายน พ.ศ. 2535 นั้น (กระทรวงต่างประเทศ 2542) จึงเป็นหน้าที่ที่ผู้ใหญ่ทุกคนที่จะดูแลเอาใจใส่ให้เด็กไทยทุกคนได้รับสิทธิดังกล่าว ซึ่งครอบคลุมสิทธิขั้นพื้นฐานเกี่ยวกับสิทธิของการอยู่รอด สิทธิที่จะได้รับการคุ้มครองสิทธิที่จะได้รับการพัฒนา และสิทธิของการมีส่วนร่วม ศพด.จึงเป็นช่องทางหนึ่งของการส่งเสริม **สิทธิที่จะได้รับการพัฒนาของเด็กและการได้รับความคุ้มครอง** ศพด.จึงเปรียบเสมือนบ้านหลังที่ 2 ของเด็ก ที่เด็กปฐมวัย ใช้เวลาอยู่ไม่น้อยกว่า 5 ชั่วโมง ในแต่ละวัน จึงเป็นโอกาสที่เด็กเหล่านี้จะได้รับการพัฒนาอย่างเหมาะสม โดยเฉพาะวัยนี้ นับเป็นวัยสำคัญของการเจริญเติบโตของสมอง และเป็นวัยที่สร้างรากฐานของการพัฒนาการด้านจิตสังคม ซึ่งจะมีผลกระทบในระยะต่อมา นอกจากนั้นศพด.อาจเป็นช่องทางในการเฝ้าระวังปัญหาสุขภาพต่างๆที่จะมีผลในระยะต่อมา เช่น ภาวะโรคอ้วน รวมทั้งเป็นหน่วยที่สร้างพฤติกรรมสุขภาพที่ดีให้แก่เด็กๆ

การดำเนินงานของศพด.ที่ขาดความร่วมมือจากครอบครัว อาจส่งผลให้การดำเนินงานมีการติดขัด ปัญหาอุปสรรคที่เกิดจากการดำเนินงานของศพด.อาจบรรเทาลงได้หากครอบครัวให้ความร่วมมือหรือเข้ามามีส่วนร่วมตั้งแต่การวางแผน การร่วมทำกิจกรรม การสนับสนุนทั้งในด้านความคิด แรงงาน และกำลังทรัพย์ ตลอดจนติดตามผลการดำเนินงานของศพด.จะทำให้ศพด.เป็นของชุมชนอย่างแท้จริง

ในปัจจุบันมีศพด.หลายแห่งที่ดำเนินงานอย่างเข้มแข็งและเป็นศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเพื่อพัฒนาเด็กปฐมวัย นับเป็นตัวอย่างที่ดีที่มีความเป็นไปได้ในการปฏิบัติจากหลากหลายของแต่ละพื้นที่ ซึ่ง

กรมอนามัยได้รวบรวมข้อมูลดังกล่าวจัดทำเป็นเอกสารเผยแพร่ หากอปท.ได้นำข้อมูลเหล่านี้มาเรียนรู้ และปรับใช้กับสภาพท้องถิ่น จะเป็นประโยชน์ต่อการดำเนินงานของศพด.ในความดูแล (กรมอนามัย 2549)

ข้อเสนอแนะ

- 1) สร้างความตระหนักให้ผู้บริหาร อปท. ให้เห็นความสำคัญของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ตั้งแต่วัยเด็ก โดยการลงทุนพัฒนาคุณภาพของ ศพด. ในทุกๆด้าน ไม่ว่าจะเป็นสถานที่ คน และวัสดุ อุปกรณ์ อปท.ที่มีขนาดใหญ่มีกำลังทรัพย์และปัจจัยเกื้อหนุนพร้อม ควรให้ความสำคัญสนับสนุนการดำเนินงาน ศพด. ของ อปท. ขนาดเล็ก เพื่อให้เด็กทุกคนของจังหวัดได้มีพัฒนาการอย่างองค์รวมใกล้เคียงกัน
- 2) อปท. ติดตามนิเทศงานเป็นระยะต่อเนื่อง เพื่อรับรู้ รับฟังปัญหา อุปสรรค และความต้องการ ของ ศพด. ที่แท้จริง พร้อมร่วมกันคิดแก้ไขปัญหาต่างๆ และวางแผนการดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพ และประสิทธิผล
- 3) สนับสนุนการพัฒนาบุคลากรอย่างสม่ำเสมอ ในด้านความรู้ด้านการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก เพื่อให้ ผดด. มีความรู้ ความเข้าใจ และทักษะในการส่งเสริมการเรียนรู้ของเด็กเล็ก ซึ่งเป็นระยะที่สำคัญ ในการพัฒนาสมอง และการวางรากฐานของพัฒนาการด้านต่างๆ รวมทั้งสร้างขวัญกำลังใจด้วยระบบ สวัสดิการที่มั่นคงให้กับ ผดด.
- 4) ควรเน้นสัดส่วน ผดด. กับเด็กให้เหมาะสม ตามเกณฑ์ที่กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข ให้ข้อเสนอแนะ เพื่อจะให้ได้การดูแลเด็กได้อย่างทั่วถึง เนื่องจาก ผดด. ต้องทำหน้าที่หลายด้านและเด็ก กำลังอยู่ในวัยซน เกิดอุบัติเหตุได้ง่าย
- 5) พัฒนาคุณภาพการดำเนินงาน ศพด. โดยส่งเสริมให้ผู้ปกครองเด็กมีส่วนร่วมมากขึ้น ทั้งใน ด้าน การวางแผนดำเนินการ การจัดทำกิจกรรมต่างๆ การพัฒนาสิ่งแวดล้อม ทางกายภาพ อาคาร สถานที่ การสนับสนุนค่าใช้จ่ายตามกำลังความสามารถ ตลอดจนการติดตามประเมินผลการดำเนินงานของ ศพด. เพื่อให้ ศพด. เป็นเหมือนบ้านหลังที่ 2 ที่ช่วยพัฒนาลูกหลานให้มีพัฒนาการองค์รวมเต็มตามศักยภาพ
- 6) เน้นการให้ท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารงานโดยถือเป็นงานของชุมชน และมีการนำ ภูมิปัญญาท้องถิ่น คลังสมองในชุมชนมาช่วยเหลือพัฒนาเด็ก
- 7) ควรมีธนาคารของเล่น ธนาคารหนังสือให้พ่อแม่ได้มีโอกาสยืมไปให้เด็กเล่นที่บ้าน ให้เด็ก พัฒนาเชาวน์ปัญญาเชาวน์อารมณ์เพิ่มขึ้น
- 8) บูรณาการแนวคิด เกณฑ์มาตรฐาน ตัวชี้วัด คู่มือต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับ ศพด. หรือศูนย์เด็กเล็ก ที่จัดทำโดยหน่วยงานต่างๆ ให้เห็นเอกภาพ โดยกรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งมีหน้าที่เชื่อมโยง ประสานกับ อปท. เป็นเจ้าภาพหลัก และจัดทำในงานคณะกรรมการพัฒนาเด็กแห่งชาติ เพื่อไม่ให้เกิด ความสับสนแก่ผู้ปฏิบัติงาน ลดความซ้ำซ้อนของการทำงาน และการใช้จ่ายงบประมาณแผ่นดิน เนื่องจากมีหลายหน่วยงานมีการดำเนินงานกับกลุ่มเด็กปฐมวัย เช่น กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงมนุษย์ และกระทรวงมหาดไทย

เอกสารอ้างอิง

- กรมวิชาการ (2546). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และพระราชบัญญัติการศึกษาภาคบังคับ พ.ศ. 2545. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์อักษรไทย.
- กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข (2549). คู่มือดำเนินงานโครงการศูนย์เด็กเล็กนอกระบบ กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก.
- กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข (2549) เรื่องเล่าความสำเร็จศูนย์เด็กเล็กนอกระบบสู่ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเพื่อการพัฒนาเด็กปฐมวัย ปี 2549. นนทบุรี: กรมอนามัย.
- กระทรวงต่างประเทศ (2542) อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก. กรุงเทพมหานคร: แสงเทียนการพิมพ์.
- กระทรวงมหาดไทย (2545). ประกาศกำหนดขนาดขององค์การบริหารส่วนตำบล. คณะกรรมการกลางพนักงานส่วนตำบล (ก.อบต.).
- กระทรวงมหาดไทย, องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น. โครงการรวบรวมกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการเงิน การคลัง ของอปท. เข้าถึงได้จาก : <http://www.thailocaladmin.go.th>.
- กระทรวงศึกษาธิการ. สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ. กฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์และ วิธีการประเมินความพร้อมในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2547. กฎหมายระเบียบที่เกี่ยวข้องกับการปฏิรูปการศึกษา. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก : <http://www.kodmhai.com>.
- ศิริวรรณ ปักซี่ (2537). การจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดเทศบาล และเมืองพัทยา วิทยานิพนธ์ (ศษ.ม) การบริหารการศึกษา. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2545) มาตรฐานการเลี้ยงดูเด็กอายุต่ำกว่า 3 ปี. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วัฒนาพานิช.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2546) คู่มือตัวบ่งชี้การพัฒนาคุณภาพเด็กตามมาตรฐานการเลี้ยงดูเด็กอายุต่ำกว่า 3 ปี (ในสถานรับเลี้ยงเด็ก). นนทบุรี: โรงพิมพ์และทำปกเจริญผล.

เอกสารอ้างอิง (ต่อ)

- Bee H (1995) The growing child. New York: Harp Collins College Publishes.
- Collet JP, Burtin P, Kramer MS, Flovet D, Bossard N, Ducruet T (1994) Type of day-care setting and risk of repeated infections. *Pediatrics*, 94: 997-1001.
- Hernandez SF, Morales HR, Cuevas RF, Gallardo HG (1999) The day care center as a risk factor for acute respiratory infections. *Archives of Medical Research*, 30: 216-233.
- Schwartz B, Giebink GS, Handuson FW, Raichler MR, Jereb J, Collet JP (1994) Respiratory infections in day care. *Pediatrics*, 94: 1018-1020.
- Silva EMK, Miranda CT, Puccini RF, Nobrega FJ (2000) Day care centres as an institution for health promotion among needy children: an analytical study in Sao Paulo, Brazil. *Public Health*, 114: 385-388.
- Zoritch B, Roberts I, Oakley A (1998) The health and welfare effects of day-care: a systematic review of randomized controlled trials. *Social Sciences & Medicine*, 47(3): 317-327.

ภาคผนวก ก

ความพึงพอใจต่อศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในด้านต่างๆ

ตารางความพึงพอใจต่อศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในด้านต่างๆ

บริการ	ระดับความพึงพอใจ			
	มาก	ปานกลาง	น้อย	ไม่ตอบ
1. ด้านบริการ				
เวลาที่รับ-ส่งเด็กมาที่ศูนย์ฯ	68.9	28.3	1.0	1.9
ความเอาใจใส่เด็กของ ผู้ดูแลเด็ก	80.5	18.9	0.5	0.2
สัดส่วนของผู้ดูแลเด็กกับเด็ก	57.5	39.6	2.2	0.6
ความรู้-ความเข้าใจเด็กของผู้ดูแลเด็ก	69.1	29.6	0.8	0.5
การเรียนการสอน	68.1	29.1	1.4	1.5
ค่าเทอม	55.2	26.8	6.7	11.2
2. ด้านโภชนาการ				
ความสะอาดถูกสุขลักษณะของสถานที่เตรียมปรุงอาหาร	71.3	26.2	1.0	1.4
ความสะอาด เพียงพอของน้ำดื่ม น้ำใช้	71.3	26.6	1.2	1.0
ความสะอาดและปลอดภัยของอุปกรณ์ และภาชนะใส่อาหาร	70.7	27.5	0.6	1.1
ความสะอาด และถูกสุขลักษณะของอาหาร และนม	78.7	19.5	0.7	1.1
3. ด้านเด็ก				
มีพัฒนาการด้านร่างกาย	70.9	27.7	0.6	0.7
มีพัฒนาการด้านอารมณ์	61.6	36.8	1.0	0.6
มีพัฒนาการด้านสังคม	61.6	35.7	2.0	0.6
มีพัฒนาการด้านสติปัญญา	66.6	31.1	1.1	1.1
4. ด้านสิ่งแวดล้อม ปลอดภัย				
ความมั่นคง แข็งแรง และปลอดภัยของตัวอาคาร	77.0	20.2	2.1	0.7
ความสะอาดและปลอดภัยของสภาพแวดล้อมใน/นอกศูนย์ ฯ	64.0	33.1	2.2	0.6
ความสะอาด ถูกสุขลักษณะของห้องน้ำ ห้องส้วม	60.6	35.9	2.9	0.6
ความเป็นสัดส่วน และเพียงพอของพื้นที่ใช้สอย	54.1	40.3	5.1	0.6
ความสะอาด และเพียงพอของเครื่องใช้สำหรับเด็ก	61.6	34.6	3.1	0.6
มีการจัดการขยะที่ถูกสุขลักษณะ	71.6	26.1	1.5	0.8
แสงสว่างและการระบายอากาศ เพียงพอ	73.2	25.1	1.3	0.4
การป้องกันแมลง และพาหะนำโรค	58.9	37.6	3.0	0.6
มาตรการความปลอดภัย	66.2	29.5	2.9	1.4
5. ด้านการมีส่วนร่วม				
ผู้ปกครอง ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ของศูนย์	44.5	36.9	7.0	11.6

ภาคผนวก ข

ประเด็นและข้อคำถามเพื่อใช้เป็นแนวทางในการสังเกตและสัมภาษณ์

การสังเกตกิจกรรมประจำวันของเด็ก

1. กิจกรรมประจำวัน การดูโทรทัศน์ วันละกี่ชั่วโมง วิดีโอประเภทไหน วันละกี่ชั่วโมง
2. อุปกรณ์เสริมการเรียนรู้ : ประเภท จำนวน สภาพ (หนังสือ ของเล่น)
3. อาหารและโภชนาการ : อาหารเช้า กลางวัน ประเภทอาหาร การจัดอาหารว่าง นมยี่ห้อ ประเภทขนมยี่ห้อประเภท เครื่องดื่มยี่ห้อ น้ำอัดลมยี่ห้อ ไอศกรีมยี่ห้อ การสนับสนุนจากบริษัท ขอรายการอาหาร (Menu) มาวิเคราะห์ตลอดสัปดาห์
4. สุขอนามัย (Hygiene) : การล้างมือ การเตรียมอาหารทำอย่างไร ห้องครัว การครอบกันแมลงวัน/ฝุ่น ระเบียบในการกิน (เข้าแถว) การแปรงฟันหลังอาหาร อนามัยส่วนบุคคล (Personal Hygiene)
5. การพัฒนาเด็ก : สอนอะไรบ้าง เล่นิทาน (อุปกรณ์เสริมการเรียนรู้) ร้องเพลง เล่นเกมส์ ของเล่นมืออะไรบ้าง การจัดห้องเล่นของเด็ก (ขนาด ความปลอดภัย) ลักษณะเด็ก มอมแมม สะอาด ปฏิสัมพันธ์ระหว่างความเสี่ยงกับเด็ก การแก้ไขปัญหา เด็กทะเลาะกัน เด็กงอแง
6. การพักผ่อนนอนหลับ : ที่นอน การจัดเวลาเด็ก ความสะอาด
7. สถานที่โดยรวม : ขนาด การถ่ายเทอากาศ แสงสว่าง เสียง กลิ่น ห้องน้ำ ห้องส้วม
8. ลานเครื่องเล่นกลางแจ้ง
9. สิ่งแวดล้อมใกล้เคียงภายใน 100 เมตร (แหล่งน้ำ ถนน)
10. ความปลอดภัย ปลั๊กไฟ ต้นไม้ ไม้ดอก ไม้ผล

การสัมภาษณ์เชิงลึกกับหัวหน้าศูนย์

วุฒิการศึกษาของหัวหน้าศูนย์

หน่วยงาน

1. หลักสูตรประจำวัน แนวคิดการจัดกิจกรรมต่างๆ
2. การบริหารจัดการ
 - 2.1 วิธีการรับเด็กเข้าศูนย์ เกณฑ์การรับเด็ก (อายุเด็ก นอกเขตพื้นที่)
 - 2.2 การบริหารจัดการการเงิน โดยเฉพาะส่วนที่เก็บจากผู้ปกครอง
 - 2.3 การวางแผนเกี่ยวกับการจัดอาหาร นม ให้แก่เด็ก (ใครคิดเมนู ใครเป็นแม่ครัว)
 - 2.4 การกำหนดบทบาทและหน้าที่ของพี่เลี้ยง
 - 2.5 การวางแผนเกี่ยวกับการจัดซื้อจัดหา วัสดุอุปกรณ์ ของเล่น หนังสือในการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก (ของบสนับสนุนอย่างไร)

- 2.6 การดูงาน ฝึกอบรม ส่งเสริมให้ศึกษาต่อ ระบบสวัสดิการที่จัดให้พี่เลี้ยง
- 2.7 มีคณะกรรมการดำเนินงานหรือไม่
3. จำนวนเด็ก อายุ เพศ (ขอรายชื่อเด็ก)
4. จำนวนผู้ดูแลเด็ก วุฒิ เพศ อายุ เงินเดือน การจ้าง การฝึกอบรม (จำแนกรายบุคคล)
5. การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในด้านต่างๆ เช่น กิจกรรม ค่าใช้จ่าย
 - 5.1 ด้านค่าใช้จ่าย (เงินที่ศูนย์เก็บต่อเดือน)
 - 5.2 ด้านกิจกรรมต่างๆ ของศูนย์ เช่น เป็นอาสาสมัครทำอาหาร ฯลฯ
 - 5.3 การมีส่วนร่วมในการกำหนดแผนงานโครงการศูนย์
6. การสนับสนุนด้านต่างๆ อปท. (ขนาดของอปท.)(เงิน วัสดุอุปกรณ์ ความพึงพอใจต่อการสนับสนุนแต่ละด้าน)
7. ปัญหา อุปสรรค และความต้องการ : การสนับสนุนทางวิชาการมีเรื่องใดบ้าง (ห้องสมุด ให้ผู้ปกครองยืมของเล่น หนังสือนิทานได้)
8. อื่นๆ เช่น มีห้องพยาบาลแยกหรือไม่

การสนทนากลุ่มผู้ดูแลเด็ก

1. จุดเริ่มต้น และแรงบันดาลใจ
2. ทักษะ ประสิทธิภาพ การพัฒนา
 - เดิม
 - ใหม่
 - ศึกษาดูงาน
 - ศึกษาต่อ
3. ข้อเสนอแนะ
4. ปัญหา อุปสรรค

การสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้แทน อปท.

1. นโยบายของ อปท. เกี่ยวกับศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก
2. งบประมาณสนับสนุนคิดเป็นสัดส่วนเท่าใด ของงบประมาณโครงการทั้งหมดต่อปี
3. การสนับสนุนศูนย์ฯ ในด้านอื่นๆ (การศึกษา ห้องสมุด ของเล่น)
4. ข้อคิดเห็น ข้อเสนอแนะในการดำเนินงานของศูนย์ฯ

ภาคผนวก ค

แบบสอบถามความพึงพอใจผู้ปกครอง (แบบสอบถาม: สำหรับผู้ที่มาส่งเด็ก)

คำชี้แจง : สถาบันพัฒนาการสาธารณสุขอาเซียน มหาวิทยาลัยมหิดล ใคร่ขอความร่วมมือจากท่านในการตอบแบบสอบถาม เพื่อที่จะนำข้อมูลที่ได้ไปใช้ในการวางแผนเกี่ยวกับศูนย์พัฒนาเด็กเล็กต่อไป จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านตอบแบบสอบถามทุกข้อ

1. ท่านมีความเกี่ยวข้องกับเด็กอย่างไร
() 1. มารดา () 2. บิดา () 3. ปู่ ย่า ตา ยาย () 4. ลุง ป้า น้า อา
2. เหตุผลที่ท่านส่งเด็กมาที่ศูนย์ฯ เพราะ.....
3. ระยะเวลาที่เด็กอยู่ในศูนย์ฯ.....ปี.....เดือน
4. ท่านมีความพึงพอใจต่อศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในด้านต่างๆ เพียงใด

บริการ	ระดับความพึงพอใจ		
	มาก	ปานกลาง	น้อย
ด้านบริการ			
• เวลาที่รับ-ส่งเด็กมาที่ศูนย์ฯ			
• ความเอาใจใส่ของผู้ดูแลเด็ก			
• สัดส่วนของผู้ดูแลเด็กกับเด็ก			
• ความรู้ความเข้าใจเด็ก ของผู้ดูแลเด็ก			
• การเรียนการสอน			
• ค่าเทอม			
ด้านโภชนาการ			
• ความสะอาด ถูกสุขลักษณะของสถานที่เตรียมปรุงอาหาร			
• ความสะอาด เพียงพอของน้ำดื่ม น้ำใช้			
• ความสะอาดและปลอดภัยของอุปกรณ์ และภาชนะใส่อาหาร			
• ความสะอาดและถูกสุขลักษณะของอาหารและนม			
ด้านเด็ก			
• มีพัฒนาการด้านร่างกาย			
• มีพัฒนาการด้านอารมณ์			
• มีพัฒนาการด้านสังคม			
• มีพัฒนาการด้านสติปัญญา			
ด้านสิ่งแวดล้อม ปลอดภัย			
• ความมั่นคง แข็งแรงและปลอดภัยของตัวอาคาร			
• ความสะอาดและปลอดภัยของสภาพแวดล้อมภายใน-นอกศูนย์			
• ความสะอาดถูกสุขลักษณะของห้องน้ำ ห้องส้วม			
• ความเป็นสัดส่วนและเพียงพอของพื้นที่ใช้สอย			
• ความสะอาดและเพียงพอของเครื่องใช้สำหรับเด็ก			
• มีการกำจัดขยะที่ถูกสุขลักษณะ			
• แสงสว่างและการระบายอากาศ เพียงพอ			
• การป้องกันแมลงและพาหะนำโรค			
• มาตรการความปลอดภัย			
ด้านการมีส่วนร่วม ผู้ปกครอง ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ของศูนย์			

5. ท่านมีความคาดหวังอย่างไรต่อการส่งเด็กมาที่ศูนย์.....

ขอขอบพระคุณทุกท่านที่สละเวลาในการตอบแบบสอบถามนี้

ภาคผนวก ง

ภาพกิจกรรม

เด็กภายในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

สื่อ อุปกรณ์เสริมการเรียนรู้

เครื่องเล่นกลางแจ้ง

อาคาร สถานที่

อาหาร โภชนาการ สุขอนามัย

ภาพที่ 10 ปัญหา และอุปสรรคสำหรับการจัดการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ภาพที่ 9 ปัญหา และอุปสรรคของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในมุมมอง/ทัศนะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ตารางที่ 25 ร้อยละของเหตุผลที่ผู้ปกครองส่งเด็กมาที่ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กแยกตามรายจังหวัด

เหตุผล	สุพรรณบุรี		ตรัง		บุรีรัมย์		ชลบุรี		แพร่	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
	(n=259)		(n=257)		(n=237)		(n=267)		(n=226)	
เหตุผลเกี่ยวกับศพด.										
รู้จักกับผู้ดูแลเด็ก ครูมีความรับผิดชอบ/ดี/ ชอบครู	10	3.9	18	7.0	6	2.5	12	4.5	6	2.7
ให้เด็กได้รับความรู้ เป็นคนเก่ง	39	15.1	45	17.5	81	34.2	46	17.2	42	18.6
ค่าใช้จ่ายไม่สูงมากนัก	1	0.4	0	0	1	0.4	5	1.9	2	0.9
ศูนย์ฯ มีสิ่งก่อสร้างสิ่งแวดล้อมที่ดี สะอาด ศูนย์ฯ น่าอยู่	15	5.8	1	0.4	2	0.8	2	0.7	8	3.5
ให้เด็กได้มีสังคม มีเพื่อน	11	4.2	21	8.2	19	8.0	7	2.6	8	3.5
ศูนย์ฯ ให้การดูแล เอาใจใส่ดี ให้ บริการดี มีคุณภาพ	22	8.5	7	2.7	4	1.7	10	3.7	33	14.6
ต้องการให้ฝึกเด็กให้มีระเบียบวินัย	2	0.8	2	0.8	4	1.7	3	1.1	1	0.4
เตรียมความพร้อมให้กับเด็ก	22	8.5	31	12.1	18	7.6	20	7.5	4	1.8
ให้เด็กมีพัฒนาการสมวัย	14	5.4	21	8.2	18	7.6	7	2.6	6	2.7
มีมาตรฐานการเรียนการสอนที่ดี	1	0.4	0	0	1	0.4	0	0	1	0.4
มีมาตรฐานความปลอดภัย	5	1.9	0	0	0	0	1	0.4	4	1.8

ตารางที่ 25 ร้อยละของเหตุผลที่ผู้ปกครองส่งเด็กมาที่ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กแยกตามรายจังหวัด (ต่อ)

เหตุผล	สุพรรณบุรี		ตรัง		บุรีรัมย์		ชลบุรี		แพร่	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
	(n=259)		(n=257)		(n=237)		(n=267)		(n=226)	
เหตุผลเกี่ยวกับครอบครัว										
มีความสะดวก ใกล้บ้าน	77	29.7	45	17.5	17	7.2	114	42.7	71	31.4
ไม่มีผู้ดูแลเด็กที่บ้าน บิดา-มารดาไปทำงาน/ไม่สามารถดูแลเด็กได้	7	2.7	28	10.9	38	16.0	16	6.0	26	11.5
มีพี่เรียนอยู่ก่อนแล้ว	1	0.4	0	0	0	0	1	0.4	1	0.4
เป็นทางผ่านที่จะต้องไปทำงาน	1	0.4	0	0	0	0	2	0.7	2	0.9
เป็นการแบ่งเบาภาระปู่ย่าตายาย/ผู้ปกครองที่บ้าน	0	0	0	0	2	0.8	0	0	1	0.4
เหตุผลเกี่ยวกับตัวเด็ก										
เด็กอยากมาโรงเรียน (ศูนย์ฯ)	2	0.8	0	0	1	0.4	0	0	1	0.4
เด็กมีอายุได้ตามเกณฑ์ที่จะเข้าศูนย์ฯ	2	0.8	3	1.2	2	0.8	1	0.4	2	0.9
เหตุผลอื่น ๆ										
มีคนแนะนำให้เอาเด็กมาไว้ที่ศูนย์	3	1.2	1	0.4	0	0	0	0	0	0
ไม่ตอบ	24	9.3	34	13.2	23	9.7	20	7.5	7	3.1

